

Bekeringsgeschiedenis van zeven mannen. Deel 1

1. De bekering van een negerjongen Door Rev. Legh Richmond. Blz. 2

2. LEVENSGESCHIEDENIS EN BEKERINGSWEG VAN **GERRIT JAN RAIDT** Met een beschrijving van de Eerste Christelijke Afgescheiden Kerk in Hoogeveen 1935. Blz. 23

3. AANTEKENINGEN UIT HET LEVEN EN DE BEKERING VAN **T. PERRIUS** GEBOREN TE GOEDEREDE (FLAKKEE) 22 OKTOBER 1845. Blz. 75

4. LEVENS- EN BEKERINGSWEG VAN Blz. 97 **ABRAHAM VAN DER HOEVE**

5. GODS GENADE VERHEERLIJKT AAN EEN RUIM 70-JARIGE ZONDAAR **ABRAHAM VOLAART Wzn.** GEBOREN TE NIEUWE TONGE DE 4e OCTOBER 1842. Blz. 117

6. GODS ARM NIET VERKORT OF DE RIJKDOM ZIJNER GENADE. Blz. 164 **BARTHOLOMEUS DE JONG**

7. DE LEIDINGEN GODS MET VERLOREN ZONEN EN DOCHTEREN. Blz. 178 door **J. VAN BEVEREN**

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2018

Toelichting

In 1 Korinthe 12 geeft Paulus prachtige richtlijnen voor de goede orde in het gemeentelven en een nuttig gebruik van de gaven die de Heilige Geest aan de leden schenkt.

Zijn hoofdthema is: *en er is verscheidenheid der gaven, doch het is dezelfde Geest. En er is verscheidenheid der bedieningen, en het is dezelfde Heere. En er is verscheidenheid der werkingen, doch het is dezelfde God, Die alles en in allen werkt*, enz. Vers 4-6.

Met het voorbeeld van een menselijk lichaam en geest toont Paulus aan dat de Gemeente van Christus een *zichtbaar* beeld of type is van het *onzichtbaar*, geestelijk of mystieke Lichaam van Christus, namelijk Zijn Gemeente.

Een van de gaven van de Geest is het *Woord der kennis*. Vers 8. Kennis van de enige God en Vader, verzoend in Zijn Zoon; en van de openbaring van God in de Schriften van het *Oude* Testament. Het Nieuwe Testament was immers nog in wording. Vandaar dat Paulus spreekt over 'het woord der kennis', namelijk *het gepredikte woord* van het Evangelie. Het Evangelie is een spiegel van het onzichtbare Beeld van de Vader, namelijk Christus. Het woord van God werd na de afsluiting van de Canon de richtlijn van de Gemeenteleden. Het Woord met een hoofdletter is Christus en met een kleine letter is het Gods woord. Hoewel Gods woord soms ook met een hoofdletter wordt geschreven. *Het woord der kennis* is volgens de samenhang in dit hoofdstuk de gave om Gods woord te verstaan.

Het Woord der kennis; hoe komt dat tot ons?

Door de Heilige Geest. Welk middel gebruikte de Heilige Geest?

- Allereerst en het meest de Heilige Schrift. Een groot wonder hierbij is het feit, dat de Heere door allerlei talen op de wereld tot de mensen spreekt. Of het nu Hebreeuws, Grieks, Latijn, Nederlands, Engels of Frans is, de Heere spreekt al deze talen. Hierbij past Hij Zich aan, bij al de diverse culturen.
- Het woord komt tot ons gesproken, gepredikt of gelezen, enzovoort. Paulus zegt: *het geloof is door het gehoor*. Maar de Heere is niet persé gebonden aan de Schrift. Ieder Bijbellezer weet dat de Geest allerlei gaven mededeelt zonder direct gebruik te maken van het beschreven woord van God.

Wij moeten erop letten en ons goed realiseren dat onze ziel een geest is. En dat de Heilige Geest, regelrecht en zonder middelen op onze geest kan werken. En dat ook veel meer doet dan wij beseffen.

Hetzelfde geldt van de boze geest uit de afgrond. De duivel kan regelrecht op onze geest werken onder Gods toelating. Daarom zegt Jezus ook: *gij zijt uit de vader de duivel en wilt zijn begeerten doen*. Die connectie is veel diepgaander dan wij beseffen en dikwijls meer dan wij weten of willen.

De Heere gebruikt soms in het leven van de mens geen teksten maar iets anders.

- Bijvoorbeeld in het begin van de bekering. Lees hiervoor de bekeringsgeschiedenissen van de mannen in deze 7 documenten en van hen die beschreven zijn in de 18 delen over *het leven van bekeerde vrouwen*, waar meer dan 350 voorbeelden beschreven of zijdelings geciteerd worden.
- In sommigen komt de Geest van overtuiging door een gezicht van de hel of het laatste oordeel.

- Bij anderen begint de overtuiging door angst van een plotselinge dood en dan voor God te moeten verschijnen.
- Er zijn ook mensen die plotseling zo'n sterke en krachtige begeerte voelen opwellen die hen verbindt aan de nog onbekende God.
- Weer anderen zien of horen een kind van God spreken en worden overweldigd van een verborgen werking, zodat men zich ineens erg ongelukkig voelt, omdat men nog onbekeerd is.

Al deze dingen werkt een en dezelfde Geest als Hij Zijn werk in iemand begint en / of verder doorzet.

Er is meer. Gelovigen ontvangen zonder hun eigen werk of invloed een gave van de Geest, zoals het woord der wijsheid, de gave van gezondmaking, onderscheiding van geesten, veel talen spreken, vreemde talen uit te kunnen leggen, enzovoort. Daarbij moeten we ook denken aan allerlei natuurlijke gaven. De Geest werkt in ieder hoe en wat Hij wil.

Er is nog iets wat onze aandacht vraagt.

- De Geest werkt in al de gelovigen door "heimelijke werkingen" zoals Smytegelt het noemt. Hij is een geheime en verborgen Werkmeester. Zoals je niet weet hoedanig de beenderen zijn in de buik van een zwangere vrouw, zo weten wij ook niet hoe al Gods werkingen ontstaan en waarheen ze leiden. Jezus vergelijkt de werkingen van de Geest bij de wind en bij het zaad van wedergeboorte, zoals die begint in het natuurlijk leven. Dit zaad groeit in de moeder totdat de geboorte plaats vindt. Zo ook in de wedergeboorte.
- Sommige mensen hebben een natuurlijke gave, een soort voorgevoel. De Geest kan hier heimelijk op werken. Dan wordt men overtuigd dat dit of dat zeker zal gebeuren.
- De Geest kan een denkbeeld, een gedachte in iemands verstand werken waardoor men overtuigd wordt dat een zekere zaak niet goed is, of een persoon niet goed werkt; of juist wel goed. Of, dat een bepaald voornemen wel of niet moet worden uitgevoerd.
- De Geest kan zo stilletjes weg iemand onder onze aandacht brengen die voor ons heel nuttig kan zijn, die ons kan helpen in onze problemen. Het tegendeel kan ook gebeuren. Zodat ons gemoed een vreemd gevoel krijgt en we ons niet veilig voelen bij hem of haar maar ongemakkelijk.
- We kunnen in tientallen gevallen door middel van andere mensen iets horen en zien, iets te weten komen wat van groot belang is. Als dan onze ziel door de verborgen werking van de Geest wordt bewogen of bewerkt, dan is het God die ons inwendig leidt.
- De hele werkingen van Gods Voorzienigheid in kerkelijke mensen kan zo opvallend, zo kenmerkend zijn dat we de Allerhoogste mogen danken voor Zijn verborgen leiding in de Voorzienigheid. Dit gebeurt in talloze gevallen.

Paulus gebruikt het beeld van ons lichaam in 1 Korinthe 12. Onze leden werken allemaal op verschillende manieren. We spreken niet alleen met onze stem, maar ook met onze ogen. We spreken ook met onze handen en leren met onze lichaamsbewegingen, enzovoort.

Als bij al deze dingen de Geest inwendig ons leert met teksten uit de Schrift hebben wij een goede Leermeester.

De Geest leert ons inwendig op een manier die ons verstand te boven gaat.

- (1) Er zijn kinderen van God die begaafd zijnde met een bijzondere (extra

ordinair) inspraak van teksten uit Gods Woord. Dit is vanzelfsprekend niet onze leidraad en niet iets waar anderen naar moeten staan, want wij hebben het **geschreven woord van God**. Komt de Geest daarbij of daardoor, dan is het genoeg.

- (2) De toepassing van teksten uit de Schrift in het leven van de gelovigen komt niet altijd overeen met het tekstverband zoals ze in de Schrift staan. Dat brengt sommigen aan het twijfelen. Maar let hier op de mening van de Geest in ons persoonlijk leven. De Heere geeft ons soms persoonlijke opdrachten of afradingen, die niet voor andere mensen gelden.

- (3) In de praktijk blijkt dat er eenvoudige gelovigen zijn die een tekst in gedachten krijgen, maar er worden enkele woorden weggelaten; of het is niet exact zoals de beschreven letter in de Bijbel.

Het komt ook voor dat teksten in gedachten komen half en half in een dialect. Er zijn genoeg bewijzen uit de praktijk, vooral van vroeger toen niet alle kinderen van God konden lezen. Dit toont ons de nederbuigende goedheid van God dat Hij een mens kan bereiken, al zou hij zijn verstand niet goed hebben.

- (4) Er zijn ook inspraken buitenom het woord. Dat schrijven we met grote voorzichtigheid maar 'k ben er ten volle van overtuigd. Van een eenvoudige boerenman werd een stuk gereedschap gestolen. Allen op het erf gingen zoeken. Toen het niet gevonden werd kwam de eigenaar bij de Heere en hij kreeg deze woorden: *het ligt daar in een greppel*. Iemand vroeg eens: *Heere, hoeveel moet ik vragen bij verkoop (of aankoop) van een bepaald voorwerp?* Het antwoord was: *zoveel* Iemand vroeg: *Heere, waar moet ik wezen?* Het antwoord was: *in het huis waar een kind uit de deur komt*. Dit zijn maar een paar voorbeelden van zeer betrouwbare personen die nu bij de Heere leven. Deze dingen komen veel meer voor dan wij weten of lezen. Want die het ervaart vertelt het meestal alleen in vertrouwelijke kring.

Deze dingen wilde ik even kwijt om vooroordelen weg te nemen of te matigen bij het lezen van bekeringsgeschiedenissen. En zeg er nogmaals bij, ***maak geen misbruik hiervan tot uw eigen nadeel!***

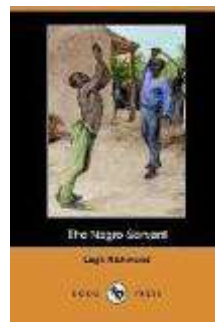
De Heere zegene deze getuigenissen van hen die nu juichen voor de troon van God met de hele triomferende kerk en de heilige Engelen. De gemeenschap met Gods kinderen voor de Genadetroon is een sterk onderpand en het bewijst dat we verenigd zijn met Hem Die op de Troon zit. Christus zit eeuwig op de troon met Zijn Vader en de Vader ziet eeuwig Zijn kerk aan door middel van Zijn Zoon en vervult hen met zo'n onuitsprekelijke liefde, zowel de kerk Boven als beneden, die alle verstand te boven gaat. Deze liefde is gunnend van aard.

Middelburg, oktober 2018
Willem Westerbeke

1. De bekering van een negerjongen

door

Rev. Legh Richmond

**Uit het Engels
door C. B. van Woerden Jr**

N.V. DRUKKERIJ-UITGEVERIJ "DE BANIER" UTRECHT

1961

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDDELBURG
2018**

INLEIDING

De bekering van de negerknaap, welke in dit werk beschreven wordt, heeft omstreeks het jaar 1800 plaats gehad.

Dit boekje is zeer geschikt om onze aandacht te vestigen op miljoenen heidenen, die nooit de boodschap van het Evangelie hebben gehoord. Als wij bedenken, dat zij onsterfelijke zielen te verliezen hebben, zullen wij zeker moeten erkennen, dat wij niet genoeg te doen hebben met hun droeve staat.

In zover "het Woord der prediking ons persoonlijk geen nut gedaan heeft", terwijl wij leven onder de roepstemmen tot geloof en bekering, moeten wij zeer bezorgd zijn over onze eigen staat. Doch dat verontschuldigt ons niet, zo wij in woorden en daden niet betonen dat wij bezorgd zijn over talloze heidenen, die leven en sterven zonder ooit gehoord te hebben van een weg tot zaligheid.

De hier beschreven roeping van een kleurling mag dienen tot het opwekken van belangstelling voor de zending onder de heidenen. Wij bedoelen niet een zending, waardoor blinde heidenen van de ene afgoderij tot de andere worden gevoerd, doch wij hebben op het oog een prediking, waarmee Paulus, de apostel der heidenen, kwam, waarin hij zijn hoorders wees op hun verloren staat, en op de mogelijkheid van behouden te worden door het geloof in Christus.

De neger, waarover het in dit boekje gaat, kwam onder zulk een prediking, en de uitwerking daarvan was, dat hij bedroefd werd over zijn schuld en zonden, en met sterke begeerte naar Christus werd vervuld, doch ook de voetstappen van het Lam wenste te volgen, Dat "als Het gescholden werd, niet wederschold".

Wij kunnen daaruit opmerken, dat Gods Geest aan allen, die zaligmakend geroepen worden, hetzij blanken of zwarten, dezelfde kennis geeft van ellende, verlossing en dankbaarheid of gehoorzaamheid.

Het zou niet verstandig zijn, de woorden van onze neger te kritisch te beschouwen. Hij sprak eenvoudig uit wat in zijn hart was, en hij was nog niet in staat zijn gedachten weer te geven in woorden, waarvan zij, die onder de waarheid opgegroeid zijn, zich bedienen.

De Engelse schrijver heeft de uitdrukkingen van de negerjongen weergegeven in "gebroken Engels", zoals hij ze uitgesproken heeft, en wij hebben ze zo goed mogelijk in "gebroken Nederlands" vertaald.

Wij hebben sommige gedeelten een weinig bekort, vooral die waarin de schrijver natuurtaferelen beschrijft.

God geve dat de tranen van een kleurling over zijn zonden vele blanken tot jaloersheid mogen opwekken. Wat zou het aangenaam zijn, die tekenen van berouw en leedwezen onder ons te bespeuren, indien niet in het openbaar, dan toch in de eenzaamheid.

C. B. VAN WOERDEN Jr.

Akkrum, november 1961

Hoofdstuk 1

GETROFFEN DOOR PIJLEN VAN GODS BOOG.

Indien de wereldkaart, welke gewoonlijk uitgevoerd is in verschillende kleuren, opdat wij het vasteland met zijn verschillende koninkrijken, en de eilanden van elkander kunnen onderscheiden, eens werd geschilderd in donkere en lichte tinten in overeenstemming met het geestelijk karakter van de inwoners, welk een somber beeld zou dan het grootste gedeelte van de bewoonde wereld vertonen aan het oog van een christelijke aardrijkskundige. Hoe donker zou de schaduw zijn, die geworpen is over de grotere districten van het vasteland van Azië en Amerika, en met welk een dikke duisternis zou het Afrikaans gedeelte van de wereld uitgebeeld moeten worden.

Hier en daar zou een licht plekje de woonplaats aanduiden van een paar arbeiders op het zendingsveld, die zich aan God gewijd hebben, en die de stralen van het licht der christelijke godsdienst verspreiden onder de omwonende heidenen. Doch het grootste gedeelte is zwarte duisternis, waarmee wij zinnebeeldig de ijzeren scepter van het mohammedaans bijgeloof en van heidense afgoderij omschrijven.

De christen bidt of God "het verbond wil aanschouwen, daar de duistere plaatsen des lands vol woningen van geweld zijn". Hij hoopt te zien, dat "de ogen der heidenen zullen geopend worden, en zij bekeerd zullen worden van de duisternis tot het licht, en van de macht des satans tot God, opdat zij vergeving der zonden ontvangen en een erfdeel onder hen die geheiligd zijn door geloof".

De vloek, die uitgesproken werd over de afstammelingen van Cham, is in verscheidene opzichten, zowel natuurlijk als geestelijk, op vreselijke wijze vervuld. "Een knecht der knechten zal hij zijn". Slavernij, beide geestelijk en lichamelijk, heeft zich de geslachten door voortgezet onder de inwoners van Afrika. Dit is geschied op zulk een wijze, dat de waarheid van de (goddelijke voorzegging is gebleken, en die roept luide om de vurige gebeden en om het zendingswerk van christenen, ten behoeve van het duistere heidendom.

De tijd zal komen, waarin gezien zal worden dat de heidenen aan Christus gegeven zijn, "tot een erfdeel, en de uiterste einden der aarde tot Zijn bezitting". De vernederde Hottentot en de arme verduisterde neger zullen van de einden der aarde op Jezus zien, en zalig worden. "Velen zullen het land doorwandelen, en de wetenschap zal vermenigvuldigd worden".

De Verlosser "zal het zien om de arbeid Zijner ziel en verzadigd worden", wanneer Hij zal aanschouwen de vergadering, niet alleen van de uitgeworpenen uit Israël, die in gevaar zijn van om te komen, maar ook van kerken en mensen uit alle talen, (geslachten en volkeren van de aarde.

In de dag van Zijn verschijning zullen de zonen van Afrika wedijveren met hun broederen van het noorden en het westen en het oosten, in het uitgalmen van de lof van God hun Zaligmaker, van het ene einde van de wereld tot het andere einde.

In de tijd die daaraan vooraf gaat verblijden wij ons in elk teken en voorbeeld van de liefde en macht van God in het krachtdadig roepen van sommigen tot bekering, waarop wij mogen zien, als op de eerstelingen van de oogst, welke hierna overvloedig zal zijn, tot eer van Christus en tot blijdschap van Zijn verlore volk.

Het volgende verhaal van historische feiten zal, naar wij hopen, de betekenis van onze vooraf gemaakte opmerkingen, aantonen.

Gedurende een verblijf van enige jaren in de nabijheid van de zee werd mij een bezoek gebracht door een officier van de marine, die mij vertelde dat hij een paar

kamers in de parochie gehuurd had voor zijn vrouw en kinderen, en dat hij reeds drie jaren een neger in zijn dienst had.

"De jongen is een fatsoenlijk mens, - zei de officier - en hij heeft een sterk verlangen om gedoopt te worden. Ik heb hem beloofd aan u te vragen hem te dopen, indien gij geen bezwaren hebt".

Ik antwoordde: "Weet hij iets van de beginselen van de christelijke godsdienst?"

"O ja, - antwoordde de kapitein - want hij spreekt daar veel over in de keuken, en hij wordt dikwijls uitgelachen om zijn bezorgdheid, doch hij neemt dat alles zeer geduldig op".

"Gedraagt hij zich goed als uw knecht?"

"Ja, dat doet hij zeker; hij is zulk een eerlijke en beschaafde jongen als er ooit aan boord van een schip kwam of in een huis woonde".

Ik vroeg: "Gedroeg hij zich altijd zo netjes?"

"Neen, - zei de officier - toen ik hem eerst kreeg was hij dikwijls zeer lastig en bedrieglijk. Maar gedurende de laatste twee jaren is hij gelijk aan ieder ander normaal mens".

"Wel meneer, ik zal hem zeer gaarne ontmoeten, en ik hoop dat ik kan besluiten hem een cursus van onderwijs en ondervraging te laten volgen. Gedurende die tijd zal ik in staat zijn een oordeel over hem te vormen, en te onderzoeken in hoever het geoorloofd zal zijn hem het sacrament van de doop toe te dienen. Kan hij lezen?"

"Ja, - antwoordde zijn meester - hij heeft zich gedurende geruime tijd grote moeite gegeven om lezen te leren. Hij kan vrij goed een kapittel in de Bijbel lezen, zoals onze dienstmaagd mij verteld heeft. Hij spreekt beter Engels dan velen zijner landgenoten, maar gij zult het enigszins gebroken vinden. Wanneer zal het u passen dat ik hem naar u toestuur?"

"Morgen na de middag meneer, als u dat goed vindt".

"Hij zal morgen te ongeveer vier uur komen, en gij moogt onderzoeken wat gij met hem worden kunt".

Met deze belofte nam hij afscheid.

Ik gevoelde blijdschap, dat ik gelegenheid kreeg om onderwijs te geven aan een inboorling van dat land, welks ongerechtigheden en misdaden mij dikwijls hadden doen zuchten en treuren.

Mijn negerleerling kwam op de vastgestelde tijd aan. Hij was iemand die er jeugdig uitzag, met een verstandig, levendig en vriendelijk uiterlijk.

Ik vroeg hem te gaan zitten en zei: "Uw meester heeft mij verteld dat gij een gesprek met mij wenst te hebben over de christelijke doop".

"Ja meneer, mij verlangt heel graag een christen te zijn", was zijn antwoord.

"Waarom verlangt je daar zo naar?"

"Omdat mij weet dat christen naar de hemel gaat wanneer hij sterft".

Ik zei: "Hoe lang hebt gij die wens gehad?"

"Altijd nadat mij een goede dominee hoorde preken in Amerika, twee jaar geleden".

"Waar ben je geboren?"

"In Afrika. Mij was zeer kleine jongen toen mij slaaf gemaakt werd door witte mensen".

"Hoe ging dat toe?"

"Op een dag verliet ik vader en moeder thuis om schelpen te zoeken aan de zeekust, en als mij neergedaald was om ze te verzamelen, kwamen witte mensen uit een boot en namen mij mee naar een groot schip. Mij zag vader en moeder nooit weer".

"En wat werd er toen van je?"

"Mij werd in het schip gezet en naar Jamaica gebracht, en verkocht aan een meester, die mij in zijn huis bracht, waar mij hem enkele jaren diende. Nu, ongeveer drie jaar geleden, kapitein W., mijn meester die tot u sprak, kocht mij om zijn knecht te zijn aan boord van zijn schip. En hij goede meester zijn; hij maakte mij vrij en na die tijd woont mij bij hem".

"En welke gedachten had je over uw ziel al die tijd vóór je naar Amerika ging", vroeg ik hem.

"Mij had helemaal geen zorg voor mijn ziel, toen. Niemand leerde mij een woord over mijn ziel".

"Wel, vertel mij nu verder wat er met je gebeurde in Amerika. Hoe kwam je daar?"

"Mijn meester bracht mij daar in zijn schip, en bleef daar een maand voor de wal, en dan hoorde mij de goede dominee".

"En wat zei die dominee?"

"Hij zei, mij was een groot zondaar".

"Wat, sprak hij tot jou in het bijzonder?"

"Ja, mij denkt zo, want daar was een groot veel mensen om hem te horen, maar alles wat hij vertelde was over mij".

"Wat zei hij dan?"

"Hij zei over alle dingen die in mijn hart waren".

"Welke dingen?"

"Mijn zonde, mijn niets weten, mijn niets geloven. De goede dominee maakte mij zien dat mij niets goed denkt en mij niets goed doet".

"En wat vertelde hij je meer?"

"Hij zag mij soms in mijn gezicht en zei, dat Jezus Christus kwam om te sterven voor zondaars, Mij dacht dat was zeer goed, waarlijk zeer goed, dat te doen voor goddeloze zondaar".

"En waarom meende je dat dit alles tot jou in het bijzonder werd gezegd?"

"Omdat mij zeker is dat er anders in die hele plaats niet zon goddeloze zondaar was als mij. De goede dominee moet geweten hebben dat mij daar was".

"En wat dacht je van jezelf toen hij over Jezus Christus preekte?"

"Meneer, mij was heel erg bang, toen hij zei dat de goddelozen in het hel-vuur zouden komen. Want mij voelde dat mij erge goddeloze zondaar was, en dat maakte mij schreien. En hij sprak veel over de liefde van Christus tot zondaars, en dat maakte mij nog meer schreien. En mij dacht mij moest Jezus Christus liefhebben, maar mij weet niet hoe, en dat maakte mij weer schreien".

"Hoorde je meer preken dan die éne in die maand?"

"Ja meneer, meester gaf mij driemaal vrij om te gaan, en al die keren wenste mij Jezus meer lief te hebben, en te doen wat Jezus zei, maar mijn hart is dikwijls hard als een steen".

"Heb je sinds die tijd anders nog preken gehoord?"

"Nooit weer, tot mij verleden zondag preek hoorde in de kerk hier, en toen wenste mij gedoopt te worden in Jezus Naam, want mij had geen christelijke vrienden mij te dopen toen mij klein kind was".

"En wat zijn je gedachten geweest al die tijd sinds je eerst die preken in Amerika hoorde? Vertelde je toen ook aan iemand wat je voelde?"

"Nee, mij sprak tot niemand dan tot God. De dominee zei, dat God het geschrei van de armen hoort; daarom schreit mij tot God en Hij hoort mij. En mij denkt dikwijls aan Jezus Christus, en wens te zijn als Hij".

"Kun je lezen?"

"Een weinig".

"Wie leerde je lezen?"

"God leert mij lezen".

"Wat bedoel je daarmee?"

"God gaf mij wensen te lezen en dat maakt lezen gemakkelijk. Meester gaf mij Bijbel, en een zeeman leerde mij de letters, en zo leerde mij lezen door mijzelf, met Gods goede hulp".

"En wat lees je in de Bijbel?"

"O, mij leest alles over Jezus Christus, en hoe Hij zondaars lief heeft; en boze mensen doodden Hem, en Hij stierf en kwam weer uit het graf, en dat alles voor arme neger. En het maakt mij soms schreien als ik denk dat Christus zon arme neger lief heeft".

"En wat zeggen de mensen van je lezen en bidden, en van je aandacht voor de dingen van God?"

"Sommige goddeloze volk dat Jezus Christus niet lief heeft, noemt mij grote dwaas, een negerhond, een zwarte huichelaar. En dat maakt mij soms boos voelen. Maar dan komt mij in gedachten christen moet niet boos zijn, want Jezus Christus werd genoemd lelijke, zwarte namen, en hij was stil als een lam; en dan denkt mij aan Jezus Christus en mij zegt niets tegen hen dan".

Ik was zeer verblijd met de eenvoud en de blijkbare ernst van deze arme neger. Ik wenste nu te onderzoeken welke mate van licht en inzicht hij had in enkele hoofdzaken. Mij kwam voor de aandacht de korte beschrijving, die Paulus van de godsdienst geeft: "En nu blijft geloof, hoop en liefde, deze drie; doch de meeste van deze is de liefde". Daarom zei ik tot hem: "Vertel mij eens, wat is geloof? Wat is je eigen geloof? Wat gelooft gij omtrent Jezus Christus en omtrent je eigen ziel?"

Hij antwoordde: "Mij gelooft Jezus Christus kwam in de wereld om zondaars zalig te maken, en hoewel mij voornaamste van zondaars zijn, toch wil Jezus mij zalig maken, hoewel mij niets anders zijn dan arme, zwarte neger".

Ik vroeg: "Wat is je hoop? Waar hoop je op, zowel voor dit leven als voor het toekomstige leven?"

Hij zei: "Mij hoopt Jezus Christus zal goed voor mij zorgen, en mij bewaren van zonde en van kwaad, zolang mij hier leeft. En mij hoopt, wanneer mij komt te sterven, tot Hem gaan en altijd met Hem leven, en nooit weer sterven".

"Wat zijn je gedachten over christelijke liefde? Ik bedoel, wie en wat hebt gij het meest lief?"

Mij heeft God de Vader lief, omdat Hij zo goed was Zijn Zoon te zenden. Mij heeft Jezus Christus lief, omdat Hij mij lief heeft. Mij heeft alle mensen lief, zwarte mensen en ook witte mensen, want God maakte hen allen. Mij heeft goed christelijk volk lief, omdat Jezus hen lief heeft, en zij hebben Jezus lief".

Zodanig was mijn eerste gesprek met deze jonge leerling Ik verheugde mij in het vooruitzicht hem in de kerk te ontvangen, overeenkomstig zijn wens.

Ik wenste echter wat verder met hem door te trekken in een gesprek, en ook een nauwkeurig onderzoek in te stellen naar zijn gedrag. Daarom beloofde ik hem dat ik, zo ik mijn voornemen kon uitvoeren, hem over enkele dagen zou bezoeken in het huis van zijn meester.

Toen hij vertrokken was, dacht ik bij mijzelf, God heeft wezenlijk zielen verlost door het bloed van Zijn Zoon, "uit alle geslacht en taal en volk en natie". Indien velen van hen voor een tijd overgeleverd zijn in aardse slavernij, door de wrede hebzucht van mensen, toch zij God gedankt dat sommigen van hen door Goddelijke genade zijn geroepen tot de heerlijke vrijheid van de kinderen van God. En dezulken zijn verlost

uit de slavernij van satan, die zovelen gevangen houdt naar zijn wil.
 Het is een aangename gedachte, dat "Morenland zich zal haasten zijn handen tot God uit te strekken. Gij koninkrijken der aarde, zingt Gode; psalmzingt de Here. Sela".

Hoofdstuk 2

OVERGEBRACHT UIT DE DUISTERNIS TOT HET LICHT

Wanneer wij willen proberen de waarde van een onsterfelijke ziel te schatten, zullen wij die poging moeten opgeven. De kunst van een geestelijke berekening te maken wordt niet beheerst door dezelfde beginselen en regelen, waardoor wij geleid worden bij het schatten van de waarde van aardse voorwerpen. De waarde van goud, zilver, koopwaar, voedsel, kleding, landen en huizen, wordt geregeld en bepaald door de behoefte en de vraag, die daarnaar bestaat. Kronen en scepters hebben hun vastgestelde waarde. Koninkrijken zijn gekocht en verkocht voor grote sommen gelds. Doch wie zal u de juiste prijs van een menselijke ziel vaststellen? "Wat baat het de mens zo hij de gehele wereld gewint, en lijdt schade aan zijn ziel? Of wat zal een mens geven tot lossing zijner ziel?"

De beginselen van de gewone rekenkunde schieten hier tekort en wij zijn gedwongen te zeggen, dat Hij alleen, Die het rantsoen voor zondaars betaalde en hun zielen "kocht", deze moeilijke vraag kan oplossen. Hij heeft ze wezenlijk gekocht tot een dure prijs. Want zij zijn niet verlost door vergankelijke dingen, zilver of goud, maar door het dierbaar bloed van Christus, als van een onbestraffelijk en onbevlekt Lam. Daarom zullen wij alleen zekerheid kunnen krijgen van de waarde ener ziel, wanneer wij ten volle bekwaam zullen zijn om de waarde van een Zaligmaker te schatten. Reeds te dikwijls hebben wij moeten horen op welke prijs lage, ,ongevoelige hebzucht het lichaam van een arme negerslaaf is getaxeerd" doch laten wij nu, terwijl wij voortgaan met ons verhaal, eens nadenken over de waarde, welke oneindige genade heeft vastgesteld voor zijn ziel.

Niet vele dagen na het eerste gesprek met mijn negerleerling ging ik van huis, met het voornemen om hem te bezoeken en met hem te spreken in het huis van zijn meester, hetwelk ongeveer zes kilometer van mijn eigen huis af stond. De weg, welke ik nam, liep door een hoog gedeelte van het landschap, hetwelk daar onovertroffen is in schoonheid en pracht. Dit leidde mij tot een stille maar leerzame beschouwing.

Langs de weg liepen vele schapen, welke graasden in een weide, waar zij gezond en overvloedig voedsel vonden. Hier en daar hield een herdersjongen de wacht bij dat gedeelte van de kudde, dat aan zijn zorgen was toevertrouwd. Ik beschouwde dat als een zinnebeeld van mijn eigen roeping en werk. Naast het hoge gedeelte, waardoor ik reisde, lag een uitgebreide parochie, waarin mij vele zielen waren toevertrouwd, opdat ik er over zou waken en waarvan ik rekenschap zou moeten geven in de dag van de verschijning van de grote Herder. Het gezicht op de herdersjongens kwam mij voor als een levende gelijkenis van mijn eigen geestelijke opdracht. Ik voelde een biddende begeerte, dat de goede Herder, Die Zijn leven gaf voor de schapen, mij mocht bekwamen om getrouw te zijn in het weiden. Het kwam mij terzelfder tijd voor, dat mijn jonge Afrikaanse vriend een schaap was van een verwijderde kudde, dat toch de stem van Christus zou horen. Want er zal één kudde en één Herder zijn, en alle volken zullen aankomen om te erkennen, dat alleen Hij machtig is onze zielen te genezen en ons te leiden in de weg der gerechtigheid, om Zijns Naams wil.

Aan de linkerzijde van de heuvel ontrolde zich voor mijn oog een tafereel, een schilderachtig landschap, doorsneden door een brede zeearm, welke een meer vormde of een haven van ongeveer vijf kilometer lengte. Bossen, dorpen, hutten en kerken omringden deze haven in de meest boeiende verscheidenheid. In het midden lag een grote vloot van oorlogsschepen, en niet ver daar vandaan een andere vloot van koopvaardischepen, alle veilig aan hun ankers. Daarbij zag ik de forten, de scheepswerven en vele uitgebreide, openbare gebouwen van een grote zeehavenstad. De zon scheen op de vensters van de gebouwen en op de vlaggen van de schepen met grote helderheid, wat het natuurfereel in het volle licht zette en de pracht daarvan verhoogde.

Dit gezicht bracht mij tot overdenking van de belangen van keizerrijken, de plannen van staatslieden, het lot der volken en de verschrikkingen van oorlogen. Gezegend zal die dag zijn, wanneer Hij zal komen om de oorlogen te doen ophouden tot aan het einde der aarde, en vrede zal gesticht worden, die niet zal verstoord worden.

Zo lang wij in een vijandige en bloeddorstige wereld wonen, behoren wij dankbaar te zijn voor de verdedigingsmiddelen, die er zijn en die in de hand van God ons beschermen tegen de aanvallen van vijanden en tegen de woede van de vernier.

Wat, dacht ik, zijn wij niet verplicht aan talrijke bemanningen aan boord van oorlogsschepen, die hun huis verlieten om voor hun vaderland te strijden en de bevolking te beschermen, terwijl anderen zitten onder hun wijnstok en onder hun vijgenboom, en de voorrechten van rust en vrede smaken, die onbekend is aan de meeste andere volken in deze dagen van onrust en bloedstorting.

Ten zuidwesten van de weg, welke ik reed, bevonden zich bergketens in het midden waarvan vruchtbare valleien lagen, welker velden, die een rijpe oogst droegen, de goedheid van God uitriepen in de rijke voorziening, waarmede Hij de, mensenkinderen verzorgt. "Wanneer Gij het alsoo bereid hebt, maakt Gij hunlieder koren gereed. Gij maakt zijn opgeploegde aarde dronken; Gij doet ze dalen in zijn voren; Gij maakt het week door de droppelen; Gij zegent zijn uitspruitsel. Gij kroont het jaar Uwer goedheid en Uw voetstappen druipen van vettigheid; zij bedruipen de weiden der woestijn en de heuvelen zijn aangegord met verheuging. De velden zijn bedekt met kudden, en de dalen zijn bedekt met koren; zij juichen, ook zingen zij".

Toen ik op de talrijke schepen zag en ik ze in gedachten op de grote wateren nastarde, kwamen de woorden van de psalmist in mijn herinnering: "Die met schepen ter zee afvaren, handel doende op grote wateren, die zien de werken des Heeren, en Zijn wonderwerken in de diepte. Als Hij spreekt, zo doet Hij een stormwind opstaan, die haar golven omhoog verheft. Zij rijzen op naar de hemel, zij dalen neder tot in de afgronden; hun ziel versmelt van angst; zij dansen en waggelen als een dronken man, en al hun wijsheid wordt verslonden. Doch roepende tot de Heere in de benauwdheid, die zij hadden, zo voerde Hij ze uit hun angsten; Hij doet de storm stilstaan, zodat hun golven stilzwijgen. Dan zijn zij verblijd, omdat zij gestild zijn en dat Hij ze tot de haven hunner begeerte geleid heeft. Laat ze voor de Heere Zijn goedertierenheid loven, en Zijn wonderwerken voor de kinderen der mensen", Psalm 107.

Doch de negerdienstknecht kwam weer in mijn gedachten. Ik dacht: misschien zijn sommige van deze schepen op weg naar Afrika, op zoek naar een vracht van zwarte slaven, op zoek om hun verfoeilijk bedrijf voort te zetten. Een onmenselijk handelsverkeer voor een volk, dat de naam draagt van christelijk te zijn! Misschien zijn deze zelfde golven, die nu uiteenslaan tegen de rotsen aan de voet van deze berg, op de kusten van Afrika getuigen geweest van de verschrikkingen, veroorzaakt door gewelddadige scheiding van vrouwen en haar mannen, ouders en kinderen, uit

elkander gescheurd door onbarmhartige, wrede mensen, wier harten verhard zijn tegen alle gevoel van menselijkheid door de gewoonte van deze wrede handel te bedrijven.

Ik liet mijn oog over het landschap dwalen en op één van de rotsen zag ik onverwacht een man zitten, die in een boek las. Ik bemerkte aan zijn kleding en aan zijn zwarte gelaatskleur, dat het niemand anders was dan mijn negerleerling, die, waaraan ik niet twijfelde, een Bijbel in zijn hand had. Ik verblijdde mij, dat ik hier onverwacht gelegenheid kreeg hem te ontmoeten op deze stille en eenzame plaats. Ik daalde naar hem af langs de trap, die aan de zijde van het klif was uitgehouwen door vissers en herdersjongens.

Hij las zeer aandachtig in zijn boek, en bemerkte mij niet eerder dan toen ik dicht bij hem was.

"William, ben jij het?"

"Ah Massa, mij erg blij u te zien. Hoe komt Massa op deze plaats? Mij dacht: niemand hier dan alleen God en mij".

In de loop van het gesprek gebruikte William soms het woord "Massa", zoals de gewoonte was van de negerslaven in West-Indië.

"Ik was op weg naar uws meesters huis om u op te zoeken, en ik reed langs deze weg om enkele ogenblikken van het uitzicht te genieten. Ik kom hier dikwijls met goed weer om de zee en de scheepvaart te zien. Is dat je Bijbel?"

"Ja meneer, dit is mijn goede, dierbare Bijbel".

"Ik ben blij - zei ik - je daarin bezig te zien. Het is goed, William".

"Ja Massa, een teken dat God goed is voor mij, maar mij nooit goed voor God zijn".

"Hoezo?"

"Mij dankt Hem nooit genoeg; mij bidt niet genoeg tot Hem; mij herinnert niet genoeg Wie mij al deze goede dingen gaf. Massa, mij vreest dat mijn hart erg slecht is. Mij wenst gelijk u te zijn".

"Gelijk mij, William? Wel, gij zijt gelijk als ik, een arme, hulpeloze zondaar, die zowel als gij zelf moet omkomen in zijn zonden, indien God uit oneindige ontferming en genade hem niet als een vuurbrand uit het vuur ruikt en hem niet als een voorbeeld stelt van onderscheidende liefde en gunst. Er is geen verschil, wij beiden derven de heerlijkheid Gods; wij allen hebben gezondigd".

"Nee, mij niet gelijk u, Massa; mij denkt niemand gelijk mij, niemand voelt een hart als ik".

"Ja William, ik ben er van overtuigd, dat je hetzelfde gevoelt als elke waarlijk overtuigde ziel, die de zonde bovenmatig zondig ziet, en die ziet op de prijs, die Christus Jezus betaalde tot een losprijs voor de zondaar. Gij kunt zeggen met de woorden van het gedicht:

Ik ben de voornaamste der zondaren, zeer groot, maar ik zoek verzoening in Jezus' dood.

"O ja, meneer, mij gelooft dat Jezus stierf voor arme neger. Wat zou van arme, snode neger worden als Christus niet voor hem stierf? Maar Hij stierf voor de ergste van zondaren, en dat maakt mijn hart soms gans blij".

"Welk gedeelte van de Bijbel waart gij aan het lezen, William?"

"Mij las, dat de man op het kruis sprak tot Christus, en Christus sprak tot hem. Nu, dat mans gebed juist goed voor mij. "Here, gedenk mij". Here, gedenk arme negerzondaar. Dit is mijn gebed elke morgen en soms in de nacht. Als mij niet veel woorden kan bedenken, dan mij zegt weer hetzelfde: Here, gedenk arme negerzondaar!"

"En wees er van verzekerd, William, de Heere hoort dat gebed. Hij vergaf de

moordenaar aan het kruis en Hij nam hem aan, en Hij wil u niet weigeren. Hij zal geenszins uitwerpen die tot Hem komt".

"Nee meneer, ik geloof het; maar daar is zoveel zonde in mijn hart, het maakt mij bevreesd en bedroefd. Massa, ziet gij deze zeeslakken, hoe vast kleven zij aan de rots hier? Juist zo zonde kleeft vast aan mijn hart".

"Het mag zo zijn, William; maar neem een andere vergelijking. Kleeft gij Jezus Christus aan door het geloof in Zijn dood en gerechtigheid, als deze slakken aan de rots kleven, dan zullen zeeën en stormen u niet scheiden van Zijn liefde".

"Dat is juist wat mij nodig heeft".

"Vertel mij eens, William, is niet de zonde, waarover je sprak een last en verdriet voor je? Je hebt ze niet lief; je zou blij zijn er kracht tegen te ontvangen en er van verlost te worden. Wil je niet?"

"O ja, mij geeft al deze wereld, als mij het had, te zijn zonder zonde".

"Kom dan, en welkom tot Jezus Christus, mijn broeder! Zijn bloed reinigt van alle zonden. Hij gaf Zichzelf als een rantsoen voor zondaren. "Hij heeft onze krankheden op Zich genomen, en onze smarten, die heeft Hij gedragen. Om onze overtredingen is Hij verwond, om onze ongerechtigheden is Hij verbrijzeld. De straf, die ons de vrede aanbrengt, was op Hem, en door Zijn striemen is ons genezing geworden. De Heere heeft al onze ongerechtigheden op Hem gelegd. Kom vrij tot Jezus, de Zaligmaker van zondaren".

"Ja Massa, - zei de arme jongen wenende - mij wenst te komen; maar mij komt zeer langzaam, zeer langzaam, Massa; ik moest hard lopen, ik moest vliegen. Jezus is erg goed voor arme neger, om u te sturen en mij dit alles te vertellen".

"Doch dit is niet de eerste maal dat je deze waarheden gehoord hebt".

"Neen meneer, zij zijn troost geweest voor mijn ziel vele malen nadat mij goede dominee hoorde preken in Amerika, waarvan mij u verleden week vertelde in uw huis".

"Welnu ik hoop, William, dat het God zo genadiglijk behaagd heeft je ogen te openen en je hart te vervullen met zulk een krachtig gevoel van Zijn goedheid, in het geven van Zijn Zoon, opdat ge er naar zult staan om Zijn geboden te onderhouden. Ik hoop dat je er naar zult streven je wel te gedragen jegens je meester en meesteres en je mededienstknechten. Hij, die inwendig een christen is, wil het ook uitwendig zijn. Hij, die waarlijk en zaligmakend in Christus gelooft, zal zijn geloof uit zijn werken tonen. Is het niet zo, William?"

"Ja meneer, mij is nodig zo te doen. Mij is nodig getrouw te zijn. Mij verdriet te denken hoe slecht mij was vóór de goede dingen van Jezus Christus kwamen tot mijn hart. Mij wenst wel te doen aan mijn meester, wanneer hij mij ziet en wanneer hij mij niet ziet. Want mij weet: God altijd ziet mij. Mij weet, dat als mij zondigt tegen mijn eigen meester, mij zondigt tegen God, en God zeer boos op mij zijn zal. En hoe kan Christus mij liefhebben, als mij niet doet wat Hij gebiedt? Mij heeft mijn mededienstknechten lief, hoewel, zoals ik u verteld heb, zij mij niet veel liefhebben, en mij bidt God hen te zegenen. En wanneer zij zeggen lelijke dingen, en proberen mij te maken boos, dan mij denkt: als Jezus Christus was in arme negers plaats, Hij zou niet schelden en antwoorden met lelijke woorden, en niet boos humeur, maar Hij zei weinig en bad veel. En zo mij zegt gans niets, maar bidt tot God hun te vergeven".

Hoe meer ik met deze Afrikaanse bekeerling sprak, hoe meer mij bleek dat er blijken in hem waren, dat zijn gemoed geestelijk verlicht was en dat zijn hart krachtdadig was bewerkt door Gods genade.

Ik bleef geruime tijd in gesprek met de negerjongen, daar ik begrepen had dat zijn

meester die dag niet thuis was en dat hij aan William enkele uren vrij gegeven had.

Ik sprak tot hem over de natuur, de plicht en het voorrecht van de christelijke doop. Uit een boek, dat ik bij mij had, legde ik hem uit welke de duidelijke en Schriftuurlijke beginselen zijn, die in onze kerk ten opzichte van de doop beleden worden, en ik bemerkte dat William hartelijk wenste in overeenstemming daarmee te mogen leven. Het scheen mij toe, dat hij de eigenschappen bezat, die hem in aanmerking deden komen om het sacramentele pand van de liefde van de Verlosser te ontvangen. Ik verblijdde mij in het vooruitzicht, hem niet langer te beschouwen als een vreemdeling en ,bijwoner, maar als een medeburger der heiligen en der huisgenoten Gods.

Ik zei tot hem: "God heeft beloofd vele volken te besprengen, niet alleen met het water van de doop, doch ook met de dauw van Zijn hemelse genade. Hij heeft gezegd, dat Hij niet alleen water wil gieten op het droge, maar ook: Ik zal Mijn Geest uitgieten op uw zaad, en Mijn zegen op uw nakomelingschap".

"Ja Massa - zei hij - Hij kan mij rein van hart maken en van een oprechte geest. Hij kan mij ontzondigen met hysop, en ik zal rein zijn; Hij kan mij wassen, en ik zal witter zijn dan sneeuw".

Ik antwoordde: "God geve je deze zegeningen en bevestig je in alle goed werk".

Het behaagde mij zeer hem op een bewogen wijze te horen spreken over zijn ouders, aan wie hij in zijn jeugd ontstolen was. Het was mij aangenaam te horen, dat hij wenste dat God middelen wilde gebruiken en zegenen om zijn vader en moeder te brengen tot de kennis van de Verlosser.

Ik zei: "Wie weet of niet één van deze schepen een zendeling mag brengen naar het land, waar uw ouders wonen, om de blijde boodschap der zaligheid tot uw landslieden te brengen en tot uw eigen ouders in het bijzonder, indien zij nog leven".

O mijn lieve vader en moeder; mijn lieve, genadige Zaligmaker! - riep hij uit, terwijl hij van de grond opsprong toen hij sprak - Dat Gij hun zielen wilde redden, en hun vertellen wat Gij voor zondaren gedaan hebt, maar .. "

Hij hield hier op en scheen zeer aangedaan.

Ik zei: "Mijn vriend, ik zal nu met u bidden voor uw eigen ziel, en ook voor de zielen van je ouders".

"Doe dat, Massa; dat is zeer goed en vriendelijk. Bid voor arme negerzielen hier en overal".

Dit was een nieuw en plechtig huis des gebeds. Het zeezand was onze vloer, de hemelen waren ons dak, de rotsen, de bergen en de golven vormden de muren van onze kamer. Het was inderdaad niet "een plaats waar het gebed placht te geschieden". Doch voor ditmaal werd het een geheiligde grond. Die plaats en die ogenblikken zullen nooit uit mijn herinnering gewist worden. De tegenwoordigheid van God was daar.

Ik bad. De neger weende. Zijn hart was vol. Ik voelde met hem en ik kon niet anders dan met hem wenen.

De laatste dag zal openbaren of onze tranen oprechte tranen waren en van christelijke liefde.

Het was tijd voor mij om terug te keren. Ik leunde op zijn arm terwijl wij de steile klip bestegen op mijn weg terug naar mijn paard, dat ik op de top van de heuvel gelaten had. Nederigheid en dankbaarheid waren op Williams gelaat getekend. Ik leunde op zijn arm met de gevoelens van een broeder. Ik was blijde die betrekking te gevoelen. Ik nam hem bij de hand toen ik afscheid nam, en sprak nog eens met hem af, dat wij weder samen zouden komen op de dag, voorafgaande aan die, waarop hij de Heilige Doop zou ontvangen, en zei hem vaarwel voor het tegenwoordige.

"God zegene u, waarde Massa".

"En u, mijn medechristen, nu en voor eeuwig!"

Hoofdstuk 3

VOORBEREIDING TOT DE HEILIGE DOOP.

Het belangwekkende en ontroerende gesprek hetwelk ik met de negerjongen had gevoerd, verwekte in mij een teerheid, die niet gemakkelijk onder woorden te brengen is.

Toen ik naar huis terugkeerde, kwam ik in overdenking van de zeldzame helderheid en schoonheid van die blijken van geloof en van bekering van het hart tot God, zoals ik die in William had gezien en van hem had gehoord. Ik dacht, hoe duidelijk blijkt de waarheid van de woorden: "Uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof, en dat niet uit u, het is Gods gave; niet uit de werken, opdat niemand roeme".

Ik dacht, wie anders dan de Heilige Geest, Die de Auteur en de Toepasser van het leven der genade is, kon zulk een verandering gewerkt hebben in de eens duistere, onhandelbare en onwetende heiden, tot de nu overtuigde, verlichte, nederige en gelovige christen? Hoe duidelijk wordt de onnaspeurlijke vrijmacht van de goddelijke wil geopenbaard in de roeping en overbrenging van zondaars uit de duisternis tot het licht. Welk een les mag de zogenaamde christen van een beschaafd land, soms leren uit de eenvoudige, oprechte godsdienst van een bekeerde heiden.

Na de gesprekken die ik met William gevoerd heb, kon ik niet nalaten nog eens bijzonder te informeren naar het gedrag van deze jonge man, zowel wat betreft zijn houding als huisbediende en in het algemeen. Alles wat ik over hem hoorde was bevredigend.

Ik had nog enkele gesprekken met hem, in de loop waarvan ik zulk een methode van Schriftuurlijke onderwijzing en ondervraging volgde, als ik meest gepast achtte tot zijn aanwassen in kennis.

Hij maakte flinke vorderingen in lezen, hij droeg zijn Bijbel volstandig met zich mee, en hij nam elke gelegenheid waar om de Heilige Schrift nauwkeurig te onderzoeken, in zoverre zijn plicht in zijns meesters dienst hem dat toeliet.

Ik heb menigmaal gelegenheid gehad op te merken, dat onder de ware godsdienstige armen, die niet het voorrecht hadden in hun vroege jeugd lezen te leren, toch om de belangen van hun ziel, en uit een verlangen om het Woord van God te verstaan, met groot gemak en ten nutte van zichzelf en van anderen lezen hebben geleerd. Dat werd ook opvallend in het geval van mijn negerleerling bevestigd.

Gedurende geruime tijd had ik de gewoonte gehad om enkele ernstige personen eenmaal per week te ontmoeten in een hut welke op kleine afstand stond van het huis waar William woonde. Wij hielden die samenkomsten met het doel om stichtelijke gesprekken te voeren en voor elkander dienstbaar te zijn tot geestelijke onderwijzing, en om samen te bidden. Daar ik deze gelegenheden opmerkelijk nuttig en belangrijk had bevonden, dacht ik dat het wenselijk was de negerjongen daarheen mee te nemen, opdat méér mensen getuige mochten zijn van de eenvoud en oprechtheid van het ware christendom, zoals die zich vertoonden in het leven van deze veelbelovende jonge bekeerling. Ik hoopte dat het een vruchtbaar genademiddel zou blijken te zijn tot opwekking en verlevendiging van de geest der genade en der gebeden in sommige van mijn gemeenteleden, over wier geestelijke aanwas ik angstvallig waakte.

Ik verkreeg toestemming van zijn meester, dat hij één van onze hut samenkomsten zou bijwonen. Zijn meester, die volkomen overtuigd was van de buitengewone verandering in gedrag en optreden die door de godsdienst in zijn knecht openbaar was geworden, was dankbaar voor mijn aandacht voor hem, en hij sprak altijd gunstig over zijn gedrag.

Op de dag, die vastgesteld was voor de samenkomst, ging ik op weg. De hut, in welke wij gewoonlijk vergaderden, stond op een afstand van ongeveer zes kilometer vanaf mijn eigen woning. Mijn weg liep langs de voet van de berg, die ik noemde in mijn laatste verhaal van een ontmoeting met de negerjongen. Van de top van die berg had men een schilderachtig uitzicht. Aan mijn rechterhand onderbrak de steile helling alle uitzicht, uitgezonderd op de talloze schapen, die weidden op de berghelling, die begroeid was met rijk en overvloedig gewas. In de helling bevond zich hier en daar een kalkput, die door hun schitterend wit een zeldzame afwisseling boden met de groene weide waarin de schapen graasden.

Aan mijn linkerhand, op een afstand van ongeveer een kilometer, vloede door het getij, een vloed vanuit de zee in een meer of haven van aanmerkelijke lengte en breedte. Aan het ene einde lagen vissersschepen en loodsboten voor anker. Aan het andere einde verhief zich de parochiekerk tussen de omringende bossen en velden. De klokken luidden, en een zachtkenks aanzwellend geluid kwam aan over de oppervlakte van het water, terwijl een echo terugkaatste van een vooruitstekend deel van de berg, langs welks voet ik reed. Het was een verlustiging dit machtige schouwspel te zien en die lieflijke klanken te horen.

Ik passeerde enkele schoon gelegen hutten, welke gebouwd schenen te zijn tot een geschikte woning voor vrede en rust. Elk van die was omringd door een tuin, en elk had een kleine boomgaard en een aansluitend grasveld, waar de koe van de landman zijn eigen weide genoot, en tegelijk een rijke leeftocht bereidde voor het huisgezin van de eigenaar. Zo was de wijze en zorgvuldige beschikking van de landheren en boeren, die zij gemaakt hadden voor de werkende armen. De gezonde groente, de geneeskrachtige kruiden, de geurende bloemen, dat alles was hier te vinden zo als zij groeiden rondom deze kleine woningen. Toen ik daarop zag werd ik er aan herinnerd hoe troostrijk het lot is van de arbeidzame armen, wier harten de les van dankbaarheid geleerd hebben, in de school van hemelse wijsheid.

Voor hen schijnt de zon even vriendelijk als voor hun rijkste nabuur, de hemel geeft regen, de aarde brengt vrucht voort, de bloemen bloeien, de vogels zingen voor hen even goed als voor rijker bedeelden. Hun behoeften zijn weinig, en tevredenheid maakt ze nog minder. Hoe groot is de zegen voor de armen in de wereld, doch die rijk zijn in geloof en een onverwelkelijke erfenis hebben te wachten in de toekomstige wereld.

Ik wist dat dit de gemoedsgesteldheid was van sommigen, wier nederige, doch nette en reine hutten ik passeerde. Het vooruitzicht van samenkomsten met zulke hutbewoners maakte hun woningen lieflijk voor mij. Hun gedachtenis zij in vrede, zowel wanneer wij ze beschouwen als pelgrims en vreemdelingen hier op aarde, als wanneer wij nu aan hen denken als verlorene zielen, die ik hierna in heerlijkheid hoop te ontmoeten.

De woning, waarheen ik op weg was, stond op de hoek van een eikenwoud, hetwelk de bewoners beschutte voor de verzengende zonnehitte in de zomer, en voor de hevige zuidwest stormvlagen in de winter.

Toen ik de hut naderde zag ik mijn vriend de neger, die onder een boom zat, en wachtte op mijn komst. Hij had in zijn hand een traktaatje hetwelk ik hem gegeven had. Zijn Bijbel lag op de grond.

Hij stond verblijd op en zei: "Ah Massa, mij erg blij u te zien; mij denkt u had lang tijd om te komen".

Ik antwoordde: "William, ik hoop dat gij wèl zijt. Ik wil u menemen naar enkele van mijn vrienden, die naar ik vertrouw waar en oprecht zijn in hun godsdienstig leven. Wij komen elke woensdagavond samen om te spreken over de dingen die tot onze eeuwige vrede dienen, en ik ben er van overtuigd dat gij een welkome bezoeker zult zijn".

"Massa, mij niet goed genoeg om bij zulke goede volk te zijn. Mij groot zondaar. Zij goed christen zijn".

Ik zei: "Als je hen zou vragen, William, zo zou een ieder van hen je vertellen dat zij slechter zijn dan anderen. Velen van hen leefden, en dat niet lang geleden, openlijk in de zonden, onwetende van God, en vijanden van Jezus Christus in gedachten en daden. Doch goddelijke genade bracht hen tot stilstand in hun goddeloze weg, en onderwierp hun harten tot liefde en gehoorzaamheid aan Hem en Zijn Evangelie. Gij zult slechts een gezelschap van arme medezondaren ontmoeten, die gaarne de lof van verlossende genade bespreken en bezingen. En ik ben er zeker van, dat gij gewillig zult zijn u met hen in zulk een gezang te verenigen".

"O ja, meneer, dat gezang is juist gepast voor arme neger".

Al sprekende waren wij aangekomen bij de poort, die toegang gaf tot de tuin die bij de hut behoorde. Verscheidene welbekende gezichten verschenen in en nabij het huis, en een vriendelijke glimlach verwelkomde ons toen wij binnentraden.

Het was bekend geworden dat de negerjongen die avond in onze kleine vergadering zou zijn, en voldoening straalde van elks gelaat, toen ik hem bij de hand nam en ik hem bij hen inleidde, zeggende: "Mijn vrienden, ik heb een broeder uit Afrika meegebracht om kennis met u te maken. Heet hem welkom in de Naam van de Heere Jezus, Christus".

"Meneer, - zei een nederige arbeider, wiens hart en tong altijd overvloedig van christelijke vriendelijkheid - wij zijn altijd blij onze geliefde dominee te zien, maar bijzonder op deze dag in zulk gezelschap als gij met u gebracht hebt. Wij hebben gehoord hoe goedertieren de Heere voor hem geweest is". E

n terwijl hij zich tot de neger wendde, zei hij: "Geef mij uw hand, goede vriend. God zij met u hier en overal. En gezegend zij Zijn heilige Naam, dat Hij nog zondaars wil roepen, zoals ik hoop dat hij u en mij gedaan heeft, om Hem te beminnen en te dienen vanwege Zijn goedertierenheden".

Een ieder groette hem toen hij in huis kwam, en sommigen richtten het woord tot hem in een zeer vriendelijke en ontroerende taal.

"Massa, - zei William - mij niet weet wat te zeggen tot al dit goede vrienden; mij denkt dit gelijkt een beetje hemel op aarde".

Hij stond daar met tranen in zijn ogen, en er waren wederkerig droppen in de ogen van velen, die daar tegenwoordig waren, toen hij zei: "Goed vrienden en broeders in Christus Jezus, God zegen u allen, en breng u in het laatst in de hemel".

Het was mijn vaste gewoonte, wanneer ik met deze hutbewoners vergaderde, te beginnen met gebed en met het lezen van een gedeelte van de Heilige Schrift.

Toen dat geëindigd was, vertelde ik aan het volk dat tegenwoordig was, dat de voorzienigheid van God deze jonge man voor een tijd onder mijn zorg gesteld had. En daar ik bespeurd had dat hij ernstig was, en ik geloofde dat hij zeer oprecht was in zijn belijdenis van de godsdienst, ik besloten had hem te dopen overeenkomstig zijn eigen begeerte. Ik voegde er aan toe, dat ik hem nu meegebracht had om zich met ons te verenigen in christelijke samenspreking, om te gedenken aan Zijn Naam, gelijk men

deed in de dagen van ouds: "Alsdan spreken die de Heere vrezen, een ieder tot zijn naaste. De Heere merkt er toch op en hoort, en daar is een gedenkboek voor Zijn aangezicht geschreven voor degenen, die de Heere vrezen, en voor degenen die aan Zijn Naam gedenken", Mal. 3: 16. Zo hoopte ik, dat wij een christelijke en broederlijke plicht vervulden in onze samenkomst tot onderlinge stichting.

Terwijl ik mij tot de negerjongen wendde, zei ik: "William, vertel mij wie heeft je geschapen?"

"God, de goede Vader".

"Wie verlost je?"

"Jezus, Zijn lieve Zoon, Die voor mij stierf".

Wie heiligde je?"

"De Heilige Geest, Die mij leert te kennen de goede Vader en Zijn lieve Zoon Jezus".

"Wat was je staat van nature?"

"Mij goddeloze zondaar, mij niets weten dan zonde, mij niets doen dan zonde, mijn ziel meer zwart dan mijn lichaam".

"Heeft er enige verandering in je plaats gehad?"

"Mij hoopt zo Massa, maar mij soms vreest neen". "Indien gij veranderd zijt, wie veranderde je dan?"

"God, de goede Vader; Jezus, Zijn lieve Zoon, en God de Heilige Geest".

"Hoe is er verandering in je gekomen?"

"God maakte mij -een slaaf, wanneer mij jong was, kleine jongen".

"Hoe, William, wil je zeggen dat God je een slaaf maakte?"

"Nee, Massa, nee; mij meent, God liet mij slaaf maken door witte mensen, om mij goed te doen".

"Hoe goed te doen?"

"Hij nam mij uit het land van duisternis, en bracht mij in het land van licht". •

"Wat noemt gij het land van licht? De West-Indische eilanden?"

"Nee Massa, zij zijn het land der Voorzienigheid, maar Amerika zijn het land van licht voor mij; want daar mij eerst hoorde goede dominee preken. En nu deze plaats waar ik nu ben, is het land van méér licht; want hier leert gij mij meer en meer hoe goed Jezus is voor zondaren".

"Wat doet het bloed van Christus?"

"Het reinigt van alle zonden, en zo mij hoopt van mijn zonden".

"Worden alle mensen van de zonde gereinigd door Zijn bloed?"

"O nee, Massa".

"Wie zijn het die gereinigd worden en zalig worden?"

"Zij die in Hem geloven".

"Kun je dat uit de Bijbel bewijzen?"

"Ja meneer: Die in de Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven; maar die de Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem".

"Wat is het: geloof te hebben?"

"Mij meent dat het is veel aan Jezus Christus denken, Hem veel lief hebben, geloven dat alles wat Hij zegt waar is, veel tot Hem bidden; en wanneer wij erg zwak en erg zondig voelen, denken dat Hij erg sterk en erg goed is, en dat alles voor mij".

"En heb jij zo'n geloof als je daar beschrijft?"

"O Massa, mij soms denkt mij heeft geen geloof, helemaal niet".

"Hoe dat, William?"

"Als mij nodig heeft te denken aan Jezus Christus, dan lopen mijn gedachten aan andere dingen; als mij nodig heeft Hem lief te hebben, mijn hart spoedig helemaal koud; als mij nodig heeft te geloven alles waar te zijn, wat Hij tot zondaars zegt, mij

dan denkt het is niet waar voor mij; als mij nodig heeft te bidden zet de duivel slechte, heel slechte gedachten in mij; mij bedankt Christus nooit genoeg. Dit alles maakt mij soms vrezen mij heeft geen geloof".

Toen hij deze woorden sprak bespeurde ik een ernstige spanning en aandacht en medegevoel op het gelaat van sommigen, die tegenwoordig waren.

Ik zei toen: "William, ik kan je bewijzen dat je geloof hebt, hoewel je vreest dat je het niet hebt. Geef mij antwoord op een paar andere vragen".

"Ben je uit jezelf begonnen te denken dat je een groot zondaar bent, en begon je uit jezelf behoefte aan een Zaligmaker te gevoelen, en door je eigen gedachten en werkzaamheid?"

O nee, het kwam in mij, toen mij niets daarover dacht en mij het ook niet zocht".

"Wie zond de goede dominee in Amerika om uw ziel wakker te maken door zijn prediking?"

"God deed het, dat is zeker".

"Wie begon toen, het werk van ernstige gedachten in je hart?"

"De goede God; mij kon het niet doen uit mijzelf, mij daarvan zeker is".

"Denkt je niet dat Jezus Christus en Zijn gerechtigheid het ene ding is dat je meest nodig hebt, en dat het meest begeerlijk is?"

"O ja, mij gans zeker daarvan zijn".

"Denkt gij dat Hij niet machtig is je volkomen zalig te maken?"

"Dat durft mij niet zeggen. Hij is zo goed, zo barmhartig, zo vriendelijk te zeggen, dat Hij niemand zal uitwerpen die tot Hem komt".

"Wens je en begeert je en streeft je er naar Zijn geboden te onderhouden".

"Ja Massa omdat mij Hem lief heeft en dat doet mij begeren te doen wat Hij zegt".

"Ben je gewillig voor Zijn Naam te lijden indien God je daartoe roepen zou?"

"Mij denkt mij kon sterven voor de liefde van Hem; Hij dacht het niet te veel te sterven voor goddeloze zondaar; waarom zou goddeloze zondaar denken het teveel is te sterven voor zo goede en heilige Zaligmaker?"

"William ik denk en hoop dat ik tot je zeggen mag: Uw geloof heeft u behouden".

Zo eindigde mijn onderzoek voor die tijd.

De andere vrienden die in het huis waren luisterden met de meeste aandacht en belangstelling naar alles wat besproken werd. Eén van hen merkte niet zonder zichtbare ontroering op: "Ik zie meneer dat hoewel sommige mensen blank en sommigen gekleurd zijn toch ware christelijkheid van één en dezelfde kleur is. Mijn hart is met deze goede man meegegaan in ieder woord dat hij gesproken heeft".

"En mijn hart ook" echode het vriendelijk uit elke hoek van de kamer.

Daarna besteedden wij enige tijd aan een meer algemeen gesprek over de geschiedenis van onze neger William.

Ik zei: "Laten wij nu God prijzen wegens de rijke en onuitsprekelijke weldaad van Zijn genade en laten wij de lofzang van verlossende liefde zingen".

Dit deden wij. Wij zongen in Jezus Naam van de wegen des Heeren. Wat ook de verdienste van natuurlijke stemmen mag zijn zo was het toch duidelijk dat er geestelijke melodie in aller harten was.

De neger was niet gewend aan onze wijze van zingen maar toch mengde hij zich met grote ernst en gevoel in het gezang en hij gaf blijken dat hij waarlijk gevoelde wat hij zong.

Toen het vijfde vers geëindigd was:

Vrije gunst bracht Hem van Boven

Laat ons verlossende liefde loven.

toen herhaalde hij de woorden bijna onbewust van waar hij was.

Hij riep uit: "Neen nee, niets dan verlossende liefde breng Hem neer tot arme William; niets dan verlossende liefde".

De volgende verzen werden er aan toegevoegd bij wijze van besluit (welke verzen kennelijk zien op de eeuwige zaligheid van een wedergeboren kleurling):

*Hij was een vreemdeling nu een zoon
Al is hij zwart toch is hij schoon
Hij mengt zich in het koor en juicht
Terwijl hij voor de troon zich buigt.
Welkom neger welkom hier
Ban nu twijfel en vreze uit
Christus liefde heeft u bevrijd
Prijs Hem dan in eeuwigheid.*

Ik besloot met enkele opmerkingen over de natuur van verlossing door genade terwijl ik allen die tegenwoordig waren vermaande zich voorwaarts te strekken om de prijs te verkrijgen. Het was een avond waarvan de omstandigheden indien ze nooit op aarde beschreven waren ongetwijfeld opgetekend zijn in het gedenkboek boven.

Ik stelde de dag vast waarop de neger zou gedoopt worden en nam afscheid van mijn kleine toegewijde gezelschap.

De maan scheen helder toen ik naar huis terugkeerde en het licht weerkaatste zeer schoon in het water van het meer. Harmonie en rust karakteriseerden het tafereel. Wij waren die avond bezig geweest in ons te verenigen in de lof van de God aller genade en in het opmerken van de weg Zijner voorzienigheid. En nu vroeg de God der natuur een nieuwe tol van dankbaarheid voor de schoonheid en de verkwikkingen in de schepping waarvan David zong: "Als ik Uw hemel aanzie het werk Uwer vingeren de maan en de sterren die je bereid hebt - wat is de mens dat je zijner gedenkt en de zoon des mensen dat je hem bezoekt?"

De neger werd een paar dagen later gedoopt en niet lang daarna ging hij met zijn meester op reis.

Sindsdien heb ik geen tijding van hem gehad. Ik weet niet of hij nog als een pelgrim in deze lagere wereld dwaalt of dat hij reeds zich mengen mag in het hemelse koor in het gezang van "verlossende liefde". Dit weet ik dat hij een monument was tot des Heeren lof. Hij droeg de indruk van des Zaligmakers beeld op Zijn hart en vertoonde de kentekenen van Goddelijke genade in zijn leven en in de reden van zijn mond met zonderlinge eenvoudigheid en ongeveinsde ernst.

Geloofd zij God!

Het volgende gedicht werd door Ds. Richmond toegevoegd aan zijn verhaal over William:

HET GEBED VAN DE NEGER

*O Jezus Die de minste ziel
Maakt tot een voorwerp van Uw zorg
Hoor toch wat mijn hart spreekt
Wees je eens armen negers Borg.*

*Gij hebt geleden aan het kruis
Gij droeg daar onze schuld en smart
Daarom o Heer', verwerp nu niet
't Gebed uit 's negers hart.*

*Ik was een hulploos negerkind
Op het strand liep ik heen en weer
Ik werd geroofd uit 's ouders arm
Zij zagen hun kind nooit meer.*

*Hoewel mijn lot mij scheen zeer hard
Toch ervoer ik Godes trouw
Want ik werd ver van huis gevoerd
Opdat k Jezus vinden zou.*

*Hoe arm en veracht als ik ook was
Uw arm was toch nabij
Want toen ik eerst Uw goedheid zag
Toen werd mijn ziele blij.*

*In blindheid had ik lang gedwaald
In opstand zonder smart
Maar Uw genade o mijn God
Verbrak mijn boze hart.*

*Hoe ongelukkig voelde ik mij
In der mensen en engelen oog
Een mensenslaaf een zondenslaaf
Die slaafs voor satan boog.*

*Wie door de Zoon is vrijgemaakt
Die is eerst waarlijk vrij
Van duisternis en zonde en hel
Zo deed Uw liefde mij.*

*Zend Heere Uw Woord naar 't verre land
Waar slechts de neger woont
Wijs hem de weg en waarheid aan
En 't leven door Uw hand.*

*O, dat mijn vader en moederlief
Mochten daar Uw goedheid zien.
Zeg hun wat Christus heeft gedaan
Opdat zij tot Hem vlién.*

*Wiens God is als der christ'nen God?
Wie is aan Hem gelijk?
Hij had ontferming voor mijn ziel
Toen 'k lag in 't zondenslijk.*

*Gij Heere hebt Uw bloed gestort
Voor duizenden als mij
Hoewel als negerslaaf verkocht
Toch maakte Gij mij vrij.*

*Dit is mijns hartenwens op aard'
Dat U steeds op mij let
Bewaar mij van zonde en van gevaar
Hoor de neger en zijn gebed.*

*De hemel is 't land van heerlijkheid
Mag ik daar binnen treén
Dan vertel ik der heiligen én engelenschaar
God hoorde mijn gebeén.*

De schrijver van deze historie, ds. Lech Richmond, werd geboren op 29 januari 1772, te Liverpool. Hij was bevoorrecht met een moeder met een helder verstand, in wie bovendien genade verheerlijkt was. Nauwgezet onderwees zij haar kind in de Heilige Schrift en in de beginselen van de zuivere godsdienst. Legh was twaalf jaar toen hij in contact kwam met ds. Jones, predikant te Loders, die hem nader onderricht gaf. In 1789 werd Legh toegelaten aan de universiteit te Cambridge, waar hij opgeleid werd voor een kerkelijk ambt. In 1797 werd hij in de Kerk van Engeland (de Anglicaanse staatskerk) geordend tot hulpprediker.

Nadat hij in datzelfde jaar getrouwd is met Mary Chambers uit Bath, vertrok hij naar het eiland Wight, tegen de zuidkust van Engeland. In de gemeenten Brading en Yaverland heeft hij zeven jaar zijn ambtelijk werk verricht.

Na een zevenjarig verblijf op het eiland Wight vertrok hij naar Londen. Hier bleef hij maar kort, want in 1805 verhuisde hij naar Turvey in Bedfordshire (linksboven Bedford). In 1814 werd hij benoemd tot hofpredikant van de vader van de latere koningin Victoria.

De bekering tot God, die zijn moeder hem niet kon geven, heeft hij in 1797, uit genade ontvangen. Het middel hiertoe was het lezen van *Praktisch christendom* van Wilberforce. De inhoud van dit boek raakte hem, door Gods Geest, in het diepst van zijn hart, zodat hij aan de weet kwam dat hij zonder God leefde. Hij werd toen aan zichzelf ontdekt als een schuldig, verdoemelijk zondaar, maar vond genade bij het kruis van de Zaligmaker.

Deze verandering was vanzelf merkbaar in zijn omgeving. Hoewel hij de gave van welsprekendheid bezat en bijzonder gezien was, kwamen deze gaven nu pas tot hun volle ontplooiing. Zijn prediking was opwekkend en omdat Gods Geest er in meekwam, was dit voor velen tot een eeuwige zegen.

Hoe hij met mensen omging komt uit in de levensgeschiedenis van Elisabeth Wallbridge en niet minder in het nog bekendere boekje van zijn hand, *Jenny de hutbewoonster*. Beiden waren bewoners van het eiland Wight.

Hoe aansprekend hij schreef, is in beide boekjes duidelijk merkbaar. Het was derhalve geen wonder dat het boekje *De dochter van de veehouder* zó'n aftrek kreeg, dat het in korte tijd vele malen herdrukt werd. Met schat het aantal exemplaren op anderhalf miljoen! Het duurde niet lang voordat het ook in het Frans, Italiaans en zelfs in het Russisch vertaald werd. Vooral ook in Noord-Amerika maakte het een geweldige opgang. Voor velen is dit boekje tot een eeuwige zegen geweest, maar dat was niet door de populaire stijl of de literaire waarde!

Twee dagen voordat ds. Richmond stierf, kreeg hij nog een brief waarin stond dat het boekje voor twee personen (een van hen was predikant) het middel tot bekering geweest was. Hij was toen reeds zo zwak, dat zijn zoon Henry de brief moest openen en voorlezen. Hij stak toen zijn beide handen omhoog en liet ze weer zakken, terwijl hij herhaaldelijk zijn hoofd schudde.

Na het overlijden van zijn oudste zoon, ging het met de gezondheid van ds. Richmond zienderogen achteruit. De laatste veertien dagen was hij heel stil en het scheen dat hij gedurig in gebed en overdenking was. Zijn laatste preek was over Psalm 119:52 en 53. Het werd opgemerkt dat deze ernstige woorden door stervende lippen werden uitgesproken. Hij stierf op 8 mei 1827; hij was toen 55 jaar. Hij liet een weduwe achter met acht kinderen, volgens de inscriptie op een gedenksteen in de kerk te Turvey. Hij wilde echter begraven worden in zijn eerste gemeente Brading op het eiland Wight. In de Mariakerk te Brading werd in 1898, dus ruim zeventig jaar na zijn dood, tegen de zuidmuur een koperen gedenkplaat bevestigd ter herinnering aan ds. Richmond.

**2. LEVENSGESCHIEDENIS
EN
BEKERINGSWEG
VAN**

GERRIT JAN RAIDT

**Met een beschrijving van de
Eerste Christelijke Afgescheiden Kerk in Hoogeveen 1935**

**RUSTEND LERAAR BIJ DE PRESBYTERIAANSE KERK TE
CINCINNATI IN DE STAAT OHIO IN NOORD-AMERIKA**

**Oorspronkelijke Nederlandse uitgave 1874;
Herdruk: Veenendaal, Uitgeverij G. Kool, 1978**

**Stichting de Gihonbron
Middelburg
2018**

Gerrit Johannis (Jan) Raidt, 1788-1877 was de zoon van **Johan Leonard Raidt 1761-1838 en Sara Supheert (Suffeert) 1754-1819**

Gezin van Gerrit Johannis (Jan) Raidt

Hij is getrouwd met **Lutje(n) (Luttie Lucy) Wolters Snippe** op 1 mei 1819 te Hoozevee, Drenthe, hij was toen 30 jaar oud.

Kinderen:

1. Johan Leonard Raidt 1820-1820
2. Johan Leonard Raidt 1821-1896
3. Wolter Raidt 1823-1900
4. Margje Gerrits Raidt 1825-????
5. Hendrik Raidt 1827-1830
6. Sara Raidt 1830-1910
7. Hendrik Raidt 1832-????
8. Jan (John) Raidt 1835-1924
9. Anna Raidt 1838-1920
10. Wilhelmina Raidt 1840-1913

Beroep: schoenmakersknecht, apotheker, predikant (o.a. Dutch Reformed Church)

1820 -1840 schoenmaker; Hoozevee, Drenthe,

1849 leraar Chr. Afscheiden gemeente Hoozevee

September 1856 prediker

11 Juli 1870 late clergyman; dwelling 474, Cincinnati, Hamilton County, Ohio, USA

Gerrit was schoenmaker in Hoozevee, maar werd na een voorlopige opleiding in 1842 te Gouda beroepen als predikant van de "Christelijke Afscheidenen". Hij emigreerde in 1855 met zeven van zijn elf kinderen naar de USA, naar de staat Ohio (mogelijk had hij veertien kinderen). Hij was tot 1866 predikant te Cincinnati, waar hij zelf een gemeente stichtte. Hij stond daar bekend als "Rev Gerrit John". Toen deze gemeente in 1866 overging naar de Christelijk Gereformeerde Kerk "werd hem het zwijgen opgelegd".

De historische gegevens over de familie Raidt in de Verenigde Staten zijn afkomstig van Kathy Marschall uit Cincinnati, Ohio, USA.

De historische gegevens van de Raidt-stamboom met betrekking tot zijn Duitse voorouders (van 1495 tot 1711) zijn afkomstig van Dhr. Martin Richau uit Berlijn en Dhr. Gerhard Steinl uit Hungen.

De Afscheiding te Hoogeveen waar Raidt voorganger werd

De Christelijke Afscheidene Gemeente te Hoogeveen werd op 25 maart 1835 geïnstitueerd. Enkele maanden eerder, in november 1834, kwam Douwe van der Werp, een om zijn Afscheiden sympathieën afgezette schoolmeester uit Houwerzijl (die later Afscheiden predikant werd), op zondag 30 november 1834 in Hoogeveen (s)preken. Dat gebeurde op advies van de ‘Vader der Afscheiding’, ds. H. de Cock, die kort daarop gevangen gezet was. Op donderdag 4 december 1834 ondertekenden drieënzeventig (van de toentertijd 6.000) Hoogeveense hervormden de Acte van Afscheiding, die een week later in een Afscheiden kerkdienst werd voorgelezen. Bovendien hadden ‘de drieënzeventig’ hun attestatie opgevraagd om zich af te scheiden van de Hervormde Kerk. Volgens de hervormde predikant Benthem Reddingius hadden de Afscheidenen het hout, om ‘een loots voor de godsdienstoefening’ te bouwen, al gekocht.

Na zijn vrijlating kwam ds. De Cock op verzoek van **G.J. Raidt (1788-1876)** van 25 tot en met 27 maart 1835 in Hoogeveen. Raidt woonde sinds 1818 in Hoogeveen en werd daar – opgeleid door ds. De Cock – ook ‘oefenaar’ (wij zouden zeggen: ouderling met preekbevoegdheid); in 1842 werd hij predikant te Gouda (Raidt emigreerde in 1856 naar Amerika). Hoe dan ook, ten huize van Albert Gort doopte ds. De Cock op 25 maart 1835 enige kinderen en bevestigde toen bovendien de Hoogeveense ouderlingen en diakenen, waarmee de Afscheiden gemeente van Hoogeveen geïnstitueerd was.

De Afscheidenen kregen in 1841 – al snel na de verkregen erkenning door de overheid – hun eigen kerkgebouw (vermoedelijk met tussen de 750 en 1.000 zitplaatsen!), net als de huidige Hoofdstraatkerk op de hoek van de Bentinckslaan met de Hoofdstraat. Nog geen acht jaar later moest de kerk al weer vergroot worden. Het aantal zitplaatsen zou toen, volgens J. van der Veen in zijn boekje ‘’t Een en ander over de Gemeente Hoogeveen’, niet veel minder zijn geweest dan in de (hervormde) Grote Kerk met haar 1.600 plaatsen! Met andere woorden: de Afscheiden Gemeente van Hoogeveen was van forse afmetingen: met zekerheid weten we dat het aantal leden in 1843 op achthonderd gesteld moet worden.

De Christelijke Afscheidene Gemeente van Hoogeveen kreeg in 1841 haar eerste predikant in de persoon van ds. K.S. van der Schuur (1803-1876), die van 1841 tot zijn afzetting in 1845 in Hoogeveen predikant was. De klachten die tot zijn afzetting leidden hadden betrekking op zijn prediking, die diverse ‘ongereformeerde leeringen’ zouden bevatten. Toen hij ook nog weigerde medewerking te geven aan de afkondiging van een weekdienst waarin een predikant van buiten voor zou gaan, werd de predikant al snel daarop geschorst en later afgezet.

Na het vertrek van Van der Schuur stonden in Hoogeveen, tot de Ineensmelting met de in 1887 aangetreden Dolerende Kerk, achtereenvolgens in de Christelijke Afscheidene (sinds 1869 Christelijke Gereformeerde) Gemeente de predikanten W.A. Kok (van 1846 tot 1889 predikant in Hoogeveen), J. Bavinck (van 1853 tot 1857), K. Kleinendorst (van 1859-1863), K.J. van Goor (1863-1875), H. van Hoogen

(1875-1879), J. van Anken (1880-1888), J. Groenewegen (van 1889 tot 1895) en L. Kuiper (van 1896 tot 1906).

Komt, hoort toe, o u allen die God vreest! en ik zal vertellen wat Hij aan mijn ziel gedaan heeft. Psalm 66:16.

Ik ben geboren te Raalte, de 10e September 1788 en heb daar geen godsdienstige opvoeding gehad. Maar zedelijk en burgerlijk naar de wereld. Ik moest vroeg aan het werk, zodat ik niet lang heb ter school gegaan; want toen ik twaalf jaren oud was, kon ik mijn eigen schoenen al maken.

Toen ik nu zestien of zeventien jaren oud was, kreeg ik lust om eens naar een andere plaats te gaan, en hoewel mijn vader er tegen was, verhuurde ik mij op een klein dorp, Gelselaar genaamd, in de Provincie Gelderland, en daar ben ik de 1 Mei heen gegaan. Toen ik nu daar kwam, was het een grote verandering. In Raalte had ik losbandig geleefd. Maar terwijl ik daar was, begon mijn baas en zijn broeder met mij te spreken over de weg van bekering. Toen dacht ik: dat zijn echte vrome mensen, en dat gaf een beslag op mijn gemoed, zodat ik niet wist hoe mij te gedragen. In zekere zin stond het mij wel goed aan. Maar dat zij daar gedurig over spraken, dat was tegen mijn natuur. Want ik dacht, als ik mij bekeerde, dan had ik geen plezier meer; want ik kende geen plezier dan in de wereld maar vrolijk leven en ik was nog zo jong. Ik dacht: als ik eens wat ouder word, dan zal ik mij bekeren. Maar ik kende mijn onmacht niet. Want zo min als een Moorman zijn huid kan veranderen of een luipaard zijn vlekken, zo min kon ik goed doen, daar ik niets anders geleerd had dan kwaad te doen.

Ik begon mij dan zo wat uitwendig te reformeren. Maar het duurde niet lang of ik was weer dezelfde. De stille vermaning van hen bleef echter nog al voortduren, zodat het eens op een voormiddag was dat de baas met mij begon te spreken, en hij zei: "De Apostel Paulus was niet getrouwd en had geen vrouw en hij noemt Timotheüs zijn zoon. Men kan toch niet denken dat een heilig man als Paulus kinderen in onecht zal geteeld hebben."

Ik zei: "neen"; want ik dacht dat heilige mensen in het geheel geen zonde deden. Toen zei ik: "hoe was dat dan?"

Daarop zei hij: dat kwam omdat hij hem door het Evangelie geteeld had.

Want dat wist ik niet. Ik zei: wat is dat dan?"

Toen zei hij: "ja, dat moet aan ieder mens gebeuren; als "gij niet weer geboren wordt, dan kunt u in het Koninkrijk der hemelen niet ingaan."

Toen hij dat zei was het alsof ik doorstoken werd en mijn gemoed schoot vol, zo dat mij de tranen uit de ogen berstten en ik kon geen woord spreken. Ik lag mijn werk neer en ging naar buiten. Nu stond daar een schuur naast het huis en daar ging ik in zitten met mijn elleboog tegen de wand en mijn hoofd in de hand en ik kon niets anders doen dan tranen storten en ik zei: "och Heere, wat moet ik toch doen?" Want ik vatte het natuurlijk op als Nicodémus; - want van geestelijke zaken wist ik niets. —

Nadat ik daar zo wat drie kwartier gezeten had, ging ik weer aan mijn werk, zij zeiden niets. Maar zagen mij wel aan en bemerkten dat ik rood bekreten was. Nu kwam er een grote verandering in mijn gemoed. Ik heb altijd veel lust tot lezen gehad. Maar ik las geen godgeleerde boeken. Maar nu was daar in huis de verklaring van de Heidelbergse Catechismus door Johannes van der Kemp, en die gaven ze mij. En daar oefende ik mij sterk in omdat van der Kemp de partijen zo weerlegt, voornamelijk de Roomse leer, waar ik altijd sterk tegen gestaan heb. Ik kreeg nu een klaar begrip van onze leer; maar van der Kemp was ook het voornaamste middel waardoor ik de plaagen van mijn hart leerde kennen, zodat ik al meer en meer toenam, niet alleen in de letterlijke kennis. Maar ook in de kennis van mijn zondig bestaan. Naar het uitwendige was er nu een gehele omkering van zaken. Des avonds en des morgens, ja

ook tussen beiden, boog ik nu mijn knieën, zodat het een van zelfheid werd. Maar ik heb een vrolijk temperament en daardoor vloeiende ik nu hierin" dan daarin door, omdat ik dit alles in eigen kracht wilde overwinnen. Ik nam nu de uitwendige godsdienst getrouw waar. Anders ging ik maar eenmaal naar de kerk. Maar nu ook des achtermiddags. Zo gebeurde het op een achtermiddag, toen ik uit de kerk kwam, dat er een boerenzoon tot mij zei: "Kom ga eens mede naar ons huis." Ik bewilligde en ging mee en toen wij 't huis kwamen dronken wij daar koffie en aten een boterham. En toen dat gedaan was zeiden de twee dochters en een dienstmeid: "wij gaan naar het land om de koeien te melken. Kom man, ga eens met ons mee."

Ik bewilligde en ging mee, en molken de koeien en de melk stortten zij weer in een andere emmer uit. Nu nam ik riet uit de sloot en dat sneed ik af en zo zoog ik de melk uit de emmer. Toen zeiden die meiden: "als wij het melken gedaan hebben dan zullen wij je krijgen." En toen het melken gedaan was kwamen zij met haar drieën op mij aan, de een van voren en de ander van achteren en trokken mij neer en toen ging het aan kietelen. Zij moesten zo lachen en ik ook en wij hadden op onze manier groot plezier en toen gingen wij naar huis. Ik bleef daar nu zo lang totdat het donker werd en toen ging ik weg.

Maar toen ik een eind gegaan was kwam mij voor hoe ik de dag had begonnen en hoe ik die had doorgebracht. En toen zag ik, dat ik de Zondag ontheiligd had en ik begon te schreien, en dat ging al overluid.

Omdat ik nu nog voorbij een huis moest hield ik mij in zo veel ik kon; maar dat huis gepasseerd zijnde en door de laan gaande, aan beide zijden met grote eikebomen beplant, waar het zeer donker was, zodat ik bijna uit mijn ogen niet zien kon, werd mijn zondenpak hoe langer hoe zwaarder en ik moest met Ezra zeggen: "ik ben beschaamd en schaamrood om mijn ogen op te slaan" en ik dacht, ik zal beter oppassen, het zal niet meer gebeuren; maar ik kende mijn zwakheid niet en vertrouwde nog op mij zelf. Maar onder het gaan en schreien nam ik mij zo sterk voor dat ik ten minste zulk een zonde nooit weer doen zou. En ik zei: "Zo waarachtig als ik leef zal ik houden de rechten Uwer gerechtigheid."

Nu meende ik gewaarborgd te zijn, omdat ik het bezworen had, want ik wist dat ik het wel meende. Ik kwam dan 't huis en ging te bed, enigermate verblijd over mijn vast voornemen om nooit weer te zondigen en toen viel ik in slaap. Maar o hoe ellendig liep het af. Ik droomde dat ik weer bij de meiden op het land was en wij hadden dezelfde ijdelheid weer zoals het gebeurd was. Wij lachten weer als te voren.

Maar toen ik ontwaakte kwam mij mijn gedane eed voor, dat ik niet voor mensen maar voor God vals gezworen had. O mensen, de wereld was mij te benauwd en zo ging ik al voort onder velerlei bestrijdingen en onder velerlei gedachten.

Nu had ik een tante te Amsterdam en daar schreef ik aan zij zou mij het boek van Van der Kemp sturen en het was nog geen maand of ik kreeg tijding, dat het boek al bij mijn ouders was. Dadelijk ging ik nu naar Raalte, en ja wel, daar was het boek. O, hoe blijde was ik. Al waren mij duizend gulden geschonken, dan kon ik niet blijder geweest zijn. En ik maakte er veel werk van en het was ook het middel zo als ik gezegd heb, dat ik de plaag van mijn hart leerde kennen en mijn onvermogen om enig goed te doen; want hij zegt: "maak eerst de boom goed en dan zal de vrucht ook goed zijn."

Nu ben ik daar een jaar geweest en wij spraken veel met elkander en omdat het geheugen toen zeer goed was kon ik al goed mede spreken. Toen zeiden zij dat ik, als ik nog eens bekeerd werd nog wel een nuttig man kon worden. Alle dagen spraken zij met mij en dit gevoegd bij het lezen van Van der Kemp maakte dat ik dat jaar meer

van de waarheid geleerd heb dan al de jaren die ik vroeger geleefd had. Ik zou veel meer kunnen schrijven. Maar het zou te ver uitlopen. Maar dit zal ik even aanstippen; de baas had de gave om wat te dichten. Nu had hij in zijn hof een Spaanse hazelnoten boom en die noten werden zo groot als een gewone walnoot. En als men nu een wilde hazelnoten stam uit het bos nam en bracht hem die, dan zette hij die onder zijn boom en entte daarvan een tak er op in en dan kreeg men ook van die grote noten. Nu had hij er een ingeënt voor de dominee die daar stond en hij schreef een klein gedicht en dat bond hij er aan, luidende aldus:

*Beschouw nu eens mijn waarde vrinden
 Beschouw eens met oplettendheid
 Hetwelk u zichtbaar hier kunt vinden
 In dezen boom voor u bereid.
 Die eenmaal stond in 't wild te groeien
 Maar nu geheel als is herboren
 Hij staat thans tam voor u te bloeien
 Hoe wild dat hij ook was te voren.
 En hier ligt ook in op te merken
 Hoe eens de mens verand'ren moet
 Als van natuur en wil en werken
 Om vrucht te dragen tam en goed.
 Ja ook een spruit van Geest en leven
 Moet worden in ons ingeleid, J
 ohannes drie vers vijf tot zeven
 Daar heeft dit Jezus zelf gezeid.*

Ik heb veel van die man geleerd en zou ook nog meer van zijn gedichten kunnen uitschrijven. Maar het zou te ver uitlopen.

Maar nu was er omtrent een jaar verlopen en toen kreeg ik eerst in te zien de reden waarom ik daar had moeten zijn. Ik keerde nu naar Raalte terug en heb daar nog weer een jaar gewoond bij een weduwvrouw met haar zoon. Toen ben ik mijn belijdenis gaan leren en dat is mij nu nog tot grote blijdschap; want daar was op veel plaatsen al verval in de leer.

Mijn leraar was de rechtzinnige Simon Dibbetz, en wij leerden uit het voorbeeld der goddelijke waarheden van Hellenbroek. En omdat het toen naar het voorjaar begon te gaan zei de leraar dat wij ons goed moesten oefenen, want met Pasen zou hij er enige, die dan bekwaam waren, aannemen. Nu was ik nog niet voornemens om aangenomen te worden omdat ik dacht dat ik nog onbekeerd was. Maar hij vroeg in het algemeen of er ook waren die wensten aangenomen te worden. Nu waren er verscheidene die daartoe begeerte hadden. Maar de leraar had in velen bezwaar van wege hun geringe kennis. Maar met de vinger op mij wijzende zei hij: "hem kan ik met een volkomen gemoed aannemen." En omdat de leraar zo gunstig van mij sprak ging ik er toe over.

Toen die tijd nu aankwam liet hij er zestien bij zich aan huis komen, het gehele Hellenbroek ging hij met ons door en hij vraagde ons of wij ook in enig leerstuk bezwaar hadden en of wij ook voorgenomen hadden

om bij die leer die hij ons geleerd had te blijven. Het antwoord was van ja en toen moesten wij bij handtasting beloven dat wij ons vijandig zouden verklaren tegen alles wat met die leer strijdig was, hetzij Remonstrants, Sociniaans of andere sekten, ook om nimmer met Roomsgezinden in het huwelijk te treden. Zo heb ik dan op de zuivere vrije genadeleer mijn belijdenis gedaan en tot roem van de genade ben ik nog tot op

dezen dag daarbij gebleven.

Nadat ik mijn belijdenis gedaan heb, ben ik naar Hellendoorn vertrokken, twee uren van Raalte, dat een stil dorp is. Vroeger waren er in die gemeente veel vrome mensen en er waren er nog, waar ik naderhand kennis aan kreeg. Nu was daar zo geen gelegenheid tot uitspatting en zo begaf ik mij, omdat het nog al zedig was onder de jonkheid. Ik was daar echter op een gevaarlijke plaats, want de burgerlijke wellevendheid is een klip onder water, waarop duizenden zielen schipbreuk lijdten. Het werd Pinksterfeest en de jongelingen hadden daar een gebruik dat zij Pinkstermaandag naar de weide gingen en een krans van bloemen uit de weide vlochten en deden die dan de koeien om de hals. Dan moesten de meiden hen trakteren en dan gingen zij te samen gepaard naar hun gehucht de Schuilenburg genaamd, waar een logement was en daar was de samenkomst. Daar werd dan wat brandewijn gedronken of bier, naar elks genoegen, en dan ging men met het vallen van de avond weer naar huis, wel met wat te lachen. Maar toch bedaard en nog al zedelijk voor het oog van de wereld.

En zo kreeg ik zonder opmerken ook een meisje waar ik twee jaren mee verkeerdt heb. Nooit ben ik verder de wereld in geweest dan in die tijd toen in Gelderland; en hoewel niet in uitspattende goddeloosheid was ik toch een heel eind weg. Maar wat was het geval?

Ik was toen in mijn drie en twintigste jaar en de Franse Keizer trok toen Holland onder Frankrijk en hij deed een oproeping van manschappen. Dat was de eerste en daar viel ik-zin en ik was toen in het grootste verval waar ik ooit in geweest ben; gelijk ik reeds gezegd heb. Zo bracht mij deze zaak dan ook niet aan het werk. Ik zocht de Heere niet; maar ik vertrouwde op mijn verstand en had geen bekommring. De Fransen mocht ik niet lijdten; maar ik dacht: als ik er in val dan word ik spoedig korporaal of sergeant en als ik dan eens met een transport mee moet dan zal ik gaan deserteren naar de Pruisen of naar de Engelsen. Maar wat wil het geval?

Ik dacht toen niet aan de Heere. Maar Hij vergat mij niet. De loting geschiedde te Raalte en ik trok vrij. Had ik de Heere vergeten, Hij mij niet. Nu zult u wel denken dat ik de Heere grote dankbaarheid toebracht. Dat was zo niet.

Maar na verloop van tijd kwam er weer een stille verandering in mijn gemoed, en ik kwam weer zachtjes in mijn oude werkzaamheden. Maar aan alles wat er vroeger gebeurd was had ik nu niets. Ik moest niet anders doen dan mij beklagen. Ik ging ook weer aan het onderzoeken als vroeger. Maar kon niets geloven. Maar wat gebeurt er?

Napoleon richtte een nationale garde op en daar viel ik in, en toen kreeg ik te zien hoe slecht ik het voor de Heere had afgemaakt, daar ik niet eenmaal met mijn mond gezegd had: *ik dank U Heere, dat U mij zo gunstig verschoond hebt*, veel minder met mijn hart.

Nu was de maat der ongerechtigheid vol. Nu kon ik niet vrij komen en ik durfde de Heere ook niet vragen om verschoning. Maar wel om vergeving. Nu moest ik naar Deventer om gekeurd te worden en ik ging over Raalte en toen ik bij mijn ouders in huis kwam stak mijn moeder de hand uit en begon te schreien. Ik zei: "wees maar tevreden, de Heere zal mij wel verschonen."

Nu zult u wel denken, waarop geloofde u dat? Dat was de eerste maal dat ik bij mijn weten geloof geoeffend heb. Want toen ik over de berg ging, kwam mij dat woord voor: "gij zult niet weggevoerd worden in de strik des vogelvangers." En dat ging met zulk een geloofskracht gepaard dat ik geloven kon dat het van de Heere was. Ik sloeg echter de weg van middelen in, ik schreef een rekwest en liet dit door vier burens

ondertekenen, drie Rooms en een Gereformeerde. Toen ging ik naar Deventer en daar waren er vier duizend die onderzocht moesten worden om te dienen of niet. Toen werd ik bij mijn naam geroepen en toen ik aankwam zei de perfect: "daar komt nog een fikse grenadier aan."

Ik zei: "Ja mijnheer." "Gij hebt toch niets in te brengen?" Ik zei: "ja mijnheer, als u mij gelieft te horen."

"Daar zitten wij hiervoor", zei hij. Ik bracht mijn belangen voor, dat ik de enige zoon was, dat mijn zuster de tering had en dat mijn moeder blind was. "Ja, zei hij, "daar spreekt u de wet niet vrij om."

Ik zei: "ja mijnheer, dat is mij ook al van deskundigen gezegd. Maar ik geloof dat ge hier zit als verklaarders van de wet, en dat u zulke maatregelen moogt nemen die met de wet overeenkomen, al is het dat er geen uitdrukkelijk artikel van is. Want als er van elke zaak die hier kan voorkomen een artikel in de wet moest zijn dan hadt u wel een wet van node die oneindig was."

"Gij kunt goed praten," zei hij. Ik antwoordde dat dit ook de grootste erfenis was die mijn ouders mij geschonken hadden, dat zij mij goed praten hadden geleerd.

Toen stelde hij mij in reserve en als het nu ruim om kwam dan zou ik wel vrij komen; maar mijn geloof bleef mij bij. Toen nu de laatste dag aankwam waren er al uit de reserve genomen en het begon al avond te worden. Toen zei de perfect: "jongens, nu zal het er op aankomen. Nu zijt u nog met uw zessen over en wij moeten er nog drie hebben, dus is het man om man, kip om kip.

De eerste van die zes was ook een schoenmaker en die zei dat hij bloed spuwde. De perfect vroeg of hij daar getuigen van had. Hij zei ja en riep er twee of drie op; maar die mochten niet getuigen omdat zij soldaten waren. Toen beriep hij zich op mij en de perfect zei tegen mij: "Raidt zijt ge bewust dat Pieffers bloed spuwt?"

Ik zei: "ja mijnheer; wat ik er van weet zal ik zeggen. Ik ben hier met hem bij doctor Temming geweest, die heeft hem een recept gegeven en toen wij van daar gingen heeft hij een grote fluim opgehoest en op de grond uitgespogen en die was doortrokken van zwart geronnen bloed. Dus heeft hij zo als mij voorkomt een ontsteking aan de ingewanden."

En daarop werd hij vrij gesproken.

Nu kwam de tweede en die gaf op dat hij het op de borst had. De perfect keek hem aan en zei: "Zo, u kunt de boer dienen en dat is veel zwaarder dan exerceren. Ga daar maar heen."

Toen was ik de eerste van de vier en de perfect gaf mij de woorden in de mond en zei: "nu Raidt, nu is het uw zaak."

Ik heb u reeds gezegd mijnheer! zei ik, dat eer ik bezijden de waarheid zou gaan, ik liever zelf zou willen dienen dan een ander voor mij te laten gaan."

Toen zei hij: "bravo! Maar ge hebt gezegd dat ge uw vader ondersteunde, hoe ondersteunt u hem?"

Ik zei: "mijnheer! ik ben schoemakersknecht en verdien een groot loon, en dat kan ik bij mijn vader niet verdienen omdat die zo veel werk niet heeft en daarmee ondersteun ik hem. En dat dit waarheid is daar kan ik bewijs van geven."

Nu haalde ik mijn rekwes uit de zak en dat wilde ik hem overgeven.

"Laat uw rekwes maar zitten; wij willen u wel geloven."

Toen sprak hij in het Frans met de Fransen generaal die naast hem zat en met vijf of zes hoge officieren en zei tot mij: "Raidt, de raad spreekt u vrij van de dienst in dezen term; maar als er weer een oproeping komt dan zijt ge aansprakelijk."

Ik groette hen en ging weg en de Generaal en die andere officieren tasten allen aan

hun hoed en zeiden: "bonjour monsieur!" zij spraken anders tegen niemand. Nu ging ik spoedig naar de poort om weg te gaan en ik was juist de laatste die er door ging, want het was de tijd dat de poort gesloten werd. Toen ik nu buiten kwam was de weg vol volk wel 150 man en dat was een leven van jewelste. De een schreide, de andere vloekte, een derde lachte. Ik bleef achter en liet hen allen voorgaan. Maar ben ik van mijn leven met de goedheid van God verlegen geweest dan was het toen.

Nu kwamen wij op half weg en daar was een herberg en daar ging de gehele schaar in. Toen ging ik daar voorbij en nu was ik weer alleen. Maar ik kon geen voet voortzetten of de tranen drupten op de grond. Nu zag ik de goedheid Gods over zulk een schepsel als ik was zo in, dat ik niet deed dan schreien, en ik riep al: "och, Heere! wat zal ik u vergelden, ik heb niets dat ik U kan toebrengen."

Als mij gezegd was dat ik met mijn handen een gat in de grond moest krabben, ik zou het gedaan hebben, want ik was met de goedertierenheid van God zo verlegen, dat ik niet anders kon doen dan schreien. Ik durfde ook niet beloven om voor de Heere te leven, want ik kreeg mijn onvermogen zo onder het oog, dat ik nog geen zucht kon voortbrengen, die de Heere aangenaam kon zijn. Toen was ik verlegen, ja gans verlegen met de goedheid van de Heere en kon mij zelf niet voldoen, want Hij is verheerlijkt boven alle lof en prijs. Maar ik kreeg te zien, dat het alles loutere genade was, dat mij de Heere verschoond had, dat mij ook te nauwer aan Hem verbond.

Het was nu twaalf ure, toen klopte ik aan en mijn vader deed de deur open, en ik ging bij mijn moeder voor bed staan en vertelde haar hoe gunstig het was afgelopen. Die schreide van blijdschap. Toen ging op een stoel zitten en viel in slaap. Met klokslag van twee werd ik wakker en ging weg en toen ik boven op de berg kwam ging de zon op. Nog nooit heb ik die zo heerlijk zien opgaan en ik zag zo de goedheid Gods, dat Hij Zijn zon deed opgaan over bozen en goeden en regende over rechtvaardigen en onrechtvaardigen. Ik was daar alleen boven op de berg en toen was ik zo verrukt en verblijd, dat ik als David huppelde voor de Ark.

Toen schoot mij in dat als mij de mensen zagen zij wel zouden zeggen dat ik gek was geworden. Maar ik kreeg te zien, dat het een inwerking van de duivel was, want die kan niet velen dat de Heere God groot gemaakt wordt, want wat schiet hij geen pijlen in de harten van Gods kinderen in het stil gebed. Daar hebben zij ondervinding van. Ik kwam nu bij mijn baas 't huis, ging te bed en viel in slaap en toen ik wakker werd was het twaalf ure.

Toen gingen wij eten en daarna naar de kerk want het was Zondag. Toen nu de kerk uitging stond ik op het kerkhof met een paar mensen te praten en toen wenkte mij iemand om mee te gaan. Toen wij nu buiten het dorp waren, zei hij: "ik heb van nacht op mijn bed liggen schreien.

Toen onze Toon [dat was zijn broeder] in huis kwam, zei hij, dat hij van daag gemerkt had, dat God op een bijzondere wijze met iemand kan zijn. Zijn broeder was adjunct maire en die had daar bij de keuring gezeten en alles gehoord en gezien.

De knecht van H. Leestemaker [dat was ik] zei hij, had zo kunnen spreken als er geen van de gehele vier duizend had kunnen doen, en hij sprak de ronde waarheid, zodat zij zijn getuigschrift niet eens wilde aannemen. Maar hem op zijn woord geloofden."

Ik ging met hem naar huis, want ik had veel omgang met hem en hij was een bekeerd persoon. Maar nu komt mij nog te binnen een gunstig oordeel van enen Katholiek over een Protestant. Ik heb vroeger geschreven, dat drie Roomsgezinden en één Gereformeerde mijn rekwest ondertekend hadden, nu was er een van die Roomsgezinden, die het ondertekend en die had gezegd: "meent u dat Leendert (dat was mijn vader) Gerrit Jan weggaat, daar sta ik blank voor dat hij niet weggaat. Dat is

een andere jongen als de anderen, die vloekt niet, die zuipt niet: maar hij pleegt met onze lieven Heer raad. Ik sta er U blank voor, daar zal onze lieve Heer wel voor zorgen."

Hij profeteerde in zijn blindheid. Maar het kwam toch uit zoals hij gezegd had.

Het gebeurde nu in die tijd, dat er een oud man uit Graafschap Bentheim, uit de gemeente Ulsen, bij ons in de gemeente kwam met name Geert Jonkers, die had in zijn jonkheid in de gemeente als schaapherder gediend in de tijd, dat er een leraar stond met name B. Ledeboer, en voor die dominee had die oude man de kinderen onderwezen en had nu nog vele oude bekenden waar hij 't huis was. Die man nu hield daar 's avonds oefening en verscheidene mensen gingen daar heen. Toen werd hij verzocht om ook eens bij ons in het dorp te komen en dit geschiedde. Daar was een keuken vol mensen en de man was in zijn oefenen zeer bevindelijk en practikaal. Het was mij aangenaam. Maar terwijl hij neerzat komt de diender van de Maire binnen (het was nog in de Fransen tijd) en ik stond bij de stoel waar de man op zat. De deur ging open en de diender baande zich een weg door de mensen recht op de ouden man aan. Deze zag het niet en hij klopte hem op de schouder en zei: ,ouwe broer! u moet eens met mij gaan naar mijn heer."

De oude man zag op. Maar hij scheen wat versuft. Maar ik sprak voort en zei: "Gerrit oom, dat is niets, ik zal met u meegaan."

Toen zei de oude man: "laat ons dan eerst een gebed doen anders geeft het zulk een verstrooiing."

Nadat hij nu voor land en kerk gebeden had stond hij op en ging met de diender mee en ik volgde. Toen wij nu in huis kwamen zei de Maire tot mij: "wat moet je hebben?"

"Ik ben, mijnheer, met de man meegekomen om hem weer terug te brengen."

"Maak maar gauw dat je wegkomt."

Ik ging de deur uit. Maar hield haar wat open om te kunnen horen.

Toen zei de Maire: "heb je ook een pas?"

"Neen mijnheer" zei hij; "ik wist niet dat ik een pas nodig had want het is nu één land en een deserteur ben ik niet, want ik ben al 82 jaren oud."

Wat doe je dan hier?

"In mijn jonkheid heb ik hier verkeerd en heb toen de jongelingen geleerd om hun belijdenis te doen bij Ds. Ledeboer."

"Daar heb ik van mijn leven geen borrel mee gedronken. Maar jij gaat daar prediken bij de boeren en brengt de lui verkeerde gedachten in de kop."

"Neen mijnheer! wij zitten vol verkeerde gedachten en ik wou er de verkeerde gedachten graag uit hebben."

"Gij moet maken dat u morgen uit de gemeente zijt of ik zal u met een gendarme eruit transporteren."

Toen zei hij tegen de diender: "Toe Jannes breng hem eens over de Helderbrug."

Toen zei de oude man: "mijnheer! daar ben ik nooit geweest. Waar zal ik van nacht blijven?"

"Dat kan mij niet schelen, al blijft u op de weg liggen."

Toen deed ik de deur open en zei: "kom maar voort Gerrit oom! ik zal wel maken, dat u van nacht op een bed slaapt, al zal het mij een ducaat kosten. Ik zal met u gaan."

Wij gingen voort. Toen riep mij de maire na: "als je Jannes kwaad doet, dan zal ik het je leren"

Toen zei ik: "gij schreeuwt aler dat u geslagen wordt" en zo gingen wij langzaam voort want de man had klompen aan de voeten.

Toen wij nu aan het einde van het dorp waren zei ik: "Jannes u moest ons hier maar

laten gaan, het valt de oude man zuur."

"Neen" zei hij. "Hofman weet er meer van en die woont daar dicht bij."

"Gij hebt meer ontzag voor de Maire, dan voor God," zei ik toen. Toen hief hij zijn stok op alsof hij slaan wilde. Toen zei ik: "pas op, want dan komt u daar in de sloot terecht zoals u er uw leven niet ingekomen zijt."

Toen liet hij de stok weer zakken en wij gingen voort over de brug. Toen zei hij: "nu kunt u gaan waar u wilt."

Ik zei: "gij zult de oude ook niet verder meenemen dan uw lust is."

Hij ging voort; want hij woonde die weg uit. De oude man en ik gingen nu zachtjes weer terug. Ik zei: "Gerrit oom, het valt u zuur."

Hij zei: "het zal hen zuurder vallen dan mij."

Wij kwamen nu weer in het huis waar de oefening was geweest en daar was nog veel volk, die de ouden man opwachten om hem mee te nemen. En na die tijd heb ik de oude nooit meer gezien. Maar na verloop van tijd ging die Maire naar Schuilenburg en toen vonden zij hem dood op de weg liggen. Dit in het voorbijgaan. De Fransen waren nu nog in het land en de nationale garde was opgericht. Toen werden er twee personen opgeëist, een voor korporaal en de ander voor sergeant. Des anderen daags nu kwam er een man van Rijssen bij mij en zei, het gerucht had zich in Rijssen verspreid, dat hier een schoenmakersknecht zo krachtadig bekeerd was, en hij wenste mij geluk met mijn bekering.

Ik zei: "man! kon ik dat geloven!" Toen vroeg hij mij hoe de zaak gisteren gebeurd was. Dat verhaalde ik hem zoals ik dat hiervoren beschreven heb. Toen zei die man dat had mij vlees en bloed niet geopenbaard, die zo vrijmoedig voor de waarheid uit durft komen. Ik zei, dat ik toen ik mijn belijdenis had gedaan bij handtasting had moeten beloven, dat ik mij vijand zou verklaren van alles wat met de zuivere genadeleer niet overeenkwam. Ik las toen ook veel in Van der Kemp en had ook de Redelijke Godsdienst van Brakel gekocht en die kosten mij drie en een halve gulden. En toen ik daarin aan het lezen kwam, dat was zo uit mijn hart, dat ik ze voor geen drie honderd gulden had willen missen als ik ze niet terug had kunnen krijgen, ja voor de ganse wereld niet.

Nu, die man zei, ik mocht vrij geloven; maar het geloof laat zich niet opdringen. Want evenmin als het mij mogelijk was de zon in haar loop te stuiten, was het mij mogelijk om te geloven, want de kloof die er tussen de heiligen God en mij als zondaar was, was groter dan de oceaan tussen hier en Holland.

Maar ik moet weer terugkeren waar ik gebleven ben, want men kan niet alles tegelijk zeggen en ook niet schrijven. Ik meldde dan, dat er twee personen door de Maire waren uitgedacht, ik zou de namen 'wel kunnen noemen maar dat is niet nodig. Maar nu had de Maire zes anderen op een lijst geplaatst, die moesten voor de raad van rekvisitie te Deventer verschijnen en van deze zes was ik er een. Toen werd een ieder gevraagd wat zij hadden in te brengen, twee hadden een remplaçant in dienst een was de kostwinner ener weduwe met vier kinderen, een was een Duitser die kon geen Hollands en de ander kon niet lezen of schrijven. Toen vroegen zij mij of ik lezen en schrijven kon. Ik zei ja. Toen zeiden zij: "dan moesten wij hem er maar op zetten. Ik zei: "mijn heren! eer u dit doet moet ik eerst nog met u spreken."

Zij vroegen wat dit dan was.

Ik zei dat onze Maire blind moest wezen of hij was een schelm.

"Blind is hij niet, want hij loopt nergens tegen aan. Maar hij verkeert in huizen waar personen zijn, die nog niet aan de wet hebben voldaan en het schijnt, dat hij die niet

zien kan daar ik reeds aan de wet voldaan heb."

Zij zeiden, dat ik hard sprak, omdat ik hem voor een schelm had verklaard.

Ik zei: "mijne heren weest zo goed en schrijft het op het papier zodat ik het niet herroepen kan."

Toen vroegen zij mij wie dat waren. Ik gaf de namen op en die beide kregen hun aanstelling in huis om naar Zwolle te gaan om hun montering te halen. Maar het was maar kort van duur, want spoedig kwamen de kozakken bij ons.

Toen was ik zo in mijn schik, ik dacht nergens om. Willem I werd nu voor Souverein vorst uitgeroepen en die liet een proclamatie uitgaan door het ganse land dat het enige doel moest wezen om de breuken van het Vaderland en de godsdienst te herstellen. Ik was nu vol vuur om de ouden godsdienst weer in stand te brengen, want de leer van Pelagius en Arminius was overal doorgebroken. Maar hier en elders waren nog leraars die vasthielden aan de regels van de Dordtse Synode.

Er was in die tijd een timmerman die ook van Raalte was en die al vroeger onder de kanonniërs gediend had, daar nam ik raad mee en die zei, de dienst als kanonnik was de beste dienst. Zo gingen wij dan te samen naar Zwolle. Ik was vol vuur dat de oude godsdienst weer hersteld zou worden. Maar onderweg zei hij tot mij: "welk een eer halen wij ons op het lijf!" en dat klonk mij vreemd in de oren maar ik zei niets, want ik voor mij had geen eer op het oog dan de eer van God en van Jezus Christus.

Wij kwamen echter te Zwolle een dag te laat, want die dag was er een transport vertrokken naar de Haag; nu konden wij ingebilletteerd worden totdat er weer een transport vertrok. Maar ik kreeg een afkeer van dienst, eerst door het zeggen van mijn maat, "welke een eer halen wij ons op het lijf!" en ten andere door het zien van de rekruten die handgeld kregen en met reien dronken langs de straat liepen en ik kreeg klaar te zien dat de Heere mij nog niet nodig had. Maar dat het goed was dat het in mijn hart was geweest, gelijk als van David om de Heere een huis te bouwen.

Wij gingen dan weer terug en sommigen leiden mij te last dat ik een losbol was. Maar anderen beschouwden het van de anderen kant. Nu was daar met de sterken doormars van allerlei volk gedurig wat nieuws, zodat ik toen niet aan het lezen deed en mijn gebed om bekering was wel niet geheel weg maar niet zo ijverig als vroeger. Maar toen het land geheel van de Fransen ontruimd was werd de landstorm bedankt.

Toen moesten wij naar Ommen en daar werden wij bedankt.

Wij hadden nog ruim tijd en toen zei Lefert Tichelhof tot mij: "nu moesten wij eens naar Jannen gaan."

Jantien was een bejaarde vrouw die nooit getrouwd is geweest. Maar daar was in Ommen een Catechiseermeester van der Pol genaamd, die oefende in de buurtschap Lemele alle veertien dagen, dat was twee uren van Hellendoorn, en daar ging ik gedurig heen en die man had gezegd: "gij moest eens bij ons in Ommen komen, dan kondt u eens met Janhen spreken, dan zou u zeggen dat u met een Christin gesproken hadt." Die man gaf zo hoog op van Janhen dat ik er tegen op zag. Maar ik durfde dat tegen Lefert niet te zeggen. Maar ik dacht als ik maar aan de deur kon blijven staan en haar maar hoorde spreken, dan zou ik graag willen.

Wij gingen dan toch naar haar heen en Lefert zei: "goeden dag."

Ik zei ook "goeden dag." Jantien zei: jongens, gaat zitten. Hoe gaat het nog al?"

Lefert sprak niet heel ruim. Toen begon zij te spreken, dat als een ziel eerst op de weg komt zij dan met andere ogen begint te zien dat zij wel eens wordt ingeleid in de lankmoedigheid van God en ziet dat het een eeuwig wonder is dat Hij zulk een schepsel niet reeds lang in de eeuwige verdoemenis gestoten heeft. Ik had gedacht dat

zij zulk een hoge hemeltaal zou spreken die ik in het geheel niet zou kunnen verstaan. Maar dat viel geheel anders uit, zij sprak zo uit mijn hart dat mijn opzien geheel weg viel. Toen dacht ik, Lefert heeft het haar al verteld. Zij zei tot mij: "heeft u dat ook leren kennen?"

"Al wat u daar besproken hebt," antwoordde ik, "versta ik goed. Maar ik kan niet geloven."

Toen zei zij: "ja. Maar mijn jongen, dat is een tweede daad. Want als God een mens bekeert, dan is hij bekeerd maar dan moet hij nog eerst de Geest des geloofs ontvangen om te zien de dingen die hem van God geschonken zijn 1 Cor. 2: 12. Dus als wij al het geloof hebben en het is niet het geloof van God geschonken is dan zal het het vuur der beproeving niet kunnen verdragen, zoals de Heere bij de Profeet Jesaja zegt, dat Hij de drek der dochteren Sions zou wegnemen door de Geest des oordeels en de Geest der uitbranding Jes. 4: 4."

Ik had van mijn leven nooit een mens ontmoet die zo net mij gesproken had. Het was alsof zij mijn hart doorkropen had. Ik werd daar zeer gesterkt. Wij namen afscheid en gingen weg. Toen wij de brug over gingen gevoelde ik de planken onder mijn voeten niet. Ik had daar een reispenning gekregen waarmee ik nog al een hele tijd voort kon.

Naderhand bezocht ik haar eens alleen en toen vroeg zij mij: "hoe gaat het jongen, maak je ook vorderingen in het goof?"

Ik zei: "neen."

"Hoe is dat dan? daar staat geschreven, Psalm 92, die in het huis des Heeren geplant zijn, zal gegeven worden te groeien in de voorhoven onzes Gods. Hoe komt dat dan?"

Ik zei: "ach Jantien, ik heb zulk een ijdele natuur dat ik mij wel schamen zou als ik maar kon."

Jantien zei zij: "hoe was je dan voor je bekering?"

Ik zei: "geheel wild."

Ze zei: "dat zal dan uw temperament zijn, daar komt je je leven niet vanaf. Uw temperament blijft hetzelfde, wij worden wel veranderd door de vernieuwing onzes gemoeds en de natuur wordt aan banden gelegd. Maar niet geheel weggenomen. Ik heb hier een man gekend en ik noemde hem *een licht*. Wij bestonden elkander in het minste niet in de bloede. Maar waren er ooit twee mensen door zielsbanden aan elkander verbonden, dan was het Gerrit en ik. Maar die man was zo ijverig op zijn werk, dat hij mij soms voorbij liep als ik aan de deur stond, zonder mij aan te spreken; dan zei ik: Gerrit moet dat zo voorbij? Maar zonder om te zien schudde hij met de hand en zei: het moet voort.

Nu gebeurde het, dat zij 's morgens dorsten moesten en de knecht smeet de garven niet spoedig genoeg naar beneden en Gerrit liep met de klompen de ladder op en ging aan het afwerpen. Maar viel met een garve in zijn hand door het slop op zijn voeten neer dat hem de klompen van de voeten vlogen en met de knieën op een garve. Hij had geen letsel en sprong op en zag naar boven en zei: wel wat heb ik daar een val gedaan, ik had wel dood kunnen vallen. Maar zou geen nood geweest zijn. Zo vast stond hij in zijn geloof. Maar na verloop van tijd werd Gerrit ziek, en de vrienden kwamen en bezochten hem en zeiden Gerrit, hoe gaat het?

Daar kan ik niet veel van zeggen, antwoordde hij. Maar mij dunkt het zal wel op de grote reis aangaan. Toen vroegen zij hem of hij nog licht over zijn weg had.

Daar kan ik ook niet veel van zeggen, antwoordde hij weer. Maar dat weet ik als ik door de Jordaan moet, dat de Heere Jezus mij er door zal helpen, anders blijf ik er in zitten. Maar Hij zal het wel doen. Dus stond hij nog in het geloof. Na verloop van een dag of wat kwamen wij weer bij hem en vroegen: Gerrit, hoe gaat het?

Goed, was zijn antwoord, ik weet wat nieuws. Is het wat goeds? Ja, zei hij, ik heb van

morgen mijn oude heer [de duivel] bij mij gehad en dat is een lepe schelm. Hij had mij overal bespied, daar en daar, en hij wees mij op vele plaatsen waar ik mij niet goed gedragen had. Maar ik vroeg of hij nog meer wist, hebt u mij daar en daar ook niet gezien? Toen keek hij wonder op dat ik nog al meer wist dan hij. Maar vroeg hem, toen hij van morgen die lijst had opgemaakt of hij daarmee ook naar Golgótha was geweest; ik zei hem daar moest hij er mee heen gaan, als het daar nog open stond dan zou hij mijn ziel tot een buit hebben. Maar als het daar niet open stond, dan weet u wel dat u er niets aan hebt. Toen is hij beschaamd weggegaan en komt ook niet weer, en na enige dagen ontsliep hij in een vast vertrouwen op de Heere Jezus Christus."

Maar nu verliet ik haar. Met mij bleef het nog al hetzelfde. Maar mijn werkzaamheden vermeerderden en het gebed was de ademtocht mijner ziele. Nu ging ik op een avond naar buiten in het korenland wandelen en het werd al laat zodat al het volk te bed was. Ik stond daar als een veroordeelde. Want als ik opzag riepen de sterren aan de hemel wraak over mij. Ik knielde neer en maakte misbaar als de jonge struisen, ik kon mij niet inhouden en dacht dat niemand mij horen zou. Maar de nachtwacht had twaalf uur geroepen en die kwam om naar huis te gaan. Die hoorde mij kermen en was van gedachten dat er arme mensen, bedelaars, waren die niet onder dak hadden kunnen komen. Hij ging naar zijn buurman Jan Smit en die kwam met hem en ik lag op mijn aangezicht op de grond en ik zag of hoorde niets en zij stonden achter mij en zeiden: "gaat je ook met ons naar huis?"

Ik zei: „ja" en stond op van de grond en ging met hen tot aan de deur en zij wensten mij een goede nacht en ik hen wederkerig.

Maar 's morgens kwam Jan Smit bij de bakker en verhaalde de gehele zaak zoals het gebeurd was en toen verspreidde zich het gerucht dat ik gek was geworden.

"Ja" was het zeggen, hij heeft al lang lopen mijmeren" Zij hadden allen medelijden met mij, het speet hen, want ik was toch altijd plezierig geweest. Maar die bakker reed met een wagen vol koren naar de molen en verhaalde daar dat ik de vorigen avond tussen het koren had liggen schreien en dat Jan Smit en Scheper Jan mij daar hadden gevonden, en zij hadden gezegd dat ik geschreid had als een kind. Dus ik was gek geworden. Maar die molenaarsknecht was ook met zijn zielsbelangen werkzaam geworden, hoewel dat niet bekend was, en de volgende Zondag riep hij mij alleen en zei: "wat ben ik van de week jaloers op je geweest."

Ik zei: "hoe zo?" "Wel, Jan de bakker vertelde dat u van de week tussen het koren hadt liggen schreien, toen dacht ik wie weet hoe goed hij het gehad heeft." Toen ging dat praatje over.

Zo gebeurde het ook op zekere tijd met het vallen van de avond, dat ik een troep kinderen bij elkander op straat zag spelen, ik kreeg medelijden met hen, dat zij zo al spelende naar de hel gingen. Maar ik werd van die kinderen af en tot mijzelf gebracht, en ik kreeg te zien hoe rechtvaardig God was in het straffen van de zonde en dat Hij geen God kon zijn als Hij de zonde niet strafte, en die heerlijkheid die ik in God zag was zo groot dat ik op dat ogenblik in mijn ziel gevoelde *dat ik liever wenste verloren te gaan dan er één van Gods deugden gekrenkt zou worden.*

Zulks had ik nog nooit van iemand horen zeggen en ook nooit bij enig godgeleerd schrijver gelezen, wel dat God de mens rechtvaardig kon doen verloren gaan en dat had ik al menigmaal beleden. Maar wat gebeurt er.

Een veertien dagen daarna komt er een man van Rijssen met boeken te koop van wie ik al vroeger De Redelijke Godsdienst van Brakel gekocht had en daar kocht ik De

Catechismus verklaring der eerste zeven zondagen van Comrie van, en daarin las ik dat als een ziel recht verootmoedigd was, zij dan nog liever zou wensen verloren te gaan dan dat één van Gods deugden gekrenkt werd.

Toen kreeg ik daar zulk een heerlijk gezicht van, dat ik recht voor God verootmoedigd was geweest. N

aderhand verhaalde mij een man van Hellendoorn dat zijn zoon tegen hem gezegd had, dat hij nog liever wenste verloren te gaan dan dat God en zijn waarheid gekrenkt zouden worden. Maar Comrie voegt er bij, dat het geen onverschilligheid is, want de zucht tot behoudenis heeft God in de mens geschapen en daardoor wordt zulk een ziel ook werkzaam gemaakt en uit zichzelf gedreven en gevoelt ook niet eerder rust voor dat zij door het geloof in Christus is ingeplant.

Ik voegde mij nu zo van verre bij de vromen. Toen was daar een boerenman, zijn naam was Hendrik Luseveld, en die had een zwager die kleermaker was en die zei: "jongen, ik heb van de week met onze Hendrik over u gesproken, en ik vroeg hem naar u. Toen zei hij: ja, wat zal ik zeggen als hij zich bij het volk hield, dan zou ik zeggen dat hij bekeerd was. Maar nu moet ik het laten liggen, want hij spreekt een taal die de natuur niet leert, wij moeten het eens afwachten."

Maar hoe kwam dat? bij de wereld kon ik het niet vinden en bij de vromen durfde ik mij niet voegen, want ik zou het toch niet volhouden. Maar daar kwam spoedig gelegenheid om mij bij hen te voegen.

Daar was een man te Rijssen en daar raakte ik mee bekend en die man was mij een hand aan de weg. Hij had een Evangelische leiding gehad maar hij had een onderscheiden oordeel, en ik zat bij hem en hij vertelde mij zijn bekering en dat was effenbaar. "Ik ging", zei hij, "op een zondag tussen het koren wandelen als de boekweit in de bloesem staat, en daar kreeg ik een geestelijk gezicht van mijn verloren toestand en dat op een hele bedaarde wijze en ik zag klaar dat ik nog buiten Jezus was en dat bracht mij aan het bidden en zo bleef mij dat bij. Maar nooit heel hartstochtelijk. Maar ootmoedig, en zo werd ik gelokt en leerde de plaag van mijn hart en ook mijn onmacht kennen. Ik had reeds een portuur uitgekozen om mee te trouwen. Maar ik dacht dat mij dit hinderlijk zou zijn wilde ik het afbreken. Maar de Heere belette mij zulks. Hij had het huwelijk zelf ingesteld kwam mij voor. Het ging alles op een bedaarde wijze toe. Toen gebeurde het op een Zondag dat ik weer in het land ging wandelen en ik kreeg de volheid in te zien die er in Christus was, en toen ik dat zag tastte mijn geloof toe en zo werd ik in Christus ingeplant."

Toen de man zei dat hij in Christus overgeplant was, had hij zijn handen op de knieën liggen en toen ik op zijn handen zag, straalde er de glans van heiligheid van af, 2 Cor. 2: 18. Die man had een Evangelische weg gehad, niet met grote aanvechtingen of zware benauwdheden. Maar hij zei altijd tot mij: "gij moet oppassen dat u niet te spoedig gelooft want daar gaan veel mensen met een ingebeeld geloof verloren. Het moet een van God geschonken geloof wezen," en hij zei mij ik moest vooral in het eerste deel van Brakel's Redelijke godsdienst de zes laatste hoofdstukken lezen, behelzende een waarschuwing tegen de Piëtisten en tegen de Quiëtisten, om niet misleid te worden.

Nooit ben ik eigenwijs geweest. Maar heb altoos naar de raad van beproefde Christenen gehoord, inzonderheid naar hen die de hitte des daags en de koude des nachts met vader Jacob hadden uitgestaan. Comrie zegt in zijn predatie over de beproeving des geloofs 1 Petrus 1: 7 in de toepassing: "houdt uw achting voor de oude beproefden, zit aan hun voeten, leert van hen, acht ze als vaders, hoewel zij nu door

velen als afgedankte soldaten worden aangemerkt die nu nergens toe in staat zijn en de jongen schoon in de oorlog niet geoefend, tot generaals verheven worden."

Ik heb mij nooit met nieuwelingen opgehouden, die zelf de beproeving nog niet hadden ondergaan. Zo kwam ik eens in een weg van beproeving en met mijn verstand dacht ik, ik kon die weg wel ontgaan. Maar ik wilde het zonder de raad van de oude Christenen niet doen.

Ik ging dan naar Rijssen en sprak met die man. Hij zei: "om u hierin een goede raad te geven is al een bezwaarlijke zaak. Maar je moet mij de zaak geheel bloot leggen, anders kan men die niet in overweging nemen."

Ik legde hem de zaak bloot hoewel hij er mee bekend was en toen zei hij: "Het is een beproeving voor u, ge wilt de laster ontlopen en dat houten juk ontgaan. Maar als u dat afwerpt dan zal u een ijzeren juk in de plaats opgelegd worden, en zo zou het kunnen gebeuren dat u uw gehele leven met dat juk torsen moest. Maar zet uw schouders maar om te dragen, en als zij u bespotten, dan moet u het maar met een glimlach laten voorbijgaan, u hebt uzelf dat kruis niet opgelegd. De Heere wil het van u winnen. Toen Jona bevel kreeg van de Heere om naar Ninevé te gaan prediken, vluchtte hij naar Tarsis. Maar toen hij in des vissen ingewand zat toen bad hij en de vis spuwde hem uit. Toen ging hij gewillig. Het is voor ons schadelijk als wij op de eerste zending niet willen gaan. Beter is het met Samuel te zeggen: *Spreek Heere uw knecht hoort*. Maar als wij lopen en de Heere ons niet gezonden heeft, dan zijn wij als de profeten waarvan Jer. 23 staat: "die profeten hebben gelopen nochtans heb Ik ze niet gezonden. Hoewel ik tot hen niet gesproken heb nochtans hebben zij geprofeteerd."

De man bracht mij mijn bedoeling onder het oog en ik volgde zijn raad op. Maar later is het mij een weg van aanbidding geworden. Maar ik ben al te ver gegaan - ik moet een stap of wat terug. Ik was gewoon des Zondagmorgens net zo vroeg op te staan als in de week om mijn oefeningen en mijn lezen waar te nemen. Zo was het op een Zondagmorgen dat ik in het grasland ging wandelen aan een rivier de Regge genaamd, waar verscheidene koeien weiden, zo wat drie bij elkander op verschillende stukjes land, en daar kreeg ik zulk een grote begeerte als ik nog nooit tot het aardse gehad heb, en ik dacht als ik twee zulke stukjes land had, dan wilde ik daar al mijn leven wel blijven. Nooit heb ik groter begeerte van mijn leven tot het aardse gehad dan op dat ogenblik.

O, het was zo heerlijk in mijn ogen.

Maar als ik zo in overdenking over dat land stond, zo viel mij te binnen: wat baat het de mens dat hij de gehele wereld wint en zijner ziel schade lijdt, of wat zal de mens geven tot lossing van zijn ziel? Op hetzelfde ogenblik vloog mij een pijl in mijn hart, nu was ik Ezau, want ik had het linzenmoes van de wereld begeerd voor de eeuwigheid, de dood voor het leven. Toen was het: nu kunt u bekeerd worden.

Daar zag ik, niet met natuurlijke maar met geestelijke ogen dat God van Zijn recht niet kon afstaan. Hij had gezegd: de ziel die zondigt die zal sterven. De doodsbenuwdheid die mij toen aangreep kan ik niet uitdrukken, want het kwam mij voor dat het mij gaan zou als Kaïn: ik zou zwervende en dolende op de aarde verkeren, de hel zag ik onder mij en een vertoornd God boven mij, Wiens troon recht en gerechtigheid was. Toen stond ik op het punt van tot wanhoop te vervallen. De duivel blies mij in: nu kon ik nooit een genoeglijk ogenblik meer op de wereld hebben, ik moest daar maar in het water gaan, dan was ik in eens van alles af. Daarop kwamen mij die woorden uit Job voor: Hfdst. 33: 24. *Verlost hem dat hij in het verderf niet nederdale. Ik heb de verzoening gevonden*.

En toen zag ik - niet met mijn natuurlijke ogen, die waren zo bekreten en vloeiden

over van tranen dat ik daar niet uit zien kon - dat het de Heere Jezus was, die voor mij bij de Vader intrad. Toen stond ik als de Hogepriester Jozua voor het aangezicht van de engel en de Satan stond aan mijn rechterhand. Toen sprak de Vader als Rechter het vonnis uit: "Ik ben het die uw overtreding uitdelg om mijnentwil, en ik gedenk uwer zonden niet. Ik werp ze achter Mijn rug in een zee van eeuwige vergetelheid. Als zij gezocht worden zullen zij niet gevonden worden. Amen. Wij dan gerechtvaardigd zijnde door het geloof hebben vrede bij God door onze Heere Jezus Christus."

Toen ik mijn ogen opsloeg naar de hemel, daar ik eerst gestaan had met het doodvonnis in mijn hand en mijn ogen niet durfde opheffen, zo stond ik nu met een opgeheven hoofd, en ik had enen vrede in mijn gemoed die alle verstand te boven gaat, welke uit de wolken in mijn hart straalde. De ganse natuur was als voor de val, het loof van de bomen was zo heerlijk en het gras in het land was met mij bevredigd. Alles lachte mij toe, en toen ik uit het land ging over de hekkendam zag ik het weer als te voren. Toen ging ik in een huis, de man rookte een pijp en de vrouw las een gebed uit een boek, en dat was alles geloofstaal: o getrouwe Verbondsgod! o dierbare Heere Jezus! mijn Goël! mijn Borg! mijn Middelaar!
Het was de taal van een bevestigd Christen.

Ik werd benauwd, daar ik nog nimmer van hen gehoord had dat zij zich als arme zondaars hadden leren kennen dat ik nu zulk een hoge geloofstaal van hen hoorde. Ik zei: "Vrouw Olthol, verstaat u ook wat u daar leest?"

"Ja, zou ik dat niet verstaan?"

Ik zei: "de klank van de woorden wel. Maar de zaken niet. Hoe zijt gij met God in een verbond gekomen, en hoe is de Heere Jezus uw Bruidegom geworden, hoe is die ondertrouw geschied?"

Zij zagen mij aan. Maar zeiden niets. Toen vermaande ik hen en zei: "gij zijt nu al vijftig jaren oud en nog onbekeerd. Mensen, wat daar even gelezen is, dat moet u bevindelijk leren kennen, anders zijt u ongelukkig."

Zij zagen mij met verwondering aan en zeiden niets. Ik zei: "Olthof, als ik nu kom te sterven, heden of morgen, dan ben ik in de hemel."

Hij keek mij aan en zei, dat was gelukkig.

"Gij behoeft er niet aan te twijfelen, het is nog geen uur geleden, in het land is het gebeurd."

Ik wenste hen dezelfde genade toe die ik ontvangen had en ging weg, weer buiten het dorp. En toen ik weer buiten op het land kwam, toen zag ik daar een heerlijkheid dat God uit de dorre aarde het brood deed voortkomen, en ik wandelde zo met een heerlijke beschouwing voort, totdat ik boven op de berg was. De weg nu verder afgaande, vond ik daar een schaapherdershut en daar ging ik in zitten om te bidden en te danken. Ik was als een gewaterde hof. De gehelen dag zat ik in de hut, met zingen, bidden, danken en God loven, dat Hij naar zulk een onwaardige had omgezien. Ik kwam tijd te kort om die zalige God de lof en dank toe te brengen, en stortte een vloed van tranen. Het waren geen tranen van droefheid. Maar van verwondering en blijdschap. Bij tijden had ik van te voren ook al veel tranen gestort. Maar dat ging ras weer over.

De Heere was echter zo goed over mij, dat, wanneer ik te diep in moedeloosheid wegzonk, de Heilige Geest mij dan vertroostte met deze of gene toezeggingen, als: *zalig zijn zij die treuren, want zij zullen vertroost worden, of zalig zijn de armen van geest, dan het een of het andere, en altijd uit het Woord.*

Zo zat ik eens te werken. Maar mijn gedachten waren altijd over mijn ellendige toestand. En zo in overdenking zijnde, vielen mij de woorden in van 1 Thess. 1: 3, en *4 zonder ophouden gedenkende het werks uws geloofs en de arbeid der liefde en de verdraagzaamheid der hope op onze Heere Jezus Christus voor onze God en Vader, wetende geliefde broeders uw verkiezing van God.*

Dat was alle zo klaar en duidelijk in mij. Maar uw verkiezing van God, dat kon ik niet geloven. En toen begon de vijand met mij te redeneren: bezie u zelf eens, welk een monster u zijt. Ik keek naar binnen en zulk een broeinest van zonden als ik in mij bevond was er niet. Deze toezegging moest mij versterkt hebben. Maar ik wilde reden in mijzelf hebben. Maar dat is de vijandschap en hoogmoed van ons vlees, zolang tot dat de Heere zelf de disselbomen van ons juk verbreekt en ons recht op doet gaan, en dat was die dag geschied. Nu had ik de ganse dag daar gezeten, en had mijn gehele leven geen zaliger dag op de wereld gehad. Hij was mij geen uur te lang gevallen. Toen ik opzag was het avond. Nu had ik nog niets genuttigd, van 's morgens vroeg af, en ik kwam in donker 't huis. De huisvrouw zei tot mij: "jongen, wij hebben u vandaag gemist, zijt ge naar Raalte geweest?"

Ik zei: "neen. Maar waar ik geweest ben was het goed."

Zij zei: "als ge eten wilt, de pot met brij staat bij het vuur." Ik schepte een bord vol op en toen ik gegeten had ging ik naar bed. In die tijd wandelde ik met God, stond met God op en ging met Hem te bed.

In drie weken tijds heb ik toen geen oprijzing van ongeloof gevoeld. De tweeden Zondag ging ik naar Rijssen, naar die man van wie ik al vroeger geschreven heb, dat hij mij altoos een hand aan de weg was geweest, en verhaalde hem hoe ik als een goddeloze in de vierschaar van God en van mijn consciëntie de vrijspraak had ontvangen. De man was blijde met mij en zei: "het kan wel gebeuren dat u dit van uw leven niet weer te beurt valt."

De gehele dag bleef ik bij hem, en 's avonds ging ik weer naar huis. Het was mij zulk een leven als ik niet uitdrukken kan. geen zondige gedachte kwam in mijn hart op. Ik dacht dat ik geheel heilig was en dat duurde nog die week voort tot Zaterdag, al tegen de avond. Toen ging er een jonge meid voorbij het glas en daar gevoelde ik dat mijn hart naar uitging. En de Heere week met zijn nabijheid en een donkerheid viel op mijn ziel, en dat er gebeurd was, was gebeurd. Maar ik kon niets meer geloven. Nu, dacht ik, was alles verbeelding geweest.

's Zondagsmorgens ging ik weer naar Rijssen en ik kwam bij de man en zei hem goeden morgen. Hij had juist de koeien gevoerd en toen zei hij: "laat ons in de keuken gaan," en daar gingen wij zitten. Ik zei: "Hendrikus, dat ik u verleden Zondag verteld heb, daar moet u niets van geloven."

"Is het dan geen waarheid geweest?"

"Neen."

Dat was dan toch niet mooi, dat u mij voorgelogen hebt.

Ik zei: "neen."

"Maar toen u het mij vertelde, wist u dan toen wel dat u loog?"

"Neen, toen was het waarheid."

"Dan is het nog waarheid." En hij glimlachte en zei: "daar is wat gebeurd, de Heere is geweken."

Ik verhaalde de zaak. Toen zei hij: "de strijd zal nu eerst recht beginnen."

Maar ik voor mij, dacht niet dat er zoveel van de zonde in mij was overgebleven. Maar dat ik van kracht tot kracht zou voortgegaan zijn en zo voor God in Sion

verschijnen.

Ik dacht niet dat mijn tere ziel Zoveel van 't aardse overhiel'.

"Als datzelfde licht weer in uw ziel zal schijnen, dan zullen er dezelfde voorwerpen ook weer wezen," vervolgde mijn vriend. Toen zag hij door de glazen en zei: "daar gaan twee koeien, dat zijn de mijn en die andere twee zijn van mijn buurman. Dat kan ik zien omdat het licht is. Maar, als de zon ondergaat en het donker wordt dan kan men ze niet meer zo goed zien, omdat het licht weg is. Zo ziet men bij natuurlijk licht natuurlijke voorwerpen; maar bij Geestelijk licht ziet men geestelijke voorwerpen; want in Uw licht zien wij het licht. Het een is natuurlijk en het andere geestelijk."

Nu was ik door het bestuur van die man weer wat verkwikt en zo was mijn weg al met vallen en opstaan. Maar daar ik een vrolijk temperament had, struikelde ik gedurig.

Nu gebeurde het op een keer dat de meid in huis kwam, terwijl ik de deur uitging. Wij liepen elkander tegen het lijf en ik sloeg mijn arm om haar hoofd en ik gaf haar een zoen. Zij lachte en ik ook. Maar daar kwam wat op los en het werd mij stil ingefluisterd, dat ik de zonde tegen de Heilige Geest had gedaan en ik begon het toe te stemmen, want toen ik haar de zoen wou geven, sloeg mij mijn hart, en omdat mijn geweten mij had gewaarschuwd, was het de zonde tegen de Heiligen Geest, zei de Verzoeker.

Met die gedachte heb ik lang gelopen en het kwam mij altoos voor dat ik dit tegen niemand moest zeggen, want als zij dat gewaar werden dan zouden alle vromen mij verlaten. Bidden om vergeving mocht ik ook niet: want dan zou God mij met een klap weg stoten. Ziet! zo listig ging de duivel met mij te werk, want ik had niet tegen de Heilige Geest gezondigd. Maar ik had de Heilige Geest bedroefd, toen Hij mij gewaarschuwd had. En ik dacht, bidden mag ik niet. Maar ik bad: ach dat ik deze zonde toch niet gedaan had

Nu gebeurde het op een tijd dat ik van Rijssen kwam bij een boer, Kamp Jan genaamd, en daar ging ik in huis. "Dat treft u goed," zei die man "heden avond wordt er geoefend op het Heksel door G. J. Mossink van Holten. Ik ging daarheen, zijnde doodsbenauwd. Nu was er al een troep volk voor mij uit. Maar ik bleef wat achter, ook was er een troep die achter mij kwam, en die bleef ik vooruit, tot dicht bij de woning en daar bleef ik staan. Toen gingen de laatsten mij voorbij en noemden mij bij mijn naam en zeiden: "goeden avond." Het waren boeren jongens en meiden. Ik bleef nog al staan of ik er in zou gaan, want ik was zo verward en ik vreesde dat als ik in huis ging de mensen wel aan mij zouden zien welk een groot zondaar ik was en mij bij de arm nemen en zeggen: "gij behoort hier niet." Maar het was juist die avond dat ik uit de strikken kwam. Zij begonnen te zingen: *Och schonkt Gij mij de hulp van Uwen geest!*

Ik geraakte in beweging en werd als getrokken. Ik had onder het gaan gedacht, ik wilde de mensen niet ergeren en ging achter de deur staan waar bijna niemand mij zag. De man gaf een tekst op maar ik hoorde er niets van. Hij deed de verklaring en in de toepassing zei hij dat er zulke grote zondaars niet waren of er was genade voor, al was het een Manasse en David, die in de zonde van overspel en doodslag vervallen was, een Paulus die de gemeente had vervolgd, Petrus die de Heere Jezus met vervloeking had verloochend.

Ja, alle zonden konden vergeven worden, uitgenomen die éne zonde tegen de Heilige Geest. "En zo er onder mijn hoorders mochten zijn, die daarmee worden aangevallen, dat zij die zonde bedreven hebben, zo zij berouw hebben over hun zonde, dan spreek ik hen vrij, op grond van Gods woord; want die die zonde bedreven hebben verkrijgen nimmer daar berouw over en dus ook geen vergeving." En dat ik berouw van mijn

zonde had, dat wist God en dat ik oneindige malen had gezocht en gezegd: och I dat ik die zonde toch niet bedreven had! zo kreeg mijn ziel daar weer ademtocht en ik had wel op mijn blote knieën onder het volk willen vallen om God om vergeving te smeken. Nu zag ik, dat de weg tot Gods genadetroon voor mij open stond en wenste, dat ik maar in de eenzaamheid op het heideveld mocht zijn, om ernstig tot God te bidden. Toen de oefening gedaan was waren er ook velen uit Hellendoorn en wij gingen samen naar huis, en ik verlangde zeer om alleen te zijn. Eindelijk kwam ik 't huis, viel op mijn knieën en mocht God danken dat ik weer bidden mocht. Ook kreeg ik de woorden: *Ik heb gehoord, dat Efraïm zich beklaagt, daarom rommelt Mijn ingewand over hem. Ik zal mij zijner zekerlijk ontfermen.* Van die tijd af aan werd ik weer met meerder licht bestraald, om klaarder op de Heere Jezus te zien, en het vorige werk, dat ik in de vierschaar van God en in de vierschaar van mijn hart was vrijgesproken, werd mij weer zo klaar alsof het op het ogenblik gebeurd was. Toen kwam ik weer op mijn vorigen weg terug. Gemakkelijk was het mij nu door het geloof te leven, in ee gedurige bewondering, dat de Heere op mij, ellendige, had neergezien.

Na dezen gebeurde het, dat ik wel drie weken lang met de vorst der duisternis had te kampen. Wanneer ik maar in het eenzame was, liet hij mij geen rust om mij te verhinderen. Maar na die tijd ontdekte zich de Heere aan mijn ziele, waardoor die storm weer overging, en dat ging aldus toe. Ik stond op om in mijn slaapkamer te gaan. Maar de meid was juist bezig om het bed op te maken en ik ging door de keuken naar buiten en trok de deur toe. Ik had de ring nog in mijn hand, toen mij die woorden met geloofslicht en kracht op mijn ziel voorkwamen: *ja, Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde, en daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid.*

Ik zei: *ja Heere! al Uw wegen zijn goedertierenheid en waarheid.* En nu moet ik schrijven wat mij te hoog is; want het is mij niet mogelijk uit te drukken wat ik in God zag. Ik stond onder een appelboom, en met de rechterhand hield ik een tak van die boom vast, en toen leidde mij de Gees in de stille eeuwigheid, en ik zag dat God alle zijn werken van eeuwigheid bekend waren, en dat Hij Zijn Raad in don tijd uitvoerde, door de wereld en de mens te scherpen. Hij toonde mij hoe heerlijk die eerste mensen geschapen waren, met het Beeld van God versiert. De glans die van hen afstraalde was klaarder dan de glans van de natuurlijke zon. En hoe Hij de duivel had toegelaten hen te beproeven, want de Heere heeft alles gewrocht om Zijn Zelfs wil, tot zijn eer en heerlijkheid, ja ook de goddeloze tot dm dag des kwaads.

En toen Eva van de appel beet, dat deed mij niet aan. Maar toen Adam dit deed, was het alsof ik uit de lucht op de aarde viel, en toen zag ik dat toen Adam als de stamboom van het menselijk geslacht viel, ook allen die uit hem zouden voortkomen in hem vielen.

Ik zag ook dat God Adam riep en hoe hij zich zocht te verbergen en hoe de Heere de belofte deed: *Ik zal vijandschap zetten tussen u en tussen deze vrouw, en tussen uw zaad en tussen haar zaad. Datzelve zal u de kop vermorzelen en u zult het de verzenen vermorzelen.*

Nu zag ik ook hoe God uit dat gevallen mensdom sommigen gesteld had naar Zijn vrijmachtig welbehagen, tot vaten der barmhartigheid en hoe Hij anderen rechtvaardig om hun zonden zou laten liggen als vaten des toorns, tot het verderf toebereid, want Hij ontfermt zich diens Hij wil. Hierin straalt de vrije Soeveriniteit van God door. *O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods; hoe onderzoekelijk zijn Zijn oordelen, en onnaspeurlijk Zijn wegen. Want wie heeft de zin des Heeren gekend, of wie is Zijn raadsman geweest, of wie heeft Hem eerst gegeven en het zal hem weer*

vergolden worden. Want uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen. Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid. Amen.

Want Hij ontfermt Zich diens Hij wil en Hij verhardt die Hij wil. Nooit heeft de duivel mij dat stuk kunnen betwisten, en ik ben ook zo gesterkt in mijn ziel dat ik in de handpalmen van God vast gegraveerd ben, zodat de duivel er mij nooit uit zal rukken. Ik krijg wel aanvallen op mijn staat als ik zie hoe zondig ik nog ben. Maar het heeft na die tijd geen kracht tot ongeloof meer gehad. En dus kon ik toen zeggen met David: *De Heere heeft mijn berg door Zijn goedgunstigheid vastgezet.*

Nu had ik een oom in Hoorn en ik schreef hem dat ik bekeerd was van de macht des satans tot God en van de duisternis tot Zijn wonderbaar licht. Maar ik kreeg geen brief terug. Maar dezelfde zomer kwam hij voor plezier bij mijn vader te Raalte en toen ik hoorde dat hij daar was ging ik hem op een Zondagmorgen bezoeken. Ik was al vroeg bij hem zodat hij nog te bed lag. Ik ging bij hem en zei: "goeden morgen oom! hoe vaart u?"

"Wel jongen," zei hij, "ben jij al hier? ik zal opstaan en komen bij u."

Ik ging in een ander vertrek en daar kwam hij bij mij en zei: "gij hebt mij daar een brief geschreven dat u bekeerd was van de macht des Satans tot God en van de duisternis tot het licht, wel ik kon het niet geloven. Maar hoe is het hebt u Jezus al?"

Ik zal het u vertellen, zei ik, en dat deed ik zoals ik het hiervoren beschreven heb. Toen zei hij: "als u sterft dan gaat u naar de hemel."

"Ja oom! dat geloof ik ook."

"Waar de genade valt, daar valt zij vrij. Ik heb in Hoorn een man gekend op het oorlogschip, een matroos, die werd aan zichzelf ontdekt en in veertien dagen kwam hij in het toevluchtnemend geloof en brak krachtig door tot vast vertrouwen, zodat hij zei dat hij zijn riemen waarmee hij geroeid had binnen boord had gelegd. Hij kon zijn schuitje op het water der genade laten drijven. De Heere Jezus stond aan het roer, en die zou hem binnen brengen en dat hadden de oude vromen in Hoorn niet kunnen aannemen. Maar toen zij hem gehoord hadden wel. Dat was iets bijzonders."

"Ja oom, dat is met mij ook zo."

Wel jongen! wel jongen u spreekt mannentaal. Maar wil ik je eens wat zeggen?"

"Als het u belijft oom."

,Neefje! je wordt niet oud, want nu moet ik het geloven en kan het geloven. Maar die in hun jonkheid bekeerd worden zijn doorgaans vroeg rijp voor de eeuwigheid." Maar hij liet er op volgen: "maar als je oud wordt dan zullen u leeuwen en beren op de weg ontmoeten, die zulke baken slagstanden hebben." (En toen wees hij op zijn vingers.) Maar u zult er wel door komen evenals Bunjan, die zag ze ook op zijn weg. Maar hij zag ook dat zij aan ketens lagen en zij konden niet verder komen dan de keten lang was."

De man heeft waarheid gezegd. De 10 September ben ik echter 85 jaar oud geworden, de meeste leeuwen en beren denk ik dat ze al voorbij zijn. Maar kort voor de dood zou hij nog wel eens een aanval kunnen doen, als het hem toegelaten werd.

Nu zal het echter ook tijd beginnen te worden, om iets van die leeuwen en beren te melden.

De Heere had mij tot hiertoe op een zonderlinge wijze geleid en bewaard. Negen jaren had ik als schoenmakersknecht gewoond in Hellendoorn, een jaar te Gelselaar en nog een jaar te Raalte.

Nu was ik met Otto Voortman, een vrome oefenaar, in de maand Februari voor plezier eens mee gaan naar het **Hoogeveen, in de Provincie Drenthe**. Daar waren vele vrome

mensen en ik kreeg er vele vrienden, die mij aanraadden daar te komen wonen, want ik had mijn baas de dienst opgezegd en die had een anderen knecht gehuurd. Ik besloot daartoe, dit was in het jaar 1818, de 1 Mei. Ik besteedde mij in de kost en had van stonden aan, redelijk goed werk. De man en de vrouw waren beide bekeerde mensen, en volgens hun eigen getuigenis ben ik voor beiden het middel geweest tot hun bevestiging in het geloof.. Elke maandagavond hielden de vromen een samenkomst en daar voegde ik mij bij en kwam zo onder hen in kennis.. Nu waren er twee personen waar ik nauw aan verbonden was, Jakob Sempel en Albert Booy. Maar ik was nog geen zes weken geweest of Albert Booy zei tegen mij: "als u de man blijft die u nu zijt, dan krijgt u hier vijanden, niet van de wereld - die zullen u wel laten lopen - maar van Gods volk, want zij kunnen u niet dragen." En hoe kwam dat? ik sprak altijd opgeruimd en als zij bij elkander waren dan was hun spreken over hun ellende, zij zaten te stenen en te klagen alsof dit het Christendom uitmaakte.

Ik zei dat ik liever wenste te spreken wat ik door Christus geworden was, dan van hetgeen ik door Adam geworden was. "Ja" zei een oude vrouw, ik ben er zo gemakkelijk niet aangekomen."

Ik zei: "wat hebt u er aan toegebracht?" Zij zei, zij kon er niets aan toebrengen. Ik zei: "geef dan God de eer." Dan wisten zij niets te zeggen. Maar als het eens te pas kwam en ik sprak hoe de Geest mij geleid had, dan was alles weer goed. Menig aangenaam uur heb ik in dat gezelschap doorgebracht.

Nu begon mij het in de kost liggen te vervelen, en ik begon aan het huwelijk te denken. Altijd was het mijn begeerte, dat, wanneer mij dat was opgelegd, ik een bekeerde vrouw mocht krijgen. Nu deed zich een gelegenheid op met een weduwe. Die kwam bij ons in huis en die verzocht mij eens op een Zondag bij haar te Zuidwolde te komen, dan kon ik na de kerk met haar meerijden en 's middags bij haar blijven eten. Ik zei: "dat kan wel eens gebeuren."

Maar toen de huisbaas 's avonds in huis kwam, vroeg hij of Aaltje van de Heuvel ook bij ons was geweest, en hij lachte. Ik zei van ja.

Toen zei hij, dat hij mij bij haar had aanbevolen. Zij was een rijke boerin en had twee kinderen, achttien melkkoeien, zes paarden en driehonderd schapen. Ik behoefde niet te werken. Nu kwam zij later weer bij ons en toen begon ik met haar over de zaak te spreken. Zij was bereid er toe over te gaan. Wij spraken toen af dat ik het in bedenking zou nemen en als zij dan de volgende week kwam dan zou ik haar 's avond 't huis brengen en mij verklaren, ja of neen. Zij kwam de volgende week op de bestemden tijd. Maar des daags te voren kreeg ik die woorden: die rijk willen worden vallen in de strik en in vele schadelijke begeerlijkheden.

Toen zei de huisvrouw: "morgen komt Aaltje, dan moet u het weten." Ik zei: "ik weet het al." "Zoo" zei zij, "weet u het al?"

Ik zei: "het is de weg niet."

Zij antwoordde: "het is de weg wel, want u hebt het niet gezocht. Als u schoenmaker blijft, dan moet u al uw leven werken en nu kunt u met paard en chais rijden."

Maar ik werd in mijn gemoed tegengehouden.. Zij kwam en ik zei tegen haar: "Aaltje u moet van avond niet laat weggaan, opdat u bij het licht thuis kunt zijn want ik ga niet mee."

"Wel, hoe is dat dan?"

"Het is de weg niet," zei ik en liet mijn werk liggen en ging weg naar een ander huis, en zij was toch nog laat gegaan. Daarna las ik in Gen. 24, dat de knecht Eliëzer de Heere bad dat hem de Heere die mocht doen ontmoeten, die Hij zijns heren zoon had toegewezen, en onder het lezen van dat kapittel smolt ik in tranen weg en zag klaar dat de Voorzienigheid o ver het huwelijk ging. Wonderlijk was mij de zalige stand die ik

onder het lezen van dat kapittel mocht genieten.

Na verloop van tijd ben ik nog wel drie of vier maal in de gelegenheid geweest verkering te maken. Maar ik had in de geloof begeerd dat de Heere zelf mij haar zou doen ontmoeten die Hij voor mij bestemd had.

En dit gebeurde op een zonderlinge wijze. Daar kwamen twee jonge meiden, waarvan ik de een kende Maar de andere niet. Maar die ik niet kende zei: "baas, ik wenste wel een paar nieuwe schoenen te hebben." Ik nam haar de maat en zij zei "als u ze klaar hebt, breng ze dan maar bij mijn grootmoeder aan huis die zal ze betalen."

Ik zei: "dat is goed." Ik maakte de schoenen en bracht ze t' huis, zij paste ze aan en toen zei zij: "zie eens grootje, nu heb ik van mijn leven zulke nette schoenen niet gehad."

Toen zei ik: "dat zal dan wel goed komen."

Nu verzocht mij de grootmoeder om des avonds eens weer te komen, en daar maakte ik gebruik van. Ik sloeg haar in alles gade en haar bestaan beviel mij. Zij had dit opgemerkt en tegen haar grootmoeder gezegd: "wat mag die kerel willen? hij ziet mij altijd achterna." Die had gezegd: "hij mag u wel willen vrijen."

"Nu ik wil de oude kerel niet hebben" had zij geantwoord, "wat meent u wel?"

Ik bezocht de grootmoeder nog al enige malen en bij die gelegenheid sprak ik haar aan, en ik begon te merken dat zij enige genegenheid voor mij begon te krijgen. Zo kreeg ik ten laatste veel vat op haar. Zij had veel vrijers en als zij dan 's avonds voor de deur was, dan hadden die gezegd: "wat doet die schoenmaker bij u?"

"O," antwoordde zij dan, "die praat met grootje."

Maar zij bespeurden dat het vrijerij was, had Jan van Veen gezegd. "Nu zij met zulke oude begint is het mis." Maar het in de kost liggen verveelde mij, daarom vroeg ik haar ten huwelijk. Maar zij zei: "wat zou u met mij doen? ik ben nog maar een kind en slechts zeventien jaren oud."

Ik zei: "ik durf het te wagen, ik wil niet langer zo blijven gaan. Dan zoek ik een andere." Dit wilde zij niet hebben. Het was toen niet verre van Mei. Nu kwam die man die mij eerst op het Hoogetveen gebracht had en zei: "ik heb hem hier gebracht en nu wenste ik hem wel weer terug te halen." Maar dit was de weg niet. Het gaf mij nog wel enige bedenking als ik op het uitwendige zag.

Maar mij vielen de woorden in: *de Heere der heirscharen heeft het in Zijn raad besloten, wie zal het dan breken?* waarop ik zag dat die man tussen beide kwam om het te breken. Ik kreeg toen te geloven dat het een besluit van God was, en liet de man weer gaan zoals hij gekomen was. Daarop zijn wij de 2 Mei 1819 getrouwd.

Nu had ik het huis van grootmoeder gekocht. Maar daar waren de kinderen niet mee tevreden. Het was te laag in prijs. Ik had er honderd gulden op betaald en ik zei, als zij mij die honderd gulden terug gaven dan wilde ik van de koop afzien. Maar dat ging niet. Toen lieten zij op een Zondag bij de notaris Meijer een nieuwen koopbrief schrijven, dat ik drie honderd gulden meer zou geven als grootmoeder wilde vertrekken. Ik had het huis op die voorwaarde gekocht, dat grootmoeder zolang als zij leefde in de achterkeuken kon blijven wonen. Maar de nieuwe koopbrief luidde: als zij verkoos te vertrekken. Ik had die brief ondertekend. Maar die woorden: als zij verkoos te vertrekken niet opgemerkt. Nu was mijn lieve vrouw de 2 Mei, juist een jaar nadat wij getrouwd waren, van een zoon bevallen, en zij wachten zolang totdat mijn vrouw haar kerkgang gedaan had en toen kwamen des maandagsmorgens twee ooms en vroegen mij of ik die drie honderd gulden wilde betalen, dan wel of ik er renten van wilde geven. Ik antwoordde: "geen van beide." Hier begon nu de beproeving van mijn geloof.

De Heere had mij beloofd uit Psalm 91: 2.

*Hij zal in lijfs- en zielsgevaar,
U met Zijn vleug'len dekken,
Zijn waarheid u ten beukelaar
En ten rondas verstrekken.*

Dat mocht ik geloven. Maar de andere dag kwam de deurwaarder met een sommatie, om binnen drie dagen de driehonderd gulden te betalen, of zij vielen mij in de boedel, om mijn roerende goederen te verkopen. Toen nu de deurwaarder naar mijn huis kwam, stond juist de advocaat Cornelis Steenbergen voor zijn huis en zei: "kom ja, waar moet u heen?"

"Ja, dat is geen blijde boodschap, ik moet naar Gerrit Jan Raidt, die in het huis van Willem Snippe woont, die moet binnen drie dagen driehonderd gulden betalen, of zij vallen in zijn inboedel.

De advocaat Steenbergen zei: "mag ik die sommatie eens zien?" Hij liet die sommatie zien, Steenbergen zag haar in en die weer teruggevend, zei hij: "die mensen zijn nog maar één jaar getrouwd, "het kind is hun afgestorven en dat vereist kosten, zij zitten nog niet eens goed in hun bloed."

Die deurwaarder nu kwam en las de sommatie voor, om overmorgen voor het vredegerecht te verschijnen. Nu was ik daar eenmaal geweest en zij verlangden dat wij accorderen zouden, Toen zei ik: "als mij het vredegerecht uitwijst dat ik betalen moet, dan zal ik betalen." Zij zeiden, ik kon toch beter vijftig gulden betalen dan driehonderd.

"Wel beter maar niet gemakkelijker" zei ik "want als ik vijftig gulden betaalde die ik niet schuldig was, dan zou ik naderhand berouw hebben. Maar als ik weet dat ik driehonderd gulden betalen moet, dan weet ik dat ik die schuldig ben. Ik verzoek dus dat het vredegerecht maar vonnis strijkt. Want het vredegerecht heeft geen macht om boven de vijftig gulden vonnis te strijken. Toen moesten wij onze hand tekenen dat wij niet konden overeenkomen. Intussen was de advocaat Steenbergen bij de man gegaan, die voogd over mijn vrouw was geweest.

"Uw neef Gerrit Jan," had hij gezegd, "is in een moeilijke toestand. Maar als hij het maar wist, dan kon hij het hen moeilijk maken; want de formaliteiten die de wet eist zijn niet in acht genomen. Daar zijn in Assen aan de rechtbank nog honderd zestig stukken aan de rol, en dat duurt nog wel anderhalf jaar eer die afgelopen zijn. Wanneer hij hen door een rechtsgeleerde te Assen voor de rechtbank eiste en pleitte, dat hij naar de wet wenste behandeld te worden, dan moeten zij het verliezen, en dat kost hen dan bijna zoveel als die driehonderd gulden bedragen. Maar die driehonderd gulden moet hij 'betalen, daar heeft hij zijn hand voor getekend."

Ome Jan, die voogd over mijn vrouw was geweest, stuurde mij de meid, dat ik eens dadelijk bij hem moest komen en toen vertelde hij mij wat Steenbergen gezegd had. u moet daar heen gaan, zei hij.

Dat deed ik en zei: "goeden dag mijnheer Steenbergen"

Hij wederkerig. Ik zei: "ik ben bij Ome Jan geweest, en die zei: ik moest bij mijnheer gaan. Maar mijnheer! hoe moet ik dit dan aanleggen?"

"Gij moet dat enen rechtsgeleerde in handen geven, die hen voor de rechtbank van Assen eist. Ga bij Engelberg te Meppel, dat is een kundig rechtsgeleerde."

Ik zei: "kan mijnheer dat dan niet doen?" "Ja wel, als het maar een rechtsgeleerde is."

Ik zei: "mijnheer geeft mij raad en zou ik dan bij een ander gaan?"

"Maar ik zie tegen de kosten aan."

"O dat kost zoveel niet."

"Nu, dan geef ik het u in handen, en verzoek dat u de zaak voor mij behartigt."

"Goed" zei hij, en schreef dadelijk een sommatie en stuurde die met de deurwaarder naar mijn familie, dat hij hen tegen de 20 Juli voor de rechtbank te Assen eiste. Toen ik nu tegen hen in oppositie kwam konden zij niet voortvaren om mijn goed te verkopen.

"Nu," zei de advocaat "moet u u maar stil houden en spreken nergens van, en als zij u ontmoeten moet u hen maar vriendelijk groeten alsof er niets gebeurd is."

Nu duurde het zowat veertien dagen en ik ging liet huis voorbij, toen werd er aan de glazen geklopt.

Ik ging voort, toen riepen zij mij en ik ging tot hen bij de grootmoeder, en haar zoon Jan, die te Zutphen woonde, was juist bij haar, en toen zeiden zij: "De zaak moet uit de weg." Ik zei, dat ik van die zaken geen verstand had, en dat ik het daarom de Heer Steenbergen in handen had gegeven, daar moesten zij het mee uit de weg maken.

Zij vroegen mij als dat tweede briefje verscheurd werd of het dan uit de weg was. Ik zei van ja. "Maar" zeiden zij, "ieder moet zijn eigen kosten betalen."

Ik zei, dat was goed. Toen is dat briefje verscheurd en alles was daarmee afgelopen. Toen zei ik tegen mijnheer Steenbergen dat het afgelopen was. Hij lachte en ik vroeg hem wat ik schuldig was, en dat was maar een ducaat.

Dit was de eerste beproeving van mijn geloof; maar er zullen nog meerdere volgen.

Nu gebeurde het dat ik een veertien dagen daarna bij een schoenmaker in huis kwam, wiens vrouw uit haar werkzaamheden begon te spreken. Ik zei tot haar: "dan zijt u mijn zuster," Toen begon zij te schreien en zei: "kon ik dat geloven"

Ik zei: als het niet op het Woord gegrond was, dan zou ik dat zo ruimschoots niet durven zeggen; maar ik had op dat ogenblik licht in het Woord en bepaalde haar daar bij. En van die tijd af is zij ook wat meer bestendig in haar weg geweest.

Maar wat gebeurt daarop? 's Avonds te bed en als in de sluimer zijnde, hoorde dat mijn schoenen die voor het bed stonden verschoven werden, en toen gevoelde ik dat er een hand kwam die mij achter in de nek vatte en de keel toedrukte. Mij kwam in de zin, ik moest mij maar stil houden, anders werd mij de keel algesneden. Ik taste van mij af en voelde niets. Toen begon ik te zingen:

Als ik omringd door tegenspoed

Bezwijken moet,

Schenkt u mij leven.

en toen riep de vrouw van het bed: Jongen," wat is er? zingt je?

"Ja," zei ik, zou ik niet zingen, de duivel is bij mij op het bed." En toen gevoelde ik dat ik weer achterover gedrukt werd en als mijn geloof zich verhief dan kon ik mij weer oprichten, en dat gebeurde tot drie maal toe en toen vermocht hij niet meer. Maar nu was het alsof er een in de hoek van de bedstede zat die schaterde als een ekster, en dit duurde negen avonden achtereen. Als ik begon in te sluimeren kwam hij mij ontrusten, en de laatsten nacht kwam hij niet in huis maar bleef in de gang, die tussen de beide huizen doorging en daar kwam een leven alsof er wel twintig man buiten in de gang waren, en zij bonsden elkander zo tegen de muur dat de muur dreunde, en vloekten zo op die goeden God dat u de haren te bergen moesten rijzen.

Dit verhaal zal onbekeerde mensen wel vreemd in de oren klinken. Maar laat het u niet verwonderen. Zie eens hoe hij onder Gods toelating met Job gehandeld heeft en hoe hij Paulus met vuisten geslagen heeft, en die de Redelijke godsdienst van Vader Brakel in huis heeft kan er veel van lezen, en ik schrijf van mijzelf hier ook maar

weinig van.

Maar nu schiet mij nog wat te binnen. Dominee van Velsen was met zijn huishouding naar Amsterdam, en toen moest mijn huisbaas met zijn vrouw in het huis van de dominee slapen, ik was dus alleen in huis.

Nu gebeurde het op een nacht dat ik goed in de rust was, dat ik aangegrepen en zo bij de armen en benen getrokken werd dat ik geen rust op het bed had. Ik ging van het bed af, deed de deur open en ging op de waterplank staan, die voor het huis was, ik zag naar het Zuiden en naar het Noorden, en de maan zat hoog in de lucht het was een dodelijke stilte en alles was in de rust. "Het is goed dat u mij plaagt" zei ik nu, "dat is mij een bewijs dat ik uw strikken ontkomen ben."

Ik stond nog een weinig stil en ging toen weer in huis en werd door een zoete rust verkwikt. Ik zou daar wel meer van weten te schrijven maar dit is genoeg.

Nu zal ik bij deze gelegenheid nog een opmerkelijk sterfgeval verhalen van een vriend van ons gezelschap. Ik was voor de deur, en daar komt een schipper aanvaren zeggende: "Ik moet u de groetenis doen van de vrienden van Genemuiden." Ik bedankte en zei: "hoe is het met u?" "Dat schikt nog al. Maar ik ben zo kouwelijk, ik heb het buis aan en schaam mij bijna voor de mensen."

"Als het om de mensen is, dat is niets" antwoordde ik en hij voer verder voort en ik hoorde ook verder nergens van.

Maar Zondags achtermiddags met mijn vrouw in huis zittend, krijg ik een opwekking om nog eens uit te gaan en mijn plan was om naar de kerk te gaan. Maar onder weg zijnde komt mij de zoon tegen van die man die mij de groetenis had gedaan van de vrienden te Genemuiden. "Waar naar toe?" zegt hij.

Ik zei: "naar de kerk." "Ga eens naar mijn vader, hij is niet goed, ik ben er bang voor en ga naar de dokter."

Ik ging er heen, hij lag op bed met zijn hoofd naar de wand als Hiskia. Toen zei de vrouw: "daar is Gerrit Jan ook nog."

Toen keerde hij zich om en ik ging bij hem en zei: "Albert! hoe gaat het?" Hij zeide: "ga sterven." "Nu dan zult u wel blijde zijn" antwoordde ik, want toen u van de winter bij ons in huis zat en de klok hoorde slaan zei u: *sla maar klok, opdat de tijd voort ga zoveel te spoediger zijn wij t' huis.*"

"Zou ik niet blijde wezen! Ik zal u ook wel zeggen hoe ik sterf. Met mijn volle verstand, zo goed als ik het van mijn leven gehad heb, en als een lamp die uitgaat en nog een laatste flikkering geeft of als een flesje dat u onder water houdt, als het vol is dan houdt het op. Daar is in de dood niets dat hindert, geen vreze, geen schaamte. *De dood is verslonden tot overwinning. Dood, waar is uw prikkel? graf waar is uw overwinning? De prikkel des doods is de zonde en de kracht der zonde is de wet. Maar Code zij dank die ons de overwinning geeft door onze Heere Jezus Christus.* Vrije genade en de gerechtigheid van onze Heere Jezus Christus is de grond waar ik op heen ga. Amen zegt mijn ziel."

Nu kwam er langzamerhand al meer volk en hij zei: "roep onze Hendrik." Die diende bij de freule van Echten. Die kwam. Maar twee kinderen waren niet tegenwoordig. Die er waren moesten allen bij hem komen.

Toen gaf hij zijn vrouw de hand en zei: "nu zeg ik u goeden nacht tot in de eeuwigheid." Onze Herman en onze Arend die worden bekeerd, als zij nog niet bekeerd zijn en op onze Hendrik en op Pieterella heb ik hoop.

Maar onze Jan, die te Zaandam is, is een verworpen vat, want het gebed voor hem is teruggekeerd als water dat u op een hete steen gooit."

Toen zei hij: "de Heere is op weg om zijn kerk te zuiveren."

Van de vrouw echter zei hij niets. Toen zei deze: "dan hoor ik het wel, dan ben ik er buiten." Toen zei hij: *"vrouw, is er geen verhoging als u wel doet. Maar zo niet de zonde ligt aan de deur."*

Toen zei hij: ***"daar is een kerk in de kerk, en die kerk zal uit de kerk gaan en het zal hier beginnen."***

Toen der tijd waren de beide leraars Jan van Velsen Botigius Meurs, die hadden overlegd om 's Zondagsavonds met de drie broeders catechisatie uit te scheiden, om niet meer over de Catechismus te leren. Maar dit stond een groot deel van de gemeente en inzonderheid de vromen niet aan. Toen gingen wij met een geheel gezelschap naar de leraars om met hen daarover te spreken, en die zeiden allen dat zij hen dan in de kerk niet meer zien zouden. Nu hadden zij mij meegenomen, omdat ik altijd nog al vrijmoedigheid had erf ik vroeg hun of zij daar vrijmoedigheid toe hadden en of dat geen scheuring zou geven, of de catechismus niet altijd nevens de Bijbel een gouden kleinood geweest was, een ringmuur voor de Hollandsche Kerk, om alle ketterijen en nieuwigheden te weren en dat die catechisatie al in gebruik was geweest van de tijd van Ds. Schaddé af, die de derde leraar was geweest in het Hoogeveen.

Toen zei Ds. van Velsen dat hij op zijn beurt ermee zou voort gaan. Maar Ds. Meurs zou Bijbellesing houden. Toen gingen wij te samen naar ons huis en in die nacht kwam er een ontzettende stem, zodat ik er van geschud en wakker werd, en die stem was afgrijselijk: ik wil geen tegenstand hebben, tot driemaal toe, en toen werd het mij klaar dat allen die tegen de Catechismus waren werktuigen van duivel waren, om de fundamentele waarheden uit de kerk te bannen. Dat is toen zo gebeven, Ds. Meurs stierf en nu moest er een andere leraar beroepen worden.

Nu hadden zij een leraar op het oog waar het grootste deel van de kerkenraad tegen was. Dus kon die beroeping niet doorgaan. Maar de duivel die listig is leerde hen om hun zaken met list uit te voeren.

Nevens de kerkenraad werd er nu een commissie geformeerd van een gelijk getal als de kerkenraad, en die werd aan de Minister van eredienst voorgesteld en door hem goedgekeurd en zo werd toen die leraar beroepen die zij begeerden.

Nu gebeurde het dat mijn vrouw beviel van een dochter.¹ Toen moest ik dat bij de leraar gaan aangeven. Maar ik had bezwaar om de vragen van het formulier te beantwoorden. Zij zeiden dat ik niet behoefde te antwoorden op hetgeen er geleerd werd. Maar op die leer die in het doopformulier vervat was. Toen viel mij dat bezwaar weg en het kind werd gedoopt.

Toch had ik altijd bezwaar over de toestand van de kerk. Een en andermaal had ik al verzocht om met de kerkenraad te spreken. Maar dit werd mij geweigerd - als ik wat te zeggen had, dan moest ik dit schriftelijk indienen en daar zag ik tegen aan, omdat ik geen vlugge schrijver ben.

Maar ik begon op te houden het predikantengeld te betalen en ik zei tegen de

1. ¹ **Sara Raidt 1830-1910**

2. Hendrik Raidt 1832-?

3. Jan (John) Raidt 1835-1924

4. Anna Raidt 1838-1920

5.

vrederichter dat ik bezwaar had over de leer. "Toen ge uw laatste kind hebt laten dopen" antwoordde hij mij, "hebt u nog bekend dat hier de volkomene leer der zaligheid geleerd wordt."

"Dat komt" zei ik "omdat zij mij bedrogen hebben. Nooit heb ik een kind laten dopen of ik heb geprotesteerd."

Toen ik nu bij hem vandaan ging zei ik: "och Heere als het U behaagt dat ik nog weer een kind zal krijgen, dan zal ik openlijk in de kerk protesteren" want ik werd beschaamd dat ik niet rond genoeg voor de dag was gekomen. Maar toen ik die belofte deed van openlijk te zullen protesteren vielen mij de volgende woorden in de zin uit de rijm van Psalm 112:

*Zijn deugd zal nimmer vruchten missen,
Hem rijst het licht uit de duisternisse,
Zelfs daalt op zijn nakomelingen,
Een schat van dierb're zegeningen.*

Welgemoed kwam ik thuis. Ik wist wel dat er nog wat gebeuren moest maar niet wat.

Maar na verloop van tijd werd mijn vrouw weer zwanger. Nu moest dat kind op de 15 September 1832 gedoopt worden en de belofte lag er. Ik zag er wel tegen aan. Maar het moest geschieden. De leraar had tot tekst Spreuken 4: 18, het pad des rechtvaardigen is' als een schijnend licht, voortgaande en lichtende tot de vollen dag toe. Ik voor mij had nog sterkte uit de predicatie, want was de zaak die ik voor recht had, dan zou zij ook voortgaan. De leerrede geëindigd zijnde begon de leraar Van den Veen het formulier te lezen, juist zoals ik hem gezegd had. De aanspraak was, dat zij, die hun kinderen wensten te laten dopen, verzocht werden op te staan, om het formulier aan te horen en daarop te antwoorden. Hij begon te lezen en toen het formulier gelezen was, de vermaning aan de ouders en hen die meegekomen waren tot de doop.

Geliefden in de Heere Jezus Christus! u hebt gehoord dat de Doop een ordening Gods is, om aan ons en aan onze kinderen Zijn Verbond te verzegelen, daarom moeten wij denzelve tot dat einde en niet uit gewoonte of bijgelovigheid gebruiken. Opdat het dan openbaar worde dat u zo gezind zijt, zult u van uwentwege hierop ongeveinsd antwoorden.

Eerstelijk, hoewel onze kinderen in zonde ontvangen en geboren zijn, en daarom aan allerhande ellendigheid, ja aan de verdoemenis zelf onderworpen zijn, of u niet bekend dat zij in Christus geheiligd zijn, en daarom als lidmaten Zijner gemeente behoren gedoopt te wezen.

Ten andere, of u de leer die in het Ouden- en Nieuwen Testament en in de Artikelen des Christelijken geloofs begrepen is, en in de Christelijke Kerk alhier geleerd wordt, niet bekend de waarachtige en volkomen leer der zaligheid te wezen.

Ten derde, of u niet belooft en ul. voorneemt deze kinderen, als zij tot hun verstand zullen gekomen zijn, een iegelijk de zijnen, waarvan hij vader of getuige is, in de voorzegde leer naar uw vermogen te onderwijzen of te doen en te helpen onderwijzen.

Wij waren met veertien kinderen, op de vragen werd gebogen van "ja", ik en mijn vrouw stonden recht voor de predikstoel, ik had mijn hoed in de hand en mijn vrouw

het kind, ik zag naar boven en zei: "ik voor mijn persoon antwoord op de beide eerste vragen van ja. Maar dat hier de waarachtige en volkomen leer der zaligheid geleerd wordt, dat is mijn geloof niet, ook bel of ik niet dat ik als mijn kind tot zijn verstand zal gekomen zijn, het in die leer zoals zij thans geleerd wordt op zal voeden."

Toen zweeg ik, en de leraar op de stoel en werd zo wit als een dode. Hij stond even stil, bloosde en zei "gij behoeft geen mens te geloven. Maar u laat uw kind dompen op de leer die in het Formulier begrepen is, zoals ik u gisterenavond gezegd heb."

Hij had de vorigen avond daar geen woord van gesproken. Maar ik antwoordde: "op de leer die in het Formulier begrepen is antwoord ik met mijn hart van ja."

Daar kwam een opschudding in de kerk en sommige vrouwen kregen het op de zenuwen. Ik had tot mijn vrouw gezegd, dat als haar gevraagd werd: wat antwoord dan de moeder? zij dan zonde zeggen: ik stem met mijn man in. Maar zij werd niet gevraagd. Nu ging dominee J. van Velsen aan het dopen en toen hij er vier of vijf gedoopt had wenkte hij mijn vrouw, die trad toe en het kind werd gedoopt.

Toen nu alles was afgelopen en wij uit de kerk gingen stond het kerkpad vol mensen. Maar zij lieten ons ruimte genoeg om door te gaan. Nu was er wat nieuws gebeurd, de praters hadden dus stof en sommigen zeiden: wat mag zich die schoenlapper inbeelden?" en van anderen werd ik uitgemaakt voor al wat lelijk was. Maar des Vrijdagsavonds werd mij door de koster een brief gebracht, waarvan de inhoud was dat ik een volgenden middag om twee ure voor de kerkenraad moest verschijnen.

Op de gezette tijd ging

ik en toen zei dominee van Velsen: de vergadering was nog niet geopend, of ik maar zolang in de keuken wilde gaan, zij zouden mij wel roepen. Een half uur daarna werd ik geroepen. De beide leraars, vier ouderlingen en vier diakenen zaten bij elkander, dominee van Velsen sprak mij aan en zei: "Gerrit Jan, wij hebben u laten roepen om eens met u te handelen over uw gehouden gedrag bij de laatste doopsbediening toen u mij en mijn collega met de broeders Catechisten beschuldigd hebt, dat wij de leer der waarheid niet recht of ten minste niet volkomen verkondigen."

Ik zei: „de broeders Catechisten wil ik hierin niet betrokken hebben. Maar wat de dominè en zijn collega aangaat meen ik in staat te zijn om dit te kunnen bewijzen."

Toen zeiden zij, zij hadden mij niet laten komen om met mij te twisten. Maar om de zaak uit de weg te maken.

Ik antwoordde dat mij de zaak niet in de weg lag. Die haar in de weg lag, die moesten het uit de weg maken.

Zij zeiden: ik was in de zaak betrokken, daarom kon het buiten mij niet uit de weg gemaakt worden.

Toen vroeg ik wat zij dan van mij wilden hebben. Ik zei: "ik heb hier mijn attestatie als gereformeerd ingediend, en ik ben als gereformeerd aangenomen, daarom eis ik ook als gereformeerd behandeld te worden. u behoeft mij niet te ontzien, want het is mijn hartlijke begeerte dat de gereformeerde kerk haar volle beslag krijgt."

Toen zeiden zij dat ik de orde gestoord had en dat ik daarvan schuld moest bekennen.

Ik antwoordde: "waarin? ik had of hard op moeten spreken of stilzwijgen. Nu stilzwijgen is toestemmen, en mijn bestaan is recht door zee te varen. Ik had geantwoord zoals mijn geloof was en dit werd mij afgevraagd, niet dat ik stil moest zwijgen maar ongeveinsd antwoorden. "Ik ben een zondig schepsel" voegde ik er bij, "en als God met mij wil twisten, dat ik dan op duizend vragen niet één zou kunnen antwoorden; maar als ik anders geen zonde heb dan ik in dat antwoorden begaan heb, dat ik dan vrijmoedig in Gods gerichte zou kunnen verschijnen, die mijn hart kent en

mijn nieren proeft." Toen zwegen zij allen. Ik zei: "de dominee heeft gepredikt uit Spr. 4: 18, het pad des rechtvaardigen is als een schijnend licht, voortgaande en lichtende tot de vollen dag toe. Ik heb er sterkte uit getrokken. Maar heeft de leraar wel aangetoond wie een rechtvaardige was? Alle mensen die uitwendig rechtvaardig leefden, konden op die klip van burgerlijke zedigheid wel schipbreuk lijden; want die klip ligt onder water. Nu is het wel waar, dat in alle predikatiën het stuk van de rechtvaardigmaking niet kan behandeld worden - dit wordt jaarlijks gedaan in de behandeling van Zondag 23 - maar als de dominee gezegd had, wij verstaan door een rechtvaardige een persoon, die door het geloof in Christus uit genade is vrijgesproken van schuld en straf en een recht op het eeuwige leven ontvangen heeft, dan konden de mensen zich niet bedriegen. Maar werden aan zichzelf ontdekt."

Toen zei de leraar: "ja broertje! daarom heb ik het ook voorbij gestapt. Maar nu is er nog niets uitgericht."

Zij wilden al hebben, dat ik schuld zou bekennen dat ik de openbare orde gestoord had, en dit kon ik niet. Ik zei: "het schijnt, dat u verlegen zijt. Maar daar is een weg open. Brengt het voor de Classis."

Toen vroeg mij dominee van Velsen, of ik mij aan de uitspraak van de Classis onderwerpen wilde.

Ik zei: "ja, als de Classis oordeelt naar Gods Woord en de orde der Kerk. Anders kon de Classis wel oordelen, dat zij mij het hoofd af moesten slaan, en daar heb ik geen zin in." Zij stonden nog al verlegen. Ik zei: "daar is nog een weg open. Brengt het voor de Synode in de Haag, daar zal ik mij verantwoorden."

Ja. Maar dat zou zoveel kosten. Ik vroeg hoeveel dan wel. Ja voor hen, beide leraars, wel f 300.-, en als ik op kosten van de gemeente moest gaan, dan zou dit ook wel f 50.- zijn.

"Welnu" zei ik "onze gemeente is zo groot, als elk lid een kwartje geeft, daar zal niemand tegen hebben - het is immers voor de waarheid - dan kan men gemakkelijk f 300.- bij elkander krijgen. Ik voor mijn persoon zal de gemeente geen kosten aandoen en op mijn eigen kosten naar Den Haag reizen, en dan ga ik bij de Baron van Zuylen van Nyevelt, die zal mij wel zolang logeren als ik in de Haag zal moeten zijn." Nu was het mijn vermaak niet om te twisten, ik werd het moede; maar als er de waarheid om lijden moest dan wenste ik niets toe te geven. Ik kreeg echter medelijden met dominee van Velsen. Zij sloegen mij voor dat ik maar schuld wilde bekennen van hetgeen waarin ik gefaald had, dan was alles uit de weg.

Ik zei: "dan word van achteren gezegd dat ik in alles schuld bekend heb."

Maar zij zeiden van neen. Het werd in de notulen aangetekend, dan kon ik mij altijd op beroepen.

Ik zei: "als ik dan met iemand bij de dominee kom. en hij was niet thuis."

Toen zei hij het notulenboek zou hij in de kamer openleggen, en dat kon ik ten allen tijde lezen.

Nu dit deed ik dan en nu zou het Zondag van de stoel afgelezen worden, en dominee van Velsen zei, daar mocht nu niemand een woord van spreken.

Nu was ik daar van twee tot zes ure geweest en wij gingen van elkander. Maar dicht bij het huis komende, stond de heer advocaat Steenbergen voor zijn huis en zei: "wat hoor ik? hebt u schuld bekend?"

"Wie zegt dat?"

"Het is zo verteld."

"Die heeft het u niet goed verteld."

"Ja. Maar dat is nu wel met de kerkenraad afgedaan. Maar nog niet met de gemeente. Als zij het een rechtsgeleerde in handen geven, dan kunnen zij u nog een rechterlijke

actie aandoen, omdat u de openbare orde hebt gestoord."

"Laten zij het dan u als rechtsgeleerde in handen geven dan zal ik tegen u pleiten" antwoordde ik.

Toen lachte hij en ik ging weg.

Toen ik nu thuis kwam ging mijn vrouw om de kinderen uit de school te halen en die matres zei tegen haar: "Jan Kuiper of Jan de Jong heeft hier zo tegen Lammert Molt verteld, dat Gerrit Jan in alles schuld bekend heeft, en Lammert Molt had het ook al aan Jan Slot verteld."

Toen kwam mijn vrouw schreiende thuis en zei "wat ben jij voor een kerel, en hebt schuld bekend. Ik had nog liever gehad dat zij ons alles verkocht hadden wat wij in de wereld hebben dan dat u schuld bekend hebt."

Ik kon haar tot geen bedaren krijgen. Toen kwam er een ander in huis en zei: "wat hoor ik? hebt u schuld bekend ik wenste dat ik u niet kende."

Ik werd boos en sprong op en liep het huis uit om naar de dominee te gaan. Maar ik gevoelde dat mijn boze natuur gaande was en keerde terug. mijn vrouw zei niets, wij gingen te bed en sliepen goed. Om zes ure hoorde ik de klok slaan, ik verliet het bed, legde vuur aan, toen waste ik mij en in die tijd kookte het water. Maar toen ik wakker werd kwamen mij die woorden in de gedachten, uit de rijm van Psalm 34:

*De Heer verlost en spaart,
Zijn volk dat op Zijn hulp vertrouwt,
Het zal door Hem in gunst beschouwd,
Niet schuldig zijn verklaard.*

Ik ging naar dominee van Velsen en zei: "het plan van gisteren om dat af te lezen is vrijdeld, het mag niet afgelezen worden."

"Het moet afgelezen worden," het staat in de notulen aangetekend ik houd van geen kladdeboek."

"Dominee 1 lees het niet af, want ik ga in het middenpad staan en zo spoedig als u begint te lezen dan zal ik roepen halt! dat mag niet afgelezen worden, de zaak is niet afgedaan."

Toen zei de dominee: "wilt u dan zo goed zijn en mijn collega gaan vragen of hij ook in de kerk komt, anders moet ik de meid nog tot hem zenden."

Ik zei van ja, "want ik moet de kerkenraad er van middag over spreken."

ik ging er heen, de zoon opende de deur en toen hij mij zag werd hij zo wit als een dode. Ik zei: "jongeheer is uw vader thuis?"

Hij zei ja.

"Ik heb een boodschap." Toen kwam de juffrouw en wees mij een stoel, zeggende: "ga zitten baas 1" Ik ging zitten, toen kwam de dominee en liep mij voorbij.

Ik zei: "dominee, daar ben ik al."

Het was goed.

Toen deed ik hem de groeten van zijn collega en vroeg hem of hij voormiddags ook in de kerk kwam. Maar hij zei van neen. Toen ging ik weg en had mijn boodschap gedaan. In de kerk ging ik nu vlak voor de dominee zitten maar het werd niet gelezen.

Toen ging dominee van der Veen voor een week of zes weg en zolang was alles stil. Maar toen hij terug kwam, werd ik door een brief gedagvaard om de volgenden Vrijdag in de consistorie te compereren. Ik verscheen, en nu werd mij door dominee van der Veen gevraagd, waarom ik aan dat besluit dat eerst gemaakt was geen gevolg had gegeven.

Ik zei dat de reden was omdat zodra ik in huis was overal verhaald werd dat ik van alles schuld bekend had.

Nu duurde het gesprek weer van twee tot zeven uur, al gepraat om mij te bewegen iets toe te geven. Ik zei: "daar mag gebeuren wat mag. Maar ik zwijg niet, al wordt mij het hoofd afgeslagen wil ik geen schuld bekennen."

Toen hebben zij de volgende Zondag buiten mijn weten afgelezen dat de zaak van G. J. Raidt met de kerkenraad was afgedaan.

Van die tijd af bleven er vele mensen uit de kerk. Maar nu kwam de tijd weer aan om te betalen voor het traktement voor de leraar en dat liet ik na.

Op een voormiddag zat ik aan mijn werk, en onder het werk kwam mij de gehele godgeleerdheid van onze Gereformeerde kerk zo helder als de zon schijnt voor de ogen. Ik werd bepaald bij de schepping van de mens en kon met Salomo zeggen alleenlijk dit heb ik gevonden dat God de mens recht gemaakt heeft. Maar zij hebben vele vonden gezocht. Bij alles werd ik bepaald, bij de val van Adam, waarvan ik ook al in het begin gesproken heb. Ik zag dat in niet éne religie, de Gereformeerde uitgezonderd, God de eer zo werd gegeven als daar en alles was mij zo duidelijk en klaar als de zon op de middag schijnt in haar kracht, en ik gevoelde de kracht er van zo aan mijn ziel, dat er niets in de wereld mij zo dierbaar was als de reine genadeleer. En toen werd mij in mijn gemoed afgevraagd of ik alles wat ik had voor de waarheid over had, mijn vrouw, kinderen en alles. De kracht van de genade gevoelde ik toen zo sterk in mij, dat wanneer ik om de reine genadeleer mocht veroordeeld worden om verbrand te worden zij mij niet zouden behoeven te binden. Maar dat ik er dan van zelf in zou gaan, en toen kon ik geloven hoe dat de martelaars in de vlammen gezongen hadden. Maar toen kwam mij te binnen, dit was nu niet nodig, wij leefden nu in zulken tijd niet. Maar de kracht die ik gevoelde was zo groot dat ik het niet onder woorden brengen kan. Maar wat is het geval?

Vrijdag achtermiddags tegen de avond komt de deurwaarder met een citatie om des Dinsdags voor het vredegerecht te verschijnen, en nu begon ik de ontmoeting te begrijpen die ik des voormiddags gehad had.

Dinsdag kwam aan, en ik kwam des voormiddags voor de rechter. Hij zei dat ik het predikantengeld niet betaald had en vroeg mij of dat voort kwam uit onvermogen of uit kwaadwilligheid. Ik zei: "uit geen van beide, want ik heb altijd gewillig de lasten die mij opgelegd werden betaald, daar is de ontvanger getuige van hoewel ik belast ben boven mijn vermogen. Mijn burens die een klein huishouden hebben en meerder eigendom en inkomen hebben dan ik, staan niet zo hoog in de belasting. Reeds tweemaal heb ik gereclameerd. Maar heb geen vermindering gekregen. Daarenboven heb ik reden van beklag dat ik voor zulk een leer moet betalen die strijdig is met de leer waarvan ik belijdenis heb gedaan, want de Pelagiaanse leer wordt hier geleerd en dat ik hier van de leerstoel moet horen dat onze catechismus een boekje is vol van menselijke gebreken. Maar die gebreken worden ook niet opgenoemd.

Ik gevoel mij nog in staat onze Catechismus te verdedigen die altijd een ringmuur om onze kerk geweest is tot een leun en tot een steun.

Anders dachten de Engelse Godgeleerden er over, die zeiden toen zij van de Dordtse Synode weer in Engeland kwamen, de broeders van het vaste land hadden een Catechismus, waarvan elke bladzijde een tonnen goud waardig was. Mijnheer ik sta hier nu voor u en u zult het vonnis over mij uitspreken. Maar eenmaal zullen wij beiden voor een andere Rechter gesteld worden, dan zal ik u vonnissen, niet als rechter. Maar als getuige en u moeten helpen veroordelen, want u hebt van dezelfde

leer belijdenis gedaan als ik en die gaat u nu vertreden en onderdrukken als u daarvan niet terug komt."

Toen ik zo tot hem sprak, drupten hem de tranen uit de ogen en liepen van zijn wangen af.

"Maar, vervolgde ik, hoe is die dominee van der Veen hier gekomen?"

"Die is naar de wet geroepen."

"Mijnheer! behoudens het respect voor uw persoon, moet ik u zeggen dat zulks verre bezijden de waarheid is. Met een geraffineerde leugen is hij hier ingedrongen, zij hebben een commissie verzonden nevens de kerkenraad die is aan de Minister van eredienst voorgesteld en die heeft haar goedgekeurd.

Toen was het klaar.

Nu werd Ds. van der Veen beroepen, wel onder Gods toelating. Maar niet onder Zijn goedkeuring, want die onrecht doet zal het onrecht dragen. En wat is er het gevolg van geweest? Door zelfmoord is die leraar aan zijn einde gekomen, dat is algemeen bekend in het Hoogeveen. Maar was er wel één lid van die Commissie die de Gereformeerde leer verstond, en zullen die een leraar in de Gereformeerde kerk beroepen?"

Toen ik dit zei zag ik achter mij om en daar stond juist een persoon die lid van die commissie was geweest. Hij werd zo bleek als een dode toen ik hem aanzag. Maar ik had stof van spreken, zodat noch vrederechter noch een van de Assessoren één woord sprak.

Toen de eerste weer begon te spreken, hief hij zijn beide handen omhoog en zei: "o Gerrit Jan, wilt u eens stil wezen"

"Ja wel mijnheer 1"

"Wees zo goed en breng uw belangen op het papier; ik kan er zo geen vonnis over strijken."

Ik deed dit, en ik moest betalen; Maar de kosten werden mij geschonken. "Hij wilde van mij geen geld hebben," zei de vrederechter.

Van die tijd af heeft hij mij echter altijd eer bewezen. Ik woonde dicht bij hem en als hij mij aan de deur zag staan groette hij mij vriendelijk. Zijn naam was Werner de Jong. *Die zijn naasten bestraft zal achterna gunste vinden*, zegt Salomo.

Omtrent deze tijd brak de cholera uit en velen stierven en menigmaal werd ik dan op de begrafenis verzocht als voorganger, ik had ook nu en dan al eens geoefend. De Heere begon nu te werken onder de dienst van dominee Van Velsen en er lag een algemeen beslag op de mensen. Die mij anders niet wilden aanzien spraken mij nu aan over dood en eeuwigheid en daar wij Zondags en Maandagsavonds gezelschap hielden, werden de vertrekken spoedig te klein. Nadat ik nu op zekere tijd gebeden had, kwam mij onder het zingen voor, dat het nuttig was dat er een sprak en niet allen onder elkander. Ik stond dan op en bepaalde hen bij Ezechiël 14: 5 *opdat ik het huis Israels in het hart grijpe, omdat zij allen door hun drekgoden van Mij vervreemd zijn*, en zei indien er hier mochten zijn die de Heere in het hart gegrepen heeft, zullen zij de volgende werkzaamheden kennen: dat al wat naar de wereld is maar drek- en niet-goden zijn en dat zij gewillig gemaakt zijn om dat alles te verlaten.

Ik had nog niet lang gesproken of daar kwam een beweging en ik hoorde dat er

geschreid werd, en dat nam toe.

Toen ik nu aan het einde was spraken de ouden die gewoonlijk op het gezelschap waren: "Wel Gerrit Jan, dat moest u altijd doen."

"Ja" antwoordde ik, als ik maar kan."

Van die tijd af aan ben ik onder opzien tot God voortgegaan en nu haalden mij de mensen uit mijn huis om 's avonds bij hen aan huis te leren. Zo kwam een schipper, Jan Koster, om mij te verzoeken aan zijn huis te leren. Ik bedankte, hij ging weg. Maar kwam spoedig terug en zei: „nu moet u het weten, ik geef er mijn huis voor over, schade zult u er niet van hebben. Maar u zult de goedkeuring van God en mensen wegdragen, ik heb het u nu gezegd." Toen ging ik mee.

Zo gebeurde het op zekere tijd, ook bij die man aan huis dat zij zeiden: "Gerrit Jan, u moet beginnen, het is al zo laat" en ik had nog geen boek in mijn handen gehad." Toen zei ik tot een oude Christin: "geef mij dat boek eens." Dat deed zij en ik sloeg de woorden op 1 Cor. 8: 3, *maar zo iemand God lief heeft die is van Hem gekend.*

Nu kunt u wel begrijpen daar ik geen man van grote geleerdheid was, dat ik spreken moest zoals de Geest mij gaf uit te spreken, en toen het gedaan was, was er zulk een bijzondere opgewektheid onder de oude vromen dat het in langen tijd zo niet was geweest.

Onderweg stonden er velen bij elkander en toen kwamen twee jonge meiden bij mij en zeiden dat zij nu konden geloven dat God haar lief had. De naam van de een was Femmetje Op 't Holt en de andere was Betje Wedewen.

Maar allen zijn niet standvastig gebleven, want als het hard waait dan buigen wel alle bomen de kop. Maar zij worden daarom allen nog niet ontworteld. In het begin van de afscheiding nochtans werkte de Geest wonderlijk. Overal vertoonde zich bloesem waar wat van verwacht werd. Maar alle bloesem wordt geen vrucht en alle vruchten worden geen rijpe vruchten.

Toen nu de vrederechter mij zei, dat als ik niet langer betalen wilde, ik mij dan van de gemeente moest afscheiden, is dat geschied. Ik en mijn vrouw waren de eersten, toen volgen er meer, tot drie en zeventig toe. Dat werd des Zondags afgelezen.

Veertien dagen daarna voegden er zich nog zevenen zestig bij, dus werd het een kleine gemeente.

Toen ben ik naar Ds. H. De Cock te Ulrum gegaan om hem te verzoeken tot ons te komen en als ik hem alles verhaald had werd hij blijde en zei tot zijn vrouw: "ziet u wel, de Heere rust Zijn volk toe."

Toen gingen wij "s voormiddags naar Hermhuizen, waar de dominee predikte én toen verzocht hij Luttien Dijkstra, die nu ook als leraar te Steenwijk overleden is, des namiddags te leren. Toen kwamen de burgemeester en de assessoren om te zien wat er gebeurde, en wij kregen order met de dorpsdiender de volgenden avond in het gemeentehuis te verschijnen.

Wij bleven op dat dorp tot de anderen avond. Daar lagen 100 man soldaten. 's maandagsavonds nu werd in het gemeentehuis het geld voor de inkwartiering betaald.

Nu

was die keuken vol volk. L. Dijkstra werd eerst binnen geroepen. Intussen begon ik met een jongeling over de zaken te spreken, de kapitein stond achter mij hoewel ik hem niet zag.

Maar mijn metgezel die tegen over mij zat kon alles zien en toen het hem genoeg was sprong hij voor mij en hield mij zijn gebalde vuist onder de neus en kon zo hard niet vloeken als hij wel wilde. Toen zei hij tegen mij: "dat lieg jij dondersteen!" terwijl hij

met zijn laarzen op de vloer trapte.

Ik sprong op en zei: "Kapitein! wees gewaarschuwd, dat u mij niet aan de kleren raakt, veel minder aan mijn lijf, want dan zou het er raar uitzien, of meent u dat u mij schrik kunt aanjagen met uw honderd man soldaten en met alle duivels uit de hel. Daar ben ik in het minste niet bevreesd voor, want ik heb van mijn leven andere kerels onder de ogen durven zien. Maar hebt u op mij enig vermoeden doe dan wat een ordelijk krijgsman behoort te doen en beveel uw soldaten mij in arrest te nemen.

Dijkstra kwam nu juist terug en ik werd binnen geroepen. De Kapitein volgde. De burgemeester vroeg mijn naam en woonplaats, of ik gehuwd was, wat mijn bedrijf was. Ik had echter nauwelijks zoveel tijd dat ik op alles naar behoren antwoorden kon of de Kapitein begon te praten en zei: mijn heren! hij heeft dit en dat gezegd."

Toen zei ik: "mijnheer is u burgemeester?"

"Ja." was het antwoord.

"Dan zal ik mijnheer antwoorden op hetgeen u mij vraagt maar dan moet mijnheer de Kapitein zich stil houden, anders zult u geen woord meer van mij gewaar worden. U kunt naar mij informeren te Groningen of op het Hoogeveen en anders zal ik het zelf te Groningen bekend maken. Ik ben zeker op mijn geloof. Het gaat mij niet als mijnheer de Kapitein, die is niet zeker op zijn geloof."

Toen kwam hij op mij aan en zei: "wat weet u van ,mijn geloof?"

"Mijnheer is Mennist" antwoordde ik, "en volgens die leer moogt u geen wapens dragen."

Toen zijn wij met dominee de Cock naar de Smilde gevaren die daar toen de eerste gemeente gesticht heeft. Van daar gingen wij naar het Hoogeveen waar de tweede gesticht werd. Toen is er een Kerkenraad verkozen van twee ouderlingen en twee diakenen maar daar de gemeente zich zeer spoedig uitbreidde, zo moesten er nog twee van elk bij komen. Ik werd nu als lerend ouderling verkozen en moest elke Zondag driemaal leren, en dan nog in de week, want wij werden sterk gevolgd en mochten met niet meer dan negentien personen vergaderen. Wanneer ik nu des avonds oefende kwam de politiedienaar en schreef alles op.

Dit duurde niet lang of ik werd gedagvaard om te Assen voor de Rechtbank te verschijnen. Toen wij er des morgens naar toe gingen met Roelof Bos van Zuidwolde, die ook oefende en nog drie huisvaders welke hun woning gegeven hadden, was mijn vrouw zo verheugd dat de tranen van blijdschap over de wangen rolden, dat wij waardig geacht werden om voor de waarheid voor de wereldlijkenrechter te moeten verschijnen. Wij met ons vijven kwamen op de Smilde en bleven die nacht bij een vriend Jan Nuijs, en des morgens gingen wij naar Assen voor de Rechtbank.

Toen nu de deurwaarder riep: "audiëntie voor G. J. Raidt!" trad ik onbeschroomd voor.

De eerste vraag was: "is u G. J. Raidt?"

"Ja mijn heren"

"Daar is een klacht tegen u."

"Dat begrijp ik, anders zouden mij de heren niet hebben laten roepen."

"Uwe beschuldiging zal u voorgelezen worden, en zo er iets in is waarop u aanmerking hebt dan kunt u reclameren."

Toen werden mij vijf procesverbalen voorgelezen, en de president vroeg of ik ook aanmerking had. Ik zei: "neen mijn heren in het minst niet, de diender heeft zin last redelijk wel volbracht want al de teksten die ik verhandeld heb heeft hij

opgeschreven."

"Gij wist toch wel dat er een wet is die u dit verbodt."

"Ja mijn heren maar niet een wet die op de Gereformeerde leer zag. Maar die door de Fransen Keizer gemaakt is toen hij de Paus uit Rome had gehaald om hem tot Keizer te kronen met de bedreiging hem zonder hoofd weer naar Rome te zullen zenden, als hij dat niet doen wilde. De Roomse geestelijken namen dat toen zeer kwalijk want dat blinde volk meent dat als u tegen de Paus zondigt dit erger is dan dat u tegen God zondigt, en zij maakten associaties om het rijk des Keizers te ondermijnen. Toen heeft deze die wet uitgegeven maar die is onder de Fransen nooit tegen de Gereformeerden gebruikt.

Ik ben daar zelf getuige van geweest. Zekere Otto Voortman van Rijssen deed een oefening te Holten en daar kwam een brigadier met twee gendarmen en dienders bij hem en namen die man mee. Enigen van het volk nu gingen hen na op de weg en vroegen aan de brigadier wat die man gedaan had, of hij gestolen had, of ergens oproer gesticht, dan wel of hij bankroetier was.

Neen was het antwoord. Maar hij heeft gepredikt. Toen vroeg een van hen of de Keizer dan de Protestantse godsdienst verboden had. Neen zei hij die moesten zij beschermen. "Toen zei er een dat als hij Hollands kon lezen (de brigadier was een Duitser) dan zouden zij het hem laten lezen, dat de Protestanten het recht hadden niet alleen om de Bijbel te lezen maar ook elkander daaruit te onderrichten.

Toen zei de brigadier in het Duits: "mijn lieve vrienden dat heb ik niet geweten, neem het mij niet kwalijk dat ik mij daarin vergist heb."

Ziet! die vroeg wel om vergiffenis, dus hebben de Fransen die wet daarop niet toegepast."

Toen zei een van die rechters, die wet kon hiertoe ook gebruikt worden. "Ik meen mijnheer" antwoordde ik toen "dat de wet een grondslag hebben moet. Maar wanneer die als een wassen neus is die men draaien kan zoals men wil, dan zou men een overtreder kunnen zijn zonder het te weten. Maar ik beroep mij met Paulus op het Woord van God. 1 Cor. 14: 1, *Jaagt de liefde na en ijvert om de geestelijke gaven maar meest, dat u moogt profeteren*. En wat profeteren is, ziet dat in het derde vers: die profeteert spreekt de mensen stichting, vermaning en vertroosting."

Toen werd mij gevraagd, "als u oefening hield, waarom noemt u dat zo?"

Ik zei: "de Apostel zegt: de lichamelijke oefening is tot weinig nut. Maar kunnen de heren die hier een plaats bekleden dat ambt wel bedienen voor dat zij daar in geoefend zijn? En wij noemen dat een oefening tot godzaligheid; want die heeft de belofte van dit en van het toekomstige leven. Nimmer heb ik mij buiten mijn lidmaatschap in enige zaken ingedrongen."

Toen vroegen zij welk man ik was.

Ik zei, zij moesten aan Ds. Van der Veen te Hoogeveen schrijven, die zou hun wel inlichting van mij geven.

Toen zeiden zij: "daar komt u niet bij ter kerk."

Waarop ik antwoordde, dat ik, hoewel met zijn leer niet verenigd, toch wel vertrouwde dat hij der waarheid getuigenis zou geven.

Toen vroegen zij mij, als ik dan oefende hoeveel volk daar dan wel kwam, waarop ik zei: "mijne heren. ik heb ze nooit geteld, daar werd een bakje op de tafel gezet, daar kon een ieder in geven naar believen en als de centen werden geteld dan waren er honderd soms tot honderd zeventig of honderd tachtig in."

Zij zeiden: "dan wilden zij u toch wel horen," waarop ik antwoordde: "als ik een kerk had gehad, dan had ik nog meer volk gekregen, dan de beide dominees."

Toen vroegen zij of ik wel beloven wilde met dat werk niet voort te gaan.

"Mijne Heren" zei ik: "ik draag het Woord Gods niet te koop en dring mij ook nergens in. Maar als ik gevraagd word dan durf ik niet weigeren. Ik ben hier nu in Assen en als mij niemand vraagt dan ga ik zo weg; maar als ik gevraagd word dan spreek ik heden avond het Woord nog."

Toen zwegen zij allen stil en nu kon ik heengaan. Daar zat een grijs heer nevens de President, en die hield altijd de ogen op mij, en toen ik wegging had die oude heer gezegd: "Mijne Heeren! wij mogen wel toezien," en toen een ander zei: wat is dat volk vrijmoedig antwoorde hij: "als zij voor twee stuivers gestolen hadden, zouden zij zo vrijmoedig niet zijn, zij hebben een vrij geweten."

Toen moest Roelof Bos van Zuidwolde voorkomen, en toen alles afgelopen was kregen wij veertien dagen daarna juist op de eersten Kerstdag onze vonnissen thuis, en hoewel zij ons wel voor 1500 hadden kunnen beboeten, bedroeg het toch voor elk maar f 25. Ik voor mij wilde liever in de gevangenis gaan dan betalen. Maar de gemeente deed dit voor mij opdat zij niet van mijn dienst zouden verstoken zijn.

Toen zijn wij zo langzamerhand tot leraars opgeleid.

Later ben ik nog eenmaal voor de rechtbank geweest omdat ik op het eiland Texel geleerd had. Toen ik thuis kwam was ik al beboet voor f 50. Daarna kwam ik in Hellendoorn, en oefende daar des avonds, en juist toen ik amen gezegd had kwam de burgemeester er in en zag rond, en een gehele schaar van mensen ziende, vroeg hij: "Wie heeft hier heden avond het woord gevoerd?"

"Ik mijnheer!" was mijn antwoord.

"Wie ben jij dan? ik ben G. J. Raidt.

Zo, dan ken ik u wel, u hebt hier bij B. Baron gewoond."

"Ja mijnheer ik heb wel schoenen voor u gemaakt."

"Waar woon jij dan nu?"

"Op het Hoogeveen."

"Heb jij daar dan niet te vreten dat u hier naar toekomt?"

Ik zei: neen mijnheer, dat is het geval niet."

"Wat doet u dan hier?"

"Ik heb in de courant gelezen dat hier dertien huizen zijn afgebrand, waaronder de Roomse kerk, en ik kon berekenen dat het huis van mijn baas daaronder moest zijn, en daar ik gewoon ben alle jaren op de Bissing naar Ommen te gaan, ben ik een dag vroeger gegaan, om mijn baas en andere oude vrienden eens te bezoeken."

"En gaat u hier prediken? wat (met een lelijk woord) hebt u dan voor een geloof?"

"Ik ben orthodox gereformeerd."

"Orthodox, wat is dat dan?"

"Rechtzinnig."

Nu had hij iemand bij zich die voor predikant leerde en die vroeg hij of dat zo was. Deze antwoordde bevestigend. "Ik zal proces-verbaal tegen u opmaken."

"Dat is goed en als u het niet doet is het ook goed."

"Ja. Maar dan weet u wel dat u naar Deventer moet.

"Als ik gezond mag blijven, zal ik daar wel komen. Ik ben daar zo bang niet voor. Ik ben al meer om die zaak voor de rechtbank geweest."

"Waar dan?"

"Bij ons in Assen."

"Zo, zijt u dan zo ongehoorzaam aan de wet van de koning, die moet ik gehoorzamen en die zult u ook gehoorzamen."

" Ja. Maar daar is nog een Koning die boven uw Koning staat, en dat is mijn Koning, die gaat boven de uwen en die wens ik vóór alles gehoorzaam te zijn: en dat behoort u ook te doen."

"Wilt u wel geloven dat ik van die praat niets horen wil."

Nu duurde het al een hele tijd eer ik daar iets van hoorde. Maar in de maand October werd ik door de deurwaarder gedagvaard om te Deventer voor de rechtbank te verschijnen. Ik ging over Hellendoorn en toen ik daar kwam was Holland in last.

Die vrouw uit het huis had zoveel zwarigheid, dat zou haar zoveel kosten; ik kon haar geen hart in het lijf spreken, of ik al zei: "al moet ik er voor zitten" dat hielp niets. Och, wat zag ik een ellende van de mensen die in de nood geen toevlucht tot God hebben, zij zei al tegen mij: "Raidt, hebt u er niets mee te doen?"

Ik zei: "neen, met mijn God ben ik sterk, met Hem spring ik over een muur."

Des anderen daags, gingen wij vroeg naar de stad. Er gingen nog vier personen met ons mee, wel oude kennissen Maar geen vrienden van Sion, en die dachten dat ik daar zou beschaamd worden.

In de stad gekomen zijnde, was daar een groot vuur, waarbij wij konden gaan zitten. Een poos daar gezeten hebbende, kwam de deurwaarder, zeggende: "audiëntie voor Gerrit Jan Raidt!" Ik trad binnen het hek, want de zaal was afgeschut, waar de heren zaten.

Nu had de burgemeester twee getuigen mee gezonden, die moesten hun eed doen en getuigen hoeveel er geweest waren.

De eerste was Jannes Slettenhaar, en die man sprak plat Overijsselsch en zei: "mein heeren, toe ik er kwiem doe zag ik rond en toe waren er viertien mensen, ik dachte de piene niet weerd dat de man voor zoon klein betien volk zal sprikken, en toen ben ik gaan zitten en hebbe niet weer opzien."

Toen de tweede getuige Hendrik Vlim. Die zei dat hij een jongen verloren had en omdat hij daar voor deur mensen zag, vraagde hij of zij zijn jongen ook gezien hadden. Nu had hij wel gezien dat er mensen in huis waren. Maar niet hoeveel; hij was voort weggegaan.

Toen werd mij het proces-verbaal voorgelezen, de burgemeester had het begroot op zestig á zeventig mensen en mij genoemd het hoofd ener associatie of verbintenis, en mij werd gevraagd naar mijn woonplaats, naar mijn vrouw en kinderen en of ik ook aanmerkingen had op het proces-verbaal.

Ik zei: "ja mijn heren, daar is waarheid bij. Maar dat er zestig á zeventig zijn geweest, dat is ver mis. Het is juist zoals die man zei, toen ik begon te spreken waren er zestien mensen. Maar onder de hand kwamen er meer bij; Maar toen de burgemeester in kwam stormde de keuken vol."

Toen er meer dan twintig ingekomen waren had u de deuren moeten sluiten," zeiden zij.

Dan zou het juist de gedaante van een associatie gehad hebben" antwoorde ik "maar dat wij spreken, daar stellen wij ons verantwoordelijk voor; het is geen vrijmetselaars werk, het kan wel licht lijden. En dat ik geen hoofd van een associatie ben is duidelijk, want ik woon er acht uren vandaan en was daar in vijf jaren niet geweest en kom er mogelijk in vijf jaren van mijn niet weer."

Toen stond de officier op en zei: "de burgemeester verdient volkomen geloof, zijnde een ambtenaar van de Staat en een beëdigd persoon en ik eis een boete van niet meer dan honderd en van niet minder dan acht gulden."

Toen zweeg hij stil en de president zei: "Raidt, u hoort hier de eis van de heer Officier die voor het recht spreekt, hebt u daarop ook aanmerking?"

Ik zei: "Ja wel degelijk; want ik sta verbaasd en verwonderd dat de onnozelen en onschuldigen veroordeeld zullen worden, daar ik u genoegzaam heb aangetoond dat het noch op mij noch op de huisvader van toepassing kan wezen. u hebt het Wetboek voor u liggen, oordeel daarna. Gedenk ook wat de wijze koning Salomo zegt: die de goddeloze rechtvaardigt en de rechtvaardige verdoemt is de Heere een gruwel. Maar ik wens de heren toe dat zij doen mogen als de godzalige koning Jósafat, die van stad tot stad rechters stelde met de vermaning dat zij het gericht niet de mensen maar Gode zouden houden. Want gerechtigheid verhoogt een volk maar de zonde is een schandvlek der natie. Zijn de heren handhavers van de wet van Z. M. De koning, mochten zij het dan ook zijn van die wet die van de berg Sinai is afgekondigd, onder de vreselijkste tekenen van donder en bliksem, opdat Gods dag en Naam niet zo mogen worden ontheilgd want ons land verkeert in zinkende toestand."

Toen ik dit gezegd had moesten wij weer buiten staan, zo wat een half uur, waarop de President zei: "over veertien dagen zal het vonnis uitgesproken worden."

"Wij behoeven toch niet terug te komen?"

"Neen" en zij groeten mij en wensten mij een voorspoedige reis en dat ik mijn vrouw en kinderen in een goeden welstand mocht ontmoeten.

Met enige Hoogeveense schippers voer ik nu naar Zwolle en ging de volgende dag naar huis.

Veertien dagen echter verliepen en ik kreeg geen vonnis thuis. Ik wist dat ik vrijgesproken was. Toen kwam mij de deurwaarder tegen en zei: "Gerrit Jan! hebt u uw vonnis nog niet?"

Ik begon te lachen en zei tot hem: "ben je gek. Ik krijg geen Vonnis. Meen jij dat de heren te Deventer zo gek zijn als hier te Assen?"

"Ja, ja" zei hij en ging weg.

Het duurde nog een paar weken, toen kwam hij mij weer tegen en vroeg of ik het vonnis nog niet had. Ik lachte hem weer uit en zei: u zou daar nog wel een rijksdaalder aan willen verdienen. Maar u krijgt er niets van."

Na die tijd heeft hij er mij niet weer naar gevraagd.

Nu had ik met drie andere personen twee jaren onderwijs ontvangen van dominee H. De Cock en wij werden geëxamineerd te Dwingeloo in Drenthe.

Spoedig kregen wij een beroep, ik te Gouda in Zuid-Holland en ben daar in het laatst van April 1842 met mijn vrouw en zes kinderen gekomen. Hier kwam echter mijn geloof op de proef.

Daar ontstond reeds enige onenigheid tussen de leeraren de Cock en Scholte en op de Amsterdamse Synode waar ik zestien dagen tegenwoordig ben geweest, was Ds. Scholte afgezet. Nu was die gemeente te Gouda aan de zijde van Ds. Scholte.

Nog niet lang was ik daar of er moest in Rotterdam een klassikale vergadering gehouden worden en daar moest ik heen. Maar ik was nog niet bevestigd. Daar komende vond ik er Ds. Scholte, Ds. Klijn, Ds. Baay en nog een paar anderen.

Toen wij nu gezeten waren zei Ds. Scholte: "daar zit iemand die zich als leraar voordoet; maar ik ken hem niet."

"U meent zeker mij Ds. Scholte" antwoordde ik nu opstaande. "Het schijnt echter dat ik u spoedig ontgaan bent want toen wij voor de eerste maal te Groningen te samen waren, wilde Ds. Scholte mij al voort leraar maken. Maar Ds. De Cock liet dit niet toe en zei: laat ons nog wat wachten en zien of er ook leraars uit de Hervormde Kerk over komen. Als ik echter niet erkend word, wil ik hier niet als een spion zitten."

Zij zeiden dat zij mij wel wilden erkennen. Maar dan moest ik het nieuwe kerkelijk reglement aannemen dat door Ds. Scholte met enige anderen was opgesteld en mij opnieuw van hen laten examineren, anders kon ik geen leraar te Gouda zijn.

Hierop antwoordde ik, dat ik mij wel op nieuw wilde laten examineren maar dat hij nooit beleven zou dat ik dat nieuwe reglement zou aannemen.

Ik ging toen weg en zei: "ik ga naar het huis van Ds. Los, als u met mij handelen wilt, dan kunt u mij daar laten roepen." Onder weg kreeg ik die woorden:

*"Wat zou mij toch doen vrezen in een tijd,
Waar in 't geweld en 't onrecht mij bestrijdt?"*

waardoor ik getroost werd. Zij riepen mij echter niet.

De anderen morgen ging ik vroeg naar de vergadering, toen was Ds. Scholte al vertrokken, en toen ik er kwam zeiden zij: "daar is dominee Raidt al, laat ons nu maar gaan zitten."

Ik zei: "broeders, dat zal niet nodig zijn. Van het plan van gisteren kom ik terug. Ik heb mijn lastbrief van de leraren die door de Synode zijn aangesteld en als u daar iets op tegen hebt dan moet u dat bij die leraars zoeken."

Zo zijn wij dan van elkander gegaan en daarop werd ik in mijn dienst geschorst. Dit duurde acht weken. Toen ben ik in die tijd naar het Hoogeveen gegaan. Maar hiertoe moest ik geld hebben. Ik bezat juist vier gulden en had er acht nodig. Een schipper van Gorinchem kwam des avonds en gaf mij een gulden, toen hij hoorde dat ik op reis wenste te gaan.

Een oude vrouw Westbroek, die bij dominee Ledeboer behoorde maar altijd bij mij ter kerk kwam, had medelijden met ons, haar zoon was knecht bij de Burgemeester, de heer van Isendoorn en die zei dat ik maar eens bij zijn heer moest gaan, die wenste mijn zaak te behartigen. Ik liet de burgemeester bedanken, zei dat ik nu op reis ging. Maar mij voor het vervolg bij hem aanbeval. De knecht riep mij buiten en gaf mij een daalder.

Toen ben ik des anderen daags over Amsterdam naar het Hoogeveen gegaan. Half weg Hoogeveen ging ik bij dominee W. Kok aan en verhaalde hem mijn geval. "O," zei hij "wat zijn wij gelukkig, dat wij hier in Drenthe zijn"! Hij stond op en gaf mij drie gulden. Toen ik nu op het Hoogeveen kwam hadden zij allen medelijden met mij en met mijn vrouw en kinderen.

Maar dat waren allen van die leeuwen en beren, die mij al vroeger voorzegd waren. Ds. W. Kok gaf mij nu een student mee naar Staphorst, met bevel om daar te leren, en van daar naar Zwartsluis. Op beide plaatsen werd ik zo goed betaald, dat ik f 36.- thuis bracht. De Classis had echter besloten, dat zij mij het volle traktement moesten geven. Nu kwamen er twee visitatoren, M. van Leeuwen en Kuijper van Charlois, om te onderzoeken of hieraan wel voldaan werd. mijn vrouw zei: "zij hebben mij de een week vier en de andere week drie gulden gegeven."

"Maar daar kunt u toch niet van leven, hebt u dan geen gebrek?"

"Neen" zei mijn vrouw, "daar heeft de Heere voor gezorgd."

Toen zei Kuijper tegen van Leeuwen: "geef de juffrouw f 10.-."

In die tijd had de gemeente van Herwijnen al beraadslaagd om mij te beroepen, en zij gingen tot dat einde naar Ds. Dijksterhuis te Dordrecht; maar die zei, dat zolang een leraar geschorst was, hij niet beroepbaar was. Toen werd dit uitgesteld.

Toen werd er een Provinciale vergadering te Rotterdam gehouden, daar kwam Ds. van

Velzen en de ouderling Niessen van Amsterdam, dominee Dijksterhuis van Dordrecht, dominee Los van Rotterdam, de ouderlingen J. van Golverdinge en Lambertus Beeuwkes uit de Haag en vele anderen zo omstreeks dertig in getal, dominee van Velzen was Praeses.

In de eerste plaats werd nu gehandeld over mij, en gevraagd of ik als leraar kon toegelaten worden. Die van Gorinchem zeiden, dat ik daar geleerd en de zuivere vrije genadeleer verkondigd had, zij waren er dus voor, die van Herwijnen stemden daarmee in en gaven hun voornemen te kennen om mij te beroepen, die van de Haag mee volkomen, de andere gemeenten konden echter hun toestemming niet geven of ik moest eerst door Ds. van Velzen geëxamineerd worden.

Ik was gewillig mij daaraan te onderwerpen. Maar deze zei: "het is goed dat hij gewillig is. Maar ik wil hem niet op nieuw examineren. Dit is geschied door de mannen die daartoe verkozen waren, ik zou mij dan in hun plaats stellen. Ik wil wel eens over sommige stukken met hem spreken maar niet examineren."

Van de kerkenraad van Gouda was niemand tegenwoordig. Maar de overige broeders wilden mij liefst eens horen. Toen zei ik: dan moet ik eerst een uur tijd hebben."

Nu werd ik bij juffrouw Philips gebracht, kreeg een Bijbel en toen ik daar nu zo wat een uur geweest was ging ik weer naar de vergadering. Maar daar het reeds laat was, werd het uitgesteld tot de volgende morgen en predikte ik ten zeven ure over Rom. 5: 1, *wij dan gerechtvaardigd zijnde uit den gelove, hebben vrede bij God door onze Heere Jezus Christus*. Daar het bekend geworden was, waren er vele mensen en er was zegen onder het Woord.

Algemeen werd nu de toestemming verleend dat ik mocht optreden. Ik vertrok toen met van Golverdinge naar de Haag, predikte en doopte daar en kwam te Gouda terug. De volgende week ontving ik nu het beroep van Herwijnen en daar heeft W. De Bruin ons met zijn schuit heengebracht. Met zegen en veel genoeg heb ik daar ruim vier jaren verkeer, want ik heb geen gemeente gehad waar meer ware godsvrucht heerste dan daar. Maar met die gemeente te Gouda is het bedroefd afgelopen. De ouderling Poot, die zich buiten alles gehouden had is niets bijzonders weervaren. Maar van de andere kerkenraadsleden zal ik zwijgen.

Terwijl ik nu te Herwijnen met zegen en vrede voor mijn gemoed arbeidde, bezocht de Heere die gemeente in het tweede jaar met een zware slag.

Voor de eerste maal kwam het bederf in de aardappelen, zodat zij mij die niet alleen voor mijn eigen gebruik niet konden beschikken. Maar veel werk hadden om mij mijn inkomen te geven, omdat die gemeente meest van de aardappelenteelt bestaan moest. Zij behielpen zich echter opdat ik geen gebrek zou hebben.

Maar de Heere beschikte het zo, dat ik gedurig in andere gemeenten verzocht werd om te prediken en die moesten mij dan voor elke predicatie een week van mijn gewoon traktement betalen zodat ik in dit jaar nog over de f 100.- van buiten ontving en het was alles uit liefde. Daar was een vrouw die vertroost werd uit Ps. 68: 14, met toepassing voor ons.

Ik kwam bij haar en zij zei: "dominee, geen nood

Zij zullen u van alle kant

Zelfs uit het allerverste land

Vereeren met geschenken."

en zij zei: "ja, ja, de Heere heeft het beloofd, het moet van verre komen."

Nu kreeg ik die week een brief van de kerkenraad uit 's Hage met verzoek om daar te

komen leren op een Zondag. Ik ging er heen, van niets wetende. Maar nu had Ds. Middel van Gorinchem naar de Haag geschreven, dat zij er op verdacht moesten wezen, dat de gemeente van Herwijnen, waar dominee Raidt stond, in diepe ellende zat.

De ouderling J. van Golverdinge kondigde toen de Zondag te voren af, dat er de volgende Zondag een collecte zou gehouden worden en al wat dan die dag gecollecteerd werd zou voor de gemeente te Herwijnen wezen. Toen had hij in de laatste godsdienstoefening gezegd, dat het nu nog tijd was om hun giften te beteren, als hun geweten hen daarover soms mocht beschuldigen, dat zij niet naar vermogen gegeven hadden, om met geen bezwaard gemoed naar huis te gaan. Ik wist nergens van. Maar 's avonds zei de ouderling Lambertus Beeuwkes: "Nu zullen wij eens zien wat de collecte van de voorverledene week heeft opgebracht." En dat was net f 110.-

Toen hebben zij mij dubbel betaald, daarenboven laken gekocht voor een broek en vest, en toen ik al weer thuis was stuurden zij mij nog gebleekt en ongebleekt katoen voor mijn vrouw en een muntbiljet van 110.- voor mij. Het volgende jaar hielden zij nog weer een collecte die f 90.- beliep en het derde jaar gaf de Heere weer nieuwe zegeningen. Ook zonden mij in het eerste jaar van druk, de heeren van Andel en Blankers van Gorinchem een zak gepelde gerst van 120 pond, en later nog weer een halven zak van 60 pond. Zo goed en getrouw is de Heere over ons geweest, altijd zijn wij door zijn milde hand verzorgd geworden.

Ik schrijf dit met geen bijzonder oogmerk. Maar om des Heeren volk, die in diepe wegen mochten verkeren te bemoedigen dat Hij hen niet begeven noch verlaten zal. Nu alles weer op de ouden voet was kreeg ik een beroep uit Enumatil, in de provincie Groningen, behorende gedeeltelijk onder Zuidhorn en gedeeltelijk onder de Leek. De gemeente kwam daardoor in onrust.

De ouderling Arie van Dusseldorp had tot mijn vrouw gezegd: Ik zal er zoveel tegen bidden als ik kan."

Later gaf hij het echter op, want hij kreeg in te zien, dat het de weg was, dat ik vertrekken moest.

Ik voor mij, was wel werkzaam en mocht ook geloven dat het de weg was, nochtans dreef mij een donkere wolk voor de ogen, hetgeen ik ook tegen enige van mijn vrienden zeide. Wij vertrokken dan met een Hoogeveense schipper, waarbij een mijner zonen als knecht voer en kwamen gelukkig ter plaatse onzer bestemming.

Maar daar overkwam mij een zware proefweg. Ik predikte op een keer uit Psalm 25: 12 en 13, *wie is de man die de Heere vreest, Hij zal hem onderwijzen in de weg die hij zal hebben te verkiezen. zijn ziel zal vernachten in het goede en zijn zaad zal de aarde beërven*, uit welke woorden ik onder anderen aantoonde, dat alle vreze de rechte vreze niet is, dat er een slaafse vreze was en een kinderlijke vreze, die uit liefde tot God voortspoot.

Nu was er een dienstmeid welke daar onder getroffen werd. Zij had toen gezien, zei zij, dat zij God niet lief had, daarop was zij werkzaam geworden en zo tot licht gekomen, dat wel wezen kon. Maar die meid kon praten als een advocaat, zij was als Jona's wonderboom in één nacht groot geworden en vermeende anderen, die al een geruime tijd op de weg geweest waren, wel te kunnen besturen. Maar het is zo als Salomo zegt: *In de veelheid der woorden ontbreekt de overtreding niet*. Elk was nochtans met haar ingenomen.

Nu had zij iets bij de mensen verteld, dat er niet goed in wilde en toen had zij gezegd:

"dat heeft de dominee gezegd." Daarover nu onderhield ik haar toen ik bij haar aan huis was, toen heette zij mij dat liegen en haar oom stemde met haar in. Het ging hard tegen hard en het kwam voor de kerkenraad.

Nu weigerde ik haar het avondmaal te bedienen en de beide ouderlingen verlangden dat ik dit doen zou. Die zaak heeft tweemaal voor de Classis en eenmaal voor de Provinciale gediend. Van mij werd verlangd, dat ik een boetpredicatie zou doen. Dit deed ik, uit Micha 7: 8. *Verblijd u niet, o mijn vijandin, wanneer ik gevallen ben, zal ik weder opstaan, wanneer ik in duisternis zal gezeten zijn, zal mij de Heere een Licht zijn.*

Maar die predicatie was hun niet naar de zin. Twee predikanten nu waren er die de zaak zouden beslissen en zij oordeelden, dat ik schuld belijden moest. Nu werd het gebracht voor de Provinciale vergadering, die mee van ditzelfde oordeel was, hoewel zij niets konden bewijzen. Voor mij was het onmogelijk, al had ik mijn brood moeten gaan bedden. Ik wilde dus niet veinzen. Maar bleef op mijn stuk staan en bedankte voor die gemeente. Toen werd er besloten, dat zij mij een half jaar traktement moesten geven, zijnde 1250.- Ik vertrok toen naar Holland en kwam te Hellevoetsluis, waar men een leraar verlangde.

De zaken verhaald hebbende, die geschied waren, schreven zij daarover naar Enumatil en hebben mij toen als leraar aangenomen en door Ds. Geuchies van Rotterdam laten bevestigen. Drie en een half jaar zijn wij daar met veel genoegen geweest, ik had een goede kerkenraad, de ouderling Baggerman en de diaken van de Heuvel, een oprecht christen, ook waren er nog vele vromen, die als het zout, die plaats, waar het zeer goddeloos was, voor het verderf bewaarden, opdat zij niet verging.

Onze dochter Sara nu kwam hier in verkering met een bakkersknecht wiens baas naar Amerika vertrok en die hem mee wilde nemen als hij daar lust in had. mijn dochter bewilligde om met die man te gaan en zo zijn ze daar. gekomen. Nu moest onze jongste zoon loten voor soldaat en hij meende vrij te zijn. Maar door afkeuring van vier personen, moesten er weer vier andere in de plaats komen en zo werd hij tot de dienst verplicht. Hij meende, dat die zaak met geld bestoken was en zei "als ik nu weg kan naar Amerika, dan ga ik."

Mijn vrouw en ik kwamen toen te Rotterdam en troffen daar de heer Rouville van Gorinchem aan, die gereed stond met zijn gehele familie naar Amerika te vertrekken. "Als Jan nu maar de vracht kan betalen," zei hij tegen mij, "kan hij .mee gaan, want wij hebben levensmiddelen genoeg."

Nu schreef de heer Rouville aan hem.

Mijn vrouw en ik moesten naar Barendrecht, omdat ik daar Zondags moest prediken. Wij zouden daar enige dagen blijven. Maar gingen nu spoedig terug uit vrees, dat wij onze zoon niet meer zien zouden.

Maar toen wij aan wal staptten stond hij al bij mij en zei: "mijn goed is al aan boord." Toen heb ik hem met een loodsboot naar het schip laten brengen en hem met mijn vrouw daar nog bezocht. Maar hij was bevreesd, dat zij hem nog weer van het schip zouden laten halen. Maar toen ik met mijn vrouw weer aan de wal kwam, was het schip al onder zeil. Zij zijn toen in welstand in Albany aangeland en hij is later met zijn zuster en zwager hier in Cincinnati komen wonen.

Nu waren hier vele Hollanders en daaronder ook enigen die mij kenden en die overlegden te samen om mij te beroepen, dat ook geschiedde. De beroepsbrief nu was niet door de kerkenraad. Maar door twee kerkmeesters ondertekend, Frits Resink en Marinus Braam, daarom keurde de Classis te Rotterdam die brief af. Maar dominee

Geuchies zei toen: "als er een nieuwe gemeente is, dan is immers voort geen kerkenraad, die kan dominee Raidt daar dan stichten."

Toen was dat goed. Maar ik wist niet wat ik doen moest, **ik had nu twee kinderen in Amerika. Maar nog zeven in Holland.** Vijf konden meegaan. mijn vrouw was er nog al bezwaard over Maar werd getroost uit Psalm 68.

*U zullen als op Mozes bee,
Wanneer uw pad loopt door de zee,
Geen golven overstromen.*

Wat mij betreft, als ik dacht dat de Hollanders in Amerika gaarne in hun eigen taal het Evangelie zouden willen horen verkondigen, besloot ik onder opzien tot de Heere om te gaan. Ik schreef dit aan hun. Maar dat het geld voor de reis ontbrak. Toen zonden zij mij 27 pond of f 324.- en hoewel dit niet genoeg was hebben wij toch de reis aanvaard.

Wat nu onze reis aan gaat, Zondag de 18 Augustus 's morgens met zonsopgang zijn wij van Hellevoetsluis vertrokken met het Amerikaanse barkschip, de Galense genaamd, kapitein Gillespie. Twee en zeventig passagiers, meest uit het oostelijk gedeelte van Gelderland en op één na allen Gereformeerd.

Toen het nu donker werd zei ik: "de dag is gedaald en hij is niet doorgebracht zo als het behoort en wij hebben nog een grote en gevaarlijke reis voorhanden, daarom eer wij ons ter ruste begeven, is het betamelijk dat wij met elkander God danken voor de weldaden tot hiertoe aan ons allen op dezen dag bewezen en Hem smeken, dat Hij ons te samen verder voor onheil 'en rampen moge bewaren."

Toen ben ik hen in het gebed voorgegaan, zij waren allen stil en namen de hoed af.

De kapitein nu zat met de stuurman op het half dek en zag het aan, en toen ik amen gezegd had, kwam de tweede stuurman bij mij, dat was een Noorman en daar kon ik zo wat Duits mee spreken, deze bracht mij bij de kapitein, die mij vroeg of ik predikant was en tot welke kerk ik behoorde.

Ik antwoordde, dat ik predikant was en predikte volgens de leer der Synode van Dordrecht van 1618 en 1619. Toen vroeg hij: dus Presbyteriaans? Ik antwoordde toestemmend. Toen zei hij, als ik wat nodig had moest ik het maar aan de stuurman zeggen, zodat wij elke morgen goede koffie dronken en verder veel genegenheid en geriefelijkheid mochten ondervinden.

Die avond kregen wij storm, zodat de kisten omvielen. Toen waren wij in het Engelse kanaal. Maar des morgens was het weer goed. Nu kwam er een loods aan boord. Nadat deze ons verlaten had kwamen wij dezelfde dag in de groten Oceaan.

Toen het nu weer Zondag werd heb ik des voormiddags en namiddags gepredikt en dit heeft geduurd zes weken achtereen.

Toen hebben wij één nacht in Castle Garden (het logement voor de vreemdelingen) doorgebracht en kwamen de 17 September hier aan.

Twee dagen daarna deed ik mijn intrede over 1 Cor. 1:23 en 24.

Nu was mij hier alles vreemd, er was geen kerkenraad en geen Hollandse gemeente in de omtrek. Bij de Duitsers konden wij ons niet aansluiten, want niemand verstond die taal.

Toen gebeurde het op een achtermiddag dat er een heer met een rijtuig voor de kerk

kwam en toen ik de zegen had uitgesproken kwam hij naar mij toe en vroeg mij naar mijnen welstand en of ik orthodox was. Ik groette hem wederkerig en zei, dat ik de leer die op de Dordse Synode van 1618 was vastgesteld leerde en beleefde.

Hiermee was hij verblijd en zei dat onze vaders en hun vaders daar te samen geweest waren en de grondslag van de ware kerk daar gelegd hadden. Zo behoorden wij dan tot dezelfde kerk en wij moesten bij hen aansluiten. Dit werd goed gevonden en zij droegen bij tot mijn traktement omdat de gemeente mij niet best alleen kon onderhouden, 200 dollars in het jaar. Dit heb ik vier jaren lang van hen genoten, want het was alleen een tijdelijke bijdrage totdat de gemeente zelf in staat zou zijn geheel in mijn onderhoud te voorzien.

Dit ging echter op de duur schraal genoeg, zodat ik genoodzaakt werd een deel mijner boeken te verkopen. Daarbij zijn er vele moeilijkheden gekomen met de gemeente die ik nu zal verhalen.

De eerste was met zekere Leendert van Tielen die ik als diaken aan de gemeente voorstelde, waartegen Arie Rietdijk opkwam, zeggende, dat er uit Grand Rapids, waar hij vroeger woonde, geen goede geruchten van hem gekomen waren. Hij zei niet waarin het bestond noch wat hij misdaan had. Maar daar allen daarmee instemden verviel het voorstel.

Toen nu na verloop van tijd Adrianus Vermeulen voor de post van voorzanger bedankte kon er geen gevonden worden dan C. M. Braam die de bekwaamste was, omdat hij vroeger tot schoolmeester was opgeleid. Maar die zei dat hij zulks niet bestendig kon waarnemen, omdat zijn vrouw dan nimmer naar de kerk zou kunnen gaan.

Toen werd overlegd dat Braam en Vermeulen elk op hun beurt zouden voorzingen. Dit werd door allen goedgekeurd, ook door van Tielen.

Wij hadden toen onze godsdienstoefening nog in Webstraat. Maar wat gebeurt er?

Enige personen hielden zich stil als er gezongen werd, de koster der kerk, A. Komen, Jan de Ruiter en L. van Tielen. Toen wij nu huisbezoek deden zei ik hem dat ik hem niet verwachtte bij het Nachtmaal, waarop hij boos werd en mij een leugenaar noemde. Ik nam de beide ouderlingen tot getuigen. Maar later kwam hij daarvan terug omdat zijn vrouw tot hem gezegd had: "ja Leendert u hebt het wel gezegd."

Daarna bleef hij toch uit de kerk, en toen heb ik twee leraars laten komen, Maxwell en Wiener en die hebben hem vermaand, ja gebeden, dat hij schuld zou bekennen.

Hij zei dit wel te willen doen, als ik ook schuld bekende.

Ik zei: "waarvan? want ik heb met u gehandeld naar de regel van het Formulier des Avondmaals, dat duidelijk zegt, dat aan allen die tweedracht, ketterijen of muiterijen in kerkelijke of wereldlijke regeringen zoeken aan te richten, het Nachtmaal des Heeren ontzegt wordt." Later is hij met goedkeuring van de Classis afgesneden.

Nu gebeurde het, dat hij mij op de hoek van de Mulberrystraat tegen kwam en ik groette hem. Maar hij sprong hevig op en zei; "ik wil van u niet gegroet zijn."

Ik zei: "dat kunt u mij niet verbieden."

"Ja. Maar ik neem het niet aan."

"Dat is mij hetzelfde."

En zo gingen wij elk onze weg.

Maar in de volgende week ontmoette ik hem weer, terwijl hij op de waterkar stond, en toen nam ik de hoed voor hem af, en dat niet uit beleefdheid maar spottender wijze en toen stak hij mij de vuist toe.

Daarin heb ik mij bezondigd, en ik heb het ook voor de Heere moeten belijden, dat ik

hem aanleiding tot toorn heb gegeven, en ik wil het ook voor hem belijden, want dat ik mij niet schaam te doen, dat zal ik mij ook niet schamen te belijden. Als het hier of daar te pas komt ben ik bereid hem vergiffenis te vragen, hoewel ik hem nergens enig kwaad in heb aangedaan.

Na die tijd tot het jaar 1865 is er niets bijzonders in de gemeente voorgevallen.

Toen kwamen hier twee jongelingen uit het Graafschap Bentheim, Willem Greven en Jan Rabbert, daar hadden zij tot de afgescheidene gemeente behoord. Zij gingen naar alle Hoogduitse kerken. Maar vonden hun genoegen niet. Toen kwamen zij bij mij op een danken biddag die hier gevierd werd. Ik had gepredikt over Psalm 122: *Bidt om de vrede van Jeruzalem.*

Toen zij nu uit de kerk gingen zei Jan Rabbert: "Willem, ik weet al waar wij moeten zijn, want wij zullen het niet beter vinden."

Zij bleven bij mij ter kerk gaan en met Nieuwjaar 1866 leverden zij hun attestaties bij ons in en die luiden: gezond in het geloof en godzalig in de wandel. Ik was blijde met die jonge mensen.

Maar de tweede week kwamen zij bij mij en zeiden: "wij moesten een biduur in de week houden."

Vroeger had ik Woensdags-avonds gepredikt; maar omdat het allen hier werklieden waren, is dat opgehouden. Ik zag er geen kwaad in, want ik wist niet dat daar een adder onder het gras zat. Maar de Heere waarschuwde mij uit Hosea 5: 1; zij hebben u een strik gespannen te Mispa en een net op Tabor en met Daniël 11: 4, *de scheurmakers uws volks zullen verheven worden om het gezichte te bevestigen. Maar zij zullen vallen.*

Ik moet bekennen, dat ik het niet durfde toepassen, hoewel ik er troost uit trok omdat men zich zo licht kan vergissen. Ik kon echter niet achter de zaak komen wat hun bedoeling was, want het was hier niet dan scheuren en breken.

Nu had Willem Greven al een en andermaal geoefend in de weekbeurt. Dit was hem toegestaan door de kerkenraad Maar met beding, dat hij zich niet van de gemeente mocht afscheiden.

Zij kregen nu spoedig lust om tot leraar opgeleid te worden en vonden daartoe gelegenheid op een seminarie, een uur buiten de stad. Toen zij vernamen, dat zij leden van onze gemeente waren, werden zij daar gratis onderwezen en kregen nog ruim 100 dollars voor boeken. Maar zij konden zolang niet wachten en wilden voort leraars zijn. Zij strooiden toen uit, dat de Presbyteriaanse kerk niet zuiver was. G. W. Maas en Frits Resink zijn toen met hen naar het seminarie gegaan. Toen zijn hun de regels van de Dordse Synode in het Hollands voorgelezen. Nu was het goed, nu waren zij zo blijde, zoals zij zeiden, nu konden zij bij de Kerk blijven. Zo spraken zij des avonds. Maar des morgens was de zaak weer omgekeerd. Ja, zeiden zij toen, die stukken lagen daar wel. Maar zij leerden ze niet.

Alle listen stelden zij in het werk om tot hun doel te komen. Toen kondigde ik van de leerstoel af, dat diegene, die iets aan de kerkenraad te vragen had, dit schriftelijk moest indienen om er te beter over te kunnen oordelen. Donderdagsavonds nu was bijna de gehele gemeente tegenwoordig.

Ik liet voorlezen 1 Cor. 14 om hen te overtuigen van hun ongeregelde en boze handelingen. Maar zij stonden nergens voor. Gods Woord kwam niet in aanmerking.

Toen kwam Arie Rietdijk recht op mij aan en zei: "gij gelooft toch wel, dat Willem bekeerd is?"

Ik zei "dat laat ik voor de Heere."

Toen zeiden zij: "waar de Geest des Heeren is daar is vrijheid." Evenals of de Geest des Heeren zich met de zonde zou kunnen verenigen.

Toen zijn wij onverrichter zake uit de kerk gegaan. Ik ging bij mijn zoon Hendrik in huis en daar waren vele personen tegenwoordig.

Onverwacht stond daar de Hoge priester Kájafas voor mij. Hij was het zelf niet. Maar Jan Rabbert in dezelfde gestalte, en zei met een opgeheven vuist: "ik vraag u in de tegenwoordigheid van de levenden God, hebt u uw knieën wel gebogen eer u uit uw huis zijt gegaan?"

Dat was ook al een van die leeuwen, die mij voorspeld waren, dat mij nog ontmoeten zouden.

Op eenmaal dacht hij mij neer te vellen. Maar de rechtvaardige leeft door zijn geloof. Ik zei: "Zo gauw als u mijn biechtvader wordt, dan zal ik voor u biechten. Wanneer ik bid, doe ik het met gesloten deuren en als ik en mijn vrouw een vastendag houden, dan bazuinen wij dit niet uit als de Farizeeën," gelijk zij vroeger bij een dergelijke gelegenheid gedaan hadden.

Nu huurden zij een kleine zaal waar de Methodisten of Baptisten godsdienstoefening hielden en daar kwamen zij samen terwijl ik nog leraar was. En hoewel Willem Greven mij meer dan eenmaal gezegd had: "Ja dominee, ik mag geloven dat u er van God toe geroepen zijt" drong hij mij weg en ging in mijn plaats staan.

Maar wat zegt de Heere Jer. 23: 21? *Ik heb die profeten niet gezonden, nochtans hebben zij gelopen. Ik heb tot hen niet gesproken, nochtans hebben zij geprofeteerd.*

Niemand neemt zich zelf die eer aan, zegt de Apostel, Hebreë 5: 4. *Maar die van God geroepen wordt gelijk als Aaron.*

Raadpleeg daarbij het kerkelijk handboekje en dan zal het blijken wie hier wettig leraar is, G. J. Raidt of W. Greeven.

En wat die tekst aangaat, waar zij zich op beroepen, *waar de Geest des Heeren is, aldaar is vrijheid*, ik kan niet anders zien of het ziet op de ceremoniele wet waarvan zij ontslagen waren, nu zij het vrije Evangelie en een geestelijke godsdienst in de plaats gekregen hadden.

Aan de gehele gemeente vraag ik of er iemand is die mij beschuldigen kan in leer of leven, en of er reden is om mij als een vagebond of schelm weg te sturen gelijk de predikanten Van der Werp en Van de Bosch gedaan hebben.

Dat zij zich afgescheiden hebben van die kerk waar alles door elkander gemengd is, daar heb ik niet op tegen.

Ik heb zelf daar tegen geprotesteerd, want toen ik in Albany was, nadat zij mij hier op een slinkse wijze hadden uitgeworpen heb ik daar verscheiden Zondagen gepredikt en de laatste Zondag zei ik, dat het mij hoe langer hoe duidelijker werd dat Christus hier onder een deksel gepredikt was, dat mij zeer kwalijk genomen werd door een predikant, Bähler genaamd, die twee jaren in Hellendoorn en later te Deventer heeft gestaan. Hij dacht mij te verschrikken, evenals Jan Rabbert mij hier dacht te doen. Hij sloeg met de vuist op de knie en zei: "daar staat geschreven: ge!ooft in de Heere Jezus Christus en gij zult zalig worden; waarom geloven zij dan niet?"

Ik ontstelde niet in het minste. Maar zei: "daar staat geschreven: uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof en dat niet uit u. Maar het is Gods gave."

Toen sprong hij op en liep in een ander vertrek en zij liepen hem allen na. Ik zei, dat hij een Arminiaan was.

Hij wilde weggaan, want hij bemerkte, dat ik hem durfde tegenstaan. De ouderling de Mol zei nu: "hoe! is mijn huis niet waardig, dat er des Heeren Naam in aangeroepen

wordt?"

Wel," zei hij. "Nu ga dan maar voor," zei de Mol.

Neen, dat deed hij niet, al zou het twaalf uur worden. De Mol deed het nu zelf en toen zijn zij heengegaan.

Nu werd het Vrijdagavond en Bähler had hun gezegd, dat zij mij niet mochten laten prediken of ik moest die uitdrukking, dat Christus aldaar onder een deksel gepredikt was, herroepen. Toen ik hun nu vroeg of ik des Zondags prediken kon, stelden zij mij dat voor en zeiden, dat dit in de kerkenraad zo besloten was.

Toen zei W. Rouville: "dat is zo niet, want ik heb er mijn toestemming niet toe gegeven."

Ik weigerde echter die uitdrukking te herroepen en ging weg.

Toen ik nu bij mijn dochter kwam zei ik: "nu ziet het er raar uit, ik mag morgen niet preken."

"O," zeiden enige personen, die daar tegenwoordig waren "dat is geen nood, u kunt bij ons preken, want wij hebben onze kerk morgen vrij."

Zo heb ik dan in die Engelse kerk gepredikt totdat mijn dochter met haar man en zeven kinderen uit Groningen hier kwamen, die wonen nu in Chicago.

Menigmaal is mijn ziel bedroefd geweest over de verdrukking, die ze mij aan deden. Ik kon niet geloven, dat de een Christen omtrent de anderen zo handelen kon en ik delgde in mijn gemoed hun namen uit het boek des levens. Maar daarop kreeg ik die woorden uit Psalm 99: 7.

*Gij, Gij waart hun lot,
Hun vergevend God,
Schoon z' ook om hun zonde?,
Straffen ondervonden.*

Dit is ook geschied, want Willem Greeven kwam terug van de school en bracht een vrouw mee en zij waren niet lang hier of zij kregen beide de kinderpokken en dat was zo erg, dat zijn vrouw het een oog daardoor verloren heeft.

Ook heeft de Heere kennelijk Zijn ongenoegen getoond over de vrouw van A. Rietdijk. Zij had tot mij gezegd, ik mocht nooit weer bij haar aan huis komen. Maar Willem Greeven kon komen zo dikwijls hij verkoos. Maar wat gebeurt?

Zij neemt de trappen af en valt achterover met het hoofd op de knop van de deur, dat haar de hersenen uit de neus borsten. In de burgerlijke samenleving was zij een onbesproken vrouw. Maar van de innige godsvrucht was zij vijandig.

Antonie Komen was koster in de kerk en die had gezegd, dat hij mij niet meer horen wilde, omdat ik Willem Greeven niet wilde laten prediken.

Twee dagen daarna wordt hij ziek en sterft.

Volgens mijn plicht bezocht ik hem en sprak hem aan. Maar kreeg geen antwoord, ook bad ik nog voor hem Maar zonder enige opening.

Jan van Beek is ook plotseling dood gebleven. Die zou gezegd hebben als hij mij met een kopje kon vergeven, hij er geen spoelkom voor nemen zou.

Maar ik zal eindigen. De lezer kan wel begrijpen, dat mij de smaad en vervolging menigmaal ongemakkelijk waren. Maar de Heere troostte mij met de volgende verzen

uit Ps. 37.

*Wees over 't heil der bozen niet ontstoken,
Benijd hun niet. Wat onrecht, wat geweld
De trouw verdruk', zij blijft niet ongewroken,
De trotse ziet zijn weeld' een perk gesteld,
Valt af, als 't kruid, ter nauwernood ontloken,
Verdort als 't gras, door 's maaiers zeis geveld.*

*Stel op de Heer in alles uw betrouwen,
Betracht uw plicht, bewoon het aardrijk, leer
Uw welvaart op Gods trouw volstandig bouwen,
Verlustig u met blijdschap in de Heer,
Dan zal Hij u in Held' en gunst aanschouwen,
U schenken, wat uw hart van Hem begeer'.*

*Geen ijd'le zorg doe u van 't heilspoor dwalen,
Houd in uw' weg het oog op God gericht,
Vertrouw op Hem, en d' uitkomst zal niet falen.
Hij zal welhaast uw recht, voor elks gezicht
Doen dagen, als de morgenzonnestralen,
En blinken, als het helder middaglicht.*

*Zwijg Gode, wacht op 't eind van 's Heeren wegen,
Wanneer u hier der snoden voorspoed ziet,
En hebben zij door list hunn' wens verkregen,
't Ontsteek' uw drift, noch baar u zielverdriet,
Misgun hen dan geen ingebeelden zegen,
Laat af van toorn, en zoek de wrake niet.*

*God roeit hen uit, die 's vromen rust verstoren.
Maar die de Heer verwachten met geduld,
Zien 't aardrijk zich ten erfbezit beschoren.
Verbeid de stond, die beider lot vervult,
En tracht dan 't zaad der bozen op te sporen,
Waarvan u plaats noch voetstap vinden zult.*

Dit alles is aan mijn ziel geheiligd.

Ieder die dit komt te lezen, verzoek ik acht te geven of er van Willem Greeven zaad zal overblijven want de Heere heeft tot mij gezegd *schrijf die man kinderloos.*

Het einde van 's Heeren wegen is er echter nog niet. *Maar die gelooft zal niet haasten.* Wat mijzelf betreft, voor God sta ik schuldig van het eerste tot op het laatste gebod. Niemand kan daarom over mij te slecht denken.

Maar nochtans heeft Hij al mijn misslagen vergeven en achter Zijn rug geworpen in een zee van eeuwige vergetelheid, alhoewel ik nog dagelijks met de zonde heb te kampen, zal ik eenmaal voor het oog van de ganse wereld vrijgesproken worden, omdat de Heere Jezus Christus voor al mijn zonden volkomen betaald heeft.

En daar ik nu al de leeftijd van 86 jaren heb bereikt, zal ik wel spoedig van hier scheiden en dat zal voor mij groot zijn als ik dit lichaam der zonde zal afleggen.

Den lezer bid ik alle de dierbare zegeningen toe die de Heere, de Drieëenige Verbonds-God, in Zijn schatkameren voor al zijn uitverkorenen heeft opgesloten.

G. J. RAIDT.

Rustend leraar bij de Presbyteriaanse kerk te Cincinnati in de Staat Ohio in Noord-Amerika.

SLOTVERS.

*Die mij gevoed hebt en bewaard,
Toen kind, toen jongeling, bejaard,
Mij nu, o Heer! te hulpe kom,
In mijnen grijzen ouderdom,
Doe mij toch steeds voorzichtig gaan,
En als een rots voor waarheid staan,
Mijn leste tijd mijn beste zij,
Mijn leven vreed', mijn einde blij*

3. AANTEKENINGEN UIT HET LEVEN EN DE BEKERING VAN

T. PERRIUS

GEBOREN TE GOEDEREDE (FLAKKEE) 22 OKTOBER 1845
EN GEDURENDE EEN REEKS VAN 33 JAREN WOONACHTIG TE
PATERSON (N.J.) NOORD AMERIKA
THANS WONENDE TE OUDDORP (ZUID-HOLLAND)

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2018

Genealogie

Teunis Perrius, zoon van Pieter Perrius en Adriaantje Roos, is geboren op 22 oktober 1845 te Goedereede.

Hij is getrouwd (1) met Maatje Hijntjes.

Hij is getrouwd (2) op 8 juli 1897 te Ouddorp met Neeltje Hoek, dochter van Mozes Hoek en Klazina de Vries. Zij is geboren in 1844 te Ouddorp. Neeltje is overleden voor 1944.

Teunis is overleden op 1 januari 1925 te Ouddorp.

Kinderen van Pieter Perrius en Adriaantje Roos, (broers en zusters van Teunis Perrius:)

Teunis Perrius, zoon van Pieter Perrius en Adriaantje Roos, is geboren op 22 oktober 1845 te Goedereede.

Maria Perrius, dochter van Pieter Perrius en Adriaantje Roos, is geboren op 18 maart 1847 te Goedereede. Maria is overleden voor 1947.

Neeltje Perrius, dochter van Pieter Perrius en Adriaantje Roos, is geboren op 24 februari 1850 te Goedereede. Neeltje is overleden voor 1850

Jannetje Perrius, dochter van Pieter Perrius en Adriaantje Roos, is geboren op 22 mei 1852 te Goedereede. Jannetje is overleden voor 1952.J

Leentje Perrius, dochter van Pieter Perrius en Adriaantje Roos, is geboren op 31 December 1853 te Goedereede. Leentje is overleden voor 1953.

Abraham Perrius, zoon van Pieter Perrius en Adriaantje Roos, is geboren op 25 november 1855 te Goedereede. Abraham is overleden voor 1955

Nn Perrius, dochter van Pieter Perrius en Adriaantje Roos, is geboren op 5 maart 1858 te Goedereede. Nn is overleden op 5 maart 1858 te Goedereede.

Marius David Perrius, zoon van Pieter Perrius en Adriaantje Roos, is geboren op 31 oktober 1859 te Goedereede. Marius David is overleden op 28 januari 1862 te Goedereede.

Pieter Cornelis Perrius, zoon van Pieter Perrius en Adriaantje Roos, is geboren op 31 oktober 1859 te Goedereede. Pieter Cornelis is overleden voor 1959.

Teunis schrijft da zijn bekering plaats vond toen hij 27 jaar was, dus ca 1872/73. 42 jaar later schreef hij zijn boekje, 1914,1915. Toen hij 20 jaar was vertrok hij naar Paterson, 1865/66, waar hij 33 jaar heeft gewoond, 1897. Hij hertrouwde dat jaar met Neeltje Hoek.

VOORBERICHT

Aan de lezer.

"Want u heeft Hij mede levend gemaakt daar je dood waart in de zonden en misdaden."

Hiervan geeft deze oude pelgrim nu nog in het land der levendige getuigenis in zijn klein boekje getiteld: "Aantekeningen uit het leven en de bekering van T. Perrius".

Het was zijne begeerte alhoewel met vrezen en beven om nog tijdens zijn leven genoemd werkje in het licht te geven Daar Gods bevel "Zaaït aan alle wateren" nooit ontijdig komt duide het niemand ten kwade dat het gedurende zijn leven in druk verschijnt.

Mocht de Heere van leven en dood die uit stenen Abrahams kinderen kan verwekken er zelf Zijn Zegen over gebieden.

Aandachtige lezers en lezeressen mocht je er iets in vinden dat niet goed is werpt het weg. Maar vindt u er Manna in het is een bos druiven vertreedt het niet; wellicht wordt uw naam genoemd of mocht het zijn een zondaar de ogen geopend.

Dat is het oogmerk geweest van de Schrijver: *God op het hoogst verheerlijkt en de zondaar op het diepst vernederd!*

DE UITGEVER

WIJ lezen Exodus 12 dat Mozes de knecht des Heeren op Gods bevel de laatsten avond toen ze Egypte zouden verlaten aan Israël bekend maakte wat Israëls dure plicht was en wat ze doen moesten wanneer ze verlost waren uit de slavernij waar ze 400 jaar onder gezucht hadden. En wat moesten ze nu doen? Niets anders als dezen zeilden nacht op het vlijtigste te herdenken tot hun Verlossers ere. Want de eeuwige Jehovah hun Heere en God die hen door een hoge arm en machtige hand had verlost daar moesten ze van spreken tot ere van hun Verlosser tot en met en onder elkander onder vreemde volken waar ze zich ook zouden bevinden op het veld in de schuur in haar huis tegen dienstknechten en dienstmaagden en vrijen op de markt; onder de burens; op de zee en waar ze zich zouden bevinden zouden ze dat grote wonder vertellen dat de Heere gewrocht had hun verlossing gevende van de slavernij van Farao.

En nu ben ik overtuigd dat een ieder Christen die bewust is van zijn roeping van de Heere door de Heilige Geest aan zijn ziel gedaan tijden in zijn leven kent dat hij er niet over zwijgen kan of zal en daarom wil ik mij zelven piet terug houden om onder beding der genade de roeping en leiding des Heeren met mij alles verbeurdhebbend zondaar gehouden op het papier te zétten.

De Heere geve mij arme blinde worm door Zijn Heiligen Geest licht in mijn duistere ziel opdat ik niets anders op het oog heb dan dat ik de naakte waarheid schrijf tot ere van dat lieve Wezen de Heere Jezus.

Er is altijd veel tegen opgestormd van toen af dat het in mijn hart was om het te doen ter ere Gods; dan was het altijd: "doe het niet het is toch maar uit hoogmoed van u" en dan was het weer uit en moest wel toegeven want ik bemerkte alras aan mijn wederomkeer naar de Heere dat er meer hoogmoed en trotsheid in mijn hart huisvestte dan ik ooit geweten had alhoewel tegen mijn wil en was ik nu dat monster maar kwijt dan zou mijn ziel van een grote zonde verlost zijn.

Ik bevind hem als de onbeschaamdste boel; hij volgt mij overal na. Ga ik in de kerk of onder het volk hij is er ook; stort ik mijn stamelende gebeden uit voor God aan de

Troon der Genade daar is hij bij en hij heeft goede oren en weet het goed te zeggen: "dat hebt ge zó gezegd en ge had het zó moeten zeggen; ge zijt ook veel te oneerbiedig geweest tegen zulk een driemaal heilig Wezen dus ge zult op zulk een gebed geen verhoring krijgen of ge zult ge anders aan moeten stellen in uw gebeden. Beluister andere kinderen van God eens welke ordelijke en op alles gepaste uitdrukkingen; hoe nederig dat ze van hun zelve spreken en hoe hoog ze dat heilige Wezen aanspreken in hun gebeden dus .nu kunt ge toch helder inzien dat Uw gebeden niet goed zijn." Zo gaat hij met mij mee naar het huis des gebeds en naar het volk en ik verricht geen godsdienst of hij is er bij of ik wordt dat monster gewaar.

Als ik nu zolang zal moeten wachten totdat ik van dat monster verlost zal zijn van deze of die zonde zoals dat beest wil hebben dan zal ik moeten wachten tot dat ik in mijn laatste huisje ga.

Daarom wil ik onder biddend opzien tot de Heere dat Hij mijn duister hart verlichte door zijn Heiligen Geest en dat hij mij bepale bij de aller-nodigste zaken die de Heere in mij gewerkt heeft door Zijn Geest en Woord.

Nu ben ik tot mijn schaamte geen Schriftgeleerde en heb ook de wetenschap der Heiligen niet geleerd. Daarbij heb ik geen goede memórie zodat mij heel veel ontgaan is.

Het is nu de tweede **Januari 42 jaar** geleden dat ik voor het eerst te weten kwam dat ik een levend door God geschapen mens was en was toen 27 jaar oud.

Het had de alleen wijze God behaagd mij in een Christenland en uit Christenouders geboren te doen worden en voornamelijk mijn vader die was een wedergeboorne van Christus. Mijn moeder leefde toen nog voor haarzelf buiten God maar Gode zij dank het behaagde de Heere haar in haar bejaarde leeftijd tot inkeer te brengen.

Nu onder en door zulke ouders en middelen door Gods Voorzienigheid ben ik opgevoed en het heeft mij nooit aan vermaningen en bestraffingen ontbroken en ook niet aan kloppingen der consciëntie die mij bijtijden erg benauwden zodat ik bij tijden mij voornam de zonde te verlaten. Maar het was altijd als een morgenwolk en dat is mij meermalen gebeurd.

Nu moet ik getuigen tot Ere Gods dat ik hoewel ik aan alle zonden schuldig ben van vloekers hoereerders en huichelaars een afkeer had zodat ik menigmaal het gezelschap waar ik in was verliet waar ik dat Heilige Wezen hoorde lasteren door die Heilige Naam te onteren. En ook als ik Gods volk hoorde bespotten en smaden kwam ik daar tegen op en pleitte voor hen en ging voor hun in t gericht.

Ik had altijd een groten eerbied voor hen en zag hun aan als Heiligen van hoge plaatsen die de wereld eenmaal zullen helpen veroordelen en ook mij zodat ik altijd een diep ontzag en eerbied voor dat volk van God had en dat heb ik altijd toegepast op mijn opvoeding.

Daarom is het zo nodig voor ouders die kinderen hebben en die door de doop in de kerk ingelijfd zijn om daarvan te spreken tot hunne kinderen; er op te wijzen waarom zij gedoopt zijn en wat het geestelijke van dien doop in heeft en zo leert en helpt men hun onderwijzen.

Die ouders doen ook een Heilige Eed voor God en de Gemeente; en wee die ouders die daar nu gans niets van nakomen of begeren na te komen. Dan zullen die kinderen opstaan tegen die ouders in de dag van het grote gerichte en zullen hun ouders veroordelen en betuigen voor die ontzaglijke Rechter van hemel en aarde dat ze nooit onderwezen zijn in de Schriften omtrent hun doop door hun Ouders.

Wat zal dat voor die ouders een verschrikkelijke taal zijn uit de monden van hun eigen kinderen te moeten horen in het bijzijn van de grote Rechtvaardige Rechter dat ze

nooit onderwezen zijn door hun Ouders.

Dan zal de Rechter de sententie nemen uit der kinderen monden en zal die op die ouders toepassen.

Wat is het aangenaam voor een kind die tot onderscheid van jaren gekomen is en voornamelijk als men door genade liet onderpand des Geestes in onze harten mogen bezitten dat men ouders en leraars gehad heeft die ons daarin onderwezen hebben en dat God die lering aan onze ziel toepasse door de Heilige Geest.

Daarom is het mij nu nog aangenaam in mijn hart dat ik mijn ouders niet beschuldigen kan voor de Heere dat ze hun roeping en plicht met veel gebreken niet aan mij hebben gedaan.

Ik ben dan geboren in het jaar 1845 de 22sten van de maand October en ben met mijn ouders vier zusters en twee broers in het jaar 1865 in de maand December met een Bremer Zeilschip genaamd "Emelie" van Rotterdam naar Noord-Amerika vertrokken met nog 25 passagiers allen van ons eiland Goeree en Overflakkee.

We zijn nadat we 78 dagen door vreselijke stormen en hemelhoge zeeën bedreigd werden zodat we menigmaal geloofden dat de zee ons graf zou zijn omdat ons schip de zee niet meer beklimmen kon totdat twee stukken van de masten met touwen en zeilen en alles er aan er af en overboord stormde en dat was ons geluk als middel in Gods hand dat het schip weer op de zee kwam. zo zijn we in de laatste helft van de maand Maart in New-York geland of liever geslingerd.

Wat er nu in dien tussentijd van mijn geboorte tot nu toe is gebeurd en van mijn zondig bedrijf kloppingen en ontroeringen in mijn geweten ga ik voorbij omdat ik er mij voor schaam voor God en mensen.

Ik zal eerst zeggen wat ik de Heere beloofde als de registreerder in mij zulk een harde predicatie tegen mijne zonden hield. Toen beloofde ik de Heere dat als ik getrouwd was ik mijzelf zou bekeren en de zonde en de wereld vaarwel zeggen.

Ach, hoe blind is toch de mens die buiten God leeft! Doch de Heere was zo goed over mij buiten mijn weten; Hij gaf mij een vrouw; en tot mijn schaamte moet ik bekennen voor dat goede Wezen dat ik nooit minder aan God gedacht heb als toen ik getrouwd was en ook nooit meer de wereld en de duivel gediend heb als toen.

Het was toen of de ganse hel mij ten dienste stond om mij te helpen in de zonde en dat onder vermomming van vroomheid. De mensenmoorder hoewel ik hem toen niet kende maakte mij wijs: "ge moet en kunt ook je christelijke naam zo veel mogelijk ophouden; een locker zweerder of hoereerder zijt ge niet nu zijt ge getrouwd en past het je dat ge belijdenis van uw christelijk geloof aflegt dan zijt ge lidmaat van de kerk."

Dat heb ik ook gedaan maar bleef met dat alles een van God vervreemd hardnekkig bedrieger in de klauwen van dat helse serpent die niet ophield mijn arme ziel naar het Tophet te voeren.

Waar was nu de belofte die ik zo ik meende aan God gedaan had? Die was in rook verdwenen; het was alles maar consciëntiewerk. Ik ben in die tijd in een kerk geweest; de leraar hield een avondmaalpredicatie en ook bediening; het geweten was open en beschuldigde mij heftig; ik zag die mensen alle aanzitten en geloofde dat het allen kinderen van God waren ik dacht ze zouden allen aanzitten in de hemel en daar avondmaal vieren aan de bruiloft des Lams die hen gekocht had met zijn bloed; met hun Verlosser Heere Heiland.

Waar zou ik dan zijn zou ik dan zijn zonder wedergeboorte? Ik zag niets anders voor mij dan de eeuwige verdoemenis. Dat was een harde noot die ik te kraken kreeg; ik

zette mij in postuur daartegen met de boodschap die de duivel mij meegaf: "ik moest tegen mijn vrouw niets zeggen en er niets van laten merken want zei hij: ge zijt nog pas getrouwd en zult er uw beider huwelijk door bederven." Hij had er nog veel meer bij en ik deed zoals dat beest wilde hebben maar wroeging in mijn geweten bleef mij bij en dat van God verwezen te worden was me bij tijden ondraaglijk. De Heere Jezus kende ik niet om de toevlucht te nemen met mijn schuld en door hem verlost te worden van schuld en zonde. Ik bleef er in met mijzelf.

Het gebeurde op een zekere tijd dat de consciëntie zo hard in mij preekte van dood en verderf dat ik met Kaïn wel gezegd zou hebben "al wie mij vindt zal mij doden" en daar valt plotseling een stem in mijn boze hart dat ik later wel bemerkte heb dat het van de duivel was ik moest in een of ander hotel eens wat brandewijn nemen dan zult ge die zwartgallige gedachten wel kwijt raken. Zo'n leven was geen leven dus probeer het eens. En ik blinde gaf gehoor en deed het en ik bemerkte alras dat de duivel waarheid gesproken had want zodra ik het gedaan had verdween de zwaarigheid en de gedachten van eeuwigheid gans en al zodat ik mijn oude opgeruimde levenskoers weer opging toen was het of de heek helmacht mij bijstond om me te helpen in de zonde en nooit meer te denken aan dood en eeuwigheid ik heb ook nooit minder gedacht als aan God het was toen of er geen God was die alles wist en zag zo verhard in de zonde was mijn arme ziele en ik had er geen besef van.

Tot waarschuwing dienden we dan te weten dat consciëntie-overtuiging niet genoeg is tot wezenlijke hartgrondige bekering voor God en tot God. Wat is de mens van nature toch een arm en blind schepsel die onder de toelating van God in de macht van dat helse beest aan zijne ketenen moet lopen en naar zijn pijpen moet dansen! Ach hij springt met de arme ziel om als een roofvogel met een duifje en als de Heere het niet verhoedde sleepte hij de arme ziele voor eeuwig naar de afgrond. Daar is het dat helse serpent om te doen om hem van God af te houden

Maar o eeuwig wonder van des Heeren ontfermende zondaarsliefde en opzoekende genade als de tijd der minne van God bepaald over de arme zondaar vervuld is, dan staat de Heere op om dat verloren schaap van Hem op te zoeken en het uit de klauwen van die helse Diabolus te verlossen en toen ik weer bovenmate in de zonde uitgesparteld had en ik mijn ogen opende nadat ik geslapen had dat de Heere tot mijn zondige ziele sprak hoewel ik Hem niet kende en niet wist dat het de Heere was die sprak. Maar later mocht ik verstaan: "Adam waar zijt gij?"

En nu deed ik als Adam en verborg of wilde mij verbergen voor dat Hoge Wezen. Maar ik kon niet want Hij hield gedurig Zijn oog op mij en deed mij mijn grote schuld en vreselijke zonde die ik begaan had van mijn jeugd af aan tot nu toe en opende Zijn Heilige Wet voor mijne ogen en er naast mijn schuldregister dat van de aarde tot d en Hemel reikte en nog nooit een van Zijne Heilige geboden had onderhouden

Toen kreeg ik voor het eerst te zien dat er een vreselijk driemaal Heilig God was en dat ik een zondig mens was voor het eerst van mijn leven.

Hoe is het mogelijk zou men zeggen al zo tot onderscheid van jaren gekomen en onder het Christendom in opgebracht te zijn dat men dat niet weet dat men een zondig mens is.

Ach, we worden dat alles wel geleerd van ouders in School! en Kerk maar het is maar bloot mensenwerk zolang Gods Geest niet in de raderen werkt is al het werk dat er aan ons gedaan wordt tevergeefs. Geen vrome predikant geen vrome ouders die het er wel in zouden willen gieten neen dat alles kan geen natuurlijk mens verzetten of veranderen dat is alleen Gods werk door de Heilige Geest omdat ook de Heere alleen de ere er van wil en zal hebben.

De Heere wil wel de middelen gebruiken maar is ook tevens een vrijmachtig en vrijwerkend Wezen en niet gebonden aan middelen "de wind blaast waarheen hij wil men hoort zijn geluid maar men weet niet van waar hij komt en waar hij heengaat". Nee, de Schepper van Hemel en Aarde kan niet gebonden of verbonden worden aan dit of dat voorwerp maar wij als mensenkinderen zijn verbonden en gebonden om alle middelen aan te grijpen die overeenkomstig Zijn Woord ons zijn nagelaten en mogen we dat dan doen dan wil God die middelen gebruiken in de Hand van de Heiligen Geest tot bekering van een arme zondaar. Maar de middelen hebben daar part noch deel aan. Doch ik moet terug.

De Heere zei toen ik dat vreselijke gezicht zag van dat grote schuldregister en de sententie erbij en de grote Rechter van hemel en aarde mij voor Zijn vierschaar daagde om te antwoorden en wat ik te zeggen had tegen die sententie die het hoge Hof des Hemels had uitgesproken over mij een van de grootste zondaars. Toen dacht ik te vergaan en viel plat voor mijn rechter neer en zei uit grond van mijn hart: *Gij zijt rechtvaardig indien Ge Mij van voor Uw aangezicht verstoot; maar indien Ge een kruimeltje genade mocht hebben voor mij onwaardige diep schuldige zondaar om Uws Zelfswil, het is mij genoeg.*

En o wonder van Gods vrije zondaarsliefde zoals ik daar als een gans uit liet veld geslagene lag te wachten dat de God die de Rechter over mij was de laatste genadeslag zou geven door te zeggen tot Zijne dienaren: Brengt hem hier en slaat hem voor mijn voeten dood en werpt hem in de afgrond (waarlijk ik kon ook niet anders verwachten) daar werd in het Hof des Hemels pardon uitgeroepen over zo'n diep schuldige overtreder van Gods Heilige Wet niet die woorden: "Werkt uw zelfs zaligheid met vreze en beving".

Toen rees er een blijdschap en vrede in mijn gemoed op en geloofde toen dat God als dat Soevereine Wezen noch bemoeienissen met mij wilde hebben. Dat gaf mijn ziel een onuitsprekelijke hoop en troost en ik geloofde dat mijn zonden vergeven waren. Maar ach, wat moest ik ondervinden! Het werd mij ingeblazen dat ik daar geen geloof aan hechten moest het waren maar fantasieën sterke verbeeldingen en geen waar werk dat ik daar gehoord en gezien had en ik dacht ook meteen dat het ook zo wel kon zijn zoals het mij daar voor kwam en ik was al mijn troost en vrede en geloof in een korte tijd kwijt. Mijn scheepje was te gronde gegaan.

Daar stond ik naakt en geen hoop hebbende; toen was het nog erger voor mijn arme ziel; ik wilde met mijn zonden tot de Heere gaan doch die vond ik niet ze waren weg en ik wist niet waar ik die kwijt geraakt was in mijzelf of in de Heere. Nu stond de toestand voor mijn ziel erger dan te voren toen ik daar voor God lag in mijn schulden; had ik daar kunnen komen ik had er naar toe gevlogen.

Nu kwam die vreselijke gedachte in mijn hart: "nu zult ge de wereld weer ingaan en toevallen." Daar was ik banger van dan van de hel zelf en ik heb de Heere wel gevraagd of Hij de zonden mij wilde doen zien en gevoelen dat ik daardoor in de vreze Gods altijd aan Zijn voeten mocht liggen.

Wat is een van de Heere aangeschoten ziel toch blind als de Heere zijn licht in houdt voor dat hij bevestigd is door het waarzalmakend geloof. Nu ik leefde dan ook naar de wet; de Heere had ook gezegd: "werkt uws zelfs zaligheid met vreze en beven" en dat wilde ik ook doen; want dat goede Wezen had mij het bevel gegeven en ik deed het met alle macht om de Heere te dienen en mijn eigen zaligheid uit te werken.

Ik heb later wel gedacht en verwonderd geweest dat de vorst der duisternis mij toen zo met rust liet en zo weinig aanvallen op het kasteel van mijn hart deed maar later verstond ik het waarom; het was omdat Vreze Gods toen poortwachter was in het

kasteel zodat er toen geen uitlanders dieven hoereerders vloekers dronkaards spelers sabbathschenders en ongodsdienstigen in de stad Mensenziel gehoord of gezien werden maar het was alles ordelijk en stichtelijk wat er gevonden werd.

Ik zou toen wel gezegd of gehoopt hebben dat de Heere mij de zaligheid zou of moest geven omdat ik nu zo stipt naar de wet leefde en zo mijn eigen zaligheid uitwerkte. Als ik in die dagen liet volk van God hoorde spreken over Jezus hoe Hij de Weg de Waarheid en het Leven is en dat Hij de schuldovernemende Borg en Middelaar was voor arme in zichzelf diepschuldige zondaren dan was ik verbaasd en ik wil eerlijk bekennen Jezus was mij vreemd.

Nu had ik na mijn overtuiging altijd een vrijmoedigheid tot God als de eerste Persoon in het Goddelijk Wezen mijn noden en behoeften bekend te maken en nu dacht ik bij tijden dat ik wat voor had bij God zodat ik op die grond steunde en bouwde en ook hard werkte om de Heere te behagen en een grote geveinsde witgepleisterde Farizeeër te worden, die van buiten wel schoon maar van binnen enkel vol stinkende zweren en etterbuilen is.

Doch Code zij dank het behaagde dat goede Wezen mij te bepalen bij zijn Heilige Wet dat als ik in één gebod struikelde aan alle geboden schuldig stond en al was het nu dat ik dat alles onderhouden had de Heilige Wet niet toereikend was mij de zaligheid te geven.

Ik kreeg ook door het helder licht des Geestes te zien dat ik in zonden en ongerechtigheid geboren was; dat maakte mij het voorwerp van Gods toorn zoals David zei. De Heere sneed het mes der wet zo krachtig door mijn ziel dat ik geen raad meer wist want de hoop om verlost en zalig te worden was vergaan.

De Heere had dat alles afgesneden en in de benauwdheid van mijn ziel moest ik uitroepen: "is er dan nu geen weg of middel waardoor ik terecht gebracht en zalig kan worden?"

Toen behaagde het de Heere **Zichzelf aan mijn ziel te openbaren** door Zijn Heilige Geest en Woord als een wonder Gods door het lezen van Jesaja 55 met zoveel licht dat ik geloven kon dat Hij de Heere de rechte Persoon was die mijn arme blinde ziel redden en verlossen kon; ja ik geloofde dat Hij die Jezus was die door de Profeet tot mij sprak en ik degene was die al zoveel geld uitgegeven had voor hetgeen mijn arme ziel niet verzadigen kon.

Nu zag ik dat Hij dat ware brood was dat uit de hemel op aarde gekomen was voor arme diepschuldige zondaars zoals ik er een van was en ik gevoelde; dat Die dat geestelijk Manna geven wilde om niet en uit genade voor zulke alles verbeurdhebbend diep ellendige arme en in zichzelf verlorene zondaren die het leven in Zichzelf verloren hebben en die door de trekkende genade de toevlucht tot Hem mogen nemen. Ik bemerkte ook en hoorde Hem tot mijn ziel zeggen: "Ik ben de Deur van de stal der schapen en allen die door mij ingaan zullen behouden worden en weide vinden".

Er rees dan een levende hoop in mijn ziel op toen ik zag en geloofde dat er zo een weg was in Christus tot verlossing. Dat was mij een wonder van genade want ik dacht dat moet door genade zijn in aanmerking nemende dat ik met alle mensen vrijwillig en moedwillig van God waren afgefallen en daar riep nu de Heere voor zulk een gruwelijk zondaar zoals ik mij toen buiten Christus zag "Die wil die kome en neme de wateren des levens om niet." Ik zag Hem overal in, in Zijn zegeningen en in Zijn oordelen ik zag Hem aan als die geschikte en gepaste Persoon die mijn arme ziel kon verlossen en verzoenen met God Zijn Vader de door mij beledigde Persoon waar ik tegen gezondigd had en zo ik meende en geloofde dat de schuld aan mijn zijde nog open stond en ook aan de zijde Gods. Maar de Heere verleende me een toevlucht naar

Hem die gezegd heeft: "Ik ben de Weg de Waarheid en het Leven".

Daar heb ik bijna **zeven jaren** bij geleefd gezocht en geklopt aan de Deur van de stal der schapen dan eens verloren dan weer eens hoop op behoud dat de Heere mij arme noch wel eens in wilde halen en vrede spreken tot mijn ziel daar er wel eens in mijn hart was: "zit stil mijn dochter" zoals Naomi zei tot Ruth "Die man zal niet rusten enz."

Dat gaf mij dan geen kleine hoop ja ik ben geweest dat de Heere mij zo na aan het hart kwam door Zijn Woord en Geest en door Zijn zalige uitlatingen dat ik zei: "ik zal U niet loslaten" met Jacob. En Hij, de Heere zei: "Ik zal U niet begeven noch verlaten"! Ik was er zo mede uit mij zelve dat ik zeker dacht dat ik het eigendom van Christus geworden was maar ach arme dat viel mij bitter tegen! Ik kreeg mijzelf weer terug en het behaagde de Heere Zijn uitlatingen door Zijn Geest en Woord van mij in te houden en Zijn liefelijk Aangezicht te verbergen.

Er was toen voor mij als ten tijde van Eli geen openbaar gezicht meer de zon was ondergegaan over mijne ziel. Ik stond daar als een hopeloze geloof had ik niet en wist ook niet wat geloof was.

Toen kwam de grote zielsvijand aan boord maar ik wist niet dat het een vijand was later heb ik hem beter leren kennen.

Hij begon met mij te redeneren en zei dat ik de verkeerde weg was ingegaan dat ik Gods heilige Wet had verlaten en naar Jezus gegaan was. Hij zei: was dan God die Heilig is niet waardig gediend te worden door Zijn heilige Wet om die te houden?

Zo hield hij aan om mijn arme ziel te kwellen hij zei ook ge hebt veel vrijmoedigheid in Uw gebeden tot dat Hoge Wezen maar het is alles buiten Christus (en God is een verterend vuur voor de zondaar buiten Christus) en die kent ge niet als Uw schuldovernemende Borg en Middelaar en dat geloofde ik zeker dat het waarheid was wat mij in gefluisterd werd en ik had ook geen zwaard om te strijden; maar moest het alles laten zeggen en geloofde wat hij zei.

Doch mijn ziel had het onder dat alles benauwd en geen andere weg te weten en te begeren als om door Jezus gered te worden nam ik door de genade Gods de toevlucht als voorheen tot de troon der genade geen recht in mij zelve vindende.

Ik vroeg dan de Heere om licht en verstand des Heiligen Geestes en het behaagde de Heere, Die is en blijven zal Zich aan mijn amechtige ziele te ontdekken door het licht van Zijn Geest en Woord in een zo ruime mate in mijn ziel uit te storten dat ik geloven moest en kon met alle vrijmoedigheid **dat mijn ziel gerechtvaardigd was in de vierschaar Gods** en mijn zonden verzoend waren.

Op mijn eerste hartelijke schuldbelijdenis en die rechtvaardigmaking beliefte het de Heere toe te passen in mijn consciëntie door Zijn Woord en Geest waar Paulus zegt: "Wij dan gerechtvaardigd zijnde door het Geloof hebben vrede bij God door onzen Heere Jezus Christus." Rom. 5.

Nu werkte de Heilige Geest het waar en zaligmakend geloof zo krachtig in mijn ziel door de woorden van Paulus: "Zo is er dan geen verdoemenis meer voor diegenen die in Christus zijn die niet naar het vlees leven maar naar de Geest." En in dat leven des geloofs mocht ik een geruime tijd mij door de genade Gods verlustigen.

Maar ach! wat een armzalig mens is een arm kind van God als hij onder de toelating van zijn Heer en Meester niet aan die geestelijke band loopt! Er deed dan ook alweer wat op. De vorst uit de afgrond die niet dulden kan dat Gods kinderen ruim van hun Verlosser spreken in Hem leven en Hem daardoor verheerlijken kwam mij op te blazen in hoogmoed.

Nu had ik nagelaten te bidden en te waken; ik deed dat dan wel maar zonder ernst zoals het behoorde door geloof. Het gevolg was dat de Heere Zijn zalig licht en Zijn gemeenschap over mij inhield zodat ik daarheen liep als een dode nergens was er reuk of smaak aan. Ik beschouwde mij toen als de gemeente van Laodicéa zo lauw noch koud noch heet en in die omstandigheid merkte ik een geest in mijn ziel maar wist niet vanwaar hij kwam en sprak tot mij: God stelt heil tot muren en voorschansen Hij heeft de draak de kop vermorzeld en heeft de dood overwonnen en voor U uitgeroepen: "Het is volbracht !" dus nu behoeft ge zo stipt niet meer te zijn met: doe dat of doe dat niet ge zijt nu verzekerd en verzegeld daar is nu geen vijand meer die de stad Mensenziel kan te gronde brengen of er huisvesting in krijgen.

En waarlijk dat streefde mijn hoogmoedig bestaan zodat ik na liet te waken en te bidden en in die verwaande toestand mijn evenmens door trotsheid des harten een onbetamelijk woord toesnauwde. Toen werd het zo donker voor mijn ziel dat ik nergens meer bij kon van al het voorleden gebeurde.

Onder de toelating des Heeren deed de vorst der duisternis zijn best om mijn arme ziel aan te vechten en te bestrijden en mij zó tot wanhoop te brengen om het maar voor goed op te geven. Hij zei: "ge hebt tegen de Heiligen Geest gezondigd" en ik geloofde het ook. Ik was bewust dat ik tegen licht en plicht gezondigd had en het scheen mij zo toe dat dat Goeddoend Wezen mij nooit meer zou ontmoeten in Zijn liefde zoals eertijds. Dat werd mij ondraaglijk en toch moest ik de Heere rechtvaardigen; ik had grotelijks tegen Hem gezondigd en daarom had ik mijzelf Hem onwaardig gemaakt. Ach, wat is de zonde toch een allesverwoestend monstrueus hatelijk vreselijk en lelijk element in het binnenste van de mens die de arme ziel voor eeuwig van God af zou brengen als de Heere het toeliet.

Ik mocht dat weer zo ondervinden door de trouwhoudende genade des Heeren toen het Zijn tijd was om mij weer op te zoeken en naar mij te vragen. Hij zei: "Ziel betuig nu eens tegen Mij; wat onrecht hebt ge in Mij gevonden? Ik heb ir nooit geen kwaad gedaan; sinds Ik tegen u gesproken heb rommelt mijn ingewand nog over u."

Ach, welke hartverrootmoedigende zaken waren dat voor mijn arme ziel; ik zei: "ja Heere Gij zijt altijd goed voor mij booswicht geweest dat wil ik voor Uw alwetendheid bekennen; ik heb mijn ziel zwaarlijk bezondigd tegen U dat lieve Wezen."

Toen zei de Heere: "al hebt ge met vele boeleerders geboeleerd keer weder tot Mij en Ik zal uw afkering genezen." En o wonder van Gods genade ik werd vergund toegang tot de Troon der Genade te krijgen en ik mocht mijn zondige ziel voor Hem neerleggen en uitstorten en in Hein kwijtraken door die troostbare woorden die Hij door Zijn Heilige Geest en Woord tot mijn ziel sprak en aan mijn hart toepaste: "en dit zal Mij zijn als toen Ik zwoer dat de wateren Noachs nooit meer de aarde zullen bedekken also zal Ik niet meer toornen of schelden op u. Bergen zullen wijken en heuvelen wankelen maar het Verbond mijns vredes zal nimmermeer wijken."

Mijn ziel was er wonderlijk door opgebeurd en versterkt in het geloof en mijn hoogmoed was gefnuikt. Niet dat ik van die vuile zonde verlost ben neen tot mijn leedwezen niet want ik heb er nog deerlijk veel last van maar hij krijgt zo geen huisvesting meer als eertijds. En zodra ik hem merk wordt er appel geslagen aan het Hof des Hemels en dan is het; "henen uit wat heb ik met U te doen!"

Maar ik word meer en meer gewaar dat er een hoge kracht nodig is om hem buiten de deur te zetten hij laat zich niet zo gemakkelijk ontronen. Hij was ook de eerste die de zonde van hoogmoed in onze stamvader Adam plantte die hem met al zijn nakomelingen de eeuwige dood heeft berokkend. En nu geloof ik als ik er van bevrijd was dat ik een ander levert zou kunnen lijden dat meer tot ere Gods zou strekken

hetgeen nu anders is. Als ik het goed bekijk door des Geestes licht dan leef ik meer tot mijn verheerlijking dan tot Gods eer en dit acht ik als een gruwel in het heilig oog van God. Mocht ik nu maar dagelijks er mee voor God in de schuld vallen dan was het nog te overkomen doch er kunnen wel weken en maanden verlopen eer dat ik verwaardigd word dat Hij mijn ziel doet bukken met hartelijke schuldbekentenis; dan maakt de Heere het alles weer goed om Zijnszelfs wil.

Zo heeft het de Heere behaagd mijn ziel te leren en te onderwijzen op de weg der zaligheid en te funderen op de rots Jezus Christus wiens werk alleen volkomen is en vind mijzelf door het geloof volmaakt in Hem alleen zo als Paulus mij leert.

Nu behaagde het de Heere mijn vrouw waarmee ik **vijf en twintig jaar** verenigd was geweest van mijn zijde weg te nemen door de dood. Dat was een zware slag voor mijn natuurlijk leven maar de Heere was goed over mij arme en onwaardige en bewaarde mij voor opstand; ik kon zeggen hetgeen Aäron van zijn zoon zei; en hij zweeg stil. Ook was ik niét zonder hoop omtrent mijn vrouw; er werd vrucht aan die boom gezien zij was een bekommerde en zuchtende ziel veel in de eenzaamheid.

Zo heb ik ook een jongetje van **drie jaar oud** verloren door de dood; daar had ik veel op tegen toen ik zag dat hij moest sterven want dat was mijn Benjamin en ik smeekte de Heere om het leven van dat kind en kreeg geen verhoring maar een dag te voren kreeg ik die woorden in mijn ziel: "Ik ben uw God en uws zaads God tot in eeuwigheid" en de Heere nam de moeite van mij weg; en dienzelfen nacht ontsliep het en het was mijn kind niet meer.

Nu stond ik alleen in de wereld doch had twee kinderen; beiden waren getrouwd en ik heb ook geprobeerd bij een van hen in te wonen doch dat gelukte niet dus keerde ik weer terug naar mijn oude plaats. Ze beloofden mij dat ze mij bij zouden staan maar ik moest ondervinden dat ze mij alleen lieten in plaats van mij bij te staan.

Toen kreeg ik in mijn hart om eens naar het **oude Vaderland** te gaan voor een wijle als het de Heere behaagde; daar had ik nog familieleden van mijn vrouw haar kant te Stellendam. Daar heb ik veel genoten en ook nu nog; het zijn beste mensen in de maatschappij de Oude van Driele en zijn vrouw Deuntje Bot zijn beide overleden maar er zijn nog drie kinderen in huis; één manspersoon en twee meisjes en breng hun ook dikwijls een bezoek ze zijn boerenmensen. De Heere stort ook overvloedig zijn zegen in de natuur over hen uit.

Nu had ik hun bekend gemaakt niet mijn toestand en zij van hun kant vonden het goed en moest ik maar overkomen en voornamelijk bij hun wezen. De Heere had dus op dat gebied de weg gebaad en gaf mij vrijmoedigheid nadat ik mijn zaken geregeld had de reis te aanvaarden om dan weer terug te keren en heb dat door de grote Goedheid mogen doen.

Nu was ik dan in het oude Vaderland en had het goed naar mijn zin; maar wat gebeurde er? Nu had ik voor deze en gene pakjes brieven en geld meegenomen om die bij hun vrienden en familie te bezorgen doch dat was allemaal op Ouddorp. Nu was ik een maand op Stellendam en had er grote schik; ik vond er arm volk van God en verkeerde er veel onder. Wat de waarheid in de kerk aangaat het was aller-treurigst ik heb gemerkt dat op de allermeeeste plaatsen in Nederland op zijn allerbest een verniste moderne leer verkondigd wordt. Dus het arme volk die waarlijk van de Heere arm gemaakt zijn die schapen lopen op een dorre heide en worden het kinnebakken niet opgelicht en worden geen voeder toegereikt zodat ze dolen op alle bergen om water te

zoeken voor hun geestelijken dorst en voedsel voor hun geestelijken honger maar er is geen. Wat een wonder van Gods ontfermende genade dat de Heere zelf zegt: "Ik zal opstaan en naar Mijn schapen vragen en zal ze opzoeken en in een goede vette weide brengen en zal ze daar legeren en op de bergen Israëls zal hun kooi Zijn."

Doch ik moet terug.

Ik zou dan mijn boodschappen gaan doen op Ouddorp maar in de tijd dat ik in het Vaderland verkeerde had ik kennis gekregen aan een vrouwspersoon en wel een geschikte voor mij zo mij dacht. Ik maakte haar ook bekend met mijn gedachte dat als het de Heere behaagde mijn hulp te willen wezen. Zij zei het enige tijd in beraad te willen nemen en het besluit van haar was, dat indien ik in Nederland bleef zij haar aan mij wilde overgeven.

Dat scheen mij dus toe als een afgedane zaak; ik moest terug naar Amerika en die reis heb ik ook weer door Gods goedheid en wijs bestel volbracht en ben toen anderhalf jaar (misschien langer daar me veel ontgaan is) daar geweest

Nu scheen mij alles tegen te lopen en mij scheef aan te zien zodat ik bij wijlen niet wist hoe ik het opvatten moest; het scheen mij zo toe of het allemaal werk van mijzelf was.

Ik had ook in die tijd veel strijd en veel donkere wolken van zwarigheid stormden op het scheepje van mijn ziel los zodat ik menigmaal heb gedacht dat het te gronde zou gaan tot ik het tot de Heere mocht wenden en mijn zaken voor Hem mijn Hartekenner neer te leggen en Hem te vragen om raad wijsheid en bestiering en de Heere hoorde en verhoorde mijn smeekbede uit de hemel Zijner heerlijkheid.

De Heere kwam mij dan voor door de woorden van de Prediker: "Zaai uw zaad in de den morgenstond en trekt uw hand des avonds niet af want je weet niet of die beide samen goed zijn zullen." Ik overdacht die waarheid en vond er wel wat goeds in maar ook wat kwaads want ik was altijd bevreesd dat ik buiten Gods weg zou gaan omdat het een natuurlijke zaak en voor mijn vlees zo strelend was.

Zo ging ik dan als naar gewoonte om de Heere te vragen om Geestes licht en klaarheid wat Hij wilde dat ik doen zou. Maar dat ging niet ten eerst ten tweede of ten tiende male eer de Heere mij antwoordde op mijn smeekbede maar het beliefde dat goede Wezen mij gehoor te geven alweer door dezelfde Prediker.

Nu had ik de Heere bezwaar gemaakt omtrent die vrouw ik kon niet aannemen dat zij genade bezat en die zwarigheid beliefde de Heere weg te nemen door die woorden zo als de Prediker zei: "zoals uw ziel de weg des winds niet weet of de beenderen in de buik ener zwangere vrouw also weet gij het werk Gods niet die dat alles maakt;" en mijn ziel was er door versterkt door het geloof. Mijn ziel smolt weg voor God dat Hij zo'n zondige wilde horen en met mij wilde spreken door Zijn Woord en Geest tot een van de onwaardigste Zijner kinderen.

Nu was ik nog niet geheel gerust en ik zei: "Heere als dat nu een genadeloos mens is; ik heb wel vernomen dat het een deugdelijke vrouw in de maatschappij is maar het is niet genoeg voor de eeuwigheid." De Heere zei tot mijn ziel: "Wat weet je man of gij de vrouw zult zaligmaken; of gij vrouw dat ge de man zal zaligmaken?"

Toen was het of ik stom werd en kon mijn mond niet meer openen om iets meer te vragen omtrent die zaak aan de Here. Ik ging dadelijk aan het werk en verkocht wat ik had aan mijn kinderen alles met toestemming van hun en van mijn ouders die toen beiden nog leefden.

Zo heb ik Amerika verlaten waar ik dertig jaar als vreemdeling heb verkeerd en ben nu bijna **twee en twintig jaar** hier in het oude Vaderland tot roem van de Heere die mij een goede hulp verleend heeft zodat ik wel meer dan eens heb moeten uitdrukken

met schaamte en schuld gelijk de oude vader Jakob of David de knecht des Heeren: "Ik ben geringer dan al deze weldaden en trouw aan mij alles verbeurdhebbend bewezen."

Nu heeft de Heere aan mij onwaardige alles wel gemaakt in dit leven zoals Hij gedaan heeft aan Jacob. Maar ach arme, het is bij mij noch geen huis Gods en dat behoorde het toch wel terdege te zijn. Ik weet niet dat ik ooit iets voor dat goede Wezen heb gedaan maar wel stinkende druiven voortgebracht heb. Hoe behoorde ik mijn weg aan te stellen overeenkomstig Gods liefde die ons geroepen heeft uit de duisternis en overgebracht in het Koninkrijk Zijner liefde!

En nu wil dat goeddoende Wezen en zegt door de Apostel Paulus: "Zo gij de Heere Jezus hebt aangenomen wandelt also in Hem". Als de Heere moest en kon handelen dan zou ik nooit geen geestelijk daglicht meer aanschouwen vanwege mijn slordige handel en wandel. De Apostel Paulus zegt: *uw bescheidenheid zij alle mensen bekend en zijt vergenoegd met het tegenwoordige*. Al was er nu anders niet geschreven dan hetgeen tegen mij getuigde dat was genoeg om mij voor altoos de liefde Gods in Christus te doen missen. Het zou rechtvaardig zijn want we hebben in den beginne met de Heere een verbond gemaakt zoals David en Jonathan die maakte een verbond uitwendig maar wij hebben het geestelijk gedaan. We zouden de wereld verlaten onze oude natuur doden een nieuw Godzalig leven leiden dat alles tot ere van die God in Christus Die Zijn ingewanden over ons heeft doen rommelen van barmhartigheid in Zijn opzoekende zondaarsliefde.

En hoe verre strekt onze wederliefde nu tot de Heere? Mocht schaamte mijn aangezicht nu maar eens bedekken! Maar neen! dat doet het niet. Ja ik vind geen liefde tot God en mijn naasten maar meer liefde voor mij zelve. Nu wordt het anders; van liefhebbers Gods zoals we toen meenden haters van God en elkander hatende.

Waar blijven we nu met dat verbond en al de beloften die we de Heere gedaan hebben? Ze zijn in rook vervlogen zodat ik nergens meer op hopen of rusten kon als op genade; en met de tollenaar: "O God! wees mij arme zondaar genadig!"

Niettegenstaande de hoop is er door de genade des Heeren; hoe behoorde ik mijn weg te richten in mijn in- en uitgaan en al mijn gedachten gericht maken wezen door Gods Heilige Geest in de vreze des Heeren. Maar ach wat vind ik daarvan weinig of niets in mijn hart! En dat deed mij wel eens bukken in schaamte en schuld voor die goeddoende Heere Jezus die zoveel voor mij arme onwaardige diep ellendige blinde worm gedaan heeft en noch dagelijks doet.

Ten eersten verlost van hel en verdoemenis met de belofte er bij: *ik zal U bewaren voor alle kwaad*. Ja zegt de Heere *"uw ziel zal Hij bewaren"*.

Men zou zo zeggen daar moet nu een kind van God zijn gehele leven voor opzetten om zo met lichaam en ziel de Heere welbehaaglijk zijn leven aan te stellen enkel en alleen omdat Hij dat goede Wezen waardig is te ontvangen alle lof en dankzegging van al wat leeft in Hemel en op aarde. En nu zou ik van ganser hart dat begeren zoals de psalmdichter uitroept in Psalm 146:

*"Prijs de Heer met blijde galmen
Gij mijn ziel hebt rijke stof."*

En in Psalm 148 roept de dichter alles op om die grote God en Schepper in de natuur, en Herschepper in de genade tot grootmaking van Zijn driemaalheilige Naam te loven. Dat zou mij nu ook passen en betamen. Maar ach, arme nu vind ik wel een begeren maar het volbrengen vind ik niet. Want: "wat ik niet wil dat doe ik" dat is: zondigen maar het goede dat ik wil vind ik niet. Wel ontdek ik met de Apostel een wet in mijn

leden die mij gevangen houdt onder de wet der zonde die in mijn leden is. Daarom wordt het een dagelijks zuchten en kermen onder de last der zonde hoe meer die last drukt (want die drukt niet altijd even zwaar) naar die mate is ook het zuchten en schreeuwen tot de Heere om er van verlost te worden

Nu is het een wonder van des Heeren genade dat de Heere door het licht van Zijn Heiligen beest ons de zonde doet zien doet zien en gevoelen; daarom is de ziel op een veilige plaats het is wel niet aangenaam voor mijn hoogmoedige geest maar ik bevind toch daar het veiligste voor mijn arme ziel.

Maar nu zei Jacob als hij door de leiding Gods tot zijn vader mocht weder komen en hem mocht dat ook gebeuren; doch het was zijn aardse vader maar.

Laat ons dit eens geestelijk opvatten; als we nu hier onzen pelgrimstocht door deze woestijn van de wereld ten einde zijn naar het Godsbestuur over hen voltrokken dan zullen zij ook in vrede tot hun Vader gaan in dat huis niet met handen gemaakt waar toch vele woningen in zijn.

Daar zijn geen Pniëls of Bethels geen offeranden geen lampen behoeven meer ontstoken te worden zoals in de aardse tempel want de Heere God is hun eeuwig Licht.

Toen Johannes op het eiland Padmos was werd hem vergund van de Heere een gezicht te nemen in dat Vaderhuis. de Hemel der Heerlijkheid. En heeft ook veel verrukkends en Goddelijks, ja het was alleszins wel te noemen heerlijk genoten. Maar hij zag geen tempel in dezelve want de Heere God is hun tempel. De aardse tempels hebben daar afgedaan in dat nieuwe Jeruzalem. Daar is de Heere hun Licht en hun Tempel en we zullen daaronder een eeuwige beschutting vinden. O, wat een driewerf gelukkig volk is dat volk dat de Heere daartoe verkoren heeft om altijd bij Hem te wonen! Mochten we daar de allermiste van en bij zijn zoals de koning David een dorpelwachter te wezen in dat Huis Gods de Hemel der Héerlijkheid.

Wat de aardse tempels aangaat ze zijn goed op hun plaats maar wat is er van al die schone gebouwen geworden nadat de mens zijn ziel en zaligheid er aan opgeofferd heeft? Wat is er van de Tempel dien Salomo gebouwd heeft wat is er in Klein Azië van te zien? En wat hebben die tempels nog teweeggebracht tot zaligheid? Immers niets.

Als men Gods Woord neemt en de historieschrijvers er naast dan hebben al die kerken als men ze zo mag noemen, niet anders gebracht als onenigheden en tweespalten in Kerk en maatschappij. Vandaar zoveel onruststokers; mensen die de ware vreze Gods missen verdorven van verstand, zoals de Apostel Jacobus hen noemt. En nu is het !als in de eerste Gemeente in de Apostolische Kerk daar begonnen ze ook al vroeg de tweespalt te zaaien met te zeggen: "ik ben van Paulus" en een ander "ik van Cefas". Was dat daar toen al zo toen de Kerk in zijn begin was, welk een rommel moet dat dan nu zijn in onze dagen? Nu heeft de kerk de naam van Kerk maar waar is de daad? Ik ben al op verschillende plaatsen geweest maar de ware tabernakel heb ik nog niet gevonden en zal hem nooit vinden ook.

De zogenaamde Christenen mogen roepen zoals in Jezus dagen: "hier is de Christus en daar is Hij; geloof ze niet het zijn allen valse christenen. Ik heb er in mijn leven gekend die voorgaven en geloofden dat er geen zaligheid te verwachten was dan alleen van de afgescheiden kerk. Wat is de mensa toch blind door de zonde. Hij wordt door de vorst der duisternis blind gehouden of de Almachtigen God die de Koning van Zijn volk is verbonden zou zijn aan de tempels hier op aarde om er in te werken of niet in te werken. Daar kan het ware Sion Gods de ware Kerk zich degelijk mede bezondigen zodat andere zielen mede afgetrokken worden en struikelen.

En daarom gelukkig als men van al die rommel en kerkgeschiedenissen afgebracht

wordt door de Heere; namelijk als grond voor onze arme ziel voor de eeuwigheid. Want zolang de Heere zijn schaap een wonder van Gods eeuwige vrijmacht langs zulk een weg om mijn arme ziel door Zijn Heilige Geest te ontdekken om te zien wat er in die vuile bron van het hart huisvest hoe menigmaal gebeurd het dat de ziel rust op een gebroken rietstaf die hem de handen doorboren want de mens heeft tijden in zijn leven dat hij omdooft op alle bergen buiten de Heere om. De ziel heeft vertrouwen in de kerk dat is de uitwendige kerk en leraars daar heeft hij zijn leven voor over en bouwt zo het huis van zijn hoop op een zandgrond. Indien de Heere het toeliet zou de arme ziel met zulk een ingebeelde hoop verloren gaan. Maar gelukkig de Heere geeft die ziel geen rust in zo een wankelachtige hoop. De Heere openbaart Zich door Zijn Woord en Geest en neemt de schellen van de natuurlijke ogen en geeft de ziel Geestelijke ogen. Door zulke ogen ziet zij dat zij altijd het huis van haar hoop nog gebouwd heeft buiten Christus dus een zandgrond; want de ziel geloofde wat de kerk geloofde. Dan geeft de Heere hun het geloof namelijk het waar en zaligmakend geloof door de werking van de Heilige Geest waardoor ze geloven moet dat ze altijd nog buiten het ware geloof omgedoold heeft als een veldhoen op de bergen in het onzekere. Maar door dat éne ware geloof kampt dat volk niet in het onzekere als in de lucht slaande met de Apostel.

Nu moet ik weer een eindje terug.

Het heeft dan de Heere behaagt in de weg van Zijn Voorzienigheid mij voor te lichten in hetgeen ik mij voorgenomen had op te tekenen met zeer veel gebrek zodat ik er mede beschaamd ben als het ooit onder de ogen van anderen mocht komen. Maar ik weet niet beter dan de ere Gods op het oog gehad te hebben zoals we in ons begin zeiden, dat de Heere het zo wilde dat zij dienzelfden nacht toen ze Egypte verlieten die nacht op het vlijtigste moesten gedenken en van dat wonder van Gods verlossing. gewagen overal waar ze zich bevonden.

En nu zijn er vele tussenkomende zaken zoals slingeringen donkerheden en redeneringen strijd en uitreddingen voorgevallen in die **twee en veertig jaar**. Zo heeft het de Heere behaagd mij al die tijd bij de lust en keuze te bewaren. Die is altijd dezelfde gebleven daar is nog geen verandering in omdat dat goede Wezen niet veranderd is maar blijft van eeuwigheid tot in eeuwigheid dezelfde als een getrouwhoudend Verbonds Jehovah over veranderende Verbondsbrekers.

En hoelang is mij onbekend en wat er nog voor mij is weggelegd in de Voorzienigheid des Heeren weet ik niet en heb er ook niets mee nodig. Mijn zielsbegeerte is om te rusten in des Heeren volmaakte Wil die alleen heilig en goed is. Ik ben er van bewust dat de Heere over mij brengen zal al wat Hij over mij bescheiden heeft zoals Job zei. En nu bevind ik in mijzelf een onvolmaaktheid niet alleen van zonde en dagelijkse schuld maar een totale onvolmaaktheid ten goede die zich uitstrekt tot een ganse volmaaktheid in de Heere niet dat ik het gekregen of gegrepen heb maar door de genade jaag ik er na of ik het ook grijpen mocht waartoe ik van Christus gegrepen ben.

Maar nu beken ik voor het Alwetende goede Wezen dat ik nog zeven gruwelen in mij vind, zoals Bunyan in hem bevond; en die werkte in hem ten goede.

1. Ten eerste neiging tot ongelooft;
2. ten tweede haast vergeten de geopenbaarde liefde en genade van Christus;
3. ten derde een steunen op de werken der Wet;
4. ten vierden afzwerving en traagheid in mijn gebeden;
5. ten vijfde vergeten te waken over hetgeen waarom ik bid;
6. ten zesde genegen te murmureren dat ik niet meer heb en nochtans gereed

hetgeen ik heb van de Heere te misbruiken;

7. ten zevende ik kan geen van die dingen doen die God mij bevolen heeft, of mijn verdorvenheden zullen er zich onder mengen zodat als ik het goede wil doen het kwade mij bijligt.

Al die dingen zie en gevoel ik gedurig en word er door gedrukt nochtans bestiert dat lieve Wezen al die zonden mij ten goede; want:

1. ten eerste ze doen mijzelf versmaden
2. Zij bewaren mij ten tweede om niet op mijn eigen hart te vertrouwen;
3. zij overtuigen mij ten derde van het onvermogen van de inhangende gerechtigheid;
4. zij tonen mij ten vierde te vlieden naar Jezus;
5. ten vijfde zij drijven mij naar God in den gebede;
6. ten zesde zij tonen de noodzakelijkheid die ik heb om te waken en nuchter te zijn,
7. en ten zevende zij wekken mij op God door Christus te bidden om mij te helpen en te leiden door deze wereld.

Welgelukzalig is dat arme volk van God die dat geklank kennen die zullen lopen en niet moede worden wandelen en niet mat worden want de Heere onderschraagt hen.

Vermaningen

Waar zullen die arme zielen heen die buiten God leven en niet eens behoefte hebben voor hun eigen ziel nog veel minder aan God dat Goeddoende Wezen?

Ach, hoe rampzalig en ongelukkig zijt ge in die staat te leven en zo te moeten sterven geen Borg voor uw arme ziel hebbende als de onverbiddelijke dood uw arme ziel komt aan te zeggen: "Bereidt uw huis want gij moet sterven!"

De dood vraagt niet of ge kunt sterven neen maar het korte besluit is: "gij moet."

O, arme ziel als ge dan al het goud en zilver dat in de wereld is eens had ge zou het gaarne over willen geven al was het maar voor een uurtje te leven om dat uurtje nog tot bekering aan te wenden en tot God te roepen om genade.

Maar ach ge ziet het niet en wilt het ook niet zien wat er te doen zal zijn in die eindeloze lange eeuwigheid. Daar heeft God het Tofet voor u allen bereid die buiten God leven en sterven. We zeiden ge ziet er niets van; en als u het geweten bij tijden benauwde omtrent uw verloren staat en toestand dan zegt ge ik heb nog tijd genoeg. Dat maakt de koning uit de afgrond u wijs die heeft u aan zijn leiband en voert u zo zoetvoerig naar de hel. Arme ziel, die ontroeringen in uw geweten zijn nog een bewijs dat de Heere n nog niet gans en al heeft overgegeven maar daardoor klopt Hij nog tot uw behoud aan uw hart en geweten. De Heere zegt: "Die wil die kome" maar ge wilt niet; en die nu niet hebben gewild zullen niet dubbele slagen geslagen worden.

Nu hebt ge nog een erger kwaal in uw bedorven hart dat ge niet weet en daar ge blind voor zijt; het is dat ge dat alles wel weet en ziet maar de mond der waarheid zegt het zelf: "gij denkt dat ge rijk en verrijkt zijt en geen dings gebrek hebt doch ge weet niet dat ge arm naakt en blind zijt."

Dat is een kwaal daar alle mensen aan onderhevig zijn maar Gods gunstgenoten worden er aan ontdekt en mede bekend gemaakt die komen er gedurig mee in schaamte en schuld voor hun Here; maar de mens die buiten God leeft maakt de Heere daar niet mee bekend. Hij heeft hun Zijn Heilige Wet als een regel om naar te leven nu kunt ge wel uitvluchten zoeken en maken met te zeggen: dat kan ik niet en de allerheiligste heeft het nooit kunnen doen.

Maar zondaar daar zijt ge niet mee klaar bij de Wetgever Die is geducht en streng in al Zijn bevelen om die te doen. Hij eist rechtvaardig van de zondaar dat hij Zijn ganse Wet volmaakt onderhouden zal op straf van de eeuwige dood.

Nu zegt ge zondaar: "ik kan niet."

Nee, dat is zo erg niet maar ge wilt niet; dat is het allerergste. En nu zegt de Heere: "brengt ze hier die niet gewild hebben dat Ik koning over hen zou zijn en slaat ze voor mijn voeten dood."

Zondaar! Weet ge dan niet dat God u recht naar Zijn beeld gemaakt heeft zonder zonde? Er was geen zonde in dat driemaal heilig Wezen; hoe kon Hij u dan tot zonde gemaakt gemaakt hebben? Nog durft ge tegen Hem opstaan en zeggen tot Hem: "Waarom hebt ge mij also gemaakt dat als ik zo geleefd heb als ik geboren ben naar de hel moet?"

Ach arme blinde zondaar, hoe durft ge zo tegen dat lieve Wezen die een driemaal Heilig God is met uw onreine en vuile lippen tegenspreken en tegen Hem opstaan daar Hij niet wil dat iemand verloren gaat maar dat ze allen tot bekering komen. Maar gij wilt niet tot Hem komen om door Jezus verlost te worden van de eeuwige vloek der Wet.

Dus zondaars, ge moet naar het verderf om ww zonde en schuld; en dat is rechtvaardig. Zou de Rechter der aarde dan geen recht doen? Maar ge wilt naar het verderf daar loopt ge onder de toelating des Heeren met al uw krachten en behulp van de duivel zo hard als ge kunt naar toe (althoewel ge niet veel hulp van hem nodig hebt omdat uw eigen hart duivels is) bedenkende welke Godonterende zaken ge nog kunt bedrijven om die Goeddoende God nog meer op te zetten tot toorn; denkende bij uzelf als ik toch verloren moet gaan dan wil ik al de godloze plezieren waarnemen zolang als ik maar kan. En zo gaat ge voort met de zonden op te hopen en te trekken met dikke wagenzelen totdat ge wellicht oud wordt naar de Voorzienigheid Gods zodat ge de zonde en de wereld niet meer na kunt lopen en dan zal de zonde u nalopen; en ge zult het gaarne zo hebben.

Ge zult uw godloze vrienden uitnodigen en zeggen "ik heb het gemeste kalf geslacht laat ons nu eten en drinken en vrolijk zijn" maar niet zoals bij de wederkomst van de verloren zoon. Die aten met blijdschap, maar de goddeloze zondaar eet en drinkt en is blijde als hij zonde kan doen en doet daarom zonde tot zonde.

Nudan blinde zondaar zo voort gaande zijt ge niet anders te wachten dan een schrikkelijke verwachting een hitte des vuurs dat u zal verslinden.

Daarom arme blinde zondaar valt toch eens voor God neer en vraagt Hem om ogenzalf. Ge zegt nu dat ge niet blind zijt maar als het de Heere behaagt uw blinde zielsogen te openen dan zou u zien dat ge blind waart. Daarom, vraag de Heere om ogenzalf en dat ge uw geestelijke armoede mocht zien.

Ge zegt nu ik ben rijk en verrijkt. Maar ge weet niet met uw vermeende rijkdom hoe arm naakt en blind ge zijt op Geestelijk gebied. Maar door het licht van Gods Geest leren we dat naar de inwendige mens.

Daarom vraag in ootmoed aan God om die Geest der overtuiging van zonde gerechtigheid en oordeel; ik meen waarzaligmakend. Ge zult er geen berouw van hebben al was het dat ge tot aan uw dood onder uw schuld moest blijven liggen bedelen aan de troon der genade om hartgrondige bekering dat zou wel een lange eeuwigheid waard zijn.

Wie weet of het de goede God mocht behagen u in uw ouderdom of op uw sterfbed uw verzuchtingen te verhoren en u te geven waar ge zoveel jaren om gebeden hebt.

Dan zult ge zeggen had ik maar eerder begonnen met vragen aan die goede God om bekering van mijn kindsheid af dat had mij dan bewaard voor vele en grove zonden.

Daarom arme ziel, valt eens voor God neer en zegt: hier ligt een dood en onbekeerd zondaar voor U die niet weet dat hij dood is in zonden. Maar ik lees in Uw Woord dat de gehele wereld voor U verdoemelijk ligt; waaronder ook ik behoer. Nu kan ik mij zelf niet boven de zonde en schuld brengen, doch ik lees in Uw woord dat er een schuldovernemende Borg en Middelaar is die voor de grootste zondaren als Borg wil intreden. Ik zeg probeer het; wie weet de Heere mocht Zich wenden tot het gebed van de gans ontblote bidder. Ik zou het u arme ongelukkige zielen zo van hart gunnen dat de Heere uwe arme zielen eens mocht redden uit de muil van de helse leeuw die het er op toelegt om u van Jezus af te houden tot uw eeuwige verlating van God en zekere ondergang.

Indien ge niet wilt wat zult ge uzelf beklagen in die verschrikkelijke oordeelsdag en het vonnis te moeten horen uit de mond van dien driemaal Heilige Rechter van hemel en aarde: "brengt ze hier die niet hebben gewild dat Ik koning over hen zou zijn en werp ze weg in het Thofet de poel die eeuwig branden zal van vuur en sulfer en die aangeblazen wordt door de toorn van de Rechtvaardige en Almachtige en driemaal Heilige God over uw zonden."

Maar wat het meest pijnigen zal is dat ge niet hebt gewild want dat zal u helder en levendig voor ogen gesteld worden hoe die goeddoende God bij zoveel gelegheden als ge hier of daar in het verborgen of openbaar de zonde als water aan het indrinken was u vermaande en klopte aan uw geweten "verlaat de slechtigheden en treedt op de weg des verstands;" en met veel meer roepstemmen door ziekte of sterfgevallen hetgeen alles klaar voor uw ogen zal gesteld worden doch het zal dan niet tot uw profijt zijn maar tot eeuwige afgrijzing en wanhoop.

Daar is de genadedeur gesloten op het eeuwige nachtslot. Denk daar veel over terwijl het heden der genade nu nog is om genade te krijgen om niet; en daarom zondaar val eens voor God neer geef het eens op om te zondigen tegen zulk een goeddoend God die u het levenslicht deed zien en op deed groeien; en u wellicht uit Godvrezende ouders deed geboren worden die u door de Heilige doop in de Christelijke Kerk deden inlijven en ook veel voor u gebeden hebben aan de troon der genade om uw hartgrondige bekering. Zie eens zondaar, wat een zegen dat ge al mocht genieten naar het uitwendige boven heidenen, Turken en Mohammedanen. En gij zondaar, als een bij uitstek van God gezegende dat ge in een Christenland geboren zijt waar ge dagelijks de roepstemmen hoort of kunt horen die er van God toe geroepen zijn dat zijn de gaarne getrouwe dienstknechten. Zie en overweeg toch eens arme zondaar Zijn liefde en algemene genade die Hij zo onophoudelijk aan u bewezen heeft en nog bewijst.

Toch blijft ge halsstarrig voorthollen; hoeveel jaren heeft dien boom al in de hof van Gods Kerk gestaan zonder vrucht misschien dat het de Heere behaagt in het gehengen Zijner lankmoedigheid u dit jaar nog te laten staan en Zijn oordelen over u heen doet waaien om te zien of ge vrucht voortbrengt. En zo niet dan weet ge zondaar uit het Heilige Woord van Hem die niet liegen kan: "houwt dien boom uit waarom beslaat hij nutteloos Mijn hof?"

Daarom haast u zondaar om uws levens wil; de bijl ligt alreeds aan de wortel der bomen zo ook bij u en zal Hij u hardnekkige en weerspannige toeslaan; doch er is niemand die weet wanneer maar dat geloven we zeker dat Hij komen zal als een dief in de nacht op het alleronverwachts en ter ure die ge niet weet. Dan zult ge daar liggen afgesneden van de genade Gods en van vrienden en bekenden die u beklagen en wellicht over u wenen maar ge merkt het niet eens omdat de levensgeesten er uit zijn en de God des ontfermens heeft ook geen ontfermen over u, omdat het niet meer kan.

En dat lieve Wezen zegt: terwijl Ik mijn ingewand over u deed rommelen van liefde

en barmhartigheid toen ge in de zonde voortleefde als een vis in het water en Ik aan u arbeidde door de kloppingen in uw geweten en Ik de Heere u deed toeroepen door Mijn knechten: "Verlaat de slechtigheden en treedt op de weg des verstands" wilde ge niet. Daarom zal Hij lachen in uw verderf en spotten als uw vreze komt. O vreselijke toestand! Neem het toch eens ter hart dat de Heere alles aan u ten koste gelegd heeft, ja Zijn leven voor u en uw medezondaren heeft opgeofferd.

Nu ligt toch de schuld aan uw zijde want ge zegt: "Wijk van mij want aan de kennis Uwer wegen heb ik geen lust" en stelde ge u zo tot eigen verantwoording, door de Heere af te wijzen en uw eigen weg te kiezen. Dus verkoos ge vrijwillig om de duivel en uw eigen duivels bestaan te dienen om daar eeuwig de vruchten van te genieten en dat door enkel onkunde en blindheid en onkunde; omdat ge nooit hebt willen onderzoeken in Gods Woord in welke positie ge stond tussen uzelf en God; dan had ge daarin onder biddend opzien tot de Heere kunnen zien dat ge van nature geestelijk blind was ja dat ge geestelijk dood waart. Wellicht had Hij u behoefte gegeven om Hem te bidden om geestelijke ogen en hartgrondige bekering en wederkering tot God die we godloos verlaten hebben.

Zie dat alles hadt ge in dat Woord Gods kunnen leren door de Geest Gods. Maar ge hebt niet willen onderzoeken hoe het daarin stond tussen u en God.

Nu weet ik wel wie daar een grote oorzaak van is (maar dat maakt u niet vrij) het is de koning van de afgrond die u van het onderzoek in Gods Woord afhoudt en daar stemt ge o zo gaarne zelf mee in door te zeggen: "ik heb altijd geen tijd om te lezen er zijn zoveel zaken in de Bijbel die ik niet begrijp dus ik zal het maar voor anderen over laten die de gave hebben om het te begrijpen;" en zo is dat zwarte beest altijd bezig u uit Gods woord te houden. Gaf ge daar nu ook zelf niet in toe dan zou er verwachting gekoesterd kunnen worden dat de Heere nog in genade op u zou willen neerzien en u de genade te geven door Gods Woord te onderzoeken in spijt van de duivel die u altijd van Gods Woord af wil houden tot onderzoek van uzelf.

Ge zou ook eerst recht zien bij het licht van Gods Woord hoe vastgekleuisterd in ijzeren en koperen boeien de helhond u heeft opgesloten in zijn gevangenis. Als ge deze vloekbare wereld verlaten moet zal de duivel gereed staan om uw arme door hem bedrogen ziel op te vangen om u eeuwig te pijnigen en eeuwig met u te spotten. Dan zal hij tot u zeggen: "waarom hebt ge mij geloofd; ge hadt Gods Woord kunnen onderzoeken daaruit hadt ge kunnen leren wat ge nu ondervinden moet en dat alles omdat ge Gods Woord niet onderzocht en God om hartveranderende genade gebeden hebt. Nu wordt ge gepijnigd eeuw uit eeuw in zo goed als ik de duivel die uw meester was toen ge op aarde was."

We hebben geen gaven om het vreselijke het verschrikkelijke het wrange van hetgeen er te doen zal zijn uit te drukken; het is ook nooit uit te drukken.

Gods Woord geeft er ons een flauw zinnebeeld van in Lukas 16 vers 23 24 en 25 en als men die geschiedenis bij het licht des Heiligen Geestes lezen mocht dan zouden we het uitschreeuwen zoals de rijke man zijnde in de hel: "Vader Abraham, ach zendt Lazarus tot mijn broeders die nog op aarde zijn en laat het hem hun zeggen dat ik hun broeder onverdraaglijke pijnen moet uitstaan in het vuur van Gods toorn om mijn zonden; misschien zullen zij horen als er een van de doden opstaat opdat ze in die plaats niet komen."

Maar het is nu te laat; ach arme zielen dat *te laat* heeft wat in; het heeft in zich een eeuwig wee. Als we hier op aarde zijn gebeurt het weleens dat we aan een gesloten deur van een of ander huis komen waar we gaarne in wilden.

Of als men met spoor of boot mede wil en we komen aan die plaats en zien voor onze ogen spoor of boot vertrekken wat een onaangenaam gevoel is er dan in ons hart

meest nog van zelfbeschuldiging. Men heeft zich hier of daar onnodig telang opgehouden en dan kan men de nodige zaken niet doen omdat men te laat komt. Daarom vrienden bedenkt wat het "te laat" is!

God geve u dit veel te overdenken daar ge nog in het heden der genade zijt. Eer de zwarte dood voor uw legerstede komt en u oproept om afscheid te nemen van de wereld en al wat daar in is om rekening te doen voor dien driemaal Heilige en Alwetende God en dan de genadedeur gesloten te vinden op het eeuwige nachtslot! O hoe vreselijk is het dat alles hier reeds in een beschouwende kennis te zien en te geloven! Maar hoe hartverpletterend zal het dan zijn als dat aan onze zielen zal toegepast worden. Dit zal of kan nooit beschreven worden maar kan alleen door Gods Geest gezien en geloofd worden en dan altijd maar een klein stipje van de zaak.

Maar als een wonder van Gods eeuwige zondaarsliefde in Christus Jezus heeft de Heere nog een volk op aarde dat naar Zijn eeuwige verkiezing is die Hij in de eeuwige Vrederaad heeft uitverkoren en dezulken in de tijd der minne naar Zijn welbehagen komt op te zoeken en te roepen zoals hij Abraham geroepen heeft uit zijn maagschap het Ur der Chaldeen; en als een Adam toen hij God zijn Schepper had verlaten. Zo zijn er duizenden in de Bijbel Gods Woord waar ze beschreven worden als geroepene Heiligen en er is er nooit een geweest die uit zichzelf naar God gezocht heeft. We lezen in Gods Woord *er is niemand die naar God zoekt of vraagt ze zijn alle tesamen afgeweken. zo kan ook niemand goed doen*; hoe zal nu zo een die leeft in de zonde en enkel in de wereld en geen goed voor God kan noch wil doen terecht gebracht worden?

Dat is een Almachtig werk van God zelf in dat hart van die dode zondaar door de bewerkende genade des Heiligen Geestes en doet hem daardoor zien dat hij als die zondaar een onbetaalbare schuld bij God te voldoen heeft en dat hij zelf geen penning heeft om te betalen. Hoe nu? Want Gods Geest gaat door waar hij het zaligmakend werk begint in het hart van dien zondaar en maakt hem bekend dat de schuld moet betaald worden door u of een ander. Dan krijgt zulk een ziel het benauwd als David. *O, o wee mij dat ik altijd zo gezondigd heb tegen zulk een goede God die mij nooit geen kwaad gedaan heeft.*

Daar begint die zondaar in God te geloven niet tot zijn troost maar wel tot zijn verderf. Want het is Gods wonderbare goedheid die mij dieper zou kunnen doen zinken dan de hel zelve daarom omdat ik al zo vele jaren gezondigd heb tegen het licht van mijn geweten. Dat verteert mij al terwijl ik nog leef; en hoe zal het met mij gaan als ik steil? Ja de dood staat hem ieder ogenblik te wachten.

Ieder die het mee doorgemaakt heeft weet het hoe benauwd het is voor zulk een ziel. Daar worden slapeloze nachten doorgemaakt gezocht en gezucht in schuren en hoven kelders en op hooizolders om God en Zijn genade te vinden.

Het gaat nu de ziel om een weg te vinden om daarlangs in gemeenschap met dien vertoornden Rechter dien Alwetende God te geraken die hem gezegd heeft dat hij die grote schuld had. Zulk een weg was hem nog niet geopenbaard maar ziedaar op het onverwachts dat die ziel het niet verwacht daagt de Rechter de ziel voor de rechtbank in zijn geweten voor de rechtbank van de Alwetende God

Daar is de ziel bewust van om rekenschap af te leggen van de gruwelen der vuile zonde die hij altijd zolang hij in de zonde geleefd heeft dit tegen een goeddoend Opperwezen gedaan heeft. Dan gaat de Heere aan het richten en zegt: "zondaar ge staat hier voor Mijn rechtvaardige en Heilige rechterstoel aangeklaagd dat ge tegen Mij op een vreselijke wijze gezondigd en gerebelleerd hebt; wat zegt ge daar op? Zijt ge daaraan schuldig of niet?"

Dan zegt die ziel: "Ja Heere schuldig ja tiendubbel schuldig; niet alleen dat ik Uw Wet heb overtreden maar ik heb uw Heilige Wet versmaad dus Heere ik heb U versmaad; Gij zijt toch Heilig en ik heb mijzelf tegen alles wat Heilig was bezondigd; kortom ik heb zolang ik op aarde geleefd heb niets gedaan dan hetgeen kwaad was in uw Heilige ogen."

"En" zegt de Rechter "wat voor straf meent ge wel dat ge waardig zijt?"

"Niets minder" zegt de schuldige ziel "als de eeuwige dood."

Nu wordt die schuldige ziel die zelf zijn doodvonnis heelt gevelde gelast te gaan vanwaar hij geroepen was met veel minder straf omdat hij zijn eigen straf had bepaald; maar nog met geen aasje hoop op vrijspreking en altijd nog in een donkere spelonk zonder licht altijd klagen roepen zuchten en stenen om genade en geen recht bij de Heere. Hij is tienduizend pond schuldig doch hij had een voorrecht: hij had een goede schuldbekentenis gedaan al wist hij niets tot troost voor zijn benauwde ziel. Hij ligt altijd nog te wachten op de uitspraak van de Rechter; dus denkt hij als er nu niemand tussenbeide treedt als voorspraak of borg dan is het voor eeuwig verloren; dat staat vast bij hem. En toch kan die arme ziel de Heere niet loslaten maar zucht en bidt tot het Hem behaagt het licht des Heiligen Geestes in zijn schuldige ziel ingang te doen vinden dat hij bij dat licht zien mag dat de Heere Zelf het werk der genade in zijn zondig hart gewerkt heeft.

O, zoveel ziet hij door dat licht des geloofs dat hij uitroept: "Grote God wat wondere dingen doet Ge mij heden zien; ik kan mijn lippen niet bedwingen want Gij o God hebt me menige valstrik groef en net doen ontvlieden die verborgen lagen voor mijn voeten."

Dan gelooft hij zeker dat het Gods werk is door het waarzaligmakend geloof. Al is het dat hij het voor zichzelf niet aan durft te nemen dat hij nu het eigendom van Christus is. Nee, dan moet er nog wat anders gebeuren en plaats hebben.

De ziel staat nu nog maar in zijn stand en niet in zijn staat waar de Heere hem Zelf op Zijn eigen tijd en wijze in zal leiden en ook bevestigen door Zijn Geest en Woord.

Al is het dat de ziel tot aan zijn dood in deze stand moet blijven zuchten zonder dat het dat goede Wezen behaagt hem in zijn eeuwige stand in te leiden, - geen nood; de Heere heeft Zijn genadewerk in hem begonnen en zal het voleinden.

De Heere is goed over die ziel. Hij ondersteunt hem door Zijn Geest en Woord; want die ziel is altijd bevreesd dat haar werk geen waarheid zal zijn. Doch daar zorgt de Heere voor.

Psalm 38 vers 15.

T. PERRIUS

4. LEVEN- EN BEKERINGSWEG VAN

ABRAHAM VAN DER HOEVE

**te
GOEDEREDE, 1818-1881**

Met een inleidend woord van Ds. F. DE GIDTS, te Goedereede.

**LEIDEN. Firma B. DE KLER.
1906.**

STICHTING DE GIHONBRON

MIDDELBURG

2018

De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn. Spreuken 10: 7a.

De lezer heil!

De levendgemaakte ziel, (en zij alleen!) schept - in waarheid - behagen in de onnavolgbare werken Gods, die in al hun wonderlijkheid voor haar oog blinken. Rust de blik op de daden des HEEREN, dan moet haar de belijdenis van de lippen: "Geloofd zij de HEERE God, de God Israëls, die alléén wonderen doet", (Ps. 72 18), waarop zij aanstonds laat volgen: "en geloofd zij de Naam Zijner heerlijkheid tot in eeuwigheid, en de ganse aarde worde met zijn heerlijkheid vervuld. Amen, ja amen (vs. 19).

Daarom doet het haar zo aangenaam aan, wanneer er weer een stem begint mee te zingen in dat wonderlijke, Godverheerlijkende koor van de verlostten door Jezus' bloed, dat door alle hemelen weerklinkt, en waarin, hier op aarde reeds zondaren o wondervolle genade! - aanvankelijk mogen meezingen. Hoe zoet, hoe genotvol is het, wanneer de pelgrims door dit aardse tranendal, op hun vaak eenzame en vreugdeloze reis naar de eeuwigheid, eens op de weg worden staande gehouden door een nieuwgeborene in Sion, die hun de hand op de schouder legt, tot hen sprekend:

*"Komt, luistert toe, gij Godgezinden!
Gij, die de HEER' van hart vreest!
Hooft, wat mij God deed ondervinden,
Wat Hij gedaan heeft aan mijn' geest.
'k Sloeg, heilbegerig, 't oog naar boven;
Ik riep de HEER' ootmoedig aan;
Ik mocht met mond en hart Hem loven,
Hem, die alleen mij bij kon staan."*

Psalm 66: 8.

Voorzeker! Hartverheffend zijn zulke tonen; niet slechts een zalig genot voor die ze mag aanheffen. Maar óók strelend het oor van alle beminnaars des HEEREN! Ja, op die klanken worden zij weer eens verlevendigd om te getuigen van de ongehouden en eeuwige goedertierenheid Gods, zodat zij hun medemensen toeroepen:

*"Daar is een Bron ontsprongen
Van liefde uit Gods troon:
Uit 's Vaders hart gedrongen,
Gegoten door de Zoon.
Hij welt en straalt, en vloeit zo schoon;
De Geest vaart uit de Hoogte
Om 't dorstig hert te nood'n.
Nu wilt niet langer beiden,
O ziel, treed aan, treed aan,
Eer d'aangename tijden
Des levens ons ontgaan!
Geloofd zij God in eeuwigheid,
Die zulk een Bron des Levens
De ziel heeft bereid."*

Jan Luyken.

Ja, nietwaar? mijn lezers, die uit deze Bron hebt gedronken, de loutere herdenking reeds van de weldaden des HEEREN verwarmt het hart, en doet weer nieuwe stof van lof vinden, zodat er - tot prijs van 's HEEREN Naam - moet worden getuigd: "Zij worden dronken van de vettigheid Uws Huizes, en Gij drenkt ze uit de beek Uwer wellusten. Want bij U is de fontein des levens; in Uw licht zien wij het licht" (Ps. 36:

9 en Io).

Dat het Goddelijk licht in waarheid licht is, geldt ook hierin: dat - op het horen van het getuigenis der verlostten - zelfs de wereld beschaamd zwijgt. Ja, ook zij schept behagen in zulke tonen, daar zij de echtheid ervan gevoelt en doorziet, en óók zij haar hulde aan de waarheid moet brengen. Want niet slechts in de dag der dagen zal aller knie zich voor Jezus buigen, ook van die op èn onder de aarde zijn (Fil. 2), wanneer alle schepselen - zij het ook bij de rampzaligen knarsetandend - hun hulde brengen aan Jezus' zaak.

Maar reeds in deze tegenwoordige eeuw kan de wereld aan het werk Gods haar eerbiedbetoon niet onthouden. Steeds blijft de waarheid de consciëntie overtuigen.

Vandaar dat het een aangename taak voor de schrijver dezer regelen is: het zijn bij te dragen om een boekje het licht te doen zien, waarin u, gans onopgesmukt, het verhaal wordt geboden van een ziele, door Gods eeuwige goedertierenheid getrokken uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht.

Het was voorzeker niet buiten de Voorzienigheid om, dat het een eenvoudig man in de gedachte kwam zijn weg en leven neer te schrijven, opdat hij, zelfs na zijn heengaan, nog zou spreken. Want wat de Heilige Schrift van de Godzalige Abel en diens geloof getuigt: n.l. "door dat geloof spreekt hij nog nadat hij gestorven is", (Hebr. 11: 4) zulks geldt ook (in meerdere of mindere mate) van elk waarachtig kind Gods. Immers: de HEERE schept er een behagen in, om Zijn eigen werken te verheerlijken; daarom verdwijnt de vrome niet even spoorloos van de aarde als de verwerper van God en Zijn gebod. "De HEERE kent de weg der rechtvaardigen. Maar de weg der goddelozen zal vergaan!" (Ps. 1: 6). Ja! óók wil de HEERE dat de weg der rechtvaardigen door ons zal gekend worden, èn tot meerdere verheerlijking van Gods grote daden, aan zondaarszielen betoond, èn tot heil ook van de naneef.

Deze waarheid bracht de Spreukendichter reeds onder woorden, toen hij schreef: "de gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn" (Spr. 10: 7a). En de liefde, waarmee nog in Goedereede gesproken wordt over de persoon van Abraham van der Hoeve, de schrijver van deze levens- en bekeringsweg, gaf mij gereede aanleiding, om deze Spreuk hierboven te zetten.

Moge dan dit werkje de naam eens rechtvaardigen bij velen in gezegende gedachtenis houden; niet opdat de mens daardoor eer zou verkrijgen. Maar opdat een iegelijk, die leest welke wonderdaden de HEERE heeft gewrocht, lere opzien ván de aarde en al het aardse, en lere zuchten tot Hem, die alle hemelen vervult. Dat veel bekommerde zielen nog troost uit deze bladzijden mogen putten, en veel onervarenen op de levensweg geleerd mogen worden in hun dwalingen! Veel mensen zijn geneigd om hun bekeringsweg af te meten naar wat zij zich eenmaal als een vast voorbeeld voor ogen hebben gesteld, niet gedachtig daaraan: dat de HEERE zoveel wegen heeft als Hij schepselen leidt. De schrijver van dit werkje verkeerde zelf in die dwaalmening: dat bij hem moest gevonden worden, wat bij die en genen werd aangetroffen. En hoe anders heeft de HEERE het doen uitkomen!

Zoo richte zich dan aller blik áf van mensen en menselijke wijsheid, (van dwaze voorschriften, waarmee sommigen de HEERE en Zijn werk wetten willen stellen), om die te slaan op de HEERE, bij wie verschillende wegen en mogelijkheden zijn om de Zijne tot Hem te leiden.

Hij legde nog een verbeurden zegen in het werk van deze uitgave. En zo ga dan ook dit boekje de wereld in tot een getuige van de wondere daden Gods, tot vertroosting van bekommerden, tot eer van Hem, wie alléén alle lof toekomt, nu en in eeuwigheid. Amen.

Goedereede, Juli 1906.

F. DE GIDTS.

Leven- en Bekeringsweg van Abraham van der Hoeve te Goederede.

Omdat het mijn lust en keuze geworden is om mijn levensloop onder de mensen bekend te maken, zover als het voor mij opgeklaard is (zo doe ik het thans) of het nog als een middel mocht strekken voor deze of genen, of ... óók nog als een middel mocht zijn, door 's Heeren Geest, voor mij, daar ik zo menigmaal mijn weg in twijfel trek of ik wel op de rechte weg ben!

Den 9de Oktober 1818 ben ik, te Goederede, uit ouders uit de burgerstand geboren, daar mijn vader wagenmaker was en ik ook in dit vak groot geworden ben, en geheel mijn leven er in gebleven.

Mijn weg is mij anders van jongs af aan zó geweest, dat hij mij moeilijk viel, daar hij aan veel twijfelingen onderworpen is geweest, om reden dat mijn opvoeding burgerlijk was, gelijk er velen bekend is. Want in mijn jeugd, als 's avonds de lamp aan was, mocht ik niet meer naar straat. En, zoals ieder weet, strookt dit niet met de gevoelens van een kind. En dan waren mijn ouders gewoon om tweemaal daags de Bijbel te gebruiken; soms voor mij tegen wil en zin in, en soms ook met genoegen; en, daar een mens niet stil kan wezen, zo moet hij toch het een of andere doen.

Nu was het met mij het geval dat ik lust had om goede boeken te gebruiken, en hoe strenger zij dan waren met het donderen der Wet, hoe liever ze mij waren!

Bijvoorbeeld "de donderslag der goddelozen." [Door Cornelis van Niel]

Niet dat ik het dan op mezelf toepaste, o nee! Dat zag op diegenen, die zo goddeloos leefden. En dit deed ik niet in mijn oog!

Maar, naardat de jaren toenamen, zo nam ook de zonde toe, want mijn hart werd afgetrokken door andere boeken, en mijn' kameraden gaf ik ook al eens gehoor. En hoewel ik wel zag dat het niet goed was, zo ging ik evenwel door, met een open geweten, en zag het gedurig dat ik zo zondigde tegen zulk een heilig God! ...

O, ik kan het u niet zeggen hoe hoog diegenen, van wie ik geloofde dat zij oprecht waren, bij mij in achting stonden, en - wanneer ik zulke mensen op 's HEEREN dag (als zij naar het gezelschap gingen) tegenkwam - hoezeer ik mij er over schaamde, zodat ik er dan (zoveel ik kon) voor zorgde om dit te vermijden.

Maar, als ik mijn weg van achter beschouw, dan zijn het alle nog roepstemmen voor mij geweest. Ook als het een Feestdag moest worden ('t zij Pasen of Pinksteren of andere) nog in mijn jeugd, zo kwam de HEERE mij op die tijd bezoeken met koorts of enig ander ongeval. Nu kan ieder wel begrijpen hoe het dan met mij gesteld was, want de mens wil niet aan een weg van tegenspoed, die tegen vlees en bloed inloopt; en in het vervolg van tijd ging ik in de zonde door, hoewel altijd met een open geweten, zodat ik dát vermaak in de zonde niet had gelijk mijn kameraden, van wie ik dan ook wel schimpwoorden ontving.

Niettegenstaande ik wel zag dat ik tegen zulk een heilig en rechtvaardig God zondigde, ging ik toch door, want ik was nog te jong om mijn zondige weg te verlaten. Zo had mijn boos en bedorven hart altijd wat; dan dit, dan dat, zodat ik de tijd nog wel had om mijn zondigen weg te verlaten, daar ik het in mijn eigene macht had, volgens mijn gedachten!

Zoo ging het de een zomer voor, en de andere na. Dan moest het weer winter zijn, en dan moest de een of andere Feestdag (of kermis) voorbij zijn, dan zou ik mijn weg veranderen! En zo hield de duivel mij vastgebonden. Nochtans gaf de HEERE nog veel roepstemmen, (zoals ik ze van achteren mag beschouwen), want, als het een

Feestdag was, zo gebeurde het mij wel dat ik mij ging verbergen, opdat mijn kameraden mij niet vinden zouden; maar ik wist niet wat het was. Dan was het in mijn binnenste: "je lust is het niet, omdat ge het van uw ouders nooit voorgehouden zijt om de brede weg der zonde te dienen in de volle mate." Maar - van achter beschouwd - was het de HEERE, die mij teruggehouden heeft. En Hij liet nog gedurig roepstem op roepstem volgen; dan van het een, en dan van het andere. Maar ik kende de stem des HEEREN niet. Ik dacht dat het van mezelf kwam. Daarom hield ik het zo maar dralende tot beter gelegenheid. Dan moest ik eens getrouwd zijn! Want ik dacht: dan heb ik nog tijd genoeg om mij te bekeren en de HEERE te dienen. Maar ik vond het tegendeel in mij, daar ik hoe langer hoe erger werd. Hoe is het mogelijk, dat de HEERE nog naar zo een omzag, die naar Hem niet omzag? ...

Begin van bekering

Zo was het eens dat ik aan mijn kameraad vroeg: "waar zijt gij Zondag geweest?"

"Wel", antwoordde hij, "wist je dan niet, dat het des HEEREN dag was?"

O mensen! dat zal ik nooit vergeten! Wat kwam daar een verandering in mij, om ook mijn weg te veranderen! Van die tijd af ging ik aan het werk met lezen. Dáármede wilde ik wijs worden. Maar ik verstond er niets van, want het was verkeerd gezocht, daar ik mijn onmacht niet kende, hoe dat ik door de zonde onmachtig geworden was tot enig geestelijk goed, en geneigd tot alle kwaad! zo was het eens dat ik over mijn staat liep te treuren, en moedeloos en hopeloos daar henen liep, van dag tot dag, en overdacht: hoe weinig ik tot 's HEEREN eer leefde. De vrees voor de hel of verdoemenis kwam in geen aanmerking. Het was alleen maar een treuren om de HEERE te dienen, omdat Hij het in Zijn Woord van mij eiste om Hem te dienen in waarheid en oprechtheid. Evenwel: ik kon het ook niet, zodat ik toen mijn diep verval eerst begon te zien en ik hopeloos en moedeloos daar henen ging. Zo was het op een middag dat ik geen ruste kon vinden - waar ik ook was - totdat ik een eenzame plaats ging opzoeken. En toen begon het zó zwaar te wegen dat ik voor Hem in de schuld moest vallen, en belijden: hoe ellendig ik was, en onmachtig tot enig geestelijk goed en geneigd tot alle kwaad! O toen zag ik eens: hoe melaats ik was. En toen mocht ik smekende wezen om Zijn hulp en bijstand, om door Hem geleerd en bestuurd te mogen worden. En toen kwamen mij die woorden voor: Mijn genade is u genoeg" (2 Cor. 12: 9). Niet dat het met kracht kwam, o nee! maar ik genoot er toch sterkte door. Het duurde evenwel niet lang. Want toen was het: "dat zijn woorden voor Paulus geweest. Maar niet voor u!" Toen ging ik weer bedrukt heen. Mijn last was evenwel toch lichter, en mijn werkzaamheden met lezen braken meer af. Zo was het ook eens dat ik te zien kreeg hoe dat het vrije genade moest wezen en geen recht. Ik dacht bij mij zelf dat ik er ook iets aan toe moest brengen, want ik wist het niet dat ik Jezus nodig had als vrijspraak en verlossing voor mijn ziel.

Zo was het ook nog eens dat mij een gelijkenis voorkwam: hoe dat, als iemand buitenslands reist naar een andere plaats, diegene dan voorzien moet zijn van een goed paspoort, dat door de rechte persoon ondertekend moet wezen, daar hij anders teruggewezen wordt, en hoe dát nu bij de ziel óók plaats moest hebben, en zij ook gedurig bereidwillig moet wezen om haar paspoort te laten zien.

Maar nu zei ik: "zou ik wel een recht paspoort hebben? Zou het wel van de rechten HEERE ondertekend wezen?" Dus daar stond ik voor. En het duurde wel vijf of zes jaar dat ik in die toestand verkeerde. Dan hopeloos; dan moedeloos. Menigmaal gebeurde het dat ik teruggewezen werd. Hetgeen er geschied was, ja! dat kon ik niet ontkennen. Maar dan was het: "ja! als het maar waarheid is?" Dan was het: "uw hart is niet verbroken, want gij kunt geen tranen storten gelijk deze en die!" En dat moest ik

allemaal toestemmen. En dan moest ik zeggen: "ik ben op de weg nog niet!" Maar: dát kon ik toch zeggen, dat het mijn lust niet was om zo hard te verkeren, zodat ik menigmaal moest zeggen: "mijn hart is als een diamant."

Zo was het óók eens dat het kermis moest worden, en toen kwam de HEERE óók met Zijn roepstem tot mij, daar ik een gezwel aan mijn knie kreeg. Nochtans zag ik er geen kwaad in om eens op straat te kijken, want ik zag naar deze en dien, zodat ik het óók wel doen mocht! Maar o! wat kwam de HEERE met Zijn bezoeking tot mij, zodanig dat ik niet van mijn stoel af kon komen. Maar stijf moest blijven zitten. Dit was toen toch niet moeilijk voor mij, daar ik er de rechtvaardigheid Gods in mocht zien, daar ik dit verdiend had, zodat ik Hem moest billijken in Zijn doen. Dus de HEERE liet niet los, want ik moest Hem loven en prijzen over zijn goedheid nog aan mij bewezen!

Ik werd ook van dag tot dag meer ontdekt aan mezelf, zodat ik hetgeen ik eerst voor geen zonde hield, erkende: dat het zonde was, en hoe ik daarin zondigde tegen zulk een heilig en rechtvaardig Wezen, dat toch met de minste zonde geen gemeenschap houden kan. En daar Hij toch een rechtvaardig en goedertieren God is, kan Hij Zijn aangezicht niet laten lichten over een hart, dat rechtvaardig in zijn eigen ogen is. Zo was het ook eens - daar ik altijd veel vermaak in bloemen vond, waar mijn hart bijzonder op stond - dat de HEERE, toen ik er mede bezig was, kwam met zijn roepstem: "wend uw ogen van de ijdelheid af!" En gedurig ging ik weer terug. En dat kwam drie keren achtereen, zodat ik ze toen verliet, en kreeg te zien: welk een afgod het van mij was. Evenwel wandelde ik mijn weg nog met veel kommer, omdat mijn hart nog zoveel aan de aarde vastzat, zodat ik zo weinig tot 's HEEREN eer kon leven wegens mijn .wangestalte. O, dat was toch een smart voor mijn ziel!

Zo brak ook de tijd aan, dat er van mijn nabestaanden naar het vlees naar een ander gewest vertrekken moesten, en het op een afscheidnemen aankwam, waar de duivel ook weer zijn hand in had, (naar ik van achter beter mag beschouwen, daar ik geen afscheid voor altijd van hen nemen kon, omdat mijn hart op die tijd weer zo hard was als een diamant. Daar waren ook - zover ik naar de aard der liefde geloven mag - van Gods kinderen onder, en ik ging hen uitgeleide doen. Bij het terugkomen kwam de duivel mij onderweg ook bespringen, (maar ik werd het niet gewaar vóór naderhand) en zei tot mij: "Ziet ge nu wel wat ge zijt? Want gij kunt niet eens afscheid van hen nemen zoals het behoort! Het is maar onverschilligheid en geveinsdheid van u!"

En o! dat begon toch zo zwaar te wegen; zodat ik een eenzame plaats moest opzoeken en het voor de HEERE belijden: dat Hij toch de Hartekenner en Nierenproever was, en dat Hij alleen wist wat het met mij was! ... O wat mocht ik op dat ogenblik smekend wezen, daar wij nu zo weinig in getal van onze familie (die velen waren) overig waren. En toen kwam mij op dat ogenblik te binnen: hoe klein het getal van Gods volk is, zodat ik moest smeken om hulp en onderstand, en om de nabijheid van 's HEEREN Geest. En toen kwamen mij die woorden voor: "En nochtans ben Ik niet alleen; want de Vader is met Mij." (Joh. i6: 32). Zij kwamen wel met geen kracht of geweld. O nee! Het ging stil en bedaard heen. Evenwel werd ik er geheel door opgebeurd op dat ogenblik, en had ik er veel sterkte door. En toen kwam mij ook het 4de vers van Psalm 79 voor:

"Gedenk niet meer aan 't kwaad, dat wij bedreven", en wat er verder volgt.

Maar o! wat een verkwikking genoot ik daar op dat ogenblik. Maar het duurde niet lang. Want toen kwam het: "Ja! dat kon Jezus wel zeggen. Maar gij niet! Waar zijn uw bewijzen ervan?"

Wat was het weer spoedig veranderd, want ik stemde het toe, zodat ik weer moedeloos werd; maar nochtans verwonderde ik mij erover of het in Zijn Woord stond, zodat ik

dadelijk begon te zoeken. En tot mijn verwondering vond ik het, waardoor ik zeer verblijd was. Maar mijn staat was nog gedurig in vrees: of het wel waarheid was, of het nog niet van mezelf was. En tot mijn verwondering kwamen mij die woorden telkens weer voor, hoewel ik er moeite toe deed om ze weg te krijgen. Gedurig werd ik teruggewezen: "dat is toen daar zo en zo toegegaan." Maar omdat het er bij mij alles zo stil en bedaard naar toeging, trok ik het menigmaal in twijfel: of het wel waarheid geweest was, om reden dat ik wel eens gehoord had van deze en genen: "O, die woorden kwamen met zulk een kracht, dat ik mezelf niet kon bedwingen van tranen" Maar omdat ik daar niets van gewaar werd, moest ik menigmaal klagen over mijn hardheid en ongevoeligheid, zodat ik wel uit moest drukken: "mijn hart is harder dan diamant! Want dat kan nog door 's mensen kunst verzacht worden. Maar mijn hart niet. Daar is Almachtige Kracht toe nodig om het te vermurwen."

Evenwel kan ik zeggen dat het mij niet ledig liet. Want daar was nog wel eens een roepen en vragen, en een pleiten op Zijn belofte, gelijk David deed in de 119den Psalm, vers 25: "Gedenk aan 't Woord, gesproken tot uw' knecht," en wat er meer volgt.

Maar o, mijn ziel was nog niet gerust, zolang ik Jezus niet had als Profeet om mij te leren en te onderwijzen, en ook als Priester om voor mijn zonden (die veel en menigvuldig waren) verzoening te doen, en ook als Koning over mijn ziel, om ze gedurig te beschermen, opdat ik ook maar gedurig mocht strijden onder Zijn banier, en naar zijn Wetten leven; zodat ik wel moest uitroepen: "Och! dat er maar kracht van U mocht uitgaan en ik maar omgord mocht worden met het borstwapen der gerechtigheid en de helm der zaligheid" (Ef. 6: 14, 17). Maar o! ik zag mezelf melaats van alle kanten, zodat ik mezelf wel af moest vragen: "Is dat te leven tot Zijn eer?" Gelijk mij menigmaal voorkwam: "Wandelt met Hem, gelijk Hij gewandeld heeft." "Houd u rein in alles." "Zijt heilig, want Ik ben heilig" (Lev. 11: 44, 45; 19: 2; 20: 7; 1 Petrus 1: 16). Maar wáár zag ik zulk een wandel in mij? daar ik niets zag dan zonde en ongerechtigheid. En dan in zulk een dorre dodigheid en lusteloosheid te leven! O, dat was een smart voor mijn ziel! omdat de HEERE het van mij eiste volgens Zijn Woord. En het nieuwe leven, dat de HEERE er door zijn genade in gelegd heeft wil niet anders dan om heilig te leven, zodat ik wel met veel kommer mijn weg bewandelde. Zo was het evenwel wel eens:

"k Zal gedenken, hoe voor deze

Mij de HEER' heeft gunst bewezen."

(Ps. 77: 7).

Zodat ik dan wel eens verkwikt werd. Ook toen kreeg ik wel eens een gezicht van die heerlijkheid, die er te verwachten is voor het volk van God. Maar dan was het ook weer: "dat is voor u niet! Het is maar voor de geroepenen des Vaders!"

Zo is het eens gebeurd, dat ik in mezelf morde over mezelf, hoe er niets in mij was dat tot eer Gods was, en hoe ellendig ik was; zo kwam mij die plaats te binnen, alwaar staat: hoe goed dat God de Vader is voor Zijn arm volk, hoe Hij de Zoon Zijner eeuwige liefde nog geschonken heeft voor zulke nietige ellendige schepselen (Joh. 3: 16). O, wat was mijn verwondering groot, daar Hij ons onder de eeuwige toorn (Joh. 3:36) had kunnen laten liggen. O, toen was het: "o mocht ik daar ook maar eens deel aan hebben. Maar die beweging gevoel ik niet, die Uw volk ondervindt," zodat ik wel klagen moest: o mijn zonden zijn wel groot; maar ik gevoel er de last niet van; zij wegen mij niet genoeg", zodat ik op dat ogenblik alles weer wegwierp.

Maar toen kwamen mij die woorden ook voor - hoewel met geen kracht! - "daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid", (Jer. 31: 3) waardoor ik op dat ogenblik weer geheel verkwikt werd, zodat ik dan ook mijn staat niet zo geheel kon

wegwerpen, en er ontstond dan ook wel eens een vertrouwen en stil wachten op de HEERE, dat Hij komen zou. Maar, mijn vrienden, een uitgestelde hoop krenkte mijn ziel, want ik zou wel gehad willen hebben dat Hij kwam en tot mijn ziel zei: "Ziel, Ik ben uw heil en hulp!" . Maar de HEERE wist best wat nuttig en nodig voor mij was, om mij klein en nederig te houden! Maar o! mocht ik Hem maar verbeiden, en met geduld op Hem wachten, want zijn beloften zullen niet feilen, zodat ik dan wel eens wachtte, gelijk David zei: "Ik wacht op Hem; Zijn hulp zal blijken!" Ps. 62: 4. En: "Wentel uw weg op de HEERE en vertrouw op Hem; Hij zal het maken", (Ps. 37:5) En zo hield de HEERE mij aan het werk, en zo werd ik nog ondersteund. Evenwel moest ik wel uitroepen: "HEERE! kom Gij mij dan te hulp, en trek Gij mij dan, zo zal ik U nalopen, want ik kan uit mezelf niet!"

Zo ging het al voort; de een dag na de andere. Maar dan kwam de duivel ook al weer op de been: "O zou ge wachten op de HEERE, die over uw zonden geen tranen kunt laten, gelijk andere, die gehele tranenbeken laten vloeien? En dat kunt gij immers niet!" En dat moest ik dan toestemmen. Want mijn hart was hard. Maar toch was het weer: "O, de HEERE ziet alleen het hart aan; Hij weet toch de lust en de keus van mijn hart, en Hij kent alle mijn uitgangen." "O!" moest ik wel eens zeggen, "al was er geen hel voor straf, of hemel voor beloning, als ik Hem dan toch maar dienen mocht, omdat Hij het toch zo waardig is om gediend, geëerd en gevreesd te worden, niet dat Hij er behoefte aan heeft om gediend te worden; o nee! dat niet!"

Om mijn staat geheel weg te werpen - gelijk ik wel gedaan had - durfde ik zo niet meer, omdat er in mij geen lust was om mijn weg te veranderen, en tot de wereld weer te keren, zodat ik wel zeggen moest: "HEERE! wat is het, dat U bewogen heeft om naar mij om te zien, die naar U niet omzag, om in mijn hart die keuze te leggen om de zonde als zonde te haten, omdat zij tegen zulk een heilig en rechtvaardig God bedreven wordt?" O, het was geen haten en vlieden voor straf. Dat kan ik niet zeggen. Want hel of verdoemenis kwam in geen aanmerking. Maar, o! de duivel wilde mij nog niet loslaten; want hij kwam elke dag om mij af te trekken!

Dat heb ik ook nog eens op een dag, de 3de December 1848 ondervonden, daar er een dag aanstaande was, dat hij alweder gediend wilde worden. En gelijk hij tot Jezus kwam, zo kwam hij ook tot mij: "alle deze dingen zal ik u geven, zo gij dat doet" Maar o! ik mocht hem vatten. "Nee," zei ik, "dat doe ik niet, want het is mijn keuze niet." En zo liet hij van mij af. O, zo was het ook wel eens, als ik in zulk een dorre dodigheid verkeerde (gelijk het menigmaal gebeurde), dat ik zeggen moest: "HEERE, Gij hebt rechtvaardige redenen voor mij, al was het dat Gij mij tot aan het einde mijns levens om liet dolen, om van mijn zonden wille, die veel en menigvuldig zijn."

O, het was de meesten tijd een duistere weg voor mij: óf ik wel op die weg was, die ten leven leidt. Maar daar ontstond dan ook alweer een roepen en vragen uit: "HEERE, leid mij op die weg, en trek mij van die zondigen weg af, en schenk mij de hulp des Geestes, die van U en de Vader uitgaat, tot troost, lust en kracht, om U te volgen, en mezelf uw Goddelijke wil te onderwerpen."

Maar o, wat zou ik - zondige aardworm - daar ik door de zonde zo diep gezonken lag, zodat ik wel zeggen moest: "o! zou er één mens op aarde zijn zoals ik ben?" O, dat kon ik niet geloven: dat er nog zulk een groot zondaar - zoals ik was - op aarde was, die zo menigmaal tegen licht en plicht en beter weten in zondigde.

O, mijn vrienden! wat was mijn toestand toch ellendig, daar ik wist dat de HEERE gediend wilde wezen in waarheid en oprechtheid, terwijl ik zo menigmaal van de HEERE afweek. Want gedurig wilde ik de HEERE paal en perk stellen. O, welk een gruwelijke zonde is dat niet! Dat heb ik eens mogen beschouwen, hoe het vrije genade

moet wezen, en geen recht, en hoe een mens geen aanspraak ergens op heeft. Maar, mijn vrienden, het was zwaar om alles te verliezen!

Zo kwam mij ook nog een gelijkenis voor: hoe een vader in de natuur hier veel kinderen hebbende, hun een werk gegeven had om dat te verrichten, en tot beloning voor dat werk een prijs. Maar ... wat was het geval?

De kinderen liepen weg en wilden het werk niet doen. Maar omdat de vader het recht had op de kinderen, liet hij ze roepen. Daar waren er, die kwamen op de roepstemmen; maar er waren er ook van niet, zodat hij met geweld moest beginnen. Eindelijk kwamen zij, gingen aan het werk, en eisten het loon ervoor, dat de vader erop gezet had. Doch: "Nee!" zei de vader, "gij hebt het alles verbeurd, en ik geef het nu wie ik wil." En toen mocht ik het ook beschouwen hoe het niet het Geesteswerk óók zo toeging. Maar dat was groot voor mij. Want de mens moet toch van alles af, en dan staat hij hulpeloos en reddeloos, en dan gaat hij een andere weg in. Maar dan kwam het ook wel eens: "al Mijn kinderen zullen van de HEERE geleerd worden" (Jes. 54: 13), en: die ook ons Evangelie bedekt is, zo is het bedekt in degenen die verloren gaan" (2 Cor 4: 3).

Maar, mijn vrienden, daar was het niet aangenaam. Dat openbaarde dan ook wel eens een roepen en vragen, want hij kan daar niet stil blijven staan. Want hij wordt nog heimelijk ondersteund; anders zou hij niet terugzien. En dan komt er ook alweer wel eens een vertrouwen op de HEERE; want: dat weet hij, dat Hij het werk, dat Hij eens begonnen heeft, niet zal laten varen. Maar dan was het ook weer: "Heeft de HEERE het aan mij begonnen?" En dan ging ik alles weer in twijfel trekken. Want dan was het: "Uw hoop en vertrouwen rust op een zandgrond." Maar indien de HEERE Zelf niet zei in Zijn Woord: dat Hij overeenkomstig de staat en toestand van een mens werkt, dan zou hij nog al veel minder op de HEERE vertrouwen .

En daar ik zag: hoe waardig de HEERE was om gediend te worden, en ik zulk een onwaardig en onmachtig schepsel was, dat ik wel om ondersteuning moest smeken, zuchtte ik: "Och, dat ik de HEERE Jezus maar als mijn Leidsman mocht bezitten door dit moeilijke tranendal, want Hij heeft het recht, daar Hijzelf de losprijs betaald heeft met Zijn dierbaar bloed"; zodat ik wel zeggen moest: "Och, HEERE, kom mij te hulp, en wil mij tot mijn Middelaar, Voorspraak en Verzoening wezen! Och, schenk mij toch uw liefderijke Geest, die van U en van Uw Vader uitgaat, tot troost en sterkte op mijn weg, want niemand komt tot de Vader zonder U. Dit is zelf Uw Woord. En ook Uw Vader dient mij maar gedurig te trekken, want ik ben geneigd van U af te lopen."

O mijn vrienden, daar dit mijn weg was, behoeft gij niet verwonderd te wezen: dat ik zo menigmaal van verre stond, en mijn' weg in twijfel trok om deze reden: of alles in waarheid lag of niet.

Mij kwam ook nog eens voor: hoe de leiding van een ziel vergeleken kan worden bij de scheepvaart van Paulus (Hand 27), hoe Paulus genomen was, en dat een ziel ook gevangen genomen wordt door de Hoofdman, namelijk "Overtuiging van zonde en ongerechtigheid", en hij dan verslagen wordt, niet wetende wat te zullen doen! Maar nu gaat de Hoofdman heen, en zoekt een schip. Zo ook "Overtuiging" gaat ook zoeken, en vindt een schip "Eigen wil", waarmede hij op reis gaat. En - al verder van plaats tot plaats gaande - komt hij eindelijk in de plaats "Eigenzin", waar hij ook toegelaten wordt om zijn vrienden te gaan bezoeken, omdat hij op reis is. Maar de Hoofdman een ander schip gevonden hebbende, genaamd "Eigenkracht", en dit wat harder varende, kwamen zij daarmede spoedig in de plaats "Schone-haven", n.l. "Eigengerechtigheid." En dáár wilde het merendeel blijven, omdat het daar goed scheen. Zo ook de ziel. Maar de Hoofdman "Overtuiging" wilde maar weg, daar zijn

wil was verder te varen en hij geen rust had; maar de ziel - ziende dat zij alles zou moeten verliezen, en dat zulks buiten haar koers was - wilde liever in "Eigengerechtigheid" blijven, omdat de ziel meer geloof hechtte aan de eigengerechtigheid dan aan de hoofdman. Doch, toen de ziel dan ook zag dat het wat ongelegen was om daar te blijven, besloten zij om te zien: of zij op een andere plaats "Eigenheiligheid" konden komen. En als zij nu meenden hun voornemen haast bereikt te hebben, omdat het goed vooruitging, kwam tegen hetzelfde schip een storm van "Mistrouwen", zodat zij niet verder konden doorvaren. En nu vrezende dat het schip soms op een droogte, namelijk op "Zorgeloosheid" zoude vervallen, omgordden zij ook het schip, en dreven zacht heen, en kwamen in de plaats "Twijfelmoedigheid." En, gelijk zij ook al menigmaal uitzagen of zij geen land naderden, zo ook de ziel, die menigmaal gaat zoeken naar hoop. Maar die zagen zij niet. En toen waren zij bevreesd! Zo ook de ziel, die ziet dat zij achteruitgaat, omdat "de Hoop" weg is, waarnaar zij menigmaal omziet. En - die niet vindende - wordt zij beangst. Zo kwam er ook op dat ogenblik een groot en zwaar onweder, zodat het schip geweldig begon te slingeren. En - bevreesd dat zij op een plaat zouden komen - deden zij een uitworp. Zo ook de ziel, die haar zonden begint af te breken, waarmede ze het nog heimelijk hield. Er verscheen ook geen zon of maan in veel dagen, en het werd ook nog al meer onstuimiger, zodat de hoop om behouden te worden gans weg was. En, als de ziel in veel dagen niets genuttigd had, zei zij: "men had mij wel gehoor mogen gegeven hebben, dat wij deze schade niet geleden hadden!"

Maar nu komt "Geloof" tot de ziel, en vermaant goedsmoeds te zijn. Want er zal géén verlies geschieden dan alleen van het schip "Eigengerechtigheid", want daarmede kunt gij niet aan land komen! En - gelijk bij Paulus een engel stond - wordt de ziel ook verkwikt door "Geloof", omdat hij een afgezant van de hemel is. En die zei ook: dat zij voor de Koning moest komen. Want ik geloof dat het van God is, en weet dat het zo zijn zal. Maar het schip zal verspeeld worden. Zo ook de ziel. Zij moet vervallen van "Eigenzin, -wil en -krachten." En nu wordt zij ginds en weer geslingerd; want zij wil "Eigenzin, -wil en -kracht" nog behouden. Maar kan er niets mede doen.

Nu begint de ziel ook te peilen, en vindt niets dan droogte op droogte, waarop zij gaat vrezende en uitzien naar "Vertrouwen." Nu willen "Zin, wil en kracht" vluchten. Maar worden hierin belet. En als de Hoofdman wenste dat het dag werd, had de ziel nog begeerte naar spijs van "Hoop", want anders zou zij zeker omkomen! En nu komt "Geloof, Hoop en Vertrouwen" tot de ziel, en begint hetgeen waarmede de ziel gevoed werd uit te werpen. Zo begon ook de dag aan te breken, zodat zij de plaats van verre aanschouwden, en wilden het schip daar naar toe zetten, om ze te bereiken. Maar nu kwam het op een plaat, en dat was de "Onmacht", zodat het schip onbeweeglijk vast bleef zitten, zodanig: dat het begon te breken van het geweld der baren, zodat zij op een stuk plank of iets aan land kwamen. Zo ook de ziel. Die verliest alles op de bank van "Onmacht." Daar verlaat zij "Eigenzin, -wil en -kracht", en komt zodoende ook nog door "Geloof en Hoop" aan land, tot de HEERE Jezus. Want dan is zij het rechte voorwerp, omdat ze op de bank van "macht" alles verloren heeft. En als zij dan alles verloren heeft, leert zij vrije genade kennen en geen recht, en leert zien: dat het niet is desgenen die wil of loopt. Maar des ontfermenden Gods, door Christus Jezus, de HEERE van alle genade en zaligheid!

Zo was het ook nog eens dat ik van een plaats terugkwam, waar ik voor zaken geweest was, en onderweg zijnde - zo al nadacht over mijn staat, dat deze woorden er invielen: "gij zijt van de genade vervallen" (Gal. 5:4). O, wat was dat een slag voor mij! Ik ging bedrukt voort. En, een weinig daarna, de woorden: "gij zijt gewogen en te licht

bevonden" (Dan. 5: 27), zodat ik nog al bezwaarder werd.

Een poos daarna kwamen ook die woorden "uwe werken zijn niet vol gevonden voor God" (Openb. 3: 2). En dat kwam alles in de tijd van een half uur. O mijn vrienden, dat was ook weer een schok voor mij; maar ik mocht op dat ogenblik nadenken, en ook zeggen: "O ja HEERE, mijn werken in mezelf aangemerkt zijn niet standbaar. Maar, o HEERE Jezus! och, wil mijn zwakheid te hulp komen." Zodat ik nog al nadacht over die woorden, en thuis gekomen zijnde kwam een vriend mij bezoeken, welke 's avonds van te voren ook bij mij geweest was. Hij zocht mij te troosten. Maar het was alles tevergeefs, zodat ik tegen hem zei: "Ik vrees of er wel genade voor mij is!" Omdat daarop het vorige weer volgde en ik hem de tweede avond zei de woorden, welke mij voorgekomen waren, vroeg hij mij: tegen wie Hij dat zei, en vroeg mij ook of ik dan ook nog uit de werken der Wet gerechtvaardigd wilde worden, gelijk de Joden.

"O nee", zei ik. Maar gij kunt denken dat het een zwaar pak was dat ik te dragen had. En dit ging gepaard met zuchten, och! en ach! Anders kon ik niet. Zo is mij ook nog eens voorgekomen: "omdat gij n6ch heet zijt, n6ch koud. Maar lauw, daarom zal Ik u uit Mijn mond spuwen" (vergelijk Openb. 3: 16). Maar daar kon ik niet blijven. Dat openbaarde ook wel een roepen en vragen naar licht, troost en genade, om toch maar met de HEERE te zijn, en in zijn wegen te wandelen. Maar o! wat was dat toch moeilijk voor mij, om zulk een weg te bewandelen, en dan zulk een donkere ziel om te dragen!

Zo was het ook op een morgenstond, dat ik in de eenzaamheid aan mijn werkzaamheden was, dat mijn gedachten van mijn werk afgeleid werden, en ik werkzaam werd met de HEERE Jezus: hoe Hij in de wereld gekomen was om zalig te maken dat verloren was (Matth. 18: 11) en ik mij in mezelf ook verloren zag, en hoe er in mezelf ook geen kracht was om te bestaan voor Hem zonder zijn hulp. En, daar het de aanstaanden Rustdag bediening van het Heilig Nachmaal moest wezen, werd ik er sterk verlangende naar om het ook eens te mogen doen tot Zijn gedachtenis. Het was nu nog maar Woensdagmorgen. Maar o, het was mij al zo goed of ik het brood al gebruikte en de wijn al nuttigde, en ik ook te zien kreeg dat het voor mijn zonden was dat de HEERE van hemel en aarde zulk een lijden ondergaan had. O wat was ik toch verlangend naar die dag en ook reikhalzend uitziende ernaar! En - de Rustdag gekomen zijnde - ging ik dan ook aan de bediening. Maar ik vond het er niet gelijk ik het ondervond in mijn eenzaamheid, zodat het gebeurde dan ook weer bestreden werd. "Ziet gij nu wel?" was het in mijn binnenste, "dat het toen geen waarheid was; anders hadt gij het nu ook zo wel ondervonden."

Maar o mijn vrienden! ik kon het vorige toch niet vergeten, want mij kwamen op die Woensdag ook nog die twee verzen uit Psalm 116 voor, vers 7 en 8:

*"Wat zal ik, met Gods gunsten overlaán,
Die trouwen HEER' voor Zijn gená vergelden?
'k Zal bij de kelk des heils, Zijn' Naam vermelden,
En roepen Hem met blijd' erkent'nis aan.*

*Nu zal ik voor de weldan, die 'k genoot,
Aan Hem, naar mijn geloften, eer bewijzen;
Hem onder al Zijn gunstgenoten prijzen.
Hoe kost'lijk is in 's HEEREN oog hun dood!"*

Dus was het toen op dat ogenblik aangenamer dan op de Rustdag. Ook was het nog

eens op een Maandagvoormiddag dat ik aan mijn werk was, zo was ik verlangende om met de HEERE te leven, tot Zijn eer en verheerlijking, en zag ik ook: hoe onbekwaam ik daartoe was. O wat was dat smartelijk voor mij, daar het toch mijn keuze ook niet was om zo dor en dodig te verkeren, zodat er toen onder mijn werkzaamheden ook al een roepen en zuchten opging uit mijn hart tot de troon der genade. En o, wat werd mijn ziel verkwikt op dat ogenblik door de aangename vertroosting die er in mijn hart kwamen, namelijk: "Ik zal u geven verzadiging van vreugde en liefelikheden aan Mijn rechterhand, eeuwiglijk en altoos" (vergelijk Ps. 16: 11, berijmd vs. 6) en: "Ik zal u geven de gewisse weldadigheden Davids" (Jes. 55: 3) "om te wandelen in zijn wegen", en: "Ik zal u geven om te steunen en te leunen op de God des heils", en nog al meer vertroosting, zodat ik geheel opgeruimd was.

Maar dat duurde ook niet lang, of het was: "dat was voor u niet, anders had het wel met meer kracht toegegaan", zodat ik het ook alweer in twijfel trok. Maar ik kon het niet vergeten, want ik zag er nog gedurig naar om, zodat ik mezelf ook dan nog wel eens vergeleek met hetgeen de HEERE zei van Efraïm (Hos. 7: 11), dat hij een botte duif was zonder hart. En zo vond ik het ook menigmaal bij mij.

Zo was het ook nog eens dat mijn gedachten bepaald werden bij Lucas 1 het laatste vers: "en het kindeken wies op, en werd gesterkt in de geest, en was in de woestijnen tot de dag zijner vertoning aan Israël." Zo kwam het mij ook voor: hoe nu ook een kind van God opwast, en het ook die versterking des Geestes nodig heeft, zolang hij hier in de woestijn der wereld blijft, en ook versterkt wordt, totdat hij zich zal vertonen aan Israël, namelijk om voor die grote Rechter van hemel en aarde gesteld te worden, en van Hem te ontvangen hetgeen hem toegelegd is van Hem, die alle macht bezit in hemel en op aarde. O, wat was het toch ook mijn wens en bede: om ook zo nog eens een kind van God te wezen; want, als hij een kind is, dan is hij ook een erfgenaam van de hemel.

Zo was het ook nog een dag of drie daarna, dat ik over mijn staat nadacht, en die woorden mij voor de aandacht kwamen: hoe Jozef - toen hij zag dat Maria bevrucht was - ook van zins was om haar heimelijk te verlaten, om haar niet te schande te maken (Matth. 1:19). Hierbij kreeg ik te zien: dat nu ook een mens, die iets anders in zich gewaar wordt (maar niet weet wat) en afkeer krijgt van de wereld, en tot Gods volk óók niet durft te naderen, omdat hij denkt dat het geen waarheid is. Om ze ook niet in het openbaar te schande te maken, houdt hij zich ook terug. En, evenals die stem tot Maria kwam: "De Heilige Geest zal over u komen, en de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwen; daarom ook dat Heilige, dat uit u geboren zal worden, zal Gods Zoon genaamd worden" (Luc. 1: 35), zó zal het met de ziel ook in meerdere of mindere mate toegaan: niet hetgeen door de mens geboren wordt, maar uit de mens. Want de mens baart niets dan zonde. O wat was ik verwonderd, toen mij dat zo voorkwam. Maar . . . om dat nu op zichzelf toe te passen, dáár kwam het maar op aan! Want dan was het: "Hebt gij die stem ontvangen?"

Zo ontwaakte ik eens op een morgenstond met die woorden: "Vrede op aarde, in de mensen een welbehagen" (Luc. 2: 14). O wat was er toen een kalmte in mijn ziel op dat ogenblik. Maar dat verdween weer spoedig, zodat ik weer een maand of drie in nare donkerheid verkeerde, en in twijfelmoedigheid. Het was ook zwaar voor mij, voornamelijk eens van Zaterdag tot Maandagavond. Toen kwam er weer een weinig verkwikking. Maar o, wat had ik al niet te worstelen met het ongeloof! Dan kwam mij die Schriftuurplaats voor: hoe David vervaard was voor de schrik der hel (Ps. 18: 5 -7; 116: 3) en dat hij halve, ja zelfs hele nachten doorbracht met schreien en wenen (Ps. 63: 7; 119: 147) en dat hij zijn bedstede nat maakte van tranen (Ps. 6: 7), en dat vond

ik niet bij mij! Ook die Schriftuurplaats kwam mij voor: "zij hebben lust tot God te naderen" (Jes. 58: 2) maar ... niet "uit Mij" (Hos. 14: 9).

"Zie", was het dan, "dát is bij u zo gesteld, want het is alles nog maar lippenwerk", zodat ik al ginds en weer geslingerd werd, en ik niet wist waar ik het zoeken zou. "Want", was het dan, "bij Gods volk hoort gij niet", en bij de wereld kon ik het ook niet houden, en dat was een moeilijk verkeren, gelijk gij denken kunt. Zo kreeg ik ook op een Maandag een weinig verkwikking en inzien in de 51ste salm, dat "een gebroken en verslagen hart" de HEERE aangenaam was, en dat er ook wel een verslagen hart kan zijn, al worden er geen tranen gestort. Zo kwam mij ook op dat ogenblik uit de 42ste Psalm voor:

*"O mijn ziel! wat buigt g' u neer?
 Waartoe zijt g' in mij ontrust?
 Voed het oud vertrouwen weder;
 Zoek in 's Hoogsten lof uw lust." (vs. 7)*

Zodat mijn ziel een weinig adem schepte. Want te voren was de waarheid een gesloten boek voor mij, zodat ik het zelfs wel heb uitgedrukt: dat mijn beeld in de Psalmen niet stond, zodat het alles nog tevergeefs was voor mij, en dat alles nog maar van mezelf was dat ik lust had om de HEERE te dienen. Maar o! toen zag ik eerst eens: hoe er in mij geen lust was om Hem te dienen. Maar wel om Hem tot toorn te verwekken, zo Hij mij die lust niet beliefte te schenken!

Er verliepen zo verscheidene maanden met op en tegen. Zo was het op een Zondagmorgen, dat er in Gods Woord gelezen werd: (Efraïm) "is een onwijs kind, want anders zou hij geen tijd in de kindergeboorte blijven staan" (Hos. 13: 13) en dat was ik. Want ik nam niet toe, zodat ik een zware last kreeg; want toen was het hopeloos voor mij, en ik zou ook in de geboorte blijven steken en versmoren; waar ik drie â vier dagen mede te worstelen had. Evenwel werd het mij wel wat lichter, toen mij die woorden te binnen kwamen, welke die onrechtvaardige rechter zei van die weduwe, die hem lastig viel om haar recht te doen: "Hoewel ik God niet vrees en geen mens ontzie, nochtans - omdat deze weduwe mij moeilijk valt - zo zal ik haar recht doen!" (Luc. 18: 4 en 5). En hoe Jezus toen ook zei: "zal God dan geen recht doen Zijn uitverkorenen, die dag en nacht tot Hem roepen?" (vs. 7), en hoe Hij daar ook op liet volgen: "Ik zegge u, dat Hij hun haastelijk recht doen zal" (vs. 8), waardoor mijn pak wat lichter werd. Maar niet geheel verdween, totdat er weer een dag of vier verliepen, en ook het Avondmaal aanstaande was, en mij die woorden voorkwamen van de barmhartige Samaritaan. Daar werd ik werkzaam door, zodat mijn last geheel wegging. En toen zag ik, en had ook een klare bevatting van die Schriftuurplaats. Toen zag ik: hoe het met mij ook toegegaan was. Want ik was ook op de weg diep verwond. En bij Gods volk kon ik geen troost krijgen, hoewel ik het bij hen zocht om verlichting te krijgen. Maar zij gingen tegenover mij voorbij, totdat die barmhartige Samaritaan olie in de wonden kwam gieten en mij op Zijn schouderen legde, zodat ik geheel opgeruimd werd, en ik ook toen aan het Avondmaal ging, want ik zag toen ook dat Hij nog dezelfde was, die nog alles doen kon. Zo ging ik daar ook aan met lust en begeerte, zodat ik ook zeggen moest: "HEERE, Gij weet het, hoe ik nader om van U te ontvangen genade, hulp en sterkte." Ook was het nog eens dat ik op een gezelschap was en daar werd over dingen gesproken, welke tegen mij anders verhandeld waren. Maar wat deed ik? Ik zweeg erop, terwijl ik had moeten spreken. Daarop kwam de HEERE mij 's Maandagsmorgens al bezoeken met pijn in de zijde, en van zulken ergen aard dat ik bedlegerig werd. Maar o, wat heb ik dat recht Gods kunnen billijken, waarmede Hij kwam om mij te straffen! Maar o! dat verwekte ook weer een roepen en

vragen, met Psalm 38: "straf mij niet in Uw grote toorn, en kastijd mij niet in Uw grimmigheid" (vs. 1). Maar o, dat kan ik u zeggen: het was zo goed dat het een last voor mij was als er van de wereld gesproken werd. En toen kwam ook die waarheid tot mij: "Na twee dagen zal Ik u genezen, en de derden dag zal Ik u doen verrijzen" (vergelijk Hos. 6: 2). O wat was dat een kalmte! En dan ook die woorden: "uw genezing zal snellijk uitspruiten" (Jes. 58: 8), zoals dat dan ook heel spoedig geschiedde.

Naardat ik aangetast was, was de ziekte ook spoedig geweken. En toen ik op gaande benen was (maar nog niet kon werken vanwege de zwakte) kwam de verzoeker ook, en zei mij: "Ziet gij wel dat het niet van de HEERE is? Anders hadt gij nu ook kunnen werken!.." Maar ik mocht hem vatten, zodat ik zei: "wel de belofte te hebben om genezen te worden. Maar niet wanneer ik aan het werken zou gaan, en - al was het dan dat ik niet meer werken kon - de HEERE doen moest dat goed was in Zijn ogen", zodat de duivel wijken moest.

Ook was het later dat mijn vader erg ongesteld was, (en er geen behoud voor zijn leven denkelijk was), dat het gedurig bij mij was: indien het in Zijn Raad mocht bestaan om hem te helpen en zijn ziel te redden. En dat was aanhoudend. Maar hulp aan zijn lichaam verlenen kon ik niet dan veertien dagen voor zijn dood. Toen werd ik van hem losgemaakt met de waarheid uit Psalm 33: 31

*"Geen ding geschiedt er ooit gewisser,
Dan 't hoog bevel van 's HEEREN mond;
Zijn Godlijk' almacht spreekt, en 't is er
Zijn wil gebiedt, en 't wordt terstond.
Schoon de heid'nen samen
List op list beramen
God verbreekt hun raad:
Schoon de mogendheden
Snood' ontwerpen smeden
Hij belacht haar' haat." (vs. 5)*

en dan het vers:

*"Maar d' altoos wijze Raad des HEEREN
Houdt eeuwig stand, heeft altoos kracht:
Niets kan zijn hoog besluit ooit keren;
't Blijft van geslachte tot geslacht.
Zalig moet men noemen
Die hun Maker roemen
Als hun HEER' en God,
't Volk, door Hem te voren
Gunstig uitverkoren
Tot Zijn erv' en lot." (vs. 6)*

En toen werd ik losgemaakt van hem, en kon hem goed helpen, tot in het laatste toe. Maar het vragen en aanhouden bij de HEERE was opgehouden, zodat ik zag dat het des HEEREN Raad was. Ook was ik menigmaal vragende geweest: dat de HEERE hem niet op de Rustdag mocht wegnemen, om reden dat die dag dan geschonden zou worden. Toen kwamen mij 's Zaterdagsmorgens de woorden voor: "Zijn uitgang is bereid als de dageraad" (Hos. 6: 3), zodat ik vertrouwde dat hij die dag zou weggenomen worden, zoals ook gebeurd is. Maar daar werd ik ook weer aangevallen. Want: het was reeds tien uur des avonds! "Ziet gij wel?" was het, "dat gij u bedrogen

hebt?" maar ik zei: "Ja, dat is wel. Maar het is nog geen twaalf uur. Want zolang duurt toch de dag." Zodat het vertrouwen bij mij vast was, dat het toch gebeuren zou, gelijk hij ook om elf uur de laatste adem uitblies, en alles - eer de Sabbat aanbrak - opgeruimd was tot mijn verwondering.

Omdat het op die tijd slap van werk was op de winkel, kwam de verzoeker weder: "nu zult gij geen werk meer hebben, want het was alles nog maar om uws vaders wil", en ik gevoelde de last op mij drukken, welke nu op mij kwam om voor het huishouden te zorgen. Maar ik zei: "*de wil des HEEREN geschiede!*" En van het ogenblik af, dat vader begraven was, was er zeer veel werk en is er altijd gebleven, zodat ik zei: "gij zijt een leugenaar!"

Zo is het nog eens geweest, dat het kermis was, zodat ik met werken uitscheidde, om te huis genoeg te geven. Maar wat zou ik doen? Ik besloot naar het land te gaan om de te veld staande aardappels te bezien; gelijk ik ook deed. Maar nauwelijks was ik er, of ik werd in een gesprek van binnen gebracht. Het was dan: "dat ik naar huis zou gaan, en een andere rok en andere broek aantrekken, omdat het zo vuil stond om zo te lopen."

"Nee", zei ik, "dat doe ik niet." En toen was het weder: "Gij doet zulks 's Zaterdagsavonds wel; zo kunt gij het nu ook wel doen." "Nee", zei ik, "dat doe ik niet. Want 's Zaterdags is het een bewijs, dat de werkzaamheden gedaan zijn, en de Rustdag aanstaande is. En Jozua kreeg ook reine klederen aan (Zach. 3), zodat ik uw dag niet vieren wil." En toen was het: "Hoe zijt gij op die weg gekomen?" Ik zei: "Niet door kracht of geweld. Maar door het suizen van een zachte stilte. Ik ben getrokken met de geest van zachtmoedigheid" .. . En toen liet hij van mij af, zodat ik veilig mijn weg kon gaan. -

Later was het eens, dat er iets was omtrent de werkzaamheden, waardoor twist ontstond tegen mij. Maar onschuldig. Maar - heb ooit gevoeld, wat het is - dan op dát ogenblik, om onchuldig schuldenaar te worden, wat toen gebeurde, zoals ik roepen kon voor mijn vijanden. Zo kwam die waarheid: "zij zullen tegen u strijden. Maar tegen u niet vermogen" (Jer. 1: 19), en: "hij zal in deze stad niet komen, noch daar een pijl in schieten" (Jes. 37:33), "want de strijd is des Heeren" (vergelijk 2 Kron. 20: 15), zodat ik daar niets aan behoefde te werken. Zo ging het de een dag voor, en de andere dag na; zodat ik wel zeggen moest: "Tot hiertoe heeft mij de HEERE geholpen" (vergelijk 1 Sam. 7: 12).

Zo was het ook met het sterfgeval van moeder. Hoe ik daaronder geweest ben, kan ik alles niet melden, als: dat weet ik, dat het goed was; een volkomen berusten in de HEERE, dat Hij het wèl met haar gemaakt had! O, die zalige vertroosting, die ik toen gehad heb! Dat was wonderlijk. O, het 10e vers van Psalm 68 was zo zalig voor mij!

"Geloofd zij God met diepst ontzag!

Hij overlaadt ons, dag aan dag,

Met Zijne gunstbewijzen:

Die God is onze Zaligheid!

Wie zou die hoogste Majesteit

Dan niet met eerbied prijzen?

Die God is ons een God van heil;

Hij schenkt, uit goedheid, zonder peil,

Ons 't eeuwig zalig leven:

Hij kan, en wil, en zal in nood,

*Zelfs bij het naad'ren van den dood
Volkomen uitkomst geven."*

Zo heb ik wel eens horen zeggen van oude Christenen: "wat heb ik al niet aan mijn God gehad!" Maar dat moest ik ook zeggen. En tot zover kon ik niet ontkennen - al was mijn weg al wat duister - of daar was toch nog al eens een berusting in de HEERE. Ja, het was mij bij, en na moeders dood zo goed, dat ik Psalmen zong, terwijl mijn moeder gekist werd. En het bleef mij zo zalig, ook op de dag van haar begraven. Terwijl ik zo sprak tegen de vrienden, was er één vriend, die op dat ogenblik in dat geloof niet deelde, (want anders zijn wij allen door het geloof één), en die wilde mij mijn geloof omtrent moeder ontnemen, waar ik ogenblikkelijk een grote slag mee kreeg. Maar de HEERE zond mij dadelijk kracht uit de hoogte, zodat ik zeggen kon: "zou de HEERE mij dan zo iets bekend maken, en het dan onwaarheid zijn? ... Nee! daar is de HEERE te groot en genadig voor." En ik mocht daar zo over de deugden Gods uitweiden, omdat ik alles in Hem zag en niets in mezelf. –

Dit is mij nog enigen tijd bijgebleven; en toen kreeg de Satan weer de overhand over mij. Toen werd alles zo duister in mijn binnenste als de nacht. Maar bij tijden en ogenblikken werd het weer wel eens opgehelderd; maar ik moest alles meest voor mezelf houden, en maar zelden iets openbaren, door de gedurige bestrijdingen des Satans.

Ik ging geregeld, als mijn gezondheid het toeliet, (daar ik veel met een zwak lichaam te torsen had), des Zondagsavonds naar een oude, Godzalige vrouw, waar de HEERE Zijn klein kuddeke bijeenvergaderde, en waar Hij Zelf - naar ik geloven mag - nog al dikwijls in ons midden was, en het Woord, door Hem gesproken, bevestigde: dat, waar twee of drie in zijn Naam vergaderd waren, Hij in het midden zou wezen (Matth. 18: 20). Maar ik was daar meest maar toehoorder; zodat de duivel mij veel kwam aanvallen: "wat doet gij daar toch bij? Indien gij er bij behoorde, zou ge ook wel eens een mond krijgen om te spreken." Dus: "ik zou er maar van wegblijven!" Zodat er dikwijls veel strijd plaats had, eer ik weer voor die avond besloten was om te gaan. En dat kan ik tot roem van Gods genade getuigen: hoe heftiger de aanvallen des duivels waren om niet te gaan, hoe beter het uitkwam, daar de HEERE mij dan meestal weer een troostwoordje toe kwam spreken in mijn binnenste. En als de vrienden hun weg en zijn toestand verhaalden, hoe de HEERE hen van den beginne van hun verandering geleid en geleerd had, dan kreeg ik weer ruimte. Want dan kon ik toch op dat ogenblik God onmogelijk ontrouw wezen, en moest dan bekennen: "ja! dat en dat is bij mij ook zo toegegaan."

Maar nauwelijks vertelden de vrienden iets, dat bij mij niet zo letterlijk gebeurd was, of weer kwam de Satan alles roven, en was er weer duisternis van alle kanten. Zo werd mij eens door het hoofd van het gezelschap opgedragen, om bij het eindigen der bijeenkomst de HEERE te danken voor het goede, weer die avond aan allen bewezen, en een zegen te vragen voor het toekomende. En nu begon die man (omdat ik er op tegen had om het te doen) mij te vragen: of de HEERE het dan niet waardig was, en begon zo af te dalen tot in het minste greintje genade; en of ik dan durfde ontkennen: of de HEERE mij nu en dan niet eens een versnapering gaf op de weg? Ik kon dit onmogelijk ontkennen, zodat ik er eindelijk - na lang zuchten - toe overgegaan ben. En het gebed zelve was bijna niets dan zuchten: dat de HEERE mij toch maar eens uit die boeien wou verlossen, en brengen in die vrije, soevereine genade; zodat ik moet zeggen: "ik bad alleen maar voor mij."

Na die tijd ben ik er nog al eens verscheiden malen toe aangezocht. En ik mag niet

ontkennen - hoe gebrekkig het er naar toeging - of de HEERE wilde er nog al eens een zegen voor mijn ziel in leggen, die mij dan soms wel een poosje bijbleef. Zo is dat al enige jaren gegaan; zodat ik moet zeggen dat op en onder, licht en donker elkaar zo nu en dan wel eens mochten afwisselen. Maar vrijheid van spreken had ik niet.

O, wat heb ik wel genoeglijke ogenblikken des Zondags te huis doorgebracht, daar ik dan een preek las uit Groenewegen, Philpot, Van der Groe, of uit één van die oude, Godzalige leraren, daar wij van de openbare prediking verstoken waren, omdat de predikant, die wij toen bezaten, lijnrecht tegen de Waarheid in predikte, zodat wij er geen van allen konden kerken. En dat lezen des Zondags heb ik jaren lang volgehouden, totdat mijn lichaam zulks niet meer toeliet om zo lang te lezen, en toen deed mijn zuster het, met wie ik, na moeders overlijden, altijd samen geleefd heb.

Zo was de man van mijn andere zuster ook iemand, die een stil en ingetogen leven leidde, en die - naar ik mag geloven - meer inwendig ondervond dan hij wel openbaarde, hoewel ik er mijn hart nog wel eens tegen kon uitstorten. Deze had mede een zwak lichaam, daar hij met een kwaal behept was, en al erger en erger werd, zodat hij eindelijk geregeld binnenshuis moest blijven. En, daar schonk de HEERE mij de belofte, dat Hij hem - vóórdát hij deze aarde zou verlaten in de volle ruimte zou stellen. En dit durfde ik niemand te openbaren. Maar ik bleef maar wachten.

O, wat volgde daar een strijd op, omdat mijn zwager (dagelijks verachterende), bleef zoals hij was; dit wil zeggen: wel overtuigd dat de HEERE rechtvaardig zou wezen, om hem in de eeuwige verdoemenis te storten. Maar ook: dat Zijn genade en barmhartigheid daar tegenover stond, en Hij óók machtig was hem uit des duivels klauw te rukken en hem (uit louter genade) al zijn zonden en schuld te vergeven. Maar ... geen verzekering dat zulks geschied was! En - daar er meer vrienden en vriendinnen waren, die het geloof gekregen hadden dat de HEERE hem in genade aan zou zien, en dit tegen mijn zwager gezegd werd - zo zei hij maar gedurig: "Mensen, dit baat mij niets, zolang ik de vrijbrief niet uit des HEEREN Jezus Christus eigene handen heb, zodat ik kan zeggen: Gij zijt mijn en ik ben dijn."

En dit duurde zo tot twee dagen voor zijn sterven. En daar kwam de HEERE af en bracht hem over uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht, zodat ook ik aan de bedstede geroepen werd (hoewel ik er toch verscheiden malen daags kwam), en mocht het toen uit zijn eigen mond vernemen: hoe de HEERE hem nu te sterk geworden was, en hij nu alles kon verlaten, en met Paulus kon zeggen: dat hij bereid was "niet alleen gebonden te worden. Maar ook te sterven te Jeruzalem voor de naam van de HEERE Jezus" (Hand. 21: 13), en hij is ook zo in die ruimte mogen ontslapen. - Wel, mensen! wat heb ik een sterkte uit dat sterf bed gehad. Want: zulk een teken vooruit gehad te hebben, en nu zo ruim uitgekomen!

Daar heb ik een geruime tijd in mogen leven. Die ruimte bleef evenwel niet zeer lang duren, daar mijn tijdelijk bestaan ook meer en meer verachterde; zodat ik zelf niet veel werk meer kon verrichten, doordien mijn lichaam meer en meer verzwakte, zodat ik wat benauwde tijden en ogenblikken doorgestaan heb, omdat ik alles al verkocht zag door de schuldeisers, en ik nog van de armen begraven zou worden! Wat kan de duivel een mens - onder de toelating Gods - niet ver brengen! Zo heb ik een jaar of wat doorgebracht. En toen, op een tijd, was ik in de tuin erwten aan 't plukken, en daar moest ik tussen de erwtenbedden neervallen, zóó klein mocht ik mij voor de HEERE gevoelen. En daar kwam kracht uit de hoogte op mij, en sterkte de HEERE mij met Zijn Woord, en voelde ik Zijn Geest op en in mij neerdalen, zodat ik mocht uitroepen: "HEERE! wat zijt Gij toch lankmoedig, om naar zulk een nietige aardworm te komen

omzien, die zijn gehele leven - van de aanvang af - niets gedaan heeft dan met hand en tand U tegenstaan; en dat Gij die nu - uit vrije ontferming - alle zijn zonden in de eeuwige vergetelheid wilt werpen, en hem vergiffenis wilt schenken door het bloed van Uw lieve Zoon, Die op Golgótha Zijn bloed voor al des HEEREN volk en ook voor mij vergoten heeft."

En toen kreeg ik behoefte om de volgende dag - zijnde Zondag - een preek te lezen over Jesaja, waar geschreven staat: hoe Hij (namelijk de HEERE) "de koperen deuren zal verbreken, en de ijzeren grendelen in stukken zal slaan" (Jes. 45: 2). En dit heeft mijn zuster ook voor mij gelezen. En o! welk een zaligheid heb ik daarin mogen smaken, dat zulks nu bij mij ook gebeurd was. Ik kon de grootheid en goedertierenheid en genade des HEEREN niet op, en had al het volk wel toe willen roepen: "komt allen toe, en hoort wat de HEERE aan mijn ziel gedaan heeft!"

En ook veel vrienden heb ik laten roepen om hun de wonderen Gods te verhalen, want er staat met recht geschreven: dat de stenen eerder zouden spreken, dan dat deze zouden zwijgen! (Luc. 19: 40). Nee, mijn mond liep over van alles, wat de HEERE mij - nietige aardworm - bewezen en geschonken had.

Van die tijd af had ik niets geen moeite meer met mijn aardse zaken, en kon ze de HEERE gerust toevertrouwen; want ik had er niets aan te doen. Mij was het geloof geschonken: dat de HEERE alles voleinden zou (Ps. 138: 8), en dat was genoeg; zodat ik mijn zaken kon besturen of ze niet meer voor mij waren. De HEERE bleef mij gedurig op die weg sterke, en meer geloof schenken, zodat ik verlangende en uitzierende was om van deze aarde ontbonden te worden en met Christus en alle de gezaligden in de eeuwige heerlijkheid verenigd te zijn, waar géén leed of smart meer wezen zal. Maar een eeuwig Hallelujah! lof de HEERE!

NASCHRIFT.

Niet lang hierna is zijn uitzien en verlangen om dit aardse met het hemelse te verwisselen ook vervuld, nadat hij al meer en meer door de HEERE van deze aarde en van al wat hem lief en dierbaar was, werd losgemaakt, daar hem deze woorden met kracht in zijn binnenste kwamen: "laat los, en gij zult losgelaten worden" (Luc. 6: 37), en kon hij toen - zoveel als hij vroeger gezwezen had - nu daarentegen de wonderen Gods tegen ieder van de vrienden gedurig uitbazuinen, hoewel zijn lichaam gedurig zwakker werd, totdat hij een zeer zware koorts kreeg, die hem een grote schok gaf, zodat hij nu bedlegerig werd. Maar - al werd zijn lichaam zwakker - zijn ziel sterkte de HEERE des te meer.

Op zijn ziek- en dan ook sterfbed werd hij door een vriendin bezocht, en toen deze vroeg: hoe het nu met hem ging, antwoordde hij: hoe de HEERE hem voorgekomen was: "laat los, en gij zult losgelaten worden", en hij nu ook van alles los was, en alles nu gerust kon verlaten. Zo de HEERE nu deed, was het goed!

Tegen een andere vriendin zei hij nog: hoe het nu zulk een voorspoedig rijden was, daar de HEERE zijn Metgezel, Helper en Steun was. Zo heeft hij een paar dagen gelegen, en leed zeer veel van de borst, zodat het spreken hem begon te bezwaren, en - wanneer men nog iets van hem wilde weten aangaande het werk in de winkel - moest hij dit met een krijtje op een plankje schrijven.

Zo kwam er ook een Godzalige vriend van hem aan zijn sterfbed, die vroeg: hoe of hij zoal onder alles stond. En - nu niet meer kunnende spreken - zo vroeg hij ook krijt en plankje, en schreef hierop de woorden van Job: "Want ik weet, mijn Verlosser leeft, en als zij na mijn huid dit doorknaagd hebben, zal ik uit mijn vlees God aanschouwen, en mijn ogen zullen Hem zien en niet een vreemde" (vergelijk hfdst. 19: 25-27); dus

het geloof was zeer sterk in hem.

Zo is hij, rustig en kalm, na acht dagen bedlegerig te zijn geweest, in de HEERE ontslapen, op de 16de Maart 1881, in de ouderdom van 62 jaren en 5½ maand.

**5. GODS GENADE VERHEERLIJKT AAN EEN RUIM 70-JARIGE
ZONDAAR**

ABRAHAM VOLAART Wzn.

**GEBOREN TE NIEUWE TONGE DE 4e OCTOBER 1842 EN
OVERLEDEN TE DIRKSLAND 13 JANUARI 1922, 'S NAMIDDAGS 6 UUR.**

DOOR HEM ZELF BESCHREVEN.

MET EEN KORT VOORWOORD EN BESLUIT VAN W. M. VOLAART.

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2018**

Persoonlijke gegevens Abraham Volaart

<https://www.genealogieonline.nl/stamboom-stufken/scans.php?indiv=I1651>Hij is geboren op 3 oktober 1842 in Nieuwe Tonge, Zuid-Holland, Nederland.

Hij is overleden op 13 januari 1922 in Dirksland, Zuid-Holland, Nederland, hij was toen 79 jaar oud.

Hij is begraven op 17 januari 1922 in Nieuwe Tonge, Zuid-Holland, Nederland.

Gezin van Abraham Volaart

Hij is getrouwd met Paulina Goemaat op 27 mei 1864 te Herkingen, Zuid-Holland, Nederland, hij was toen 21 jaar oud.

Kinderen:

Willempje Volaart 1865-1900

Maria Sofia Volaart 1866-1936

Wouterina Anna Volaart 1868-1939

Maatje Volaart 1869-1935

Martinus Volaart 1869-1869

Martijntje Volaart 1871-1945

Cornelia Elizabeth Volaart 1873-1942

Pietertje Jacoba Pietertje Volaart 1874-1915

Wouter Martinus Volaart 1877-1879

Arentje Volaart 1878-1879

Wouter Marinus Martinus Volaart 1879-1948

Abraham Volaart 1881-1940 [....](#)

Arendje Volaart 1883-1966

Paulina Volaart 1883-1977

Neeltje Volaart 1885-1914

Wilhelmina Volaart 1888-1888

VOORWOORD

Aan de lezer.

Wij lezen van David, de man naar Gods hart, dat hi, door des Heeren Geest, goed geleerd had, de weg der goddelozen, hoe dat niet anders door deze mensen geleerd wordt als onrecht doende en onrecht sprekende. Maar tegenover dezen staat de rechtvaardige, waarvan hij ook geleerd had, dat die het recht liefhebben; (leest hiervan Psalm 37) daar hij van zulke rechtvaardigen getuigt: "De mond des rechtvaardigen vermeldt wijsheid; en zijn tong spreekt recht. De wet zijns Gods is in zijn hart; zijn gangen en zullen niet slibberen", en besluit het geluk van de rechtvaardigen, zeggende: "Let op de vromen, en ziet na de oprechten, want het einde van die man zal vrede zijn".

Nu, ook van deze dierbare afgestorven lieve vader mag getuigenis gegeven worden; hoewel een arme in zichzelf alles te kort komende zondaar, door de zonde alles verloren. Maar door 's Heeren lieven Geest hiervan goed ontdekt en geleerd, ook door de Heere een oprechte Sioniet gemaakt en door het dierbaar bloed Christi gekocht en verlost, gelijk u hiervan in zijn geschrift lezen kunt.

Nu, het lieve volk des Heeren, dat hem in zijn leven van nabij gekend hebben, weet dit zeer wel, en allen van 't erfdeel des Heeren, die kennis aan hun zelf door genade hebben gekregen, de kleinen met de groeten, zullen dit wel verstaan, hetgeen deze arme Sioniet komt mededelen, waardoor zij nog vertroosting en moed zouden kunnen scheppen, en voor degenen, die dit alles nog komen te missen, en dit werkje in handen krijgen, och, dat u er nog eens heilig jaloers op gemaakt mocht worden, opdat u uw ongeluk ook eens recht mocht leren kennen, met de uitroep in uw ziele: "O God, mocht u ook mijn arme ziel nog eens genade bewijzen, eer het voor eeuwig te laat is." Want ik roep het arme volk des Heeren in dezen weg tot getuige: Was dit uw eerste werk niet, dat u ongelukkig was toen de Heere uw ogen kwam te openen?

Ik wens u dan allen, die dit nog mist en er ook nog geen behoefte aan heeft, dat. het Lieve Wezen 't gewicht van dood en eeuwigheid, en de noodzakelijkheid van de waarachtige bekering op uw zielen mag binden en drukken. Dit is mijn hartelijke wens en de gunning mijner ziele, hetgeen ik onder het oog van een Alwetend God getuige. Mochten er nog gevonden worden, die hier de spot mee drijven zouden, wacht u, want de Heere is een jaloers God op Zijn eigen Eer, en zal de spotters van de aarde verdoen, naar verluidt van Zijn dierbare Woord.

Ik wens dan hiermede te sluiten, hopende, dat de Heere dit gebrekvolle niet alleen moge zegenen. Maar ook heiligen aan veler zielen, tot bekering voor onbekeerden, tot uitbreiding van Gods Koninkrijk, en afbreuk van 't Rijke des Satans, is mijn hartelijke wens om Jezus' wil.

Een in alles tekortkomende en alles bedervende Adamiet,
W. M. V.

Als opmerking diene, dat het verlangen van onze lieve vader is geweest, dit geschrift in zijn leven niet in druk te brengen. Maar dit te doen na zijn dood, heeft hij niet verboden. Maar 't moest gebeuren zonder enige verheerlijking van hem persoonlijk, daar hij in zichzelf de nietigheid grondig geleerd had en alleen God de eer van alles toekomt.

W.

Mijn Geliefde Kinderen!

Wij lezen in Psalm 77 : 12, dat de godvruchtige Asaf zegt: "Ik zal de daden des Heeren gedenken; ja, ik zal gedenken Uw wonderen vanouds her."

Sedert enige jaren lag het in mij hart, om de wegen des Heeren, die Hij met mij gehouden heeft, op papier te brengen, zodat u na mijn dood nog een gedachtenis van uw oude vader zonde hebben. Maar daar ik nog voor eigen rekening over de aarde liep, durfde ik hier niet aan te beginnen.

Maar nu de Heere uit eeuwige goedertierenheid, door het dierbare bloed van Zijn Lieve Zoon Jezus Christus mijn zonde en schuld heeft vergeven, zo kreeg ik bij vernieuwing daar weder lust toe.

Mocht de Heere mij verwaardigen zijn hulp hierin te verlenen, mijn ontrouw geheugen te versterken, ten einde een terugleiding te schenken, om dit in orde te mogen daarstellen, tot zijn eer om Zijn lieven Zoons wille.

"Korte smeekbede".

"O! mijn lieve Koning Heere Jezus, mocht u mij nu als het U belieft, willen helpen, om dan dit voorgenomen werk te doen, tot uw Eere, opdat het dan uw goedkeuring mag wegdragen, zodat het dan tot zegen van mijn arm zaad en kroost, en tot troost voor Uw arme bedrukte Sion mocht strekken, dat het nog heilig jaloers gemaakt worde om U, Heere Jezus, te leren benodigen, hetzij bij aanof voortgang voor hun kostelijke zielen voor die aannaderende eeuwigheid."

Het was dan in de weg van Gods aanbiddelijke Voorzienigheid, dat ik de **4^e oktober 1842** het levenslicht mocht aanschouwen in de weg der natuur te Nieuwe Tonge, waar ik op de Stoofdijk in de z.g.n. "Arke" ter wereld kwam, uit mijn ouders: Wouter Volaart Jzn. en Willem van Eesteren Adr., beide mensen uit de middenstand.

Mijn grootouders waren Jan Vouteert, dijkhaas te Battenoord, en Pietertje van de Houten.

Mijn moeder was de dochter van Abn van Eesteren en Martijntje Vaalburg, winkelier van hun beroep. Mijn grootvader, A. van Eesteren, is overleden in de tijd, toen ik geboren ben, zodat ik hem niet gekend heb. Maar volgens getuigenis der kinderen Gods te Nieuwe Tonge, is hij de Eeuwige Heerlijkheid ingegaan.

Toen mijn ouders een jaar of vijf gehuwd waren, stierf mijn vaders vader, en daar die mensen niet onbemiddeld waren, kregen mijn ouders een eigen huis aan de rechterzijde der Voorstraat te Nieuwe Tonge.

Nu, omdat mijn moeder in de winkelnering was groot gebracht, hebben zij dit voortgezet. Maar mijn vader bleef aan de Polder Klinkerland werken. In die tijd overleden mijn beide grootmoeders, voor zover mij bekend, beiden voor eigen rekening de eeuwigheid ingegaan.

Nadat mijn ouders een jaar of tien gehuwd waren, behaagde het Lieve Wezen mijn moeder in 't hart te grijpen, zodat zij een arme zondares gemaakt werd aan de Troon der Genade, en hoewel ik toen nog jong was, zag en hoorde ik haar dikwerf schreien en wenen over haar schuld en zonde, terwijl zij grote lust en begeerte kreeg om Gods Woord en ook oude schrijvers te onderzoeken. Maar daar zij gebrekkelijk kon lezen, zo moest ik dat veel voor haar doen. Ik kreeg ook van die tijd af een geheel andere opvoeding, zodat ik al vroeg bekend werd met het dierbare Woord Gods, en omdat mijn moeder zulk een tedere consciëntie had over de zonde, zo werden ik en mijn broeder, Martinus, die 4 jaar jonger was als ik, zeer nauw opgevoed, dat niet erg naar ons genoegen was, omdat de dwaasheid gebonden ligt in 't hart des jongens.

Niettegenstaande op mijn 12e levensjaar ik reeds indrukken van dood en eeuwigheid kreeg, daar ik mij herinner, op een tijd tegen mijn broeder Martinus gezegd te hebben: "Jongen, we moeten anders gaan leven als wij nu doen, want als wij zo blijven leven, gaan wij zeker verloren."

Maar ach, lieve kinderen, als 't de Heere van zijn kant niet behaagt door te werken, dan zijn alle onze voornemens maar spinnenwebben, die, als men ze aanraakt, ras in stukken vallen, omdat het alles gaat in eigen kracht; dan gaan onze goede voornemens weg gelijk ze gekomen zijn.

Nu, zo zijn we dan voortgeleefd tot de 26^e Oktober 1856; toen behaagde het de Heere om mijn geliefde moeder tot Zich te roepen, nadat zij jaren lang een zwak lichaam had te torsen gehad, bestaande in zwerende borsten en benen, en ten laatste het maanwater, waar zij onder bezweken is, en eer zij de adem uitblies, heeft zij nog getuigenis gegeven, dat zij in 't geloof is overleden, met deze woorden uit Psalm; 68 : 10: "Hij kan en wil en zal in nood, Zelfs bij het nad'ren van de dood, Volkomen uitkomst geven."

En zo is zij de Eeuwige Heerlijkheid ingegaan. O! wat heb ik later wel jaloers op haar geweest, dat de Heere haar zo jong, in de ouderdom van 34 jaren, verlost heeft van een lichaam der zonde en des loods.

Maar ach, mijn lieve kinderen, ik moet nu tot mijn schaamte zeggen, niets kon inbreuk maken op mijn arme ziel, omdat ik onder dit alles een verharde zondaar bleef voor God.

Nadat mijn moeder gestorven was, heeft mijn vader de winkelzaak opgeruimd, en is toen op Battenoord gaan wonen.

En daar mijn oom Thomas Volaart, die aldaar Polderbaas was, het volgende voorjaar ook overleden is, is mijn vader in de weg van Gods algemene Voorzienigheid in diens plaats baas geworden.

Toen wij ongeveer 1,1/2 jaar te Battenoord woonden, is mijn vader hertrouwd, met de Wed. van L. Luchtenburg, genaamd Anna Timmer.

Uit dit tweede huwelijk zijn ook nog drie kinderen geboren, waarvan er nog twee in leven zijn, n.l. Jan Volaart en Pietertje Jacoba Volaart. Ook in dezelfde tijd heeft de Heere mijn eigen broeder Martinus door de dood van onze zijde weggenomen; hij is voor eigen rekening de eeuwigheid ingegaan.

Zo ben ik nu gekomen tot de leeftijd van 21½ jaar, toen ik in het huwelijk getreden ben, met uw geliefde moeder, **Paulina Goemaat** en haar moeder was Maria Goemaat en daar uw lieve Moeder een kind buiten de huwelijken staat geboren was, zag ik daar evenwel geen zonde in om met haar in 't huwelijk te treden, omdat wij stekeblind zijn voor enige zonde als zonde geen zonde en schuld geen schuld voor ons geworden is, al ie het ook tegen Gods Woord in. Maar het was onder het algemeen bestel Gods, daar er nog zaad voor Hem, uit dit ons Huwelijk geboren moest worden, waar ik op 't ogenblik onder dit schrijven nog ogen oorgetuige van ben.

En toen wij twee jaar gehuwd waren, kwam dat Lieve Wezen alweder met zijn roepende stem tot mij, met die waarheid: "Het is beter met weingen behouden te worden, dan met velen verloren te gaan."

Juist in diezelfde tijd werd op Herkingen, waar ik woonde, een vrouw door God krachtadig bekeerd, die vrouw was hertrouwd uit haar weduwschap met Deonisius van Dalen.²

² Uit levensbeschrijving van **Maria van Beek**: Zij huwde met D. van Dale, secretaris en gemeente-ontvanger te dezer plaats, die voor haar een zorgdragende man en voor de kinderen een zorgdragende

Omdat ik bij gedurigheid die roepstem in mijn hart gevoelde, ben ik in die tijd menigmaal bij haar geweest en wegens jaloersheid heb ik wel een emmer tranen gestort, daar ik na het verlies van mijn lieve moeder, grote achting en liefde in mijn hart gevoelde voor dat volk des Heeren.

Maar ach, mijn lieve kinderen, die bemoeienissen des Heeren zijn weer overgegaan zodat ik de wereld weer ben ingegaan. O, wat heeft het Lieve Wezen toch een taai geduld in het dragen van zulke helwichten als wij toch door de zonde geworden zijn. Hoewel ik sedert die tijd een open geweten heb gehad, maar och, lieve kinderen, wanneer de Heere met zijn genade in 't hart niet doorwerkt, is de zonde krachtiger dan ons geweten, zodat wij niet anders doen, dan onze eigen rampzaligheid uitwerken.

Het is mij in die tijd gebeurd, dat ik kreeg te geloven, dat er een God was en dat ik nu met die God in rekening stond en hoe ik het zou maken, als ik voor die God moest verschijnen. Maar o, mijn lieve kinderen, dat woog mij toen wo zwaar, dat ik 's avonds niet durfde gaan slapen, gelovende zeker, als ik mijn ogen dicht durfde te doen, dat ze in de hel zouden opengaan. Maar toch door de vermoeidheid des lichaams, door het de gehelen dag tobben en zwoegen, dat ook weer gevolgen der zonde zijn en de vrucht ervan, valt het lichaam in slaap; maar o, als ik dan weer wakker werd, was het zulk een wonder, dat ik niet in de hel lag.

En dit alles werkte nog niets op mijn kostelijke ziel uit tot zaligheid.

O, wat moet de Heere dan dikwijls nog diepe wegen met ons inslaan om ons terecht te doen brengen eer wij tot staan komen.

Dit heb ik ook moeten ondervinden in de weg der natuur, want toen ik **vijftien jaar getrouwd** was, zijnde in het jaar 1879, toen gaf de Heere ons een jaar van zware beproeving, want omstreeks Pasen werden er twee kinderen ernstig ziek, zodat wij ons enigste zoontje, zijnde twee jaren en zes weken, door de dood moesten missen; terwijl wij acht meisjes hadden en dit een jongetje; zo kunt u wel nagaan, welk een smartgevoel dit voor ons was. Ik voor mij weet zeer wel, dat 14 dagen na het verlies mijn hart pijn deed wegens vijandschap tegen God, hoewel ik toen dat niet verstond. Maar later heeft de Heere mij dit geleerd door ontdekking.

Nu dan, 6 weken na dit verlies werd ons weder een zoontje geboren, namelijk uw broeder Wouter, die op 't ogenblik nog leeft. In 't zelfde najaar werden alle kinderen ziek van de mazelen en roodvonk en wel zoo, dat eerst de kleinen ziek werden, terwijl de grootste kinderen nog drie zakjes krielpotertjes op 't land hebben opgezocht terwijl door de vele regen het land niet kon worden opgehakt, zodat de aardappelen hierdoor zo slecht waren, dat ze geen eten waard waren, dus is het te begrijpen wat die potertjes waren.

Ook daarna werden die grote kinderen ernstig ziek, zodat uw moeder het gehele najaar thuis moest blijven, om de zieke kinderen op te passen en te verzorgen.

In deze droevige ellende werd er ook nog een kind door de dood van 1,1/2 jaar weggenomen. Nu onder dit alles was het werk afgelopen en waren die drie zakjes potertjes onze gehele wintervoorraad; u kunt dus wel nagaan hoe bedrukt wij er voor zaten.

En toen heeft de Heere weer bemoeienissen met ons willen nemen, want wij woonden destijds te Battenoord. Daar woonde een oude Godvrezende schipper, namelijk Teunis Bezemer, die gaf de Heere op zekeren nacht werkzaamheden met ons gezin, zodat hij des morgens door de sneeuw heen uw moeder kwam opzoeken en terwijl hij in huis kwam, zat uw moeder die potertjes te neuzen, daar ze te klein waren om te schillen.

Zij zong, daar zij altijd een opgeruimd humeur had.

Toen zei de schipper: Ik moet eens bij u komen kijken hoe of het bij u gaat, want ik heb de gehelen nacht niet kunnen slapen, aangaande uw huisgezin en dat hij nu van de Heere gestuurd was, waarop hij uw moeder vroeg wat zij met die poteitjes doen moest. Zij zei: "Die moeten wij vanmiddag eten; er zitten nu wat gehakte koolbladeren in de ketel, die stampen wij door elkaar met een okkernootje vet en water en zo eten wij het smakelijk op."

Maar nu was die schipper zo verwonderd, dat die moeder daarbij nog kon zingen. Hij zei: "Daar begrijp ik niets van," waarop uw moeder zei: "Mijn man tobt zo hard hij kan om een centje in huis te brengen en ik hou het zo kort bij elkander als ik kan om eerlijk door de wereld te geraken en nu kan ik er verder niets aan doen, dat wij zo schraal door de tijd moeten sukkelen." Toen zei die oude man: "Maar hebt u nu anders niet?" Uw moeder zei toen: "Schipper, daar hebt u de kelderdeur, kijkt maar eens, wat er in is." En daar zag hij niets anders als die kleine potertjes, waarop hij vroeg: "Maar hebt u nu anders niet?"

Toen zei uw moeder: "Omdat ik van uw komst niets geweten heb, zo heb ik ook vanzelf niets voor u kunnen versteken. Maar daar staat de ladder, kijk ook op de zolder wat of daar is."

Nu, daar zag hij ook niets liggen en zei toen: "Wel wijf wat heb ik met u te doen. Maar nu heb ik niets om u te geven, omdat ik niet over mijn eigen goed te beschikken heb (stadskind). Maar stuur uw kinderen elke avond om wat boterhammen en Ik zal wat goede zakken opzoeken, die kunt u aan elkander maken voor dekking uwer kinderen op het bed.

Ook zal ik direct naar J. Vreeswijk gaan (zijnde eerste wethouder van N.-Tonge) om te trachten of hij u van gemeentewege ook helpen kan." Dit heeft hij dan ook gedaan, want in dezelfde voormiddag kwam Vreeswijk en zei, dat Bezemer hem die boodschap had gebracht en na gedaan onderzoek bleek hem duidelijk, dat het zo was. Uit medelijden gaf hij uw moeder direct f 2 en zei toen: "Nu moet u uw man hedennamiddag met een kruiwagen naar N. Tonge sturen, dan zullen wij zien, om u wat in uw noden te steunen." O, mijn lieve kinderen, wat was dit een zware post voor mij, daar wij nog nooit geen gebedeld brood gegeten hadden en nu als een bedelaar voor dat gemeentehuis te staan, (want er was een commissie gevormd om de noodlijdenden te steunen) omdat wij zulke hoogmoedige harten hebben, althans ik wel, die maar niet willen bukken voor God. Maar als de nood aan de man komt, dan leren we wel bukken, want hoe gebrekvol het altijd bij ons is geweest, toch hebben we onze nood aan geen mensen kenbaar gemaakt. Maar uit kracht van opvoeding en het onderzoek van Gods dierbaar Woord, had ik altijd het oog naar de Heere gericht, die helpen kan als het Hem behaagt. Maar nu ter zake: Ik kreeg dan van die commissie een mud steenkolen, 2 broden, een vijf kop erwten, en een lekker stuk spek.

O, lieve kinderen, een koningskind was niet zo rijk als ik toen was, zodat ik geweend heb van blijdschap. En voorts kon ik tweemaal per week om ondersteuning komen.

Nu, zo zijn we die winter ook begonnen om mosselen en alie-kruikels op het slik te halen, om ze te Middelharnis, Sommelsdijk, Dirksland en Melissant te verkopen. Och wat hebben wij toch moeten tobben om aan de kost te geraken en eerlijk door de wereld te komen; als ik daar met mijn gedachten inkom, o, dan breekt mijn hart nu heden nog, over mijn drie oudste kinderen, namelijk Willempje, Maria en Wouterina, nog zo jong en dan zoveel moeten lijden. De oudste was 14 jaar, de tweede 15 maanden jonger en de derde weer 15 maanden jonger als de tweede en dan kon het zo koud niet zijn of die arme kinderen moesten ook mede om mosselen en kruikelen op 't

slik te helpen rapen en als wij dan thuis kwamen, dan gauw droge kousjes aan de voetjes en een boterhammetje met warm drinken gebruikt en dan moesten die twee jongste kinderen met een touwtje over hun schouder voor de kruiwagen trekken, en daar ik vlug ter been was, moesten die arme kinderen bijna altijd op een drafje lopen. Wanneer wij ons vrachtje verkocht hadden, dan waren we samen o zo blijde.

Op deze wijze heeft de Heere ons zodoende bewaard om honger te lijden. Maar wat liggen er dan gebedjes langs dijken en wegen, dat weet de Heere alleen.

Het is dan ook nog eens gebeurd, dat het Vrijdagavond geworden was, en de verdiensten zo weinig geweest waren, dat het voor uw moeder stond, wanneer het Zaterdagavond zonde worden, dat zij geen cent zou hebben om naar de winkel te gaan. Maar ziet wat er nu gebeurde. Dezelfde Vrijdagavond werd ik per brief verzocht om onze oude schoolmeester te helpen begraven als drager en hiervoor werd een gulden betaald. Ja, toen heb ik met uw moeder met tranen in de ogen. gezegd: ".Dat is van God, zo ongedacht en onverwacht."

Nu, op zulk een wijze heeft de Heere ons menigwerf uitgeholpen.

Wij zijn dan zo voortgesukkeld tot 't laatst van 1883, toen heeft het Lieve Wezen weer wonderen gedaan aan ons ellendigen. Toen was de nood zo hoog gerezen wegens de geringe inkomsten, die wij hadden, dat het de 2^e Kerstdag 's namiddags na stond, dat er om 5 uur niets op de tafel zou zijn om te eten of te drinken.

Maar o, lieve kinderen, ziet in deze de wonderen des Heeren. Eer het vijf uur geworden was, toen was er bij geen burger meer op de tafel als bij ons: kersseweggen, witte brood, boter, koffie, suiker, ja nog centen voor uw moeder op de tafel gebracht.

O, wat hebben we toch met een wonderdoend God te doen, die zoveel bemoeienissen wil maken met mensen, die niet anders dan de hel verdiend hebben. O, mijn lieve kinderen, hier mocht ik ondervinden, hetgeen de Apostel zegt in Romeinen: Als de schrik des Heeren u niet tot het geloof kan bewegen, dat het dan zijn goedertierenheden mochten doen. O, toen was het mij onmogelijk, langer te kunnen zwijgen; de stenen zouden eer gesproken hebben, dan dat ik kon zwijgen. Toen mocht ik hardop mijn stem tot God opheffen in de gebeden.

Och, wat mocht ik toch kinderlijk en ootmoedig tot de Heere naderen in mijn diepe onwaardigheid, nietigheid en alleszins verbeurdheid voor de Heere uitschreien. O, dat zal ik nooit vergeten, die goedertierenheid van het Lieve Wezen en dat aan zulk een als ik was.

Maar ziet nu eens wat er verder gebeurde. 5 dagen later, zijnde de laatste dag van dat jaar, toen is uw zuster Paulina geboren. Alles in de beste orde. Maar tegen de avond kreeg uw moeder zulke benauwdheden, dat wij dachten, dat zij sterven zou, zodat bij de komst van de dokter hij vroeg: leeft zij nog? En toen verwaardigde de Heere mij om de besliste keuze tot God en mijn ziel te doen, om de wereld en de zonde vaarwel te zeggen en Hem alleen te dienen en te volgen onder beding van genade.

En nu ik drie en zeventig jaar en vijf maanden oud hen, terwijl ik dit schrijf, zo heb ik tot heden toe nooit geen feil gevonden in die God, tot die keuze aan en in Hem gedaan. Maar wel berouw, dat ik dit niet veel vroeger gedaan heb, want ik heb altijd bevonden, dat ik met zulk een goeddoend God heb te doen gehad, die mij nooit boven vermogen heeft laten verzoeken. Maar altijd met de verzoeking uitkomst gegeven. Maar over die gedane keuze heeft de vijand mij langen tijd later nog aangevallen, dat ik het niet had mogen doen onder beding van genade, omdat ik de Heere, als God van hemel en aarde paal en perk had gesteld. Maar, lieve kinderen, werd het maar meer gedaan, daar we te veel goede voornemens met onszelf nemen en die vallen even spoedig weg als ze komen.

Ook ben ik dikwijls van die helse Saul aangevallen, dat ik maar een Ezau's berouw had over mijn zonde en schuld. maar dan was het Lieve Wezen zo goed over mij met de vraag of het mij met Ezau te doen was om de uitwendige, tijdelijke zegen van koren en most. Maar dan mocht ik zeggen: *Heere, dat is Uw Alwetendheid bekend, dat het mij alleen om de zegen voor mijn arme ziel te doen is*; omdat de Heere mij toen ontdekt had aan mijn zonde en schuld, die groot en vele waren.

Niettegenstaande dit alles, wilde die helse vijand mij niet loslaten, want ik werd deerlijk van hem achtervolgd, zodat ik menigmaal des avonds als het donker was, niet naar achter mijn woning durfde gaan, hoewel de Heere mij evenwel een aangebonden leven schonk aan de Troon der Genade.

Ondertussen werd het voorjaar van 1884; toen werd er een werkman gevraagd aan de **Anna-Jacoba-polder** (Zeeland), om aan de buitendijk te werken, voor vast loon en tariefwerk (tariefwerk is aangenomen werk), hetwelk mij wel aanstond, om wat ruimer mijn brood voor mijn gezin te kunnen verdienen. Ik ben toen bij die heer geweest, waar ik voor slaagde, en ben er met mijn gezin heengegaan. Maar hoewel ik daar toen veel biddende en zuchtende onder was, zo liet de Heere mij evenwel ondervinden, dat er wegen zijn, die de mens recht schijnen, maar op het einde paden des doods zijn. Want toen wij er een week waren, meende ik mijn vast loon te ontvangen. Maar er werd twee dagen voor mijn verhuizing gekort geheel in strijd met gedaan akkoord.

Ik sprak ook met de onderbaas over tariefwerk. Maar hij deelde mij mee, dat hier geen sprake van was, anders dan met stormschade. Ook onze burens hadden uw moeder beklagd, omdat wij daar veel armoede zouden lijden, aangezien die heer een zeer laag mens was.

Terwijl ik aan mijn werk was, kwam de Heere mij onderwijzen, dat ik uit de weg gelopen was, en ik werd teruggeleid, op welke wijze ik tot dit doel gekomen was, waar de Heere mij licht gaf te zien, dat al deze voornemens gedaan waren juist op de dag des Heeren.

Wat werd ik toch beschaamd voor het lieve Wezen, dat ik zo gezondigd had. Ik werd zo in de schuld gebracht, dat de tranen van berouw op de stenen vloeiden.

Nu, goede raad was duur, dus besloot ik spoedig mijn vader te schrijven, of de woning nog ledig was, waar ik was uitgegaan, om terug te keren. Waarop ik direct bericht ontving van ja, en ook, dat de veerman over drie dagen kwam om ons te halen, hetwelk ook gebeurde; zodat wij in tien dagen tijds heen en terug waren. En zo moest ik ondervinden, wat het is uit de weg te lopen, waar de Heere ons in gesteld had, hoewel ik waarlijk dacht, dat ik in de weg was, terwijl ik daar biddende werkzaam onder was geweest. Er is daarom een gedurig nauw onderzoek nodig tussen de Heere en ons gemoed. Als dit niet geschied, laat de Heere ons wel eens wegen inslaan, waar we de wrange vruchten zelf van moeten plukken, omdat de Heere duidelijk zegt: "Ken Mij in alle uw wegen, zo zal Ik uw paden recht maken".

Dus, mijn lieve kinderen, raadpleegt maar veel met de Heere in alle uw gangen en wegen.

Aldus zijn wij gekomen tot **September 1884**, toen heeft de Heere mijn vader door de dood weggenomen. In begin van Maart had hij zich te Rotterdam laten onderzoeken op aanraden van de dokter, en na gedaan onderzoek, had die dokter hem gezegd: "Ik mag en wil u niet vleien man, u kunt nog een half jaar leven."

En dit is dan ook juist zo uitgekomen, hetgeen mijn vader ook direct geloofde. Want de 7en Maart was hij jarig, en zei toen tegen ons: "dit zal de laatste keer zijn

kinderen!" En de Gen September 1884, zijnde juist een half jaar als boven gezegd, is hij gestorven, in een onbekeerde staat.

Nadat nu mijn vader overleden was, kwam de betrekking open van polderbaas voor de Polder Klinkerland; en deze betrekking moest noodwendig aangevuld worden. Maar, omdat mijn geweten zo teer lag, durfde ik daarnaar niet doen tot de tijd bijna om was. Ik ontmoette toen M. Breesnee, zijnde Dijkgraaf van genoemden polder, die vroeg of ik niet naar de vacature van mijn vader moest solliciteren. Ik zei, dat niet te durven, wegens mijn geweten, want als het mij vergund werd, ik bang was, om mijn moeders brood te zullen eten, omdat mijn jongste halve broer Jan nog thuis was en oud genoeg om dezen post te vervullen.

Hij zei: "u kunt gerust hiernaar doen, omdat wij een bekwaam persoon moeten hebben, en zo komt uw moeder niet in aanmerking", waarop ik Breesnee toen de gunst vroeg en hij antwoordde mij: "Aanstaande week hebben wij vergadering en dan moet u maar een briefje inleveren".

Onder dit alles was ik toch bevreesd, of het de goedkeuring Gods wel zou wegdragen, zodat ik dikwerf gezegd heb: "Heere, als het niet in uw gunst is, laat mij dan maar in mijn huisje zitten met U, als zonder U op de have".

En ziet wat er gebeurd. Op de bewuste dag van die bestuursvergadering, waar alle de leden tegenwoordig waren, zo zei de Dijkgraaf Breesnee: "hoe zullen wij nu het beste doen? Toen zei C. Vreeswijk: "geef ons elk een blanco briefje, dan kan elk schrijven wie hij verkiest", hetwelk gedaan werd, en bij opening dier briefjes waren ze allen getekend met de naam: A. Volaart Wzn.; dit was dus met eenparige stemmen.

Ik werd toen binnengeroepen met de mededeling, dat ik tot Polderbaas gekozen was, en of ik die betrekking wilde aanvaarden; waarop ik antwoordde: "als ik het loon ontvang met de voordelen die er bij behoren, hetgeen mijn vader genoten had, dan wens ik dit te aanvaarden", hetgeen mij ook werd toegewezen; en werd tevens besloten, dat ik de eerstvolgende vergadering beëdigd zou worden, hetwelk ook gebeurd is, terwijl het bestuur meende dat ik die post dadelijk aanvaarden zou en dit was 3 October 1884.

Maar ik verzocht een maand uitstel om mijn moeder die penningen van het nog in te komen havengeld te doen verdienen, waarin zij hun toestemming gaven.

Nu aldus heb ik die post aanvaard, onder een verzuchtend opzien tot de Heere, dat Hij mij genade wilde schenken, ten einde dezen post eerlijk en getrouw te mogen bedienen, de 3e November 1884.

Daar ik nu een ruime woning gekregen had, vroeg ik de Heere, of Hij nu zo goed wilde zijn, om mijn huis tot een herberg te maken voor Zijn lieve volk, hetgeen Hij dan ook goedgunstig gedaan heeft.

Eer ik verder ga, moet ik eerst even terug naar die Kerstmis van welke ik verhaald heb, daar de Heere mij te sterk was geworden, dat ik toen nog twee jaren geleefd heb, eer iemand van mijn toestand iets wist, want ik werd altijd dusdanig van de vijand achtervolgd, zodat ik mij aan niemand durfde open baren, en dit doet de vijand om niet openbaar te maken, dat er een kind in Sion geboren was, evenals met de geboorte van de Grote Sion's Koning; die mocht ook niet in de herberg geboren worden, anders zou het te spoedig ruchtbaar zijn; daarom moest dit gebeuren in een beestenstal; Maar als het des Heeren tijd is, dan moet alles openbaar worden, en zo was het met mij.

Want op zekeren middag, nadat wij het middagmaal gebruikt hadden, en ik bezig was te danken, kwam er stil een man in huis die ik niet gehoord had, anders had ik misschien wel amen gezegd, en toen ik die man zag staan, nadat ik geëindigd had, durfde ik mijn ogen van verlegenheid niet opslaan. Evenwel liet hij niets blijken. Maar

omdat die man de tale Kanaäns ook zelf van God geleerd had, had hij goed verstaan wat ik van de Heere had afgebedeld. Die man was Jan Bloppoel, en toen hij van ons wegging, kwam hij bij mijn oom Cornelis Volaard die ook een gekende des Heeren was, en zei: "Wel, Volaart, wat ben ik daar verwonderd geweest; ik ben daar bij iemand geweest, die zat te denken, waar ik een taal hoorde, die de natuur niet leert".

Mijn oom zei: "Waar was dat?"

Hij zei: "aan de overzijde van de dijk bij uw neef Abr. Volaart", en deelde mede wat hij gehoord had.

Nu, sedert die tijd ben ik zo stilletjes aan, onder het volk des Heeren gekomen, want het volgende jaar, toen ik met mijn arbeiders op Herkingen aan 't werk was, kwam mijn oom Cornelis Volaard langs mij, en zei: "Neef, gaat u eens met mij mede naar vrouw Van Dalen?"

Ik zei: dat durf ik niet, want toen die vrouw bekeerd is, heb ik onderscheiden malen bij haar geweest, waarop ik de wereld weer ingegaan ben, en nu durf ik bij haar niet te komen. Maar mijn oom zei: Daar zal die vrouw ti niets van zeggen, gaat maar gerust mede.

Ik ben toen schoorvoetend medegegaan, en toen ik midden over Herkingen liep, kwamen die woorden in mijn hart uit. Psalm 38:

Ja, ik ben als een, wiens oren,

Niet. meer horen

Wat men zegge, kwaad of goed.

Wien de tegenheën ontbreken

Om te spreken;

En die daarom zwijgen moet.

En zo ben ik toen doorgebroken om onder het volk des Heeren te komen.

Nu, er woonde toentertijd een landbouwer, die de Heere vreesde, dit was **Willem Kardux**, die was lijdende aan de kanker onder aan zijn lichaam. Daar ben ik toen ook met mijn oom geweest, en sinds die tijd heb ik die man twee jaar lang elke week bezocht.

In die tussentijd was ik op zekeren avond op Herkingen geweest, in het gezelschap van Gods volk, en terwijl ik langs die buitendijk liep te zuchten en te vragen aan de Heere, hoe het toch stond met de toestand van mijn arme ziel, toen kreeg ik onverwacht die uitspraak in mijn hart; en zo helder alsof er een mensenstem in mijn hart zei: "*Ik God, ben uw God*"

Maar, o mijn lieve kinderen, dat durfde ik niet aannemen, dat dit van de Heere was, daar dit veel te groot voor mij was; ik wist ook niet, dat dit zo kort in Gods Woord stond, zodat ik daarover van de vijand werd aangevallen, dat dit niet in de Bijbel stond.

Nu, daar liep ik zes weken mede over de aarde, om te weten of dit van de Heere was, tot op een zekeren Zondag morgen, toen ik met mijn oude oom **Cornelis Volaart** naar de Kerk ging, en zei dit toen tegen hem; delende mijn toestand mede en vroeg of dit van de Heere kon zijn, waarop hij zei: kunnen doet het wel. Maar ik heb u een goeden raad te geven, houd nu maar aan bij de Heere, of Hij u bij vernieuwing nog eens kenbaar mocht maken, of die inspraak van Hem geweest is. Hier heb ik toen nog drie weken mede gelopen en toen, op een vroegen morgen, beliefde de Heere mij dit te openbaren.

Nu was ik altijd gewoon, eer ik 's morgens de deur uitging, eerst een hoofdstuk uit het

dierbaar Woord te lezen. Ik nam ook toen dat dierbare Woord ter hand, en zei, ik zal het hoofdstuk lezen, dat openvalt, en dat was de 50ste Psalm, waar Asaf begint te zeggen: De God der Goden, de Heere spreekt, en roept de aarde; en terwijl ik begon te lezen, gevoelde ik, dat mijn zielsoren opengingen, om te horen wat de Heere sprak en toen ik aan het 7e vers kwam, daar staat: "Hooft mijn volk, en Ik zal spreken, Israël en Ik zal onder u betuigen: "Ik God, ben uw God".

O, wat was ik toen toch blijde dat dit in dat dierbaar Woord stond. Ik zag niet meer van blijdschap en tranen, want ik wist waarlijk niet, dat het zo kort in Gods Woord stond, en nu staat er verder: "Om uw offeranden zal ik u niet straffen (dat zijn onze gebeden) want uw brandofferen zijn steeds voor Mij; Ik zal uit uw huis geen varren nemen, noch bokken uit uw kooien", en terwijl ik dat las, toen daalde dat lieve Wezen onmiddellijk uit de Hemel in mijn hart, en zei op een gevoelige wijze tot mijn ziel: "Ik doe het niet om uwentwil. Maar om Mijns Groten Naams wil", en toen viel ik er buiten, en mocht gelovig het besluit opmaken, dat het van de Heere geweest was, Die dat tot mij gesproken had. O, wat heb ik veel zalige ogenblikjes van het lieve Wezen mogen genieten. Wat heb ik menigmaal van de Heere in arbeid zijnde met mijn ziele, die waarheid genoten: "Ik heb u vrijwillig lief gehad". Daar de Heere het wel geweten heeft, wie ik op aarde zijn zoude: een open wederspanning, omdat ik niet anders geleerd heb, altijd mijn weg te bederven voor de Heere, en mijn eigen rampzaligheid uitwerken, zelfs nog na ontvangen genade, daarom zal genade alleen maar triomferen, als ik eenmaal overwinnen mag in Hem die de Overwinning zelf is.

O, als ik het voorrecht hebben mag om bij mijn lieven Koning te komen, o, wat zal ik toch de Kroon van overwinning aan zijn voeten gewillig neerleggen ende zeggen: "Gij, O Lam Gods, hebt voor mij overwonnen. O, o wat zal dat toch zijn aan zulk een alles bedervend zondaar.

In die tussentijd is het ook gebeurd, dat de Heere mijn oude oom Cornelis Volaart³ door de dood van onze zijde kwam weg te nemen. Twee dagen voor zijn dood kwam ik bij hem, en vroeg hoe het hem ging, waarop hij antwoordde: "Niet best inijn knecht".

Daar schrok ik van; ik vroeg: maar oom, ligt dan de grond voor de eeuwigheid niet vast? Toen zei hij: "O! als dat niet waar was, dan zonde het voor eeuwig te laat zijn". Ik zei wederom: "Maar oom, wat scheelt er aan?" Hij zei: "de vijand, de vijand!" Waarop ik zei: "het is toch een vijand zonder kop, want Christus heeft toch zijn kop vermorzeld aan 't Kruis?"

Hij zei: "Ja, dat is waar. Maar hij spartelt nog zoo".

Nu, terwijl ik zo met hem werkzaam mocht zijn aan de Troon der Genade, omdat ik vreesde mijn zielevriend in dezen e. moeten missen. vroeg de Heere mij: Ben Ik niet beter dan tien zonen? Ik zei: Ja Heere, dat wel. Maar Uw volk is toch zo weinig, en dan heb ik niemand meer hier ter plaatse om mede om te gaan.

Maar nu begon het er na te staan, dat hij weer zou her stellen en toen begon de vijand zijn werk weer bij mij te doen, mij bespringende over hetgeen ik tegen mijn oom had gezegd, zodat ik begon te denken, dat ik mij bedrogen had aangaande die inkomende waarheid. Maar toen kwam de Heere mij weder tegemoet met deze waarheid: "Die gelooft, zal niet haasten." Toen zei ik: Heere, geef mij dan maar om U achteraan te mogen komen; en ziet, de volgenden morgen nam de Heere hem weg; en toen was ik waarlijk blijde, dat hij dood was, want ik misgunde hem de Hemel niet. Maar nu

³ Wellicht: **Cornelis Volaart** is geboren op 18 maart 1813 in Nieuwe-Tonge (Zuid-Holland), zoon van Jan Thomasz. Volaart en Pietertje Cornelisse van den Houten; overleden 1887

werden die waarheden bevestigd, die de Heere mij voor hem geschonken had.

Den dag van zijn begrafenis was er ook een gekende des Heeren op 't sterfhuis, die zei zoo, onder zijn gesprekken: Er zal wel iemand zijn, die begerig is te weten, of de Heere met hem begonnen is, of zij met de Heere begonnen zijn.

Ik zette toen mijn oren open, om dat te mogen horen. Die man zei: dan moeten zij zich maar onderzoeken wat de uitgangen van hun hart zijn of die in de gewone loop van hun leven tot de Heere zijn of naar de wereld.

In die tijd is het mij ook gebeurd, dat ik met mijn zwager H. Bezemer en broeder J. Volaart, bij winterdag voor een daagje op de schaatsen naar Ouddorp ben geweest, waar de Heere kennelijk Zijn ongenoegen over getoond heeft. Op de reis veel tegenspoed en 's avonds in mijn woning terugkerende, deelde uw moeder mij mede, dat uw beide broeders Wouter en Abraham bijna verdronken waren in de sluis, met door het ijs te zakken.

Toen heb ik direct mijn schaatsen opgeruimd en die bijgevolg ook nooit weder onder mijn voeten gehad.

Het is mij ook in die tijd gebeurd, dat ik des nachts op de sluisdeuren moest waken teneinde die bij opkomend water dicht te halen. Dit viel juist middernacht omstreeks half een lire en omdat de vijand mij zo achtervolgde, zei hij toen tegen mij, dat ik daar nu mijn leven zou laten. Maar, o, welk een benauwdheid heb ik daarmee uitgestaan, omdat ik die helse tiran geloofde; ik moest de Polder in gevaar laten of mijn leven in de waagschaal zetten.

Maar toen de tijd eenmaal aan brak, toen mocht ik eerst mijn knieën nog eens buigen voor de Heere en Hem hulp en bijstand vragen, waarop de Heere mij gaf te geloven, met een vijand te doen te hebben, wiens kop aan 't Kruis vermorzeld was, zodat ik opstond en naar de sluis ging en het werk ongedeerd heb mogen uitvoeren.

Hiervoren heb ik reeds medegedeeld de toestand van **W. Kardux**, waar ik twee jaar lang in zielsbelang heb verkeerd. Op zekere keer vroeg hij mij of er geen doen aan was een visje' (botje) te bekomen, daar hij zo'n lust in had. Ik zei: dat zal wel kunnen zijn, want het is hedenmiddag juist laag water en zal dan in de haven proberen een visje voor je te vangen, hetgeen ik deed, en terwijl ik zo bezig was, zei ik: Heere, mocht ik nu eens een visje ontmoeten, het is toch voor een lief kind van U. Maar wat dunkt u?

Hoe ik bad of zuchtte, ik ving geen staartje, zodat ik onverrichter zaken huiswasseren moest. Ik zei de stalvisser Bouwens toen, dat als hij eens een paar visjes voor mij had, ik ze gaarne zou betalen. hetgeen ook na een paar dagen gebeurde. Ik betaalde de volle waarde en die visjes heeft uw moeder heerlijk gebakken en toen bij hem gebracht. Toen ik de volgende week weer bij hem kwam, betuigde hij, dat die visjes gesmolten waren in zijn mond, zodat hij ze in de gunste Gods genuttigd had.

Bij vernieuwing mocht ik hier nu weder ondervinden, dat er wegen zijn, in onze ogen recht schijnende. Maar het einde het verderf is, want ik was werkzaam geweest in een ander, visserij, dus zou het gestolen vis geweest zijn, als ik er gevangen had. O, wat is de weg van vrije genade een vreemde weg voor vlees en bloed.!

Nu, na die twee jaren heeft de Heere die man in zijn eeuwige Heerlijkheid opgenomen. O wat heb ik vele aangename uurtjes met dit lief kind van God doorgebracht.

Op zekeren tijd had ik nog een zonderling geval en wel op de dag des Heeren, dat **Ds. Ruben op Herkingen** was om te prediken. Toen ik 's middags in de deur van mijn

woning stond om naar de kerk te gaan, zag ik een man op de dijk, die flink doorliep. Ik dacht zoo: die moet bepaald verder dan Battenoord.

Ik stond nu in overweging wat te doen: doorgaan of die man eerst voorbij laten gaan, daar ik niet gaarne met elkeen mede ging, niet, dat ik heiliger was dan een ander. Maar daar ik niet veel gaven had om een gesprek aan te houden en wij zo geneigd zijn in de wereld te treden; dus besloot ik maar direct flink door te lopen. Maar die man liep zo hard, dat hij mij toch inhaalde en wij groetten elkander.

Nu, terwijl wij zo samen liepen, vroeg die man mij, waar de mensen, die voor ons uitliepen, naar toe gingen. Ik zeg: nu ja, het is Zondag, die gaan zo al naar de kerk.

Maar, zei hij. u loopt zo alleen, waarheen is uw reis?

Ik zei: nu man, ik ken u niet en of u mij verstaan zult weet ik niet. Maar ik mag vandaag weer eens gaan, waar de tale Kanaäns gepredikt wordt. Toen zei hij: wel man, dat is nu ook juist mijn reisje, want daar ben ik vanmorgen al voor uit Ooltgensplaat gekomen.

En zo werd die man verwaardigd om uit de bevindelijke weg te spreken. Ik had wel gewild, dat Herkingen twee uur verder geweest was. Tijdens die wandeling zijn dan ook banden gevallen, voor de eeuwigheid bewaard.

Zo ben ik dan nu gekomen tot het jaar 1889.

Mijn vrouw was toen zwanger en waar ik veel arbeid mede had tussen de Heere en mijn ziel was of het Hem behagen mocht, dat dit een spruitje Zijner planting en een werk Zijner handen wezen mocht; en toen het kind, zijnde een meisje, ter wereld kwam, heeft het slechts één dag geleefd. Dit gaf mij opnieuw arbeid voor de Heere, zodat ik dit kind onder het recht Gods mocht verliezen, waarop ik de Heere heilig lastig mocht vallen waar of nu mijn kind geplaatst was. Ik kreeg toen dit antwoord in mijn hart: "Deze alleen zal van Jerobeam in het graf komen, omdat er wat goeds voor de Heere in gevonden is", zodat ik met vrijmoedigheid mag zeggen, dat het kind in de Hemel is, en heb het ook nooit meer vast kunnen krijgen.

Nu, zo ben ik dan voortgesukkeld tot de winter van 1893, waar ik op een avond, op 't gezelschap van des Heeren volk geweest zijnde, thuis komende, dezelfde nacht werd aangevallen door de Influenza, welke toen pas in ons land was uitgebroken. In de nanacht, zijnde omstreeks drie uur, werd mijn borst als 't ware geheel toegesloten, zodat mijn adem bijna geheel werd afgesloten.

Toen zei ik: "Wel lieve Heere, zon dat nu naar die eeuwigheid moeten," daar ik van mijn zijde nog onbereid was en voor eigen rekening over de aarde liep.

En daar uw moeder schrok, sprong zij 't bed uit en warmde dadelijk pap en legde die op mijn borst, hetwelk dan ook gunstig werkte. Maar ik werd zo bewusteloos, dat ik in 't minste geen werk had, zo min met mijn ziel als met mijn lichaam.

Dat duurde zo vier dagen, toen liet de buurvrouw van L. van de Doel vragen of buurman niet wat soep zou lusten, omdat ik niets gebruikte. Nu, dit werd dan gebracht en wij zouden dan gezamenlijk het middagmaal gebruiken.

Ik mocht mezelf oprichten in mijn bed, om dan de Heere een zegentje te vragen en daar mocht het Lieve Wezen onder medekomen, zodat het mij zulk een wonder werd, dat de Heere mij nog zo lang had willen dragen en dat Hij nu nog voedsel gaf om dat goddeloze lichaam te onderhouden. Ik mocht zo vlak met mijn toestand onder het recht Gods komen, dat ik zei: *Heere al moet ik nu mijn leven lang blijven liggen, dan zijt u evenwel nog een goeddoend God.* O, dat vlak vallen voor God, wat is dat toch een zalig werk, want ik zei zo tegen de Heere: omdat ik het met de gehele wereld verzondigd heb, zo kunt u er niet van buiten om mij met de hele wereld te bezoeken.

Ik was zo verenigd met het doen des Heeren, dat ik het eerste versje van Psalm 89 begon te zingen: 'k Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheer', en toen ik aan de twee laatste regels van dat versje kwam, leidde de Heere mij in zijn trouw en onveranderlijkheid, zodat ik wenende zong.

Toen kwam uw moeder bij mij en zei: maar lieve man, ligt u daar nu zo in dat versje? O, zei ik, als des Heeren trouw nu niet groter was dan mijn ontrouw, was het zeker voor eeuwig afgedaan. En zo mocht ik dan in die toestand blijven liggen tot de volgende Zondagmiddag, waar de Heere mij weder een bezoekje liefde te geven, zodat ik mij geheel en al aan de Heere over kreeg te geven en een welgevallen mocht nemen in de straffe mijner ongerechtigheid. Daar de ziekte op mijn borst zat, moest ik, volgens raad van de dokter, vijf weken binnenshuis blijven. En hoewel ik lichamelijk stillekens beterde, hield ik toch nog een ongeredde ziel voor de eeuwigheid en dat woog mij het zwaarste.

Nu, toen ik de besliste keuze, tussen de Heere en mijn ziel heb mogen doen, als hiervoren gemeld, heb ik daar menigmaal een onderzoek tussen God en mijn gemoed over gehad, want aan de reformatie in mijn huisgezin behoefde ik niet veel moeite te doen; het ging van zelf, zodat ik zei: Heere, dat is toch Uw gewone weg niet? Want u zegt toch zelf in Uw dierbaar Woord: "Eens mans huisgenoten zullen zijn vijanden zijn."

O, dat heb ik uit ongerustheid menigmaal voor de Heere gebracht. Maar toen kwam de Heere mij te bepalen bij de Elpenbenen Troon van Salomo, dat daar aan die Troon een opgang was van zes trappen en aan beide zijden van die leuning zes leeuwen geplaatst waren, zodat de koning Salomo niet op zijn troon kon komen of hij moest midden tussen die leeuwen door, en dat zou nu voortaan ook mijn weg worden, hetwelk dan ook gebeurd is. Want nadat de Heere mij getrouwmakende genade schonk in mijn huisgezin tegen de zonde, naar die mate begon zich de vijandschap te openbaren, evenwel heeft het de Heere behaagd, om ze geveinsd te onderwerpen.

Hoewel ik altijd in de weg der natuur aangenaam met uw moeder heb geleefd, heeft zij zich op 't geestelijk gebied altijd als een vijandin tegenover mij gedragen, en hoe ouder zij werd, hoe erger, tot aan haar dood toe, zodat ik menigmaal tegen haar heb gezegd: *O, wat zult u toch een benauwde dood hebben, als het de Heere niet voorziet.*

Ook dat is gevolgd, waar ik nu niet verder zal intreden, en zo zijn wij dan gekomen tot 1894.

Toen zijn wij 's morgens naar de kerk geweest, en daar gij, kinderen, voor het merendeel thuis was, en we het middagmaal gebruikt hadden, zodat ik een overzicht over mijn gezin kreeg, waar we met ruim twintig personen bij elkaar zaten, en ik nog danken moest, dat er niemand bij was met een natuurlijk gebrek. De Heere deed mij over deze weldaad mijn hart breken, en terwijl ik hierover zo in bedenking was, kwam dat Lieve Wezen mij met Zijn licht bestralen en mij afvragen, wie ik nu was tegenover al die weldaden.

O, lieve kinderen, toen zag ik mijn verre afstand van de Heere, zodat ik de grootste der zondaren werd voor de Heere, en dat ik eenmaal rekenschap af zou moeten leggen, hoe ik nu alles beantwoord had, en, o lieve kinderen, toen was het even, alsof ik voor het oordeel Gods gesteld werd en gedagvaard.

O, ik zag niet anders tegemoet, als om voor eeuwig, in de afgrond om te komen, en niet alleen ik. Maar ook uw moeder en de kinderen, die toen in huis waren, zodat ik hun het grote gevaar moest aankondigen, waarin ik zelf dat ogenblik verkeerde. O, al had de Heere doorgetrokken, om ons allen zo in de afgrond te laten neerzinken, o dan had ik de Heere nog moeten billijken en rechtvaardigen, dat Hij recht zou doen.

O, ik had dit wel met mijn bloed kunnen ondertekenen, en daar ik u allen in datzelfde gevaar zag liggen, waarin ik was, zo kon ik het onmogelijk laten ulieden op dit gevaar te wijzen, waar wij onder verkeerden.

Nu, toen ik waarlijk Gods recht mocht billijken en goedkeuren, toen kwam die Lieve Borg en Middelaar van Zijn kant tot mijn ziel te zeggen, dat voor al degenen, die zich zelf nu zo leerden kennen, Hij Zijn dierbaar bloed gestort had.

O dat eeuwige wonder, dat er nu nog een weg geopend en ontsloten werd, waardoor wij nog gelukkig en zalig kunnen worden. O, toen moest ik weer aan 't preken, hoe dat er nu nog mogelijkheid bestond om nog behouden te kunnen worden alleen in die Borg en Middelaar, de Heere Jezus Christus. En die predicatie heeft geduurd tot 's avonds half negen ure, zodat er onder u waren, die daardoor in geen twee nachten hebben geslapen, althans één, n.l. mijn schoonzoon H. de Berg.

Dit heeft hij mij zelf getuigd, en ik heb tot hem gezegd: "Nu mijn jongen, dat legt nu voor uw rekening, want de Heere doet niets voor niet en als u er onder verloren moet gaan, zal het in de eeuwigheid tegen u getuigen."

Maar met dit alles was mijn ziel nog niet gered, althans van mijn zijde niet. De Lieve Borg had nu wel tot mij gezegd, dat Hij voor al degenen, die zich nu zo leerden kennen, Zijn dierbaar bloed had gestort. Maar niet, dat Hij dit voor mij ook gedaan had. Die toepassing bleef nog achterwege, zodat er altijd een holle plek in mijn hart gebleven is. En hoewel ik na die tijd menigmaal een toeknikje van de Heere in mijn hart heb gehad, zo heb ik evenwel nog zeventien jaar lang met die onvervulde plaats in mijn hart moeten wachten.

Eer ik nu verder ga, moet ik eerst nog iets mededelen betreffende mijn kerkelijk leven.

Daar ik uit kracht van opvoeding al vroeg met de breuk der kerk bekend werd. omdat mijn moeder mij al jong had medegenomen onder de leer van **Ds. Ledeboer, Van Dijke en Bakker,** zo heb ik nooit die grondslagen der zuivere waarheid waar ik ook later liep, meer kunnen vinden. Want ik begon al meer en meer acht te slaan op de prediking des Woords. In de Hervormde kerk hoorde ik het nergens meer, zodat ik begon uit te zien, waar ik nu zou moeten zijn, want nadat ik die besliste keuze tussen God en mijn arme ziel heb mogen doen, kreeg ik behoefte aan het levende Woord. Nu, dit hoorde ik in de Hervormde kerk niet. Maar daar het mij aan wapens ontbrak om te kunnen strijden als het er op aan kwam, durfde ik daar nog geen afscheid van nemen. Maar zei: "Heere, ik zal er maar zo lang inblijven, totdat U er mij zelf uitleidt"; want er zaten toen nog twee bekeerde mensen in de Ouderlingenbank, zodat ik daartegen aankeek. Dit had niet zo erg geweest. Maar in het begin van mijn huwelijk had ik mij als lidmaat daar laten bevestigen. Maar waar de Heere alles schoonmaakt op Zijn tijd, zo mocht mij dit dan ook gebeuren.

Want op zekere tijd, dat het Avondmaal in Nieuwe Tonge bediend zonde worden, viel juist een geval voor tussen Ds. Wentink en Dr. Hers. In het Oudemannenhuis was een vrouw ernstig ziek en die had Ds. Wentink medicijnen toegediend, buiten Dr. Hers om, met 1 gevolg, dat toen die dokter dit ter ore kwam, die twee in hevige botsing zijn gekomen, waar de gehele gemeente over verslagen stond. Zij hebben elkander in druk openbaar ten toon gesteld en om dit zeker te weten, kocht ik ook een boekje en bevond het werkelijk zoals het gezegd werd.

Nu was het juist Zondags te voren voorbereiding geweest en omdat zulke onbekeerde leraren zulke orthodoxe termen weten te gebruiken, zonde ik het waarlijk gewaagd hebben om voor de eerste maal aan het Avondmaal te gaan.

Wij weten nu, toch volgens Gods dierbaar Woord en de formulieren, dat wij toch eerst met onze broeder verzoend moeten zijn, eer wij die heerlijke Bondszegels mogen gebruiken, dit had bij hen niet plaats gehad.

Het was mij onmogelijk nu langer meer in de kerk te kunnen gaan. Toen ben ik 's avonds voor God op mijn knieën gevallen, en zei: "Heere, nu weet ik niet meer waar ik wezen moet. Maar mocht U mij nu zelf de plaats eens aanwijzen, waar u uw kudde legerd op de middag en nu zal ik nergens heengaan voor dat U een van Uw lieve volkje in mijn huis zendt."

En toen ben ik zes weken lang op de dag des Heeren in mijn huis gebleven. Dan las ik maar een ouden schrijver, en mocht dan daaronder gebrekvol een zegentje van de Heere afsmeken. Daar ik nooit met mensen te rade ben gegaan zo min voor mijn zieleleven als voor mijn kerkelijk leven, daar heb ik het altijd in 't verborgen met de Heere afgemaakt

Zo was het op zekere tijd, dat mijn oude oom Cornelis Volaart in mijn huis kwam, zonder dat hij ergens van wist. Ik moest toen naar een hoopje, dat niet eens een leraar had, want Ds. Bakker was juist een jaar te voren gestorven.

En om me met dat hoopje te kunnen verenigen, moest ik eerst afscheid nemen van de Hervormde kerk; maar o, wat heb ik daaronder af moeten doen, daar de vijand nu op mij afkwam. Want nu zouden die leraar en die ouderlingen op mij afkomen en dan moest ik verslag doen en dat kon ik niet, welbewust wat er in mijn hart omging. Mijn wapens waren te zwak om die mensen te weerstaan. O, 't is geweest, dat mijn ingewanden omkeerden wegens bestrijding en aanvechtingen van de vorst der duisternis, zodat ik de Heere hierin kreeg te benodigen om mij te onderrichten in dezen weg, waarop deze waarheid in mijn hart kwam: "Zijt van te voren niet bezorgd, hoe of wat u tot verantwoording zeggen zult, want het zal u in die ure gegeven worden, want u zijt het niet die spreekt. Maar het is de Geest des Vaders, die in u spreekt."

Zo heb ik dan mijn afscheidsbrief geschreven van de volgende inhoud:

"Daar het mij onmogelijk was mijzelf langer met een kerkgenootschap en leer te kunnen verenigen, die van de zuivere leer der Godzaligheid afgeweken waren en strijdig met de Dordtse Synode van 1618 en '19 en ik nu wenste tot deze leer terug te keren, en wanneer ik nu zag, dat ook zij met leer en leven tot die terugkeerden, ik ook tot hen terug zou keren."

Ik heb die brief nog twee dagen in mijn berusting gehouden en zei toen: Heere, als dit nu niet in Uw gunste en weg is, geef dan verhindering om die brief weg te sturen.

Maar de Heere kwam mij ook in dezen weer tegemoet met deze vraag: "Zal ik dan de leden Christi nemen, en maken ze leden ener hoer? Want die de hoer aanhangt is één vlees met haar. Waarop ik toen die brief heb weggestuurd, daar ik niet langer een lid der hoer wenste te zijn.

Daarna ben ik naar het hoopje gegaan op Herkingen, dat behoorde tot de **Nederduitsch-Gereformeerde gemeente**, wier eerste voorganger geweest is Ds. Ledeboer, die door de rechterlijke macht uit de Hervormde kerk te Benthuisen is geworpen. Daarna is Ds. Bakker opgestaan en na het overlijden van dezen hebben we twee jaren later Ds. Ruben tot onze leraar gekregen, die deze roeping en zending 20 jaren bediend heeft; toen hebben we Ds. Hubrechtse en Ds. van der Garde van de Heere tot leraars gekregen.

Maar nu ik de overgang gedaan had, kwam er weer een bezwaar voor mij. Ik was in de nieuwe psalmen opgevoed en omdat de oude niet zo gemakkelijk rijmen zo had ik er op tegen om de nieuwe psalmen te laten varen. Maar nu kwam de Heere mij opnieuw te onderrichten, dat als ik nu wederkeerde tot de oude beproefde leer, ik geheel moest wederkeren; zo de oude psalmen door het bloed der Martelaren beproefd en door het vuur bevestigd zijn.

Nu was ik een half jaar overgegaan tot die Gemeente en kwam er weer een bezwaar of proefweg.

Toen brak er een zogenaamde Reformatie uit in ons land, die verpestende leer van **Dr. Kuiper**, waar het gehele land mede bezoedeld is geworden. Het geroep was zo groot, als was er nog nooit zo'n Reformatie geweest. Nu dit was dan ook waan, want hooggaande goddeloos is die algemene verzoeningsleer, dat Christus voor alle mensen is; een leugenleer, als er nooit geweest is. Fondsen en verzekeringen als in onze dagen plaats hebben, waren geoorloofd, al gaat 't ook rechtstreeks tegen het dierbaar Woord van God in.

O, afschuwelijke droggronden voor de eeuwigheid, voor zielen, die daarvoor ingewonnen worden en zo naar de eeuwige rampzaligheid gevoerd worden. Maar genoeg hierover.

Nu, dit alles bracht mij weder in de engte tussen de Heere en mijn gemoed. Ik zei: Heere, hoe is dit nu, ben ik nu een verkeerde weg ingeslagen? U hebt mij toch zelf onderwezen wat ik in dezen doen moest.

Toen ik daárover in arbeid was voor de Heere, zo kwam de Heere mij weder te onderrichten met deze waarheid, dat de discipelen tot Jezus zelden: "Meester, ziet eens wat een stenen en gebouwen", n.l. de Tempel.

Toen zei Jezus: "Wat ziet u deze stenen? Er zal Met een steen op de anderen gelaten worden, die niet afgebroken zal worden." Maar nu wist ik nog niet wat ik doen of laten moest.

Nu, zo was er bespreking, dat er een leerling (leraar) van Kuiper zou komen in Nieuwe Tonge, om deze zaken op te helderen, zo verzocht ik de Heere om een antwoordje, of ik daar nu ook heen mocht. Maar toen kwam de Heers mij tegemoet met die waarheid: "Wat zoekt u de levende bij de doden? Hij is hier niet."

Ik zei toen: "Heere, ik zal er niet heengaan, omdat het mij niet om een dode maar om een levende Jezus te doen is", en zo ben ik dan van Dr. Kuiper en zijn gruwelijke leer verlost, en heb nimmer behoefte in mijn hart gevoeld, om een zijner discipelen te horen.

Het zal zo niet gaan, omdat de Heere ons in Zijn dierbaar Woord leert, dat zonder wedergeboorte niemand het Koninkrijk der Hemelen zal beërven; dit is een weg van vrije genade en daar wil ons vlees niet aan.

Nu, toen ik onder dat arme hoopje te **Herkingen** ruim een jaar verkeerd had, stierf mijn oude oom Corns. Volaart (hiervoor genoemd), die in zijn leven daar **diaken** geweest was.

Na dit overlijden zei L. v. d. Sluis, die daar dirigerend Ouderling was: Nu zullen we moeten zien, om de plaats van uw oom in deze bediening aangevuld te krijgen; waarop hij dan een oproeping gedaan heeft van manslidmaten, om op Woensdagavond in het Kerkgebouw bij elkander te komen om dit doel te bereiken. Ook dit gaf mij bij vernieuwing arbeid aan de Troon der Genade.

Ik zei: Heere, geef mij nu eens een man in Uw gunste in de gedachten onder de lidmaten, want dit is een bediening die Uw eer geldt, en toen kreeg ik deze inspraak in

mijn hart: "Op de berg des Heeren zal 't voorzien worden", dat wil zeggen: De Heere zal 't voorzien.

Toen de tijd aangebroken was en wij hij elkander waren, liet Van der Sluis een versje zingen, en vroegde de Heere een zegen af over onze bijeenkomst.

Daarna zei van der Sluis: Het is u allen bekend, tot welk doel wij hier gekomen zijn; wij zullen elk een briefje invullen met de naam des persoons, die men kiest tot Diaken. Nu waren er zestien leden aanwezig.

Na het invullen en aflezen der namen waren zij op één na ingevuld met: A. Volaart zodat het lot viel op Jonas.

Van der Sluis zei toen: Hebt ge het gehoord, Volaart?

Ik zei: Ja, dat heb ik.

Hij zei: En wat dunkt u daar nu van?

Ik antwoordde: Och, van der Sluis, het is of er een donderslag op mijn hart valt, omdat het een bediening is die de eer Gods geldt en daar ben ik niet bekwaam toe.

Hij zei: "Ik geloof u, Volaart, wat u daar zegt. Maar nu moeten wij u juist hebben, want de Heere roept geen bekwame mensen in Zijn dienst. Maar onbekwamen in hunzelf."

Ik zei: Och, ik wilde wel, dat u het opnieuw in stemming bracht.

Maar hij zei: Dat mag niet, of u moet zeggen, dat ge het niet aanneemt.

Ik zeg: Dat durf ik niet te zeggen, omdat ik weet, wat ik de Heere gevraagd heb en dan hoop ik het onder beding van genade te aanvaarden, dat Hij mij daartoe bekwaam moge maken. .

Nu, dit liet mij weer niet ledig en ik ging de Heere vragen of dit nu wel in Zijn gunste en weg was, dat zij mij hiertoe verkoren hadden, waarop ik drie dagen daarna het antwoord van de Heere in mijn hart kreeg: "Ende Matthias werd met gemene toestemming tot de elf Apostelen verkoren. Toen zei ik: Heere, geef mij dan nu maar als het u belijft genade, om het op te mogen volgen, en maak mij getrouw in die bediening.

Maar nu kwam de grootste strijd van achteraan, want 2 maanden daarna moest ik op Melissant met Th. Molenaar, die daar tot ouderling gekozen was, bevestigd worden. Nu komt er in het formulier voor: of gij in uw hart gevoelt, dat u van God daartoe geroepen zijt," en o, dat miste ik op dit ogenblik, want de Heere hield Zich voor mij verborgen. O, wat heb ik toch in angst gezeten, terwijl Ds. Ruben het formulier voorlas, had ik de roeping weer zo gaarne in mijn hart gevoeld. Wat was ik toch in benauwdheid! "Neen" zeggen, durfde ik niet, en "ja" zeggen kon ik niet. Maar evenwel heb ik dan toch "ja" geantwoord.

Nu had Ds. Ruben zo gezegd, aangaande het Avondmaal, dat er zielen waren, die een zegen van de Heere genoten vóór de bediening en andere ónder de bediening en ook wel na de bediening. Dit laatste mocht ik dan 's avonds ook ondervinden. want terwijl ik toen zo zuchtende en vragende was aan de Heere, zo kwam de Heere in mijn hart met de vraag, of Hij nu niet diezelfde God was, die mij dat toen met mijn beroeping geschonken had? Ik zei: Ja, Heere, geef mij dan nu maar genade om U in dezen weg te volgen.

O, mijn lieve kinderen, ziet toch maar voor u zelf toe, om niet roekeloos met de Heere te werk te gaan, want Hij is een jaloers God op Zijn eigen eer.

Nu heb ik tot op dit ogenblik toe altijd mijn post mogen bedienen onder de goedkeuring des Heeren, want Hij heeft mij nooit laten zuchten, om de armen te kunnen verzorgen. Maar is er altijd nog overschot geweest Daar heeft het Lieve Wezen altijd voor gezorgd, en de Heere heeft mij er toe verwaardigd altijd nauw aan

de middelen der genade verbonden te zijn, zodat ik menig druifje van dat beloofde land heb mogen smaken.

Omtrent dezen tijd ben ik ook mijn **oudste dochter Willempje** verloren, in de ouderdom van 35 jaren, nalatende een man en 4 jeugdige kinderen, waar er nu nog 2 van leven. Ook dit is mij nog tot schuld geworden en wel in de bondsbreuk in 't Paradijs, waar wij allen verdoemelijk voor God geworden zijn, dus ook was zij om mijnentwille schuldig, en is zo voor eigen rekening de eeuwigheid ingegaan.

Nu, als de Heere mij Zijn licht belijft te schenken, wenste ik nog enige toestanden met uw moeder doorleefd mee te delen.

Ik ben op zekere keer met haar in Den Briel geweest bij mijn dochter (uw zuster) Pietje. Toen het avond geworden was, vroeg haar man of ik zin had mede te gaan naar een oude Sioniet te Vierpolders, wat ik gaarne deed. Terwijl wij daar waren, kreeg uw moeder, die bij Pietje gebleven was, het ernstig in haar ingewanden, gepaard gaande met braken en ontlasting en daar wij zeer aangenaam bij die oude man waren, zodat het elf uur geworden was, zei ik tegen hem: Hoe aangenaam we nu bij elkaar zijn, zo moeten wij toch gaan scheiden, want ik gevoel, dat het niet goed gaat in de Briel. Wij zongen nog een versje, mochten de Heere nog een zegentje vragen en vertrokken.

Thuis komende bij mijn dochter, bevonden wij het zoo, hoewel de grootste benauwdheid over was. Maar nu brak de morgen aan, dat wij huiswaarts moesten keren, omdat ik niet langer vrijheid van mijn patroon had. Maar uw moeder zei: Ik ga niet mee naar huis, dat kan ik niet. Dit bracht mij weder tot de Heere en zei: "Heere, nu weet U in welke toestand wij verkeren; ik durf niet langer hier te blijven. Maar mocht u nu zelf de toestand eens voor ons opklaren."

En ik kreeg het antwoord van de Heere in mijn hart: "Gij zult met vrede in uw huis wederkeren."

Toen de tijd van vertrek begon aan te breken zei ik tegen uw moeder: Kom, lieve vrouw, ga nu met mij mee, want de Heere heeft mij beloofd, dat wij met vrede thuis zullen komen.

Door bij haar aan te houden zijn we eindelijk op reis gegaan en God is een Waarmaker van Zijn Woord door ons bevonden.

Maar de volgende avond, toen we thuis waren, kreeg uw moeder het weer benauwd, zware pijn in haar ingewanden, gepaard met braken, zodat we dachten, dat zij sterven zonde. Aangezien toen de cholera heerste, vermoeden wij, dat dit ook hier het geval was. Maar ik mocht mijzelf tot" de Heere wenden, zeggende: "Och Heere, zou die vrede nu in bitterheid omkeren? O, geef mij dan toch genade om in Uw doen te berusten," waarop ik deze waarheid in mijn hart kreeg: "Zij zal weder opstaan."

En terwijl ik dén Heere om raad vroeg, gaf de Heere mij in de gedachten om haar lichaam met Expeller in te wrijven, dit gedaan hebbende en haar gedekt met een wollen doek, is zij van stonde aan gebeterd.

Later is het nog eens gebeurd, dat uw moeder een zware ziekte kreeg, zodat we niet anders dachten of het zonde aflopen; en toen gaf de Heere mij weder arbeid voor haar, want zij had nog een onvoorbereide ziel voor de eeuwigheid, en terwijl ik zo in arbeid was, kwam de Heere met deze waarheid: "Deze ziekte is niet tot de dood."

Ik zei toen: Lieve kinderen, uw moeder zal niet sterven," maar omdat zij steeds achteruit ging, zeiden de kinderen, die aanwezig waren: O, vader, moeder gaat zo achteruit, zij begint te sterven. Wat denkt u toch wel, vader?"

Ik zei: "Och, lieve kinderen, wat doet u toch, dat ge mijn hart week maakt; de Heere

heeft mij geopenbaard, dat zij niet zal sterven en ik geloof de Heere op Zijn Woord." Maar zij bleven nog al schreiende aanhouden tegen mij. Toen zei de Heere tot mij: "Bij de zee is bekommering, men kan daar niet rusten," dus moest ik weder naar de Heere en het Lieve Wezen kwam mij toen tegemoet met deze waarheid: "Israël noch Juda zal in weduwschap gelaten worden."

Ik zei: "Kinderen, zijt nu maar bedaard, uw moeder zal niet sterven," en zo is zij weder hersteld. O, wat hebben wij toch met een liefderijk en goeddoend God te doen, als wij Hem maar waarlijk nodig hebben.

Nu volgt er weer wat anders.

Op zekere tijd daarna kreeg uw **zuster Neeltje** een bloedspuwing, waardoor zij aan de rand der eeuwigheid geweest is. Maar hier had ik zo geen zielswerkzaamheid mee. Maar mocht de Heere stil nagaan wat Hij was doende, zodat zij weer hersteld is.

Maar twee jaren later kreeg zij weer een bloedspuwing, zodat het er na stond, dat haar eindje nabij was, en dit baarde mij meerdere werkzaamheden.

Toen heb ik moeten ondervinden wat het zijn zal voor eeuwig onder het gemis van God verloren te moeten zijn. Ik heb toen tien dagen lang onder het gemis van God gelopen, zodat ik niet een zucht of gebedje tot God kon opheffen. O, dat is al een hel op aarde voor een arm kind Gods.

Nu, terwijl ik in dezen benarde toestand liep, kwam Ds. Ruben op Herkingen om te leren, Het was juist Zondags de tienden dag van Neeltje en ik vroeg 's morgens uw moeder: Wat denkt ge er van, zou ik vanmorgen naar de kerk kunnen gaan? Zij zei: Ja, ga dan maar, dan zal ik wel zien hoe het gaat.

Nu, ik ging dan met een bezwaard gemoed naar Herkingen. Bij het volkje gekomen en de toestand bekend gemaakt, werd het tijd om naar de kerk te gaan. Ik vroeg Dominé wat ik lezen moest en hij zei te lezen: Daniël 3 en onder het opgaan naar de kerk kwam de Heere plaatse in mijn hart voor Hem zelf te maken, zodat ik grote behoefte in mijn hart kreeg om te zingen Ps. 119 : 36:

*"Geen meerder goed u mij geven mengt,
Dan dat u mij vernedert en maakt kleine," enz.*

hetgeen ik opgaf te doen zingen en na de Wet des Heeren las ik dan Daniel 3. Ik moest mij toch met dit lezen verstaanbaar maken voor de toehoorders en dan die zielswerkzaamheden, die ik onder dat lezen kreeg, zal ik nooit vergeten. Daar mocht ik met mijn kind onder het recht Gods komen, zeggende: Och lieve Heere, ik en mijn kind, wij hebben onszelf rechtvaardig waardig gemaakt, dat u zou doortrekken om mijn kind weg te nemen. Maar och, lieve Ontfermer, nu toont u hier toch in Uw dierbaar Woord, dat u een Almachtig God zijt; nu zou u toch om Uws Almachts wil mijn arme kind kunnen helpen, want zij kan nog niet sterven.

En toen daalde de Heere gevoelig in mijn hart met deze waarheid: "Zij zal niet sterven. Maar leven."

Ik mocht daarop mijn pak van mijn hart verliezen, omdat ik de Heere gelovig mocht omhelzen, dat deze waarheid vervuld zou worden. Maar moet bekennen, dat ik de leraar niet hoorde bidden, zo was ik in dat wonder verslonden. O, wat hebben wij toch met een wonderdoend God te doen, die Zich zelf door wonderen verheerlijkt, als wij Hem maar waarlijk nodig krijgen. Nu, zij is dan ook weer stilletjes aan hersteld, zodat ook die belofte haar vervulling kreeg.

Zo ben ik dan gekomen tot het jaar 1906, daar u dan allen weet, dat uw moeder twee jaren voor haar dood een blaar kreeg aan haar toon van de rechtervoet, welke vol rood

water was, dat van tijd tot tijd opging over de voet en doortrok in het been en dit hadden we altijd zuiver gehouden met water en zij had er ook weinig pijn aan. Maar hoe hoger die verzwering in het been trok, naar die mate vermeerderde de pijn, zodat drie weken voor haar dood zij aandrong om de dokter in te roepen; maar uit de aard der liefde zei ik: "Och mijn vrouw, laat ons dit niet doen; de Heere heeft ons altijd goedgunstig nabij gestaan, laten wij het nog verder op de Heere wagen.

Maar zij zei: ja. Maar je zou zelf maar eens met zo'n lichaam moeten zitten. Nu, dat wou ik wel gaarne bekennen. Maar om des dokters hulp in te roepen, was ik o zo bang voor, vrezende, dat het haar dood zou verhaasten (hetwelk ook gevolgd is). Wij hebben dan de dokter ingeroepen, en toen is bevestigd, dat zij van stonde aan is achteruitgevlogen.

En terwijl ik onder deze omstandigheden zuchtende en biddende voor haar was, toen kwam de Heere deze boodschap in mijn hart brengen uit 2 Koningen 1 vers 16, het laatste gedeelte, deze woorden: "Daarom van dat bed daar zij op geklommen is, zal zij niet afkomen. Maar zeker sterven."

Twee dagen voor haar sterven werd zij ernstig van de dood aangegrepen. Ik zei toen tegen de aanwezige kinderen: lees die waarheid eens die daar geschreven staat, want veel wordt gesproken als de zaken gebeurd zijn. Maar uw oude vader zal het u eens zeggen eer het gebeurd is, en ziet het nu achterna, de Heere trekt nu door, en het is afgelopen met uw moeder, zodat zij twee dagen en twee nachten heeft liggen roepen: "O mijn lieve kinderen, o, mijn lieve kinderen, met een brandend geweten de eeuwigheid ingegaan". Maar mijn naam heeft zij niet genoemd.

Maar wat ik hieronder afgedaan heb, weet de Heere alleen. Ik kon haar niet loslaten zodat ik bij gedurigheid moest zeggen: Och, lieve Heere geef mij toch Genade in Uw doen te mogen berusten, wetende dat zij moest sterven en niet kon sterven.

Omstreeks zeven uur des avonds, zei ik tegen de kinderen: Snijdt nu eens een stukje brood, omdat wij de heden dag nog zeer weinig genuttigd hadden, dan zal uw vader .even een zegentje vragen; nu toen wij ons stukje brood gegeten hadden, zei ik, wij zullen een kort dankgebedje doen, en zien hoe lang het nog met uw moeder duurt en nu kon ik in mijn toenaderingetje onmogelijk eindigen, of moest de woorden gebruiken, die Christus in Gethsémané gebruikte; hoewel ik de Naam Vader niet durfde te noemen, daar ik nog voor die toepassende daad stond; maar zei: *Heere, indien dezen drinkbeker van mij niet kan voorbijgaan, tenzij dat ik hem drinke, Uw wil geschiedde; Amen.*

Ik keerde mij toen naar haar toe, en zo blies uw moeder de adem uit

Maar dat gemak en eenswillendheid, dat in het woordje *Amen* ligt, zal ik nooit vergeten, want het was mij onmogelijk een traan te kunnen wenen, zo verenigd lag ik daarin met de Heere.

Maar nu kwam de vijand mij wel aanvallen, dat ik zulk een barbarisch was, nu niet te wenen over zulk een zwaar verlies, daar wij ruim 42 jaar gehuwd geweest waren. Maar de Heere weet alleen, dat het geen hardheid van mij was. Maar een overwonnen en inwinnende Liefde des Heeren, tot mij in dezen weg.

Ja, ik was zo verenigd met de Heere, dat toen zij in haar doodkistje lag ik uit kracht van die vereniging in mijn hart het laatste vers van Ps. 68 gezongen heb: "Gij zijt, o Heer, zeer wonderbaar", enz.

Nu omdat zij Donderdagsavonds gestorven is, werd de begrafenis gesteld op Maandagmorgen; en toen ik die morgen op mijn knieën lag voor de Heere, zei ik: Heere, nu weet U welk een zware taak ik dezen dag te verrichten heb, en heb uw lieve volkje verzocht om tot ons te komen. Maar och wees u nu zo goed mede te komen met hen anders hebben wij nog niets; en daar verwaardigde ons dat Lieve Wezen dan ook

mede, want daar u tegenwoordig zijt is het alleen maar goed.

Nu toen Van der Sluis 's morgens bij mij in huis kwam, vraagde hij: wel Volaart, hoe gaat het? Ik zei: ik kan niet anders zeggen als de Heere is goed.

Toen zei hij: dan is alles wel, zodat we die dag in vrede met elkander hebben mogen doorbrengen tot onderlinge stichting.

Het is mij daarna nog eens gebeurd, dat ik op zekere avond omstreeks 8 uur van mijn kinderen van de schuit kwam naar huis, en door de donker misleid dat ik in de landsluis tussen de dwarsbalken in 't water viel op mijn rug welke val ongeveer 10 voet diep was. Maar bezeerde mij niet. Ook verschrok ik niet. Maar werd gewaar dat er slechts één schrede was tussen mij en de dood, daar ik bijna geheel onder water lag. Maar de Heere gaf mij bewustheid, om mijn handen uit te strekken om iets vast te grijpen en dat gelukte, zodat ik een paal vastgreep en mij in 't water omkeerde.

Toen riep ik om hulp, en onder dit roepen kwam de Heere in mijn hart met die Waarheid: "Ende Hij zal zijn Engelen van u bevelen dat zij u op de handen zullen dragen, opdat u uwen voet aan geen steen stoot."

Dus hebben ze mij met veel moeite er uitgeholpen. Maar toen ik in huis gekomen en droge klederen aangetrokken had, kwam de Heere mij in de schuld brengen want ik was altijd gewoon als mijn kinderen, met hun schip thuis waren en het weer tijd van vertrek was en om afscheid van hen te nemen de Heere te bidden om zijn beschermende en bewarende Hand over ons samen. Maar dit had ik nu juist niet gedaan; hoewel dat ik niet zeggen wil, dat mijn gebeden zo veel waarde hebben; o neen. Maar de Heere wilde mij maar eens tonen hoe steil diep afhankelijk wij van dat lieve Wezen zijn, omdat mijn gebeden de meeste tijd geen aanhoren waardig zijn. En daar zegt Hij in Zijn dierbaar Woord: *Kent Mij in al uw wegen, en Ik zal uw paden recht maken.*

En zo ben ik dan voortgesukkeld tot het jaar 1913; dit een onvergetelijk jaar geweest; omdat ik reeds lang met een ongesteld lichaam over de aarde liep wegens de pijn tussen mijn borst en buik, daar ik menigmaal met beide handen mijn lichaam vast moest houden wegens de ondragelijke smart. Zo was het dan op de 1e Mei, dat de pijn zo erg was, dat ik de Heere mocht raad vragen en zei: Heere, nu zijt u wel machtig genoeg mij zonder middelen te helpen maar Uw gewone weg is, als men ziek is tot de Medicijnmeester te gaan. Maar nu kom ik U vragen, of er toch niet een middeltje in Uwen raad is tot verlichting voor mijn pijn en smart.

En daarop beliefde de Heer« mij te wijzen op de Expeller. Ik zeg toen tegen mijn dochter Neeltje: och mijn kind, geef mij dat flesje Expeller eens, en wrijf mijn lichaam eens flink, en een warme doek er op, dat zij deed, zodat ik warm op mijn legertje' ben gaan liggen, en de pijn is van stonde aan gebeterd, en ik heb er nooit geen hinder meer van gehad.

Terwijl ik daar nu op mijn legertje lag, beliefde het de Heere in mijn ziel af te dalen, en mij te brengen onder zijn Heilig recht en goed te keuren, al moest ik mijn leven lang zo blijven liggen en moest dan voor eeuwig verloren gaan, en toen nam de Heere de vrees des doods zo van mij weg, dat ik niets bang was al moest ik nu sterven. En dat is mij tot heden toe altijd zulk een wonder geweest, dat ik toen niet bang was voor sterven, hoewel ik mij de zekerheid mijner zaligheid nog niet bewust was.

Nu omdat die smart in mijn lichaam verdwenen was kwam ik de daarop volgende Zondag op Herkingen in de kerk; nu omdat ik altijd moest gaan staan om te kunnen horen wat er gebeden of gedankt werd stond ik ook nu naast Mans en kreeg het zo benauwd, dat ik mij moest laten zakken met het hoofd op de bank; toen zei ik: *wel Heere, zou ik nu in de Kerk moeten sterven?* Maar eer dat er gezongen was, kon ik toch mede de Kerk uitgaan, en ben dan ook zo naar huis gesukkeld.

Toen het nu Maandagavond de 5e Mei 1913 geworden was, kreeg ik het inwendig zo benauwd, dat ik het niet op de been kon houden, en moest in de ruststoel gaan liggen,

en toen daalde de Heere in mijn ziel af, mij verwaardigende om onder Zijn heilig recht verloren te mogen gaan, en dat ik van mijn kant op de bodem der hel terecht kwam. O! wat kon ik toch de Heere gemakkelijk billijken in Zijn recht; ik kreeg een welgevallen te nemen in de straf mijner ongerechtigheid, en met dat ik daar nu op de bodem, der hel lag, toen kwam die **Lieve Borg en Middelaar zich voor mij te ontsluiten** en van vrede tot mijn ziel te spreken, en sprak toen duidelijk in mijn hart; dat Hij in de nooit begonnen Eeuwigheid op zich genomen had de zaligheid die ik in Adam verloren had, in de volheid des tijde voor mij te verdienen en te verwerven en ook op Zijnen tijd zoals Hij nu deed toe te passen. O! wonder boven alle wonderen, en dat aan zulk een snode zondaar, die niet anders waard was, als de Hel, en nu de Hemel in de plaats te krijgen, dit is onverstaaenbaar voor vlees en bloed.

Nu toen werd ik met die Lieve Borg in Gethsémané geleid en o, daar zag ik die Lieve Borg als een worm kruipen op aarde met grote druppelen bloed op Zijn heilig aangezicht, hoe dat Hij daar de Toorn Gods heeft gedragen en voldragen om mij van de Eeuwige Toorn Gods te kunnen verlossen, en toen ben ik met Hem naar Golgótha geleid, en daar hoorde ik Hem uitroepen: *Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten*, opdat ik niet onder een Eeuwige verlating gesteld zou worden, en toen Hij uitriep: *het is Volbracht*, hoe dat Hij nu de ganse Zaligheid die ik in Adam verloren, nu voor mij volbracht heeft en o, dat wonder kan ik niet genoeg beseffen en toen ben ik met Hem gestorven en begraven. En o, voor wat ik daar in dat grafje heb mogen zien, daar is mijn verstand te klein voor; daar zag ik nu dat die Lieve Borg dat voor mij geheiligd had; hoe dat nu, daar mijn zonden waren begraven in die doeken en hoe dat rolletje doeken van het hoofd bijzonder lag, als een bewijs dat nu al mijn zonde begraven lagen. O, dat grafje was zo heilig, dat ik er wel dadelijk in had willen leggen al kroop het vol met wonnen.

Nu, toen hen ik ook met Hem opgestaan tot een nieuw leven en heb Hem toen ten Hemel zien varen en ter Rechterhand Gods zien zitten om van daar mij en de ganse Kerke te regeren, te besturen en te bewaren tegen alle de uit- en inwendige vijanden.

O, wat heb ik toen, geschreid van liefde en verwondering; ik riep hard op uit: O, wat heb ik toch een Lieve Borg voor mijn ziele. O, lief volk van God komt nu maar eens naar mij toe, dan zal ik u eens vertellen wat de Heere aan mijn ziel gedaan heeft. En toen beloofde die Lieve Borg mij: "Ik zal u ook een name en een plaatse geven in Mijn Huis en binnen mijn muren, beter dan der zonen en dan der dochteren."

Toen zei ik: maar Heere, zonen en dochteren dat zijn toch ook Uw kinderen; en nu zegt Gij, beter dan; ik werd toen ingeleid hoe de Borg in Zijn dierbare Woord zegt: Onder degenen die van vrouwen geboren zijn, is er niemand meer opgestaan dan Johannes de Doper maar de minste in het Koninkrijk der Hemelen is meerder dan hij, en toen werd er een deur geopend in de Hemel voor mij, en op de een kant stond met gouden letters: "Hemelrijk" en de andere zijde "Genaderijk" en omdat Johannes de Doper nog in het Genaderijk was, daarom was de minste in het Hemelrijk meerder dan hij. Toen mocht ik eens even achter die deuren kijken wat daar was, en daar heb ik onuitsprekelijke dingen gezien; ik zag daar ook al die lieve kinderen des Heeren, waar ik hier op aarde omgang mee gehad heb en toen zei ik, *o wat zal ik toch mijn hart ophalen als ik eens bij U mag komen*.

Nu toen werd ik dan ook in de verbondsark ingeleid en daar was niets in als: de gouden kruik met Manna, de staf van Aäron die bloeide en het Getuigenis Gods, en daar was ik ook o zo over verwonderd, want de Heilige Cherubijnen mochten wel over 't verzoendeksel met hun aangezichten heen zien. Maar er niet inzien.

Toen zei ik: wat zijn deze verborgenheden? Waarop de Heere mij onderwees: die gouden kruike, dat was die lieve Borg zelf, en het manna dat daar in is, dat zijn de

bloedige heil- en zoenverdiensten van de lieve Borg. Maar nu is er op die kruik een stop, en als nu die Borg de stop eraf neemt en Hij deelt mij wat mede van die weldaden, dan kan ik weer eens mededelen wat de Heere aan mijn ziel gedaan heeft. Maar anders niet, dus moet ik nu van het gegevene leven.

En wat nu die staf aangaat, dit is op zichzelf een dood stuk hout, en dat ben ik nu in mijn verbondshoofd Adam, en die bloesems zijn weldaden uit het Genadeverbond, zodat die lieve Borg mij daar ook een weinig van geschonken heeft in mijn ouden dag, en dat getuigenis Gods, dat is nu, omdat ik de overige tijd van mijn leven, mijn handel en wandel zou zoeken te richten, om niet meer te leven naar het vlees. Maar naar de geest.

Omdat het nu zo helder en klaar toeging en ik met gesloten ogen lag te spreken, zei uw broeder Wouter tot mij: Vader kent u mij nog?

Ik zei: o, mijn lieve jongen, ik ben nog nooit zo goed hij mijn verstand geweest als ik nu ben. Want hij meende, dat ik buiten zinnen was.

Ik zei: wat de Heere is doende weet ik niet, of Hij mij zal weghalen of niet. Maar mocht de Heere doortrekken, dan zou ik u deze raad willen geven, dat u toch vooral maar vrede met elkander houdt, en dat u maar dicht bij de oude beproefde waarheid mag blijven, waar u onder gekweekt zijt, en aanvankelijk wat van geleerd hebt.

Daarop zei uw broeder Abr. ook nog tegen mij: "maar vader, hebben wij dan nu geen waarde meer bij u?"

Toen zei ik: mijn jongen, al wat er nu op en van de aarde is, dat heeft nu geen speld waarde bij mij, en daar zijt u ook bij begrepen, want ik was net zo lief gestorven, als nog langer op aarde te blijven.

Nu was ik toch in 't begin van deze toestand nader bij de dood geweest, als ik wel wist, want een uwer broers zei later, dat ik wo koud was als een steen, van hoofd tot de voeten, zodat zij dachten dat ik dood was. Maar ter overtuiging. krabbelde uw broeder Abram onder aan mijn voetzolen en ik haalde mijn benen op, zodat ik toch nog leefde. Maar aan de andere zijde dood was. Maar toen stond die lieve Borg voor mij op.

En toen ik 's morgens mijn ogen opende toen was het eveneens, als of ik op een nieuwe aarde was, want alles blonk mij tegen, zodat ik wel tweemaal in 't ronde keek, of ik het mij niet verbeelde. Maar liet was geen verbeelding; ik gevoelde dat alles met mij bevredigd was, want ik had vrede met de dieren en het gras des velds, zodat ik niet een vijand meer op aarde had.

Nu, lieve kinderen van God, mag ik nu ook niet zeggen met Maria: *Grote dingen heeft aan mij gedaan, Hij, die Machtig is en Heilig is Zijn Naam*. O, wat heb ik toen geschreid van liefde en van verwondering.

Nu, na deze weldaad van de Heere geschonken, kwam de andere dag al een wagen vol met kinderen Gods bij mij, en toen mocht ik hun meedelen, wat de Heere aan mijn ziel gedaan had, zodat onze harten gesteld werden als Groenewegen: "Al komt dat volk uit verre landen, haar harten smolten saam in één".

Nadat de Heere mij deze weldaad geschonken had, kwam de vijand op mij aan en zei: nu behoeft u niet meer om vergeving van zonde en schuld te bidden, want die zijn vergeven. Maar, o, lieve volk, ik moet daarom nog harder bidden en zuchten, want ik zou nu als een heilig mens over de aarde moeten wandelen, wegens die grote weldaden aan mij bewezen, en ik bevind niets in mij zelf, als onheiligheid en onreinheid, want ik heb niet anders van nature geleerd, dan altijd mijn weg maar voor

de Heere bederven

En dan komt die helse vijand mij gedurig aan te vallen, of dat werk nu wel waarheid is, of ik het mij niet verbeeld heb; hij zegt niet, het is niet gebeurd. Maar of het wel waarheid is.

Nu, toen de Heere mij deze weldaad geschonken had, toen was ik 70 jaar en 7 maanden, en toen heb ik gezegd: "Heere geef mij nu eens een mond, tong en hart, om uw deugden te helpen verkondigen, en geef dan nu maar dat ik u in nederigheid en ootmoedigheid mag navolgen, door bezaaide en onbezaaide landen, door gebaande en ongebaande wegen, door kwaad en goed geruchte, want dat is dat volk opgelegd.

Nu moet ik hier nog een toestand mededelen, doorleefd in . het najaar 1913, met de vrouw van C. Vreeswijk, landbouwer nabij Battenoord.

Toen die vrouw een toeval kreeg, waardoor zij half lam werd, heb ik bij gedurigheid aan haar man naar haar toestand gevraagd; en omdat ik zo hardhorend ben, vroeg ik hem of ik haar bij bezoek zou kunnen verstaan. Maar hij antwoordde: neen Volaart, daar wij zelf goed moeten luisteren om ze te kunnen verstaan.

Na afloop van het suikerbietenbedrijf, ben ik op zekere dag toch eens heengegaan en bij haar komende, was zij sterk achteruitgaande, en stonden dan al de kinderen om haar bed, denkende dat het af zou lopen. Ik verzocht dan even bij haar te kunnen komen wasoe zij mij dan ook gelegenheid gaven.

Ik zeg: Goede morgen vrouw; zij zei: dag Abram.

Ik zei: wel vrouw, hoe gaat het? Zij zei: niet best Abram.

Ik vroeg weder: denkt ge dat het eindje nadert; zij zei: ja.

Ik zeg: en hoe dan? Zij zei: ik heb al zo lang gevraagd en gebeden. En o, wat kreeg ik toen medelijden met dat mens, want zij gaf te kennen hiermee, dat zij strengelijk loon op haar arbeid eiste. O, ik mocht toen de Heere aanlopen als een waterstroom, om haar nog eens aan de troon der Genade op te mogen dragen. Maar o, wat vond ik daar een tegenstand in van de vijand. Ik mocht in barensnood verkeren tussen de Heere en mijn gemoed.

Ik zei: och Heere geef mij nog eens vrijmoedigheid om tot U te mogen naderen.

En na veel worsteling gaf de Heere mij dit te mogen doen; en o, wat mocht ik dat mens hartelijk opdragen en overgeven aan de Heere.

Nu, toen ik haar na 10 dagen weer bezocht, was zij in die tijd weer enigszins opgeknapt. Ik zei: hoe gaat het nu, vrouw? Zij zei toen: Hij is voor mij gestorven en heeft gezegd: Ik zal u niet begeven of verlaten.

Ik zei: maar vrouw, zijt ge dan onder het recht van God gekomen? Zij zei: ja, Hij heeft voor mij voldaan. Nu, wegens lichaamszwakte en slechte spraak, kon zij niet veel meer mededelen.

Zij heeft dan nog een week of 5 na dezen toestand geleefd, en daarin heeft zij goede bewijzen gegeven van hetgeen zij mij gezegd had. Want er kwam na dezen nog een vriend bij haar die er nog aangename ogenblikken mee doorgebracht heeft, dit was Kl. D., zodat ik geloven mag, dat ik dit mens op 70-jarige leeftijd in de geestelijke zin heb gebaard tot roem van Gods vrije Genade, want hier is niets van mij bij. Toen zij begraven werd, lag zij zo heerlijk glanzend in haar kistje, dat ik jaloers op haar werd, zodat ik wel naast haar had willen liggen. Wij hebben dan ook een heerlijke begrafenis gehad.

Maar acht maanden, na de aan mij geschonken weldaad, kwam de Heere een diepe

proefweg met mij in te slaan.

Want, in begin **1914**, **begon mijn dochter Neeltje** bijziende te worden, en werd steeds erger, zodat we ten slotte de dokter geraadpleegd hebben. Hij zei, dat het van de nieren kwam, en dit werd steeds erger, zodat zij wegens zwakte haar huiselijk werk bijna niet meer kon verrichten. Maar omdat zij nog al een vlugge geest had, bleef zij nog lang op de been, hoewel zij sterk achteruitging en bedlegerig werd, zodat zij nabij de dood kwam, en wij op zekeren dag dachten dat het zou aflopen. Toen bond de Heere haar op mijn hart, zodat ik tegen mijn kinderen zei, die in huis zaten te wenen: komt laten wij tezamen het Aangezicht des Heeren nog eens zoeken, en terwijl ik in het gebed was, kwam de Heere mij tegemoet met die waarheid uit Ps. 77:

"Zouden Zijn beloftenissen;

Immer haar vervulling missen?"

Toen ik ten einde was, zei de Heere in mijn hart: "Ik ben uw God en uws zaads God."

Ik zei tegen mijn wenende kinderen: doet uw tranen maar weg, Neeltje zal niet sterven. Ja maar, zeiden zij, het is zo na afgelopen.

Ik zeg: geloof mij nu maar, want de Heere heeft het mij gezegd, en ik geloof de Heere op Zijn Woord.

Maar nu zei ik: Heere ik weet in deze toestand van geen beloften af, en toen leidde de Heere mij negen jaren terug, bij die laatste bloedspuwing, hoe Hij mij had toegezegd: zij zal niet sterven maar leven.

Nu hoe zwak zij ook was, zo zei zij toch, toen ik geëindigd was met bidden: O, wat heeft mijn lieve vadersje toch voor mij gebeden. En hoewel zij nu langzamerhand wat opgeknapt is, bleef zij evenwel sukkelende, zodat zij met veel moeite ons huishouden waargenomen heeft, daar zij maar vier weken zonder doktersbehandeling geweest is, want in de eerste helft van September kreeg zij weer een toeval, zijnde op een warme dag. Wij zaten samen in de koelte op het spuihuisje; onderwijl wij daar samen zaten, moest ik een wagen aardappelen gaan wegen en terwijl ik dit was verrichten, kreeg zij een benauwdheid en viel lang uit naast het spuihuisje.

Toen kwam Liena van mijn dochter, die ook juist bij ons was uit Rotterdam en riep: kom gauw opa, tante Neeltje heeft het zo benauwd. Nu ik was vlug ter plaatse dat begrijpt je wel, en waarlijk zij lag daar zo blauw als de lucht en het schuim op de mond en gesloten ogen, zodat ik dacht dat zij dood was. Maar merkte toch weer op, dat haar hart bewoog.

Nu, met behulp van anderen brachten wij haar zo voorzichtig doenlijk in huis en met aanwending van wat brandewijn en water afgewassen: om goed bij het hart te komen sneed ik haar kleren open en zo hebben wij haar op bed gelegd.

Ondertussen waren anderen om de dokter geweest, die spoedig aanwezig was en constateerde, dat dit geval de dood zou veroorzaken.

Haar man, die toen onder de wapens was te Helvoetsluis en mijn zoon Wouter, hadden wij telegrafisch bericht gestuurd, die ook 's avonds thuis kwamen.

Nu, toen het nacht werd, kreeg zij diezelfde toestand, zodat het stond dat het zou aflopen. Maar zij kwam weer bij. Wij hebben haar des morgens in een ledikant gelegd, en daar heeft zij een week in gelegen; zij bemoeide zich nergens meer mee wat er ook in huis plaats vond. Zij lag zo stil en geduldig, alsof zij van de gehele wereld was afgetrokken en wij moesten dikwijls 5 á 6 maal iets vragen eer zij antwoord gaf en omdat ik aangaande het nieuwe leven nog geen verandering zag, zo was ik daar menigmaal worstelende mede aan de Troon der Genade, want ik zag altijd nog uit naar de vervulling dier belofte: "Zij zal niet sterven maar leven."

Ik zeg uitziende naar een nieuw leven, of dat te voorschijn mocht komen. Maar merkte

daar niets van.

Nu had haar broeder W. 14 dagen voor haar dood werkzaamheden voor haar gehad, tussen 'God en zijn ziel, omdat er innige banden tussen hem en haar lagen, of de Heere haar nog eens bekeren mocht en zo die zielstoestanden in en voor elkander kunnen toegaan, en kreeg toen die inspraak in zijn hart: "En zij zal ingaan in de vreugde des Heeren, en alle tranen zullen van haar ogen afgewist worden"; met de toezegging er bij: "Zal ik het zeggen en niet doen? Spreken en niet bestendig maken?"

Hij had niets tegen mij gezegd, totdat zij overleden was

Nu kwam er ook een man bij haar, een gekende des Heeren, die nog een enkel woord tegen haar sprak, aangaande de belangen voor de eeuwigheid; en zei tegen mij: gelooft u wel, Volaart, dat Neeltje veel inwendig werk heeft?

Ik zeg: dat zou wel kunnen zijn.

En toen, twee dagen voor haar dood, mocht ik de Hemel nog eens bestormen, hoe het toch met haar zielstoestand gesteld was, en zei: "Och lieve Koning, geeft mij toch eens een antwoordje van U, al is het, dat zij verloren moet gaan; och als ik het maar van U mag weten, dan is het toch goed."

Onder dit worstelen kreeg ik deze waarheid in mijn hart: "Ik zal in Mijn beloften niet feilen". Maar omdat ik nooit voortvarend geweest ben iemand haastig de handen op te leggen, had ik gaarne nog iets uit Neeltjes mond gehoord. En na veel aanhoudend vragen, hoe gaat het mijn lieve kind, kreeg ik ten antwoord: Ik mag toch niet stelen hè, vader?

Ik zei: neen, mijn lieve kind, kom maar eerlijk voor de dag, dan weten we, wat wij aan elkander hebben. Meer zei zij niet. Want zij sprak of vraagde nergens naar. De tijd ging door en zo was het Vrijdagavond geworden.

Toen heb ik weer een aanslag gedaan en zei: Och, mijn lieve kind, we geloven, dat uw eindje begint te naderen, dat u sterven zult. Ben je niet bang voor die grote reis?

Zij antwoordde, na lang wachten: "Ja, vader, dat ben ik wel".

Ik vroeg haar verder: zou de Heere dan nu geen onrecht doen, als Hij je zo jong van ons wegnam?

Hierop antwoordde zij met volle mond: "O neen, vader, de Heere zal geen onrecht doen".

Maar ik bleef toch worstelende aan de Troon der Genade, om nog wat uit haar mond te horen. Maar de Heere zei: "Wat zoekt gij u grote dingen? Zoekt ze niet."

En zo is zij dan de volgende dag Zaterdagmiddag omstreeks 12 ure, zacht en kalm overleden in de ouderdom van 29 jaren en 5 maanden, de 19en September 1914. En wat toen mijn aandacht trof, was, toen zij afgelegd was en op het ledikant lag, dat het vel van haar aangezicht glinsterde.

Terwijl zij nu stervende was, mocht haar broeder W. ook uit de zielsbetrekking werkzaam zijn aan de Troon der Genade; en kreeg toen gelovig de aanspraak in het hart, het elfde vers van Psalm 68, oude rijm:

Het is God, die in stukken breekt de kop,

Ja in de grond versteekt

Het getal onzer vijanden.

Hij zal gans breken en verslaan,

Het hoofd dergenen, die voortgaan

In haar zonden en schanden.

God spreekt: Mijn uitverkoren al

Uit Bazan ik verlossen zal,

Die nu is zeer hoogmoedig.)

Ik wil ze fraai ende gezond.

*Uit des meers allerdiepsten grond.
Trekken met Mijn hand goedig.*

en voornamelijk deze laatste drie regels gelovig te mogen aan grijpen, dat de Heere haar nu uit de ruisende kuil en modderig slijk had opgehaald.

Nu kan ik niet anders dan God op Zijn Woord geloven, dat zij de eeuwige rust is ingegaan en ben later nog wel met haar werkzaam geweest en kreeg toen het antwoord van de Heere: "Zij is door lijden geheiligd", zodat ik mij zelf geweld aandoet, als ik haar wil buiten zetten en haar binnen brengende gevoel ik vrede in mijn hart.

De daarop volgende Dinsdag is zij begraven en toen die dag aanbrak zei ik: Och Heere, nu weet u wat er dezen dag moet gebeuren om mijn lieve kind naar de schoot der aarde te brengen. Ik heb Uw lieve volk tot die einde verzocht. Maar wees nu zo goed en kom U zelf, ook mede om in vrede bij elkander te mogen zijn in uw lieve tegenwoordigheid en opening en ontsluiting te geven om uit de bevindelijke weg een woordje te mogen spreken onder en met elkander.

Nu dit behaagde het Lieve Wezen ook te doen. Van alle kanten kwam het erfdeel des Heeren tot ons en we hebben de goedkeuring en de gunst Gods kennelijk mogen ervaren. In vrede en eensgezindheid hebben we nog drie versjes mogen opzingen tot eer van die Lieve Koning.

Zoals ik gehoord heb, waren er ruim 70 mensen achter het lijk. Moet ge nu zelf niet zeggen, lieve kinderen, dat uw oude vader toch zulk een Lieve Koning heeft, die mij nog nooit boven vermogen heeft laten verzocht worden. Maar altijd nog honig aan de roede gedaan heeft, zodat ik nooit te klagen heb gehad over de Heere? Maar ik moet mij zelf altijd aanklagen bij de Heere, dat ik zulk een weerspanning ben voor dat Lieve Wezen, zodat ik niet anders doe dan mijn weg bederven, zodat het mij menigmaal een wonder is, dat Hij mij zo lang dragen wil en kan.

Maar ik krijg van dat Lieve Wezen nog al eens een toeknikje in mijn hart, dat Hij zegt: Ik doe dat nu niet om uwentwil. Maar om Mijn groten Naams wil, want Ik heb u vrijwillig liefgehad;, omdat de Heere het wel geweten heeft wie ik zijn zou op aarde, zodat alle roem voor mij is uitgesloten en daarom is het alleen vrije genade, die triomferen

Nu, nadat mijn lieve kind uit mijn woninkje gedragen is, toen stond ik geheel alleen op aarde, want toen uw moeder gestorven is, hield ik nog een hand over in de samenleving en nu mijn lieve kind van mijn zijde was weggenomen, bleef ik alleen in mijn huisje over. Maar toen op zekere nacht werd ik werkzaam wat ik toch nu zou doen, want zo alleen blijven leven, dat kon toch niet in mijn oude dag. Toen kwam het in mijn hart om nu mijn ontslag uit mijn betrekking te vragen aan het polderbestuur en als ik dan wat kreeg om ven te leven, dan naar een mijner kinderen te gaan en wel naar mijn dochter Wouterina op 't Kraakje onder Dirksland, die maar twee grote kinderen had. Mij dacht zo, dan kon ik daar mijn laatste levensdaagjes wel doorbrengen, want die zullen toch niet veel meer zijn, daar ik de dag des doods niet ver durf afstellen en dan was ik vanzelf ook nader bij Dirksland, waar veel lieve kinderen Gods waren, daar ik gemeenschap mee had.

Ik heb aan dit voorgenomen plan na een paar weken gevolg gegeven en mijn ontslag gevraagd tegen **31 December 1914**. Toen vroeg het bestuur mij als ik mijn ontslag kreeg, wat ik dan 1,venschte te krijgen om te leven, hoewel zij mij niet gaarne ontslag

gaven.

Ik zei: Als ik nu 4 gulden per week kreeg, dan zou ik daarmee tevreden zijn. Een bestuurslid zei: Maar Volaart, als u het nu eens bij uw kinderen niet kunt gewinnen, zou u dan van dat bedrag door de wereld komen, omdat wij niet gaarne zouden zien, dat u op uw oude dag gebrek zou lijden.

Ik zei: Als ik dat nu krijg, ben ik hoogst tevreden.

Toen hebben zij Ingelands-vergadering gehouden en besproken, dat Volaart ontslag gevraagd had wegens verlies zijner dochter en deelden mee, dat Volaart tevreden zou zijn met 4 gulden pensioen per week. Maar zij hadden gedacht vijf gulden te geven. En dit werd nu met alle stemmen goedgekeurd, waarover ik schriftelijk bewijs ontving en ook mede mijn ontslag. En toen is door 's Heeren goedheid uw broeder Abram in mijn plaats benoemd en heeft dezen post de 1ste Januari 1915 aanvaard en heb toen mijn bestuur beleefd bedankt.

Daarna ben ik dan de 5e Januari 1915 van Battenoord vertrokken naar mijn kinderen op 't Kraakje en mag eerlijk getuigen, terwijl ik nu hier ruim 14 maanden ben gezeten, dat ik de goedkeuring des Heeren in dit mijn doen mag wegdragen, zodat ik met vrede in mijn hart hier mag wezen.

Ik ben nu gemakkelijk in de gelegenheid om het volk des Heeren te Dirksland te bezoeken waar ik als het weer en mijn lichaam het toelaat, gebruik van maak.

Maar nu in **1915**, zijnde de maand Maart, kreeg ik bericht uit Rotterdam van uw zuster **Pietje**, dat zij ongesteld was en verzocht ons over te komen daar zij geen voeding meer gebruiken kon wegens haar maag en door de dokter geraden werd haar in 't ziekenhuis te laten onderzoeken. Wij zijn er direct heengegaan en bevonden het zo.

De volgende week is zij naar het ziekenhuis gebracht; daar hebben ze toen haar maag leeg gepompt en daarna geopereerd. Wij hebben haar in het ziekenhuis tweereaal bezocht. Haar man vroeg mij: Wel vader, wat denkt u van de toestand van mijn vrouw?

Ik zei: Hier zijn twee toestanden: bezwaarlijke en gevaarlijke. Nu had ik wel werk met de bezwaarlijke toestand en zei: Och Heere, mocht u de handen van die dokters nu eens wijselijk besturen, dat zij geen verkeerd werk doen. Ik kreeg toen deze inspraak in mijn hart: "En biddende werden zij van druk bevrijd," zodat ik geen vreze had, dat zij in de operatie zou blijven.

Nu hoewel zij volgens eigen mededeling veel smart geleden heeft, is zij na drie weken toch weer in haar huisgezin teruggevoerd, en weer stilletjes opgeknaapt, zodat zij weer gewoon voeding kon gebruiken en wij kregen goede moed op volkomen herstel.

Maar zie, op 't onverwachts kregen we bericht, dat haar toestand een andere wending had genomen, zodat zij vreselijke pijnen in haar lichaam kreeg en zij niets dan wat medicijnen kon gebruiken. Hoewel die waarheid toch de vervulling gekregen had, daar de operatie ten goede was uitgewerkt. Maar nu is dit weer een andere toestand en dat is die gevaarlijke, zoals ik gezegd heb. Ik ben toen direct met enige der kinderen er heengegaan; bij haar komende en haar ziende liggen, zei ik: Wel lieve Heere, dat loopt hier dezen dag met mijn kind af. Zij was zelfs niet bekwaam mij te groeten.

Ik zeg: wel mijn lieve Kootje, hoe gaat het?

Zij zei: Ik leg niet zo gemakkelijk als toen ik naar het ziekenhuis moest, want toen was ik verenigd met Gods doen en laten en geloofde ook dat de Heere mij nabij zou zijn. Maar nu ben ik niet verenigd.

Ik zei: Ja mijn lieve kind, het is nu een hele andere toestand, het staat nu, dat je zult sterven en om dan met de Heere verenigd te zijn, moeten wij eerst onder het recht van

God komen. Maar hierop antwoordde zij niets.

Nu daar de toestand zo bleef, zijn wij des avonds weer naar huis gekeerd. Ik zei: Nu mijn lieve kind, ik hoop, dat de Heere u verwaardige, verloren te mogen gaan aan uw zijde eer u sterven moet, want daar wordt eerst het leven geboren en zo heb ik dan mijn kind verlaten.

Nu heeft zij nog twee nachten en één dag geleefd onder de vreselijkste smarten en wroeging des geweten en heeft volgens mededeling van haar zuster een half uur voor haar dood gezegd. "Ik kan niet sterven." en zo is zij 's Zaterdagmorgens de eeuwigheid ingegaan, de 1e Juli 1915 en voor eigen rekening, nalatende een man en vier kinderen, zijnde in de ouderdom van 41 jaren en 3 maanden. De volgende Dinsdag daarop is zij dan ook ter aarde besteld. Wij hebben daar nog met enige van Gods lieve volk bij elkaar geweest en in vrede over de handeling des Heeren mogen spreken.

Maar nu raakte ik weder in arbeid voor de Heere om te mogen weten hoe het nu met mijn kind stond en kreeg het antwoord in mijn hart: "dat de Heere even zo goed verheerlijkt wordt in degenen die verloren gaan als in degenen die behouden worden" en heb daarmee mijn kind moeten laten liggen.

Terwijl ik dit schrijf, ben ik 73 jaren en 5 maanden oud. *Eben-Haëzer, Tot hiertoe heeft de Heere mij geholpen.* Maar och mijn lieven Inunanuel, mocht het U nu ook eens behagen, dat u met Uwen lieven Geest ook eens mocht komen werken onder mijn arm zaad en kroost, die veel zijn, omdat ik op dit ogenblik over 90 kinderen, klein- en kindskinderen, vader, groten overgrootvader ben. O, mocht het toch eens zijn, dat U met Uw wederbarende Geest der Genade hen in het hart kwam te grijpen, want dat is toch Uw werk, lieve dierbare Koning.

Ik zou toch ook nimmer naar U gevraagd hebben, deelt uw opzoekende liefde heeft mij tot U getrokken. Hoewel de schuld aan onze zijde ligt, want u hebt ons geschapen in het verbondshoofd Adam, dat wij U hadden kunnen kennen aan de wind des daags. Maar dat hebben we verloren door de zonde; moeden vrijwillig zijn wij van U onze God en Schepper afgevallen en de duivel toegevallen en als u niet met genade tussen beide treedt, dan is het voor eeuwig afgelopen Maar, och mocht U nu nog eens Uw sterke arm komen te ontbloten tot redding en verlossing van mijn arme kinderen, daar toch in de veelheid der onderdanen 's Konings heerlijkheid bestaat.

Nu, lieve Koning, wat ik hun nu niet geven kan, zou u nog kunnen doen. Geef mij dan maar Genade, om U te mogen volgen in elke weg die u met mij komt te volgen, hetzij zuurheid, hetzij zoetheid, laat mij dan altijd wezen stil.

Nu, dwijl de Heere mij verwaardigd heeft, dat ik na die tijd mijn wegje in vrede heb mogen bewandelen onder op en neer, .en ik verscheidene aangename uurtjes met het lieve volk van God heb genoten. Zo ben ik voortgesukkeld tot de maand April 1916; toen hebben wij met elkander **Avondmaal** mogen houden op Herkingen onder de bediening van **Ds. Hubrechtse**. Maar o, o, toen die man het brood in zijn hand omhoog hief onder de nodiging, o daar gaf die Lieve Borg mij te geloven, dat Hij nu zo zeker als de Leraar dat brood brak, ook zo zeker Zijn lichaam voor mij had laten verbreken en Zijn bloed laten vergieten. O. wat mocht ik toen een wederliefde in mijn hart gevoelen, ja, wij mochten met elkander geloven en ondervinden, dat onze Lieve Koning in ons midden was, zodat er banden van liefde onder elkander gevallen zijn die de Eeuwigheid zullen verduren! O, wat hebben we die ganse week onder en met elkander doorleefd.

Daarna is het mij ook nog eens op een nacht in Juni gebeurd, dat ik gemeenschap mocht hebben met de Triomferende Kerk daarboven en daar heb ik een versje mede gezongen uit Psalm 68 : 5, oude rijm

*Gij verkwikt Uw volk goedertier
En maakt daar een iegelijk dier
Daar woont zonder verderven
Uwen kinderen deelt u Uw goed
In 't kruis geeft u hun goed moed
Zonder troost zij niet sterven.
Gij hebt naar uw goedigheid
Den reinen jonkvrouwen bereid
Een oorzaak zo 't mag blijken,
Om te zingen in 't ganse land
Als onze vijanden met schand
Veldvluchtig moeten wijken.*

En dit was zo zalig en zo heerlijk melodieus, dat ik niet weet of het in of buiten het lichaam geschied is, althans ik heb nog nooit zo gezongen.

Later in de maand Juli is het mij ook gebeurd, dat het Lieve Wezen mij kwam verrassen door mij licht te schenken over die weldaad, die Hij mij geschonken had in de nacht van 5 Mei 1913, daar ik sedert die tijd menigmaal tot de Heere gezegd heb: Heere, U hebt toch Uw volk door de Profeet Jesaja gezegd: "Mijn volk zou kennen en vervolgen te kennen?" Och mocht U mij dan ook believen te leren en te onderwijzen, hetgeen ik nog niet ken en weet en zei: Heere, u hebt toch ook in Uw dierbaar Woord gezegd: Ik zal tot mijn volk en gunstgenoten van vrede spreken. O mocht u mij dat ook weer eens schenken."

En ja waarlijk, daar kwam dat Lieve Wezen mij met Zijn licht bestralen en terugleiden, nl, hoe dat God de Vader tot mij kwam en mij voor Zijn heilig recht kwam dagvaarden en hoe dat er nu aan dit heilig recht voldaan moest worden en hoe dat ik dat heilig recht heb mogen billijken en goedkeuren, zodat ik in mij zelf op de bodem der hel terecht kwam en toen beliefde het God de Zoon om voor mij in te treden bij de Vader, dat Hij verzoening voor mij gevonden had, daar Hij al van eeuwigheid op Zich genomen had om de zaligheid, die ik in Adam verloren had, om die in de volheid des tijds voor mij te verdienen en te verwerven, en hoe God de Heilige Geest dat nu aan mijn ziel kwam toepassen door mij het recht ten eeuwigen leven te schenken; zodat ik hier ook zeggen mag, dat ik in een Drie-enig God geëindigd ben en dat aan zulk een snode zondaar.

Daarna heeft dat Lieve Wezen mij een bezoekje willen schenken op de 12^e September d.a.v. in de vroege morgen, toen ik nog op mijn legertje lag, omdat ik zo lag te bedelen aan mijn lieve Koning, dat Hij mijn gehele hart mocht believen in te winnen en overwinnen voor Hem en Zijn zalige dienst en gemeenschap. Hij kwam toen in mijn hart met deze waarheid uit Jesaja 54 vers 8-10 en wel: "In een kleinen toorn heb Ik Mijn aangezicht een ogenblik van u verborgen. Maar met eeuwige goedertierenheid zal ik Mij uwer ontfermen, zegt de Heere uw verlosser; want dat zal Mij zijn als de wateren Noachs, dat Ik zwoer, dat de wateren Noachs niet meer over de aarde zou gaan zo heb Ik gezworen, dat Ik niet meer op u toornen noch schelden en zal, want bergen mogen wijken en heuvelen wankelen. Maar mijn goedertierenheid en zal van u niet wijken ende het verbond Mijns Vredes en zal niet wankelen, zegt de Heere uw

ontfermer"

Toen zei ik: Lieve Koning, als U nu voornemens zijt om mij tot U te nemen, blijft dan als het U belieft zo lang in de Jordaan staan totdat ik overgegaan ben; omdat ik toen in een bange lichaamstoestand verkeerde wegens benauwdheid op mijn borst en dus dacht, dat het eindje begon te naderen.

Het mocht mij ook daarna nog eens gebeuren de 21^e September d.a.v. op de dag des Heeren, terwijl ik op mijn plaatsje zat in de Tent der samenkomst, dat de voorganger liet zingen het 2e vers uit Ps. 84:

*"De mussen en zwaluwen samen,
Vinden enen nest bekwame, enz.*

en o wat kwam dat Lieve Wezen daar gevoelig onder mee in mijn hart. O wat zag en gevoelde ik daar toch een heil in, in die vernederde en ootmoedige gestalte, om maar als een musje en. zwaluw aan de Troon der Genade gebonden te mogen zijn. Ik kon niet mee zingen. Maar mocht uitroepen in mij zelf: Och Heere mocht U mij daar nu maar daartoe verwaardigen.

En daarna een versje uit Psalm 89. O, daar mocht ik ook eens ingeleid worden in dat gezang, dat er in de Hemel zal plaats hebben in de **Triomferende Gemeente daarboven**; het was of ik in het voorportaal des Hemels was. O wat is dat toch zalig voor een vermoeide ziel.

In de morgen van 2 October a.v. toen ik pas van mijn rustplaatsje was opgestaan, gebeurde het ook, dat ik ingeleid mocht worden in de **Raad des Vredes**, hoe dat de Drie-enige God al van eeuwigheid in de Raad des Vredes een weg had uitgedacht, wanneer dat Adam gevallen zou zijn, om dan uit dat afgefallen nageslacht een volk te verlossen ten eeuwige leven. Maar dit kon niet anders geschieden of er moest iemand wezen, die de last der zonde en des toorns, die op de zonde bedreigd is, op zich zou nemen, om die te dragen en te voldragen on aan het Goddelijk recht te kunnen voldoen.

En hoe dat nu de tweede Persoon in dat Goddelijke Wezen, zich in de bres stelde, tussen de Vader en de zondaar en dat Hij nu als Borg en Middelaar in de volheid des tijds in de wereld zou komen, om daardoor dadelijke en lijdelijke gehoorzaamheid aan het recht Gods zonde voldoen, voor die uitverkoren zondaar alwaar de ganse Kerke Gods in opgesloten ligt en daar nam God de Vader nu genoeg in.

En hoe nu de derde Persoon in dat Lieve Wezen: God de Heilige Geest op Zich nam, om dat werk der verlossing in de uitverkoren zondaar te komen uitwerken, en als het de tijd was, het zelf toe te passen. Zodat er nu een Drieëenig God nodig was, om die weg uit te denken om de verloren zondaar te kunnen herstellen.

En nu beliefte het dat Lieve Wezen om mij te doen geloven, dat ik nu in die Vrederaad was opgenomen.

O! wonder Gods van Vrije Genade, en dat aan zulk een als ik ben, in het voorbijgaan van zo veel duizenden, die beter waren dan ik.

Nu, zo ben ik gekomen tot begin **November 1916**; ik had toen een kleindochter, **Pauline van der Vlugt**, die had reeds een paar jaar met een kwaal over de aarde gelopen, en wel de tering, nu genaamd de tuberculose. Van tijd tot tijd ging zij achteruit, zodat ik de laatste week in Oktober bericht ontving van mijn schoonzoon, dat zijn dochter sterk achteruit ging; hierop ben ik direct naar Rotterdam gegaan en bevond haar zo.

Ik zei: Wel, mijn lieve kind, hoe gaat het? Waarop zij zei: Ja, Opa, als ik zulke pijnen

heb zou ik maar bij God willen wezen; anders ben ik niet bang om te sterven.

Ik zeg: Ja, mijn lieve kind, om bij God te willen zijn, moet er wat vooraf gaan.

Maar hierop kreeg ik geen antwoord. Ik ben toen 's avonds weer naar huis gegaan, tot de volgende week Woensdag, en toen zag ik, dat er maar één schrede was tussen haar en de dood. Maar omdat het zoal bleef hangen, ben ik 's avonds met mijn dochter Arendtje mee gaan slapen. Maar wij werden de volgende ochtend om half zes uur geroepen, omdat het zo sterk achteruit ging; maar och, wat had ik het toch bang, toen ik zo door Rotterdam's straten liep. Ik legde mijn hand op mijn borst in de verzuchting: "Och, lieve Heere, wat is 't toch, dat mijn hart zo gesloten blijft, ik kan geen zucht tot U opheffen voor dat arme kind." Maar dit bleef zo.

Nu, terwijl ik dan bij haar was, gaf zij een groot deel bloed over, waarop zij om 8 uur is overleden.

Ik ben toen des middags weer naar mijn huis gereisd, en toen ik op weg in de tram zat, daar kwam de Heere met deze waarheid in mijn hart uit 2 Samuel 18 vers 32 het 2e gedeelte en wel: *De vijanden des Heeren, mijns Konings, en alle die ten kwade tegen u opstaan moeten worden als die jongeling.* Maar omdat dit zulk een harde boodschap voor mij was, zei ik: Wel, Heere, is die boodschap voor mij, voor dat arme kind?

Hierop zei de Heere andermaal: *Ja, al de vijanden des Heeren mijns Konings moeten worden als deze jongeling.*

Ik liep de anderen dag zo over deze toestand te denken, en werd toen bepaald, hoe de Heere tot Jeremia zei: *En gij bidt niet meer voor dit volk, want zij waren niet om Mijn lof te vertellen.*

Nu begrijpt u toch wel, dat ik op grond van Gods dierbaar Woord dit kind toch moet buiten zetten, want er moet toch aan het Goddelijk recht voldaan worden, en dat ik het daar mede hartelijk eens ben.

Wij hebben het kind toen 's Maandags daarop begraven. Maar het was geen begrafenis van een Koningskind, omdat het alles met haast en onordelijk gebeurde.

Daarop de 2^e December, gebeurde het mij, dat ik des nachts rustig sliep en onverwacht wakker gemaakt werd en dat zo zoetelijk die waarheid in mijn hart daalde: *O, dat mijn Liefste tot Zijn hof kwame en ate Zijn edele vruchten.*

Toen zei ik: Wel Heere wat is die inspraak in mijn hart? Had ik nu een vernederd en ootmoedig hart, dan zou ik U dat kunnen aanbieden. Maar ik heb niet anders, dan een ziel vol met schuld en zonde, zijn dat edele vruchten?

Ja, dat zijn nu edele vruchten, daar wij die lieve Borg op verzoeken kunnen, op een ziel vol beladen met schuld en zonde. Het is toch een paradox voor vlees en bloed, en ook voor de onbekeerde zondaar. Maar de arme Sionieten zullen mij wel verstaan, want het is de tale uit Kanaän.

Daarna kwam het Lieve Wezen mij onwaardige en alles verbeurd hebbend zondaar weer een bezoekje schenken met Oudejaarsavond. Nu was ik gewoon op de dag des Heeren des avonds een preekje te lezen van onze Godzalige Voorvaderen en nu het oudejaarsavond was, zo nam ik een preekje van Van der Groe over deze waarheid: "Geef rekenschap van uw rentmeesterschap."

Ik moet eerlijk bekennen, dit was niets als schuld zodat mijn hart bloedde, en toen ik des avonds op mijn knieën voor mijn stoeltje lag, zei ik zo tegen mijn Lieve Koning: O, mocht het mij toch nu eens gebeuren, dat ik zonder schuld het oude jaar uit mocht gaan en het nieuwe jaar intreden.

En toen ik een anderhalf uur op mijn legertje lag, daar kwam die Lieve Koning in mijn hart en bracht Hij mij in Gethsémané en toonde mij, dat Hij daar de toorn Gods voor

mij gedragen en voldragen had om mij van de toorn Gods te kunnen verlossen, en toen werd ik met Hem naar Golgótha geleid en daar zag ik mij met al mijn schuld aan 't kruis genageld, zodat ik met Hem gestorven en toen begraven werd; en hoe dat nu al mijn zonde en schuld in die doeken begraven lagen, zodat ik met Hem uit het graf mocht opstaan tot een nieuw leven.

Toen mijn kinderen mij 's morgens Nieuwjaar kwamen wensen (dit was 1917) en naar mijn lichaamstoestand vroegen, toen zei ik: "Als ik u de waarheid moet zeggen, heb ik een zwak lichaam. Maar op dit ogenblik een gezonde ziel. Ik deelde hen toen alles mede. O, wat heb ik toch een lieven getrouwe en onveranderlijk Koning. O, wat zal ik toch zingen als ik eenmaal in die stad mag ingaan, wiens kunstenaar en bouwmeester God is. O, wat zal ik toch die kroon van overwinning gewillig nedrwerpen voor de voeten van dat Gezegende Lieve Lam Gods.

Daarna is het mij ook gebeurd aan het einde van Februari 1917, dat ik de Heere al enige dagen had nagelopen om Hem toch weer eens te mogen ontmoeten, want Elia die kon op de spijs van de Engel genoten, zijn weg 40 dagen voortzetten en nu was het met mij al meer dan 40 dagen geleden, zodat ik waarlijk behoefte in mijn ziel vond naar nieuw voedsel. E

n toen kwam **Ds. van der Garde** bij ons op Herkingen om bediening te houden van het heilig Avondmaal. Zo vergunde het Lieve Wezen ook mij, dat ik aan die dis met des Heeren lieve volk mocht toetreden en hoe dat toen die lieve Immanuel tussen de gouden kandelaren kwam te wandelen en dezen en genen van Zijn lieve volkje kwam aan te raken met Zijn gunstige tegenwoordigheid, zodat ik ook weer iets mocht ondervinden van die Vrede die alle verstand te boven gaat

Toen heeft Ds. van der Garde des avonds nabetrachting gehouden over Hooglied 8 : 10 en daar gaf hij verslag van de eigenschappen van het zaligmakend geloof; wie dat nu een muur geworden was en wie degenen waren, die vrede in zijn ogen gevonden hadden. Toen mocht ik ook geloven, dat ik een muur geworden was, wegens de weldaden, die het Lieve Wezen mij geschonken had en dat ik ook een van diegenen was, die vrede in Zijn ogen gevonden had. En o, wat hebben wij die avond na de godsdienstoefening met het lieve volkje aangenaam hij elkander mogen wezen, zodat er na elks toestand nog verscheiden versjes gezongen zijn.

Maar nu heb ik nog een toestand mede te delen die nog veel opzien zal baren, zelfs nog wel van sommige kinderen Gods; maar laat uw ogen niet boos zijn, omdat God goed is. Het Lieve Wezen is toch vrij in Zijn bedeling. Maar wij zijn veelal te hooggevoelend. Maar God is neerbukkend laag en goed; het is dan wel dit:

In 't laatst van Februari dezes zelfde jaar, werd ik uitgenodigd ten sterfhuize van een jong meisje in de ouderdom van 19 jaren te Dirksland bij **G. J. v. d. H.**

Nu ik kende die mensen persoonlijk niet. Maar omdat het meisje een kleindochter was van zekere **Wed. F.** met wie ik in innige gemeenschap leefde omtrent hetgeen God aan onze zielen gewrocht had in 't midden der jaren, gevoelde ik vrijmoedigheid in mijn hart om daar heen te gaan, en vroeg de Heere of Hij met mij wilde optrekken en dat gebeurde.

Nu, toen het dan tijd was, om het stoffelijk overschot van dat kind op de begraafplaats te brengen en aan de schoot der aarde toe te vertrouwen, heb ik dit kind in haar doodkistje gezien en daar lag zij zo lief met een blozend gelaat, dat het was alsof ik innige zielsbetrekking op dat kind gevoelde. Maar dit bleef zo; evenwel heb ik aangenaam daar geweest, zodat de Heere mij daar nog vrijmoedigheid geschonken heeft om een woordje te spreken en ook in de toenadering in den gebede.

Maar nu liep daar enige weken overheen en toen kwam dat meisje onder mijn aandacht totdat ik op de 3^e Maart alleen in mijn huisje zat en toen kwam dat meisje weer in mijn hart. Ik zei toen: Wat is het toch Heere, dat dit meisje gedurig in mijn hart komt?

En daar verwaardigde de Heere mij, om met dat meisje onder het recht van God te komen en haar in de Heere te verliezen. Ik zei: Heere, mocht U mij nu eens verwaardigen een antwoordje te schenken waar dat meisje is.

En daarop kreeg ik een helder antwoord van de Heere: "Zij is de eeuwige rust ingegaan." Daarop ben ik 's namiddags naar Dirksland gegaan tot de grootmoeder van bewust meisje en toen ik daar in huis kwam, begon die oude vrouw mij onder een vloed van tranen mee te delen, de zielswerkzaamheden die zij met dit kind ondervonden had, en dat zij was op de plaats, waar geen nacht meer wezen zal.

Zo mochten wij samen ondervinden, hetgeen de Heere in Zijn dierbaar Woord zegt: "Hoe zullen twee tezamen wandelen tenzij dat ze overeengekomen zijn", zodat met vrijmoedigheid gezegd mag worden, dat zij binnen is. O, wat is de Heere toch! Een vrijmachtig God, om te doen wat Hem welbehaaglijk is; maar wij arme zondige schepsels hebben zulke hoogmoedige harten dat wij de Heere niet vrij kunnen laten werken, omdat wij altijd grote dingen zoeken en waarlijk, de weg van vrije genade is zulk een lage weg, ja veel te laag voor ons hoogmoedig bestaan.

Daarna is 't mij ook gebeurd, de 21^e Zondag, dat er in de godsdienstoefening 'n preekje gelezen werd en wel over Hosea 2: 18-19: "Ik zal u Mij ondertrouwen in gerechtigheid en gericht en in goedertierenheid en barmhartigheid. En Ik zal u Mij ondertrouwen in geloof. Ende u zult de Heere kennen."

En toen mocht ik uit de eigenschappen die daar voorgesteld werden, gelovig overnemen, hoe dat het Lieve Wezen, mij al in de nooit begonnen eeuwigheid had ondertrouwd in de eeuwige Vrederaad en hoe Hij mij ondertrouwd had, de 5^e Mei 1913, toen ik onder Zijn Heilig recht verloren gegaan ben en hoe dat het Lieve Wezen mij ondertrouwd had in het geloof. Want bij het schenken van die gezegende weldaad, schonk Hij mij ook het geloof en toen leerde ik de Heere kennen. O, zalig opgaan onder zulke middelen der genade.

Ook is 't mij gebeurd, in de godsdienstoefening, onder 't verhandelen van de 23^e Zondag, waar de catechismus handelt over de baten van het zielszaligmakend geloof, waar de onderwijzer de leerling vraagt in de 59e vraag: *Maar wat baat het u nu, dat gij dit al gelooft?* en de leerling antwoordt: "Dat ik in Christus voor God rechtvaardig ben en een erfgenaam des eeuwigen levens zij."

O, wat mocht ik toch hartelijk *Amen* zeggen op de voorstelling, die hij van het zaligmakend geloof maakte; zo bevindelijk en ondervindelijk evenals of die schrijver bij mij in mijn hart geweest was, toen het Lieve Wezen mij die weldaad geschonken heeft, zodat er van de daken werd gepredikt, hetgeen in mijn hart omgegaan en uitgewerkt was. O, wat is die Lieve Immanuël toch goed voor zijn arm zuchtend volk. O, dat ik Hem maar meer liefde kon bewijzen. Maar helaas, stof op 't stof en aarde op aarde.

Nu moet ik de bemoeienissen des Heeren nog eens mededelen, die ik heb gehad met twee vrouwen, de eerste was vrouw **A. Kl. uit de Haag**. Daar ik op zekeren middag naar Dirksland was gegaan om gemeenschap met het lieve volk des Heeren te mogen houden, ontmoette ik die vrouw bij wed. 13. en daar beliefte het die Lieven Immanuël ons te verwaardigen om elkander met vrucht voor onze ziel mede te delen de grote

weldaden, die de Heere aan onze ziel geschonken had van af het begin tot op dat ogenblik, zodat er banden gevallen zijn, die de eeuwigheid zullen verduren; wij hebben daar nog enkele dagen uit mogen leven.

Daarna is het mij gebeurd in de maand Mei 1917, de dag na Pinksteren, dat ik 's namiddags naar Dirksland ging naar de **Wed. T.** Maar ziet de wondere wegen des Heeren. Daar mijn zoon W. onderweg in zijn tuin was, bleef ik daar zo lang bij hem in de samenspreking over de wegen die de Heere met zijn arm volkje komt te houden, dat het te laat was geworden verder te gaan. Ik zei toen tegen mijn zoon: Dan ga ik morgenmiddag maar, als het de Heere belieft. Maar omdat de Heere al Zijn Wegen van eeuwigheid bekend zijn, zo moest dat juist zo zijn, want toen ik de volgende middag bij de wed. T. kwam en een plaatsje in haar huisje genomen had, toen kwam daar een vrouw in huis, die ik nooit gezien had, niet kende en wier naam ik ook nooit had gehoord.

Toen zei de wed. T.: Dat is de vrouw **Van 't Geloof**. Ik zei: de vrouw van 't Geloof? De vrouw van 't Geloof? Toen antwoordde die vrouw eenvoudig: Ja. Maar dat is een gave Gods, want zij verstond dadelijk wat ik met dat zeggen bedoelde. Om nu met die vrouw in gesprek te geraken, vroeg ik zo, waarom rij zo zwaar in de rouw was.

Zij deelde mij mede: ja ik ben van de winter mijn moeder en een broeder verloren; en toen deelde zij mij mee, dat het zeventien jaar geleden was, dat zij een broeder verloren had, die ruim de eeuwigheid was ingegaan, en hoe dat Lieve Wezen haar toen een zondares gemaakt heeft. en toen mocht zij mij met vrucht en een open hart mededelen, wat die Lieve Koning van dat ogenblik, tot op heden aan haar ziel gedaan had, omdat Hij al haar zonden en schuld in een zee van eeuwige vergetelheid gesteld had, zodat zij in een verzoende betrekking met de Vader mocht komen en hoe dat zij weder als een gift van de Vader aan de Zoon is terug geschonken.

O, wat heb ik toch gesmuld van liefde en verwondering van die Lieven Immanuel, ja toen ik onderweg was naar mijn woningje, heb ik hardop tegen die Lieve Koning lopen praten, dat Hij toch zulk een wonderdoende God is en dat zijn wegen toch zo wonderbaarlijk zijn voor alles verbeurde Adamskinderen, zoals ik er toch ook een ben. O! wat zal de Eeuwigheid toch weergalmen over al die wonderen van Genade. *Mijn nieren verlangen zeer in mijn schoot.*

Gij zult wel denken lieve kinderen, vader had nog al lust om zo alles op 't papier te stellen, (die er wat van geleerd heeft, zal het verstaan). Ja, dat is waar ook, want nu de Heere er mij toe verwaardigd heeft om mijn wegje te beschrijven, dat Hij met mij gehouden heeft, zo kan ik het niet nalaten om al zijn wonderen te vertellen; mocht mijn hart er maar meer bij zijn, want Hij is het toch zo waardig, om geëerd, gevreesd en gediend te worden, al was er geen Hemel tot beloning noch hel tot straf, dan is Hij 't toch zo waardig om Zijns zelfs Wil.

Het was ook op Zondag de 26^e Augustus d.a.v. dat het Lieve Wezen mij onwaardige een weldaad schonk. Omdat Ds. Hubrechtse die dag de dood des Heeren zou bedienen en ik op mijn legertje lag in de overdenking wat die dag zou gebeuren en ik uit de behoefte mijner ziel die lieve Immanuel lastig mocht vallen, dat Hij ons met Zijn lieve volkje mocht verwaardigen daar te mogen ontmoeten, en ons een blikje van zijn lieve gunst te willen schenken, en toen kreeg ik die inspraak in mijn hart: "Gij zult de Koning zien in Zijn schoonheid", zodat ik blijmoedig mocht gaan tot het bedehuis.

En waarlijk dat gebeurde, want toen de leraar de bediening begon, toen gaf die Lieve Koning mij een inzien in Zijn dierbaar lijden, hoe dat Hij in Gethsémáné als een worm

gekropen had onder de zware toorn Gods, zodat Hij daar grote druppelen bloed zweette vanwege de benauwdheden zijner ziele, en hoe dat Hij daarna aan 't kruis werd genageld, om mij, ellendigen zondaar, van de Eeuwige toorn Gods te verlossen. O! wonder van Genade, en dat aan zulk een als ik ben. O! ik mocht zo tegen mijzelf zeggen: "Al wat aan Hem is, is gans begeerlijk. Vanaf Zijn kribbe tot aan het kruis." Zodat ik met vrijmoedigheid met het lieve volkje aan de Tafel mocht naderen, en mocht daar zoetelijk eten en drinken. O, zoete banden die mij binden aan het lieve volk van God. O, dacht ik zo bij mij zelf: wat zal het toch eenmaal zijn, als wij in die grote Bruiloftzaal bij elkander zijn, zonder weer te scheiden.

Nu moet ik nog iets mededelen, dat niet zo aangenaam is voor mijn zieleleven; (laat het geen opzien baren) het lieve volkje verstaat mij wel.

In de nacht van 4 April 1918, moest ik weer ondervinden welk een onheilig en boos bestaan ik omdroeg. Toen liet de Heere toe, dat ik in mijn droom, drie grote vloeken deed welke in geen 40 jaren over mijn lippen gegaan waren. O! wat zijn we toch diep gezonken door het verlies van het Goddelijk beeld. De vijand kwam mij toen wijsmaken, dat ik zo zou sterven, dat ik vloekende zou sterven. Ik zeg: O, lieve Koning bewaar mij daar toch voor, opdat Uw Lieve Naam om mijnen 't wille niet gelasterd worde.

Maar een betere toestand mocht ik ondervinden in de nacht van 10 op 11 April e.v. O, daar mocht ik met geestelijke ogen mijn Lieve Koning zien in zijn Heerlijkheid. O, dat kan ik niet uitdrukken, die Heerlijkheid zoals ik Hem mocht aanschouwen; ik mocht er iets van ondervinden hetgeen Petrus op de Heilige Berg mocht zien, hoe dat Zijn gedaante veranderd werd en blonk gelijk de Zon. O! ik zei zo: *Och Lieve Koning, kom mij maar voren toebereiden, opdat ik U mag aanschouwen zonder meer te scheiden.* Maar ach, het duurde zo'n ogenblikje, ik moest weer van die Berg af naar de laagte en het Mesech in.

Daarna is het mij ook gebeurd, dat Ds. Hubrechtsche de dood des Heeren zou verkondigen in het bedienen van het Heilig Avondmaal, hoe ik toen in een dodelijke toestand op pad ben gegaan, om daarbij tegenwoordig te zijn. O! ik zei zo tegen de Heere, wat zal het mij medevallen als ik nog een toeknikje krijg; maar och wat mocht ik hier ook weer ondervinden, dat onze goede hoedanigheden de Heere niet kunnen bewegen. Maar ook onze slechte gestalten Hem niet in de weg staan. Want toen ik onder de nodiging van de Leraar op mijn plaatsje kwam neder te zitten. O! daar beliefde het Lieve Wezen mij in mijn nietigheid en onwaardigheid te brengen met zulke indrukken, dat ik mijn rug tegen de bank moest drukken, opdat de mensen niet zien zouden, dat mijn lichaam zo door de zenuwen werd aangedaan, en niet alleen ik maar er was algemeen onder 't lieve volkje zulk een beweging in het hart, ooh bij de Leraar, dat die Nardus zo veel reuk gaf, dat het gehele bedehuis ermee vervuld werd. O wat mochten wij daar toch samen onder gevoelige indrukken met elkander verenigd wezen, zodat de banden die er waren, weer bij vernieuwing zijn vastgehaald. O! wat is het toch een weldaad, als we maar onder de Banier van Jezus geschaard mogen wezen, die toch geen land van uiterste duisternis voor Zijn zuchtende volkje is.

Daarna heeft het Lieve Wezen mij onwaardige weer een weldaad geschonken de 12e Juli 1918. Daar ik bij een vriendin te Middelharnis een bezoekje zou brengen, had zij nog een paar kinderen des Heeren verzocht; nu ben ik daar toch schoorvoetend naar

toe gegaan, omdat ik liever niet had willen gaan. Maar om mijn belofte niet te breken heb ik het maar gewaagd, en o wat viel het mij toch mede, daar die Lieve Koning er ons tezamen toe verwaardigde, dat wij elkander van Salem tot Gligal mochten meedelen, hetgeen de Heere aan onze ziel gedaan had. Ja, wij mochten bij vernieuwing de vrucht er van aan onze ziel ondervinden, want waarlijk de Grote Koning was in ons midden en in onze harten, zodat wij tot lof van die dierbare Immanuel de grote werken des Heeren mochten vertellen, en nog verscheidene versjes hebben mogen opzingen.

O! wat is het toch een zalig voorrecht onder de Banier van Koning Jezus te mogen zijn. Wat is Hij toch een Lieve Koning voor zijn arme zuchtende volk. O, konden wij Hem maar meer lief hebben.

Daarna is het mij weder vergund van die Lieve Koning dat ik half September met twee lieve kinderen des Heeren een middagje te Dirksland in gemeenschap samen mocht wezen, om in vrede met elkander te onderhouden over de wegen des Heeren. En ziedaar de aanvolgende nacht, toen ik op mijn legertje lag, daar kreeg ik wederom gemeenschap met die twee lieve kinderen des Heeren en toen vergunde die lieve Koning mij om zelf in mijn hart te komen. Maar die zaligheid die ik toen genood, kan ik niet beschrijven, dat weet ik wel, dat 't mij was of mijn hart een wieg was. O, die Lieve Koning *als een bundeltje Mirre tussen de borsten te hebben*, ik had Hem daar wel willen houden; maar ach het zijn uurtjes van korte duurtjes.

Ook heeft die Lieve Koning mij nog een zegen geschonken op de 13e April 1919 zijnde de dag des Heeren, dat ik mede op mocht gaan naar het bedehuis onder de bediening van Ds. v. d. Garde. Maar ik was weer in een dodelijke toestand, hoewel ik toch mijn Lieve Koning heilig lastig mocht vallen, dat Hij de Leraar mocht geven te spreken de woorden des eeuwigen levens en ik verwaardigd mocht worden een geopend oor en ontsloten hart te hebben om te verstaan wat Hij door Zijn knecht v. d. Garde tot de Gemeente te zeggen had.

Nu, daar de Leraar als tussenzang een versje opgaf te zingen Ps. 118 vers 10:

"Dit is de dag schoon uitgelezen,

Die de Heere zelf nu gemaakt heeft", enz.

En o lieve kinderen, daar behaagde het die Lieve Immanuel onder mee te komen in mijn hart en werd ik toen ingeleid in het dierbaar lijden en sterven van die gezegende Borg en Middelaar; hoe dat de krijgsknechten Jezus met die doornenkroon op Zijn gezegend Hoofd, zelf op Zijn gegeseld lichaam Zijn kruis lieten dragen en hoe dat Hij daaraan genageld werd op Golgótha, zodat Hij op een dag al de schuld van Zijn volk overnam.

Zodat dit nu die dag was, die de Heere zelf gemaakt had en hoe dat nu die Lieve Koning zelf de toepassing daarvan in mijn hart gaf door het geloof, zodat ik niet de strijdende en Triomferende Kerk heb mogen zingen tot troost van mijn arme ziele.

O, eeuwig wonder en dat voor zo een snode zondaar als ik hen. O, ik kon het wonder niet genoeg uitdrukken, ja ik mocht ondervinden, dat er in het licht van des Konings aangezicht maar alleen het leven is. En hoe die leraar toen 's avonds in de toepassing het geluk van dat volk kwam voor te stellen, wat het zal wezen na de dood, dat daar de vermoeiden van kracht zullen rusten en de drijvers zullen ophouden. En nu gaat er wel eens een verlangen uit mijn ziel op.

O Heere wanneer komt die dag

Dat ik bij U zal wezen,

En zien Uw aanschijn geprezen.

Hoewel toch wensende om de Raad des Heeren uit te dienen.

Het mocht mij ook gebeuren in de nacht van de Juni d.a.v., dat de vijand mij op 't onverwachts kwam aanvallen, dat ik mijzelf wel nauw mocht onderzoeken aangaande de vrijmaking mijner ziel voor de eeuwigheid daar er zovele in deze dagen over hun vrijmaking spreken. Maar ik mocht gelukkig dadelijk mijn Koning inroepen.

Ik zei zo: Lieve Koning, U hebt mij toch zelf opgezocht toen dat gebeurd is, hoe dat u in de nooit begonnen eeuwigheid op U genomen hebt de zaligheid die ik in Adam verloren heb, in de volheid des tijds voor mij te verdienen en te verwerven, waar u mij zelf de toepassing in mijn ziel kwam te schenken en hoe ik U toen door het geloof heb mogen omhelzen, zodat ik toen de ganse kerke heb toegeroepen: "Komt nu maar eens naar mij toe, o lieve volk van God, dan zal ik u eens vertellen wat God aan mijn ziel gedaan heeft" zodat die helse Saul dadelijk op de vlucht moest, en niets meer te zeggen had.

En daar ik het nu niet kan laten tot lof van mijn Lieven Koning te schrijven, zo is het mij ook gebeurd de 2e Zondag van Augustus 1919, dat Ds. v. d. Garde de bediening des Avondmaals zou houden, dat ik ook verwaardigd werd om aan de dis te mogen zitten. Ik kwam te zitten naast mijn oudste zusje in de genade en uit één boekje hebben we een versje gezongen; en toen kwam die Lieve Koning, terwijl de Leraar mij het stukje brood gaf, de belofte opnieuw schenken, *dat Hij niet meer op mij toornen noch schelden zou.*

O! wat was ik op dat ogenblikje rijk, ja veel rijker als de grootste Koning hier op aarde. want ik had vrede met die Grote Koning van Hemel en Aarde; en dat aan zo een wederspanning als ik ben. O! mocht Hij mij maar meer en meer verwaardigen, om Hem lief te hebben; maar ach, ach, daar ontbreekt het mij maar veel te veel aan.

O, ik moet wel eens verbaasd staan over mij zelf hoe ik nog met droge ogen over de aarde kan lopen, tegenover zoveel weldaden. O! als ik ooit mijn voeten binnen die poorten mag zeilen, dan zal de Hemel weergalmen, van dat Eeuwige wonder; dat zo een als ik ben, daar komen mag die het altijd maar voor de Heere bedorven heeft.

Nu is het. mij ook gebeurd in de nacht van de 8e Decemher 1919 dat het Lieve Wezen mij bij vernieuwing licht kwam schenken over Zijn eigen werk dat Hij in mijn ziel gewrocht had, een terugleiding van Sittim af tot Gilgal toe, d.w.z. van 't begin tot nu toe welke weg de Heere met mij gehouden had, zodat Hij mij overal bij kwam bepalen, wanneer en waar

Hij mij bewaard had, bij de plaatsen waar ik in gevaar was geweest van mijn natuurlijk leven, hoe dat ik toen al niet in de hel ben gevallen; en dan die menigvuldige bemoeienissen om mij tot bekering te brengen, en hoe ik maar met mijn goddeloos bestaan over alles heen werkte. Maar hoe dat Hij toch een tijd liet aanbreken om mij tot staan te brengen zodat ik het niet langer tegen Hem kon uithouden.

Dit was op de **31 December 1883, dat ik de besliste keuze tussen de Heere en mijn gemoed** onder beding van Genade mocht doen, en toen liet die Lieve Koning mij op al de plaatsen komen waar Hij zijn genade aan mijn ziel bewezen had. Ik werd bij al die plaatsen helder terug geleid vanaf mijn aanwezen in de wereld, totdat Hij mijn ziel in vrijheid gesteld had toe.

O! ik moest maar in verwondering uitroepen: O Lieve Koning dat ik U toch maar meer hartelijk mocht liefhebben, *opdat Gij toch maar als een bundeltje mirre tussen*

Mijn borsten mag vernachten; Maar ach, ach, ik moet toch zoveel dagen en nachten doorbrengen dat ik Hem niet hoor of zie, die mijn ziel lief heeft. O! Heere wanneer komt toch die dag, dat ik toch bij U mag wezen, zonder te scheiden meer, opdat ik verlost mag wezen van een lichaam der zonde en des doods, want daar is toch niets ter wereld, dat mij meer kwelt dan mijn goddeloze hart.

Daarna mocht het mij ook eens gebeuren in de nacht van 15 op 16 Januari 1920 dat ik gemeenschap kreeg, eerst met mijn oudste zusje in de Genade, en toen met de ganse Kerke. O! daar zag ik mij met de ganse Kerke staan, als geheel melaats en onrein door de zonde van de hoofdschedel tot aan de voetzool toe, vol van wonden, striemen, etterbuilen van zonde en ongerechtigheid, en hoe ik nu bepaald werd bij de wet der melaatsheid hoe dat diegenen nu, die geheel melaats waren, hoe dat die waarlijk rein verklaard werden. En hoe dat ik nu die Lieve Koning Jezus zag staan, die al de melaatsheid van Zijn lieve volk op zich had genomen, en de ganse Kerk nu blankschoon voor Hem stond, met witte fijne lijnwaadsklederen aan, gans volmaakt, zonder vlek of rimpel zodat er geen verschil was, tussen Hem en zijn lieve volk dat zij nu ook volmaakt in schoonheid waren inwendig.

O! ik zei zo tegen mijn oudste zusje: O, wat zullen wij toch ons hart ophalen als wij bij die lieven Immanuel zijn, wat zullen wij dan de kroon van overwinning voor de voeten van dat Lieve Lam neerwerpen en uitroepen: "Gij o Lam Gods hebt ons Gode gekocht met Uw dierbaar bloed, en Gij zijt waardig te ontvangen, alle eer, lof en aanbidding van nu af tot in alle Eeuwigheid. Want wij zullen Hem zien zoals Hij is." O! wonder boven alle wonderen.

Hot mocht mij ook gebeuren in de nacht van 8 Maart 1920 dat ik op mijn legertje lag, en bedelde bij mijn lieve Koning. O, ik zei wo: Och lieve Koning, dat ik toch Uw stem weer eens in mijn hart mocht horen en gevoelen. O! dat ik U weer eens mocht ontmoeten. En toen kwamen die woorden in mijn hart: "Zou een vrouw haar kind vergeten, als haar zuigeling schreit van pijn? Zou ze een ware moeder heten. Zou ze een ware moeder zijn? Hoewel deze haar kind vergat, zo zal Ik u niet vergeten.

O, ik zeg toen: Lieve Koning, geef toch maar, dat ik zo nauw aan U verbonden mag zijn, als de gordel kleeft aan de lendenen van een man. Toen kwam dat versje in mijn hart van Lodestein:

Hoog om hoog het hart naar boven.

Hier beneden is het niet.

Het ware leven, lieven, loven.

Is maar daar men Jezus ziet.

Al wat men hoort of ziet op aard.

Is ons kostelijk hart niet waard.

O, wat is het toch een weldaad om met een God van Hemel en Aarde bevredigd te zijn. Genade, Genade alleen.

Door des Heeren grote goedheid is het mij ook gebeurd, dat ik de 16en Mei 1920, nadat ik al verscheidene weken lang niet met de feesthoudende Gemeente had kunnen opgaan naar de godsdienstoefening, wegens lichaamsongesteldheid, dat ik s namiddags in de Tent der samenkomst op mijn plaatsje kwam en een zegentje van de Heere mocht afvragen dat mijn hart begon te bloeden van het wonder, dat Hij mij nog vervaardigde om met Zijn lieve volkje nog onder de middelen der Genade te komen. O, wat was mijn ziel toch bedroefd over de goedheid Gods aan zulk een als ik was. O!

wat kon ik toch hartelijk met de gemeente meezingen de laatste 2 versjes uit Ps. 84, 5 en 6 oude rijm.

O, wat is het toch een zalig opgaan, als die lieve Koning in het hart is! Daarom lieve kinderen, neemt toch de zuivere genademiddelen getrouw waar; want daar is die Lieve Koning te vinden, daar vertegenwoordigt Hij zich zelf aan degenen, die Hem waarlijk nodig hebben voor hun arme zielen.

Nu moet ik nog een geval mededelen dat mijn Lieve Koning mij nog eens heeft willen ontmoeten en wel:

Daar wij een buur naast ons hadden wonen, wiens vrouw in zwangere toestand verkeerde en de tijd was aangebroken om te baren de 18 Mei 1920, zo verwaardigde mijn lieve Borg mij dat ik dat mens aan de troon der Genade mocht opdragen, en dat Hij zo goed wilde zijn om die vrouw in haar nood nabij te zijn, omdat zij met haar vorige kinderen het zeer bang had gehad, en juist op dat zelfde ogenblik dat ik noodschoten voor haar mocht opzenden is zij zonder hulp van de aardse medicijnmeester verlost van een welgeschapen vrucht; en mocht dat nu eens een zaadje wezen, dat in het boek des Levens is opgeschreven, hetgeen ik de ouders ook van hart zou gunnen.

Dus met zulk een gebedsverhorend God heb ik nu te doen. Maar dit is ook zeker als de Heere voor elkander geeft te bidden, dan is Hij al op weg om het te verhoren. De namen dezer mensen zijn **D. v. B. en G. W.**

Het is mij ook gebeurd de 24 Sept. 1920, dat ik een kleindochter had, die ook zwanger was van haar eerste kind. Deze had in het begin een zwaar ziekbed gehad, en haar verdere zwangere tijd in vele pijnen en ellenden doorgebracht, zodat de dokter groot bezwaar had als de tijd van baren daar was. Maar ziet eens wat er gebeurde: de avond vóór zij baarde, toen was het of al haar banden op mijn ziel gebonden werden en dat heeft geduurd tot de anderen morgen omstreeks 10 uur en toen behaagde het mijn Lieve Koning om haar bijna zonder weeën te doen verlossen van een welgeschapen zoon. O! wat hebben wij toch met een God van wonderen te doen! Hadden we maar een hart, om die wonderen op te merken en er Hem voor te erkennen maar helaas! Wij zijn zo diep gezonken door de zonden, dat we geen wonderen meer kunnen zien.

Ook moet ik nog een weldaad mededelen die die Lieve Koning mij geschonken heeft voor mijn eigen ziele; hoe dat Hij mij bij vernieuwing weer eens licht geschonken heeft over Zijn eigen werk in mijn ziele. Hoe dat ik ingeleid werd in Hosea 2 vers 18 en 19 bij deze woorden: "Ik zal U mij ondertrouwen in Eeuwigheid; Ik zal U mij ondertrouwen in Gerechtigheid en Gerichte. En in Goedertierenheid en Barmhartigheid en ik zal U mij ondertrouwen in Geloof. En gij zult de Heere kennen". Met deze waarheid wilde die Lieve Koning mij terugleiden naar de 5^e Mei 1913, toen ik de toepassing daarvan in mijn ziel heb mogen ondervinden. Zodat mij weer een reispenningtje geschonken werd van mijn Lieve Immanuël om te gebruiken op mijn reisje door dit Mesech der ellende.

Nu hoop ik maar zachtken voort te gaan, totdat ik mijn loopbaantje ten einde ben, want daar hangt de Kroon van overwinning die ik dan gewillig zal neerwerpen voor de voeten van dat Lieve Lam Gods.

En zo heb ik dan nog menigmaal een penningtje van mijn Lieve Koning mogen ontvangen.

NASCHRIFT

Tot zover het eigen geschrift van onze ouden lieven vader daargesteld en geëindigd wegens aftakeling van zijn aardse tabernakeltje. Hij was niet meer in staat verder uit te weiden; hij werd afwisselend bedlegerig en bij die gelegenheid kreeg hij veel bezoek van het Lieve volk des Heeren, waar ook zijn ziel aan gebonden was, en nog vele uurtjes op zijn legertje mee doorgebracht.

Nu leefde de wens in mijn hart om dit werkje met een woordje te sluiten, betreffende het afsterven en de begrafenis van onze lieve vader.

Zo heb ik dan nog een ogenblikje in zijn leventje getuige geweest, dat hij nog een toeknikje kreeg van die Lieven Koning, en dit was wel namelijk de 4e Oktober 1921, zijnde zijn laatste geboortedagsviering, waar nog een paar arme bekommerde zielen bij tegenwoordig waren; in de namiddag dat hij zo bedroefd was, omdat hij niet bedroefd kon zijn, over de weldaden van Zijn Lieve Koning ontvangen.

Toen mocht hij zo beginnen te spreken, hoe de Heere in de donkerheid woont en kreeg daaruit een levendig aandenken in zijn ziel, en de Heere deed het licht weer opgaan over hetgeen zijn Lieve Koning aan hem geschonken had de 5e Mei 1913, en och wat mocht die oude knecht toch weer eens wegsmelten van verwondering zodat hij weer een ademtochtje mocht scheppen.

Nu zo heeft onze lieve vader dan noch enkele dagen in dit Mesech doorgebracht, uit de bediening van dat dierbare Borgwerk van zijn Lieve Immanuel in de volle verzekerdheid des geloofs en in de gemeenschap met verscheidene van het lieve volk des Heeren, dat hem tot bij zijn stervensuurtje bezocht heeft.

Zijn aardse tabernakeltje is dan afgebroken. Maar zijn ziel steeds levendiger; tot een dag of vijf voor zijn dood (dit was des Zondags de 8e Januari 1922) dat ik persoonlijk bij hem kwam en zijn spraak steeds zwakker werd, zo vraagde ik hem:

Wel vader, denkt ii ons te moeten verlaten, waarop hij gulhartig antwoordde:

"De Heere is zo getrouw als sterk.

Hij zal zijn werk;

Voor mij voleinden".

Op dit trouw- en zoutverbond waag ik het.

"Nu trachten ze wel mijn kleingeld te beroven. Maar de Juwelen kunnen ze niet aan."

Dit zijn dan ook de laatste woorden die ik duidelijk en helder uit zijn mond gehoord heb, omdat zijn spraak des avonds zo verzwakt was, dat men hem nauwelijks meer verstaan kon, en zo is hij steeds afgetakeld, en zo geduldig in zijn lijden, dat het hem 't zelfde was, wie hem lichamelijk hielp.

En toen Dinsdagsavonds een onzer zusters vroeg, of hij nog iets gebruiken wilde, antwoordde hij: "Genade is beter als vaste spijs."

En Donderdags na de middag heeft hij het laatste teugje water gebruikt en Vrijdags voor de middag wilde hij niet meer hebben dat zijn lippen met een sponsje nat gemaakt werden, waarop hij na twaalf uur met gestrekte armen langs zijn lichaam is gaan liggen; tot ongeveer 6 uur des avonds; toen had zuster Wouterina een stukje brood gereed gemaakt voor allen die er aanwezig waren van de familie en vrienden.

ik zeg toen, kom laten we nu even wat gebruiken, omdat we toch zagen dat het einde naderde.

Ik mocht dan gebrekvol een zegentje van de Heere vragen.

Maar er zaten drie zusters naast het ledikant van vader en op hem te kijken, zodat ik

kortelijk moest afbreken, terwijl die zusters zeiden: *Wouter, vader sterft!* En ik mocht ook zelf de laatsten ademsnik zien uitblazen.

Nu de bedroefdheid is ook wel te begrijpen nietwaar? hoewel niet bedroefd als degenen, die geen hoop hebben.

Toen wij dan een stukje brood gebruikt hadden, hebben we gedaan hetgeen onze lieve vader gezegd had als hij zijn laatste ademsnik had uitgeblazen, gezongen het 1e vers van Ps. 89: Ik zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheden.

Ondertussen waren er ook nog van het lieve volk des Heeren gekomen zodat er nog een paar uurtjes aangenaam gesproken is over de handelingen des Heeren, die hij met zijn arme volkje komt te houden, ook nog tot eigen vrucht voor de zielen.

Ik moet hier nog tussen schrijven dat misschien bij dezen of genen de vraag naar voren komt: *maar heeft die oude man dan van niemand afscheid genomen?*

Ja wel terdege; en wel, dit heeft hij reeds 3 maanden voor zijn dood mogen doen op een nacht en wel eerst van de strijdende kerk d.w.z. van het volkje in de gemeenschap der Heiligen en toen van al zijn kinderen, in het overgeven en verliezen in de Heere en onder Diens hoede mogen aanbevelen en toevertrouwen.

Dus is dit zeker gebeurd.

En zo zijn er dan zaken uitgevoerd ter voorbereiding zijner begrafenis, die Dinsdag 17 Januari 1922 heeft plaats gehad.

In de morgen dan van die dag, terwijl ik mijn knieën mocht buigen bij 't opstaan van mijn legertje mocht ik zo zuchtende vragen: "Och Heere, u weet nu wat er van daag te doen staat; dat wij het stoffelijk overschot van Uw lief kind naar de groeve der vertering zullen brengen, dat daar zal rusten volgens Uw Woord tot de jongsten dag en mocht dit nu in uw lieve gunst eens gebeuren en dat er ook van Uw lieve volk mochten komen. Maar dat u zelf o Grote Koning mede wilde komen en ons met uw liefelijke tegenwoordigheid vergezellen en wil dan ook alle Leeuwenmuilen stoppen en alle verhinderingen wegnemen van buiten en van binnen.

En waarlijk dat liefde die Getrouwe God te doen, tot zelf de natuur werd door Hem gebezigd in dezen mee te werken. Dat weet ieder, die daarbij tegenwoordig is geweest en het was opmerkenswaardig, dat het in zijn lieve Gunst gebeurde. Want, de Heere wrocht in alles mede, zodat er op het gehele sterfhuis geen hamerslag gehoord is en het lieve volk des Heeren in vrede bij elkander geweest is en verscheidene versjes (die hieronder genoemd worden) gezongen zijn tot eer van die Grote Koning.

Ook was er ontzettende belangstelling op 't graf, waar de grootste stilte en eerbied heerste. 't Was kennelijk, dat het een Koningszoon was, die hier aan de schoot der aarde werd toevertrouwd.

Zo is deze plechtige begrafenis beëindigd in vrede en volgen hieronder de versjes die gezongen zijn: op 't sterfhuis voor de begrafenis Ps. 65 vers 2 en Ps. 38 vers 2; op 't graf Ps. 89 vers 1 en 2, Ps. 97 vers 7, Ps. 116 vers 4 en 7; op 't sterfhuis na de begrafenis Ps. 89 vers 7 en 8; op verzoek van de vrouw P. T. Ps. 84. vers 6, Ps. 103 vers 7 op verzoek van C. v. A., die dit versje kreeg tijdens onze lieve vader de adem uitblies; hoewel zij daar toen ruim drie kwartier vandaan was. Maar God is vrij in zijn bedeling; en nog enige andere gepaste verzen.

Nu zo is onze oude lieve vader, 7 jaren inwonende geweest bij zuster **Wouterina en**

Johannes Hoogwerf en kinderen, in vrede, liefde en eensgezindheid, waar geen hamerslag gehoord is.

Gij zult dan, geliefde zuster en zwager geen spijt hebben daar uw deur en woning ook altijd open stond voor het arme volk des Heeren in kinderlijke onderdanigheid en liefde voor onze lieven vader en zijn zielevrienden; uit achting en eerbied voor dat lieve volk van God en onze lieven vader.

De schutters hebben u wel met hun vurige pijlen beschoten. Maar niet overmocht; en dat zij maar gedenken mochten, dat er een gedenkboek is voor des Heeren aangezicht, Die ieders werk in het gerichte zal brengen.

Nu, de Heere vergelde u uw daden, en dat het Lieve Wezen ook u beider deel mocht worden in lengte van dagen en voor eeuwig.

Ik sluit dan hiermede. Dat de Heere het nog voor velen mag zegenen en stellen tot bekering van zondaars is onze hartelijke wens en bede, om Jezus' wil.

Zo zij het!

W. M. VOLAART.

Rotterdam.

**6. GODS ARM NIET VERKORT
OF
DE RIJKDOM ZIJNER GENADE
heerlijk geopenbaard in het behoud van**

BARTHOLOMEUS DE JONG

**algemeen bekend onder de naam van 'De Koddeboer'
overleden 14 januari 1861**

**door
TH. KOUSBROEK
Evangelist te 's Gravenhage**

Den Hertog's Uitgeverij - Utrecht

STICHTING DE GIHONBRON

MIDDELBURG

2018

Genealogie

Bartholomeus is geboren op 4 april 1815 in Moordrecht. Hij is overleden op 14 januari 1861 in Kralingen, Zuid-Holland. Hij was toen 45 jaar oud.

[In de brochure staat als geboortedatum 1 april. Het komt wel meer voor dat geboorte- en doopdatum verwisseld werden.]

Zijn bekering vond plaats op ruim 40 jarige leeftijd waarna hij nog 5 jaar heeft geleefd.

Bartholomeus is getrouwd met Bella Broere op 27 mei 1848 te Krimpen A/D IJssel, Zuid-Holland; 33 jaar oud.

Kinderen: Alleen bekend: Johanna geb. 1853, overleden 1927

Want zij hebben allen gezondigd, en derven de heerlijkheid Gods. En worden om niet gerechtvaardigd uit Zijn genade, door de verlossing die in Christus Jezus is.

Romeinen 3: 23, 24.

"Zij hebben allen gezondigd," zegt Paulus. Er is dus géén onderscheid, zowel de één als de ander is schuldig, wegens de overtreding van Adam, die hun toegerekend wordt, en wegens hun bedorven natuur, waaruit zo ontelbaar veel dadelijke overtredingen voortkomen. Allen hebben zij gezondigd, er is niemand die God zoekt, allen zijn zij afgeweken. Allen in zonden geboren, in ongerechtigheid door hun moeder ontvangen; met één woord: Mien derven de heerlijkheid Gods, dat is: Zijn luisterrijk beeld, naar hetwelk de mens in de beginne geschapen is. De mens kent God van nature niet, en wel verre van God te zoeken, ontvlucht hij zijn Schepper en betoont zich een vijand van God en van zijn eigen zaligheid te zijn, Jeremia 13: 23; Titus 3: 3. Dáárom is hij waardig onder de toorn Gods voor eeuwig te zuchten. Maar dank zij Gods genade!

Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat 'een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve. Maar het eeuwige leven hebbe, Joh. 3: 16. Er is dus vergeving, er is dus verlossing in Christus Jezus. Allen die gebracht zijn tot de omhelzing van het Evangelie, worden gerechtvaardigd om niet, zonder enige voorwaarde van eigen verdiensten, door Zijn rijke, vrijmachtige genade, Eféze 1: 7, Col 1: 14.

Van Adams val af tot op ditzelfde ogenblik toe, gaat de almachtige en genadige God voort, om het verlorene te zoeken, om de ellendige te redden en om Zijn vrijmacht zowel als Zijn liefde en genade luisterrijk te openbaren, in het behouden van hetgeen zonder Zijn genadige tussenkomst voor eeuwig verloren blijft, 1 Joh. 4: 19.

Nóg worden er goddeloze Manasse's ontdekt, nóg verloren schapen gevonden, nóg betoont de Heere Jezus Christus, trots alle miskennen en verguizing, Hem aangedaan, dat Zijn genade genoeg is, dat Zijn bloed van elke zonden reinigt, dat Hij leeft om Zijn uitverkorenen bijeen te vergaderen, te trekken uit deze boze wereld, hoe melaats zij ook mogen zijn. Ja, van tijd tot tijd, tot beschaming van de wijzen en verstandigen dezer wereld en tot verheerlijking van Zijn Naam, neemt Hij nog hier een hoereerder, daar een dronkaard, ginds weer een vloeker bij uitnemendheid, die als ten schrik en afschuw verstrekten van velen, en zet hen door Zijn kracht van de brede op de enge weg, maakt hen van dood levend, tot ergernis van de braven, van farizeeën en Schriftgeleerden. Maar tot blijdschap van allen, die als gans verlorenen, als doem- en vloekwaardigen, het leven door genade hebben leren vinden, die zich in waarheid met Paulus als de grootste der zondaren hebben leren kennen.

De korte geschiedenis, die ik de lezer hier ter overdenking aanbeveel, kan hiervan ten bewijze strekken, hoe God neig voortgaat goddelozen te rechtvaardigen; hoe Jezus Christus nóg het verlorene zoekt; en hoe de Heilige Geest nóg woning maakt in de harten van zondaars, hen onderwijst, en hen bidden en geloven leert.

Het was op de 1ste april van het jaar 1814, dat Barthelomeus de Jong te Moordrecht, bij Gouda, werd geboren uit behoeftige ouders, waarvan de vader tot de Rooms-Katholieke en de moeder tot de Hervormde gemeente behoorde.

Hij werd (zoals bijna altijd, al is dit ook vóór het huwelijk door de Roomse vader reeds beloofd) in de Roomse kerk gedoopt; daar die belofte, zoals de ervaring dagelijks leert, door invloed en behulp van de priesters vaak wordt geschonden.

Reeds in zijn jeugd had hij met veel rampen te worstelen, omdat zijn ouders hem nauwelijks dát geven konden, wat om de honger te stillen onmisbaar is, waardoor hij zich reeds op tienjarige leeftijd genoodzaakt zag, elders zijn brood te zoeken. Hij verliet weldra de ouderlijke woning, om een zwervend leven te leiden, begon te bedelen, zwierf overal rond, en nam toe in zedeloosheid en allerlei ondeugd.

Op zijn zeventiende jaar bevond hij zich te Gouda en verbond zich aldaar aan een reizend gezelschap koorddansers, om als paljas⁴ de kermissen met hen te bezoeken. Een jaar lang hield hij dit vol, en dat hij daardoor niet verbeterde, zal het gevolg zijner geschiedenis leren.

Hoe gruwelijk is het, dat sommige zich noemende christenen ook op de kermis zich vinden laten, en dit nog als geoorloofd trachten te verdedigen; als zij in waarheid godvrezend weren, zouden zij toch met de werken der duisternis geen gemeenschap willen en kunnen hebben! Jak. 4: 4; 1 Joh. 2: 15.

Had onze Bart tot heden toe nog altijd de woning zijner ouders bezocht, en hun zijn gebedelde penningen overgegeven, thans zwierf hij al drie jaren rond zonder dat zij wisten waar hij zich bevond. De slechtste plaatsen werden door hem bezocht en de schandelijkste zonde door hem bedreven, volkomen botvierende de vuile lusten van zijn hart en verdorven vlees, wandelende als aan de hand van de vorst der duisternis.

Eindelijk begaf hij zich weer eens naar de ouderlijke woning; hier werd hij goed ontvangen en kwam weldra met zijn vader overeen, om een eerlijker beroep te kiezen. Vader en zoon gingen nu beiden aan het turfbaggeren.

Doch "de goddeloze is", zegt de profeet Jesaja, "als een voortgedreven zee"; hij had geen rust en verliet binnen een half jaar dit werk en zijns vaders huis. Het volgende gaf hiertoe aanleiding:

Zijn moeder had de gewoonte om in een winkel, op enige afstand van haar woning, op de week de nodige behoeften voor het huisgezin te kopen, en omdat er nu een som van 12 gulden moest voldaan worden, vroeg hij dit te mogen doen. Zijn moeder, niets kwaads vermoedende, staat dit toe. Spoedig kleedt hij zich aan. Maar in plaats van naar die winkel te gaan, begaf hij zich naar Gouda, zocht daar de plaatsen des duivels op en kwam, na enige dagen afwezig te zijn geweest, slechts in een onderbroek en kiel weer in de polder terug. Zo doolde hij jammerlijk voort en verviel van de éne zonde in de ándere.

Juist op dat tijdstip werd er dichtbij zijn woning veel gebouwd, en de aannemer van het werk nam hem aan, om bij het heien te zingen. Dit werk was juist naar zijn smaak. Onder een menigte, meest ruwe gasten, werden nu door hem de gruwelijkste liederen aangeheven, en deed hij zijn best om zijn nieuwe kameraden zoveel mogelijk te

⁴ Clownkleding

vermaken met het uitbraken der schandelijkste taal. Ieder, die voorbijging, werd door hem bespot, waarbij het aan God-onterende vloeken niet ontbrak.

Toen dit werk geëindigd was, begaf hij zich te Capelle aan hetzelfde beroep; en hier ging hij zó gruwelijk te werk, dat menigeen de oren toestopte voor zijn vreselijke vloeken en de schandelijkste taal, die hij sprak, en men wel vragen moest: hoe is het mogelijk, dat zó één nog kan blijven leven? Maar de Heere Die geen lust had in zijn dood, droeg hem in Zijn taaie lankmoedigheid.

Na een jaar op deze wijze te zijn werkzaam geweest, begon hij handel te drijven, voornamelijk in kodde en vis; ging daarmee voort tot aan zijn dood toe, en verkreeg daardoor de naam, waarmee hij algemeen bekend was, als: de Koddeboer.

In die handel genoot hij veel voorspoed. Maar hij nam ook méér en méér toe in al wat maar gruwelijk en boos kan genoemd worden. Hij werd een monster in goddeloosheid en tot een schrik voor velen, die hem van nabij leerden kennen.

Niettegenstaande zijn uitlopen en zwieren, trachtte hij toch ook enig geld te besparen. Hij lag nu te Capelle thuis, en begaf zich met een som van 30 gulden op weg, die hij op de onbeschaamdste en schandelijkste wijze doorbracht.

Menigmaal zwierf hij in beschonken toestand (hij was een eerste dronkaard) tot laat in de nacht rond, tot schrik en ontroering voor velen in de omtrek.

Zo ging hij voort tot het jaar 1847, toen hij in maart een meisje vroeg uit die streek, welke hij tot zijn vrouw begeerde, haar hierbij de verzekering gevende, dat, indien zij niet aan zijn begeerte voldeed, zij de dood sterven zou, hetgeen hij haar bezwoer. Zij deinsde terug; maar daar zij haar vader verloren had en nog zeer jong was, besloot zij met hem te huwen, ook enigszins daartoe aangespoord door de vrees voor haar leven. Enige dagen daarna zag hij een ander meisje, dat met een jongen stond te praten, en menende dat het zijn beminde was, liep hij naar haar toe met het oogmerk om haar te doden. Maar de Heere verhinderde het.

Op de 14de mei van hetzelfde jaar trad hij in de echt. Hij heette Rooms en zijn vrouw Gereformeerd; maar geen van beiden maakte enige ernst met hun godsdienst. Hoe boos en goddeloos hij ook was, zegt zijn vrouw, heeft hij mij nooit mishandeld, ja, hij liet zich van tijd tot tijd wel eens door mij terechtwijzen.

De eerste 12 weken van zijn huwelijk ging het nog al wel. Maar spoedig werden de vroegere kameraden weer opgezocht en met hen zette hij zijn ongelukkige levenswijze, tot jammer en droefheid van zijn vrouw, voort.

Het duurde ruim tien jaren, dat hij bijna dagelijks, wanneer hij met negotie was uitgeweest, beschonken thuis kwam, een mes nam en dan naar buiten ging, om twist met burens te zoeken. Soms noemde hij de naam van deze of gene, en zei, dat hij hem wilde vermoorden; dit ging met de vreselijkste vloeken gepaard. Het is menigmaal gebeurd, dat zijn vrouw naar de stad gaande (hij woonde toen ongeveer een uur van Rotterdam, onder de gemeente Kralingen) hem beschonken in de kroeg vond, onbekwaam om te lopen, waarop zij hem dan in zijn kar, die door een hond getrokken werd, als een beest naar huis bracht. Ja, dikwijls wierp hij zichzelf, in beschonken toestand verkerende, in de kar, en liet zich zo naar huis brengen, waardoor hij dan ook wel eens met hond en kar van de dijk sloeg en soms in een sloot terecht kwam; maar altijd werd hij gespaard. God,

Wiens wegen wonderlijk zijn, had met dit werktuig des duivels iets groots voor, Zijn Naam ter eer. Ook gebeurde het wel, dat hij zijn vrouw verzocht, mèt hem naar de stad te gaan; dan heb ik een steun, zei hij, en dan zal ik mij niet dronken drinken; en inderdaad, dan liep het gewoonlijk beter met hem af.

Hoe diep ellendig het er ook in zijn huisgezin mocht uitzien, toch dacht men nog aan de doop. Hij had zijn vrouw beloofd, dat de kinderen tot haar kerk gebracht zouden worden, en hield met de eerste vier zijn woord. Maar (op raad van zijn makkers) bij de laatste drie niet. Het jongste kind, 19 maanden oud zijnde, hield zijn vrouw zelf in de Roomse kerk onder de doop, in zijn tegenwoordigheid, waarbij de kapelaan haar in het oor fluisterde: "gij moest nu ook maar Rooms worden." Maar dit werd door haar beslist geweigerd.

In al die tijd ging hij maar voort op de weg der boosheid. Nuchter zijnde, vermaakte hij zich in het uitspreken van onzedelijke en onkuise taal of met vloeken. De zondag werd door hem gewoonlijk met dobbelspel doorgebracht; en in de nabijheid van zijn woning was een ieder met schrik en vrees voor de Koddeboer vervuld. De huisheer had hem de huur opgezegd en niemand wilde hem een woning verhuren; andere vreesden naast hem te moeten wonen.

Dit duurde aldus tot ongeveer twee jaar vóór zijn dood; toen werd de beker der goddeloosheid tot de rand toe gevuld. Dagelijks dronken zijnde en razende als een waanzinnige, werd dit alles nog verergerd door de tegenspoed, die hem nu bezocht. Had hij voortdurend zijn brood gewonnen, thans liepen de zaken tegen. Daarbij kwam nog, dat iemand uit die omtrek dezelfde negotie begon en, heel begrijpelijk, veel van zijn klanten trok. Dit kon hij niet verduren, noch verdragen.

Op zekere dag was hij met zijn vrouw naar de stad gegaan, om naar gewoonte zijn waar te koop aan te bieden; drie uur lang hadden zij gelopen en nog niets verkocht. Hij keerde, onder het uiten van de hevigste vloeken, huiswaarts. Zijn vrouw trachtte hem tot bedaren te brengen, zeggende: "Ach, man! dat zijn beproevingen van God.."

Nu ging hij midden op de weg staan, sloeg onder het uiten van de vreselijkste vloeken, woest en wild de handen om zich heen, en riep uit: "*Wat God.... Ik, ik ben God!*" terwijl hij spottende zijn hand ten hemel ophief. Hij was tot heden toe altijd, al was het soms laat, naar huis gekomen. Eer er een einde aan dit snode leven kwam, moest hij nog een nacht buitenshuis blijven, tot grote angst van zijn vrouw en kinderen, en na tot laat in de nacht in de slechtste huizen te hebben rondgedoold, ondernam hij de terugtocht naar zijn woning. Daar hij te beschonken was, kon hij het zover niet brengen en viel op een stoep neer, waar hij insliep tot de morgen aanbrak, zijn geld, horloge enz. verteerd hebbende.

Zijn bekering

Doch waarom nog langer op de weg der ellende hem gevolgd? Reeds genoeg. En nu vooral hem gadeslagen in **het laatste jaar van zijn leven**, waarin de barmhartige en genadige Hoge priester, de Heere Jezus Christus, Zijn genade hem deed kennen en, als een leeuw uit Juda's stam, hem uit de klauwen van de mensenmoorder van den beginne verlost.

Uit Hèm en dóór Hèm en tot Hèm zijn álle dingen, Hem zij de eer en de heerlijkheid in der eeuwigheid, Rom. 11: 36.

Hij kreeg de fijs [verzwering] aan zijn vinger en leed hierdoor veel pijn. Toen de geneesheer kwam en hem hiervan sneed, uitte hij zulke ijselijke vloeken, dat deze ervan huiverde. Maar nu was het ten einde: Gods genade had wat ánders over hem besloten, dan dat hij langer Hem zou honen; hij moest Zijn Naam nog groot maken, en alhoewel hij niet lezen of schrijven kon, hij moest de deugden Gods verkondigen. Ja, deze man is een sterk bewijs geweest voor de echtheid van de Bijbel, daar hij van de aanvang af, dat hij ontdekt werd aan zijn rampzalige toestand, niets dan Bijbeltaal sprak.

Hij lag nog enige dagen ziek en verzwakte zeer. Hij wilde niets gebruiken: "Geef mij," zei hij, "alleen het heilige water van God" (hij bedoelde Maaswater).

Toen hij langzamerhand beter werd, zodat hij weer het bed verlaten kon, bleef hij staan en riep uit, ten aanhore van zijn vrouw: "Wel, grote God! mag ik een monster nog opstaan?" waarbij hij op zijn knieën viel en aan zijn vrouw vroeg, hem het gebed, dat hij haar wel eens had horen bidden, voor te zeggen: "*Aller ogen wachten op U*," enz. "Wilt gij wel geloven, vrouw!" zei hij, toen hij weer was opgestaan, "dat dit een gewichtig gebed is?"

Zouden wij hier de aanvang van zijn overgang, van zijn bekering, niet mogen optekenen? Gewis, dáár waar het monster in goddeloosheid behoefte begint te gevoelen om God te danken voor ontvangen weldaden, dáár waar men **ruim 40 jaren** heeft geleefd zonder ooit de knieën voor God te buigen, en door dankbaarheid gedreven dat voor het eerst doet, dáár, met één woord, waar gezegd kan worden: "Ziet, hij bidt!" - dáár is leven, door Gods genade gewerkt.

Enige dagen ná zijn herstelling stierf er een buurvrouw. Toen hij dit vernam, riep hij uit: "Wel, grote God! hoe is het mogelijk! waarom ben ik niet in mijn zonden gesmoord! Moest zij sterven en ik beter worden?"

Op de begrafenis van die vrouw was hij tegenwoordig, en toen men van het graf was teruggekeerd, werd ook daar, zoals helaas alom de gewoonte is, sterke drank aangeboden. Een gewoonte, die wij vreselijk noemen, om ook dán de zinnen, zelfs in zulke ernstige en plechtige uren, met dat helse gif te bedwelmen. Elk christen zie slechts toe, om hierin niet voor te gaan.

Een man, die hij voor zeer vroom hield, dwong hem een weinig te nemen, en hij nam, nadat hij enige dagen geen drank gedronken had, een weinig. Maar de duivel won het nú niet meer, hij kon hem nu niet meer in zijn net krijgen. Dadelijk gevoelde hij beschuldiging in zijn gemoed, en bad hij 14 dagen lang onophoudelijk God om vergeving.

Zo gingen enige dagen van worsteling en strijd voorbij, toen zijn vrouw hem op zondagmorgen opwekte om ook eens te gaan luisteren in het huis, waar 's zondags zovelen uit de buurt tezamen kwamen, waar gezongen en gebeden werd. Dit sloeg hij evenwel af, door te zeggen: "Dat zijn valse profeten, die in het laatste der dagen komen zullen"; maar door aanhouden van zijn vrouw besloot hij er toch eindelijk toe en keerde terug, uitroepende: "O, vrouw! Nee, ik wil alléén voor Jezus leven; Hij alleen kan redden!" Hierop viel hij op, zijn knieën en heeft volgens getuigenis zijner vrouw daarop vijf uren aanhoudend liggen bidden. Op één dier lezingen werd Matth. 8: 1-4 behandeld. De lezing begonnen zijnde, komt hij binnen en vraagt de voorganger: "Mag ik, indien het u belieft, naast u zitten?"

Dit werd hem toegestaan. Aandachtig luisterde hij naar de beschouwing van de melaatse. Hij zuchtte, en tranen vloeiden langs zijn wangen, en bij het uitgaan zei hij: "Zulk één ben ik, die zo vrijwillig de zonde gediend heeft; óók ik moet gereinigd worden, zal ik in Jeruzalem komen."

Ook bezocht hij getrouw 's vrijdagsavonds mijn Bijbellezing en 's zondags een andere, die aldaar door enige vrienden gehouden werd, en gedurende die ganse zomer bezocht hij de Bijbellezing bij mij aan huis.

Van toen aan ging het werk Gods met kracht door. Dag en nacht worstelde hij met God, sliep bijna geen nacht door en stond herhaalde malen op, om zich in het gebed voor Gods aangezicht te verootmoedigen. Ja, hij kroop soms en riep dan luid: *Genade, o God! genade, dierbare Jezus! voor een grote goddeloze.*

Ik heb hem verscheidene malen in die tijd en ook daarná bezocht en verkwikte mij dan

aan zijn zielvoedende taal. Met de meest mogelijke eerbied noemde hij de Naam des Heeren, leefde in de bewustheid van de grootheid van zijn schuld, en was in de eerste dagen zeer bevreesd, of hij wel behouden zou kunnen worden.

„Ach,” zei hij, „een kluit aarde doet nog nut. Maar wat heb ik de liefderijke God niet vertoornd: er is bijna géén bekende zonde, of ik ben er schuldig aan.”

Gewoonlijk ging hij voort zo te spreken in het gebed en raakte zijn ziel vervuld met lofverheffingen des Allerhoogsten.

Eens op een nacht riep hij zijn vrouw wakker en betuigde haar, die nacht zóveel van de dierbare Heiland genoten te hebben, dat hij het godtergend zou achten, indien hij nog langer twijfelde of ook hij niet kon zalig worden.

„Ja,” riep hij uit, „Uw bloed is voor goddelozen gestort, voor hèn leed Gij al die smaad en hoon, voor hèn, ja voor mij zijt Gij gekruist!”

Hij ontsloot nu het huis, hoewel het nog nacht was, en had wel door wolken en lucht heen Jezus willen zien en Hem omvatten. Dit gaf hem nu een ongekende vreugde, die evenwel van tijd tot tijd door hevige bestrijding gevolgd werd, en dan kroop hij maar weer voor de Heere, riep Hem ootmoedig aan en werd verkwikt.

Eens op een avond, dat ik door de gang van mijn woning liep, en er Bijbellezing was, kwam hij, vergezeld van enige andere, mij tegemoet en zei: „Mijnheer! ik breng er nog einigen mee; die man in de Lombardstraat, zo heb ik gezegd, heeft hedenavond een boodschap van God aan ons; nu is het maar te hopen, dat wij het verstaan mogen, daarom komen wij hier. Ik hoop dat God u te spreken geve, en dat Hij ónze harten opene. Ik zal het Hem vragen. Zegen mijnheer!” en zo nam hij plaats.

Met verwondering zag ik hem na, daar ik hem reeds zoveel jaren kende, en roemde in stilte Gods daden.

Bij een andere gelegenheid dat ik Bijbellezing gehouden had, sprak hij mij aan, zeggende: „God is getrouw, mijnheer.”

„Hoezo?” vroeg ik hem.

„Wel, mijnheer,” antwoordde hij, „ik had geen lust, hedenavond naar de lezing te komen en moest mijzelf moeite, ja geweld aandoen. Toen ik buiten kwam, zag ik de sterren helder tintelen in de lucht.

„Wel, groté Ontfermer!” riep ik uit, „eenmaal leidde Gij Abraham naar buiten en bezwoer hem Uw trouw, hem wijzende op de sterren des hemels; Gij zijt en blijft Dezelfde, en alhoewel ik nu geen lust had om Uw Woord te gaan horen, Gij zult tóch zegenen; en o, mijnheer! wat is Vader goed, en - dit zei hij met smaak - ik heb véél genoten!”

Enige dagen vóór zijn dood was hij nog onder mijn gehoor; ik sprak toen over Matth. 6: 31, 32 en 33.

Nauwelijks een half uur gesproken hebbende, begon hij steeds luider te spreken: „Ja, ja, Heere; ja, lieve Verlosser, zó is het! o hoe zalig, o hoe heerlijk!”

Hij was toen zó vol, dat ik hem bijna de gelegenheid tot spreken verleende; hij stichtte altijd de aanwezigen, eer ik de Bijbellezing aanving en sprak uit de volheid van zijn hart over de dierbaarheid van Christus, tot verbazing van menigeen dergenen die hem hoorden. In zelfkennis maakte hij grote vorderingen, en wanneer hij over de verdorvenheid des harten sprak, deed hij dat áltijd met een ootmoedig gevoel. Hij vergeleek zijn hart dan bij een sloot waaruit gedurig modder opwelt; zo zei hij mij, dat hij, daarbij staande en dat aanschouwende, had uitgeroepen: „Dát is het beeld van mijn hart!”

Hij had ook een klaar inzicht in de Borggerechtigheid van Christus. „Waar,” zo vroeg

en getuigde hij, "waar zou ik moeten heenvluchten, indien de Christus niet in mijn plaats voldaan had?"

Ik heb meermalen met hem over de lijdende Zoenborg gesproken. Maar als ik dan aan de kruiswoorden kwam, en aan dat zielzalige: Het is volbracht! dan vouwde hij de handen, sloeg de ogen hemelwaarts, en riep uit: "Wel, grote Koning Jezus! dat leed Gij voor mij, voor zulk een!" waarop hij gewoonlijk in het gebed ging en zalvende de Heiland verheerlijkte. Hij schaamde zich ook het evangelie van Christus niet. Maar tot allen, die hij op zijn weg ontmoette, sprak hij over de genade Gods, hem bewezen, en de liefde van Christus, altijd hen aansporende, om ook tot die rijke Christus te gaan.

Eéns ontmoette hij bij de Plantage een vroegere vriend; hij had 30 jaren met hem de zonde gediend en in alle goddeloosheid geleefd. Enige tijd vroeger dan hij, had God hem de ogen geopend en had de Koddeboer hem nog duchtig bespot. Nu zag hij hem aankomen, en buiten zichzelf van vreugde liep hij naar hem toe, greep hem bij de hand en verhaalde hem hoe hij Jezus had gevonden en Hem óók lief had leren krijgen. Beiden geraakten in verrukking, en omdat zij vroeger zoveel jaren tezamen de zonde hadden gediend, begeerde hij ook nu met hem God te prijzen voor Zijn genade aan hen bewezen. Dit deden zij dan ook dadelijk; alhoewel het klaar dag was, knielden zij in de Plantage neer en verheerlijkten God. Welk een schouwspel!

Lezer, buigt gij uw knieën al voor God in het verborgene?

Het was Pinkstermaandag; hij had volstrekt geen gedachte, die dag negotie te doen, hoewel hij het zeer nodig had. Maar men kwam hem zelf roepen, en zei, dat er twee kopen vis voor hem stonden, waar nogal wat aan te verdienen zou zijn. Tegen zijn zin, omdat het Pinksteren was, besloot hij eindelijk de vis te nemen. Hij reed met zijn wagen weg en verkocht binnen het uur 70 stuks vis en enige ogenblikken later het overige, zodat hij in zeer korte tijd een goed daggeld verdiend had.

Nu kwam hij opgetogen thuis. "Ach vrouw!" zei hij, "dát had ik niet durven denken, dat ik op deze feestdag nog zó feest zou mogen vieren; de Heere heeft ons al weer gered; laten wij Hem aanbidden," en dadelijk lag hij op zijn knieën en dankte de Heere.

Kort daarna legde men beslag op zijn wagen met vis, hem ten onrechte ten laste leggende, dat hij nog f 7,50 schuldig was. Daar men volhield, zei hij: "Gaaf uw gang. God weet en ziet alles: Hij zal mij helpen."

Men legde zijn kar aan de ketting en wierp al de vis eruit.

Nauwelijks was hij thuis gekomen en had hij zijn zaak de Heere bekend gemaakt, of men riep hem en zei: "Gij kunt uw kar en vis terugkrijgen; wij vergisten ons, gij hebt voldaan."

Bedaard en zonder iets te zeggen, begaf hij zich nu weer op weg.

Zijn vrouw zei: "Nu moeten zij er de vis maar weer indoen, die zij er uitgeworpen hebben."

"Nee, nee," antwoordde hij, "ik zal ze er wel weer indoen."

Hoe geheel anders zou dit een jaar vroeger door hem behandeld zijn geworden! Wat vermag Gods macht en genade niet! Inderdaad toonde hij, dat hij een nieuw schepsel was gemaakt.

Enige tijd vóór zijn dood, toen hij al zeer verzwakt was, hielp hij een kolenschuit, die gezonken was, lossen. Hij kon bijna niet werken door zwakte. Maar vroeg in stilte aan de Heere zijn God om hulp. Als gewoonlijk ging de jeneverfles rond. Maar hij bedankte en dacht: "Straks zendt de schipper mij weg, want ik vorder niet."

Een ogenblik later riep de schipper tegen het werkvolk: "Gij moet wat beter doorwerken," en op onze De Jong wijzende, zei hij, "zoals die man doet, dát gaat geregeld, zó gaat het goed."

Hij smolt weg voor God en kon het zelf niet begrijpen. Toen alles afgewerkt was, ontving ieder zijn loon; hij kreeg echter 50 cent méér dan de andere.

Op zekere dag ging hij met zijn wagen met kodde langs de Goudse weg. Een juffrouw riep hem binnen en zei: "Ik heb een jekker voor u; ik hoop maar dat hij passen zal."

"O juffrouw," zei hij, "al wat van God komt, is altijd passend." Hij deed hem aan, en waarlijk! hij paste. "Ziet u wel, juffrouw! U dank ik niet alleen," vervolgde hij, "maar ik zal bovenal mijn Vader, van Wie hij komt, danken."

Het verdient vooral opmerking, dat hij zorgvuldig elke gelegenheid vermeed, waar hij kon verwachten iets te krijgen, want hij was bevreesd de naam van "broodchristen" te dragen. Deze jas had hij dringend nodig. Thuis komende, dankte hij de Heere.

Had hij nog altijd zelf zijn brood gevonden, in de laatste dagen van zijn leven werd hem dat moeilijk, daar hij, inwendig sterker wordende, uitwendig zeer verzwakte.

Op zekere dag zei zijn vrouw tot hem: " Wij hebben nog maar een klein stukje brood, dat zullen wij maar tot morgen bewaren en hedenavond rijst koken."

"O nee! dat behoeft niet," antwoordde hij, "er is nog brood, en Vader, mijn Vader zal wel zorgen."

Toen zij gegeten hadden, begaven zij zich tegen half tien te bed. Er werd geklopt en een onbekende reikte 50 cent over, en eer het avond was van de volgende dag, hadden zij f 4,25 in huis.

Op het kerstfeest las hem een vriend de lofzang van Simeon voor, en daar is hij uit en over blijven spreken tot het eind van zijn leven. De heerlijkste en juiste verklaring gaf hij van de dierbaarste waarheid. "Ach," riep hij menigmaal, "had ik het slechts vroeger geweten! maar dank zij Uw genade! is het nog niet te laat geweest; het was nog heden!"

Doch haasten wij ons, om ook op de laatste ogenblikken van 's mans leven nog een blik te werpen.

Tien dagen vóór zijn dood was hij nog onder mijn gehoor, en ik zag hem met aandacht aan. Zat hij vroeger met gebogen hoofd en zwaar te zuchten, mi blikte hij aanhoudend naar boven en glimlachte, terwijl zijn gelaat de vrede des harten zichtbaar te kennen gaf. Hij zong al verscheidene psalmen mee, hoewel hij niet kon lezen en zijn vrouw ook niet.

Hij heeft negen dagen ziek gelegen met zware koorts, was dag en nacht wakker en bracht al die tijd aanhoudend in het gebed of in het spreken over de Heere Jezus Christus door.

Twee dagen vóór zijn dood lag hij nog in hevige strijd; hij kon niet meer bidden en was zeer benauwd. "Ach vrouw!" riep hij, "hoe graag zou ik één uur willen slapen! maar nee," voegde hij er in één adem bij, "dán zou de satan macht hebben! "O Heere Jezus!" riep hij nu zeer luid, "behoed mij, opdat ik niet verga!"

Gedurende zijn ziekte heeft hij, tot verwondering van vriend en vijand, als een toonbeeld van Jezus' alvermogenende genade gelegen en de duidelijkste bewijzen gegeven dat de Heere Jezus hem, volgens Zijn belofte, niet verliet. Op álles wat men hem vroeg, gaf hij de treffendste en juiste antwoorden, en vermaande een iegelijk zich tot dicht bij die rijke en milde Hemelkoning te voegen. Tot zijn vrouw zei hij: "Gij kent de plaatsen, waar ik voor mijn Jezus gekropen en geknield heb; straks staan zij ledig; beloof mij, dat jij nu mijn plaatsen zult vervullen; ik heb je mèt de kinderen aan

Christus opgedragen."

's Maandags stapte hij over uit de tijd in de eeuwigheid. De vorige dag, 's zondags, riep hij zijn vrouw en zei: "Je moest eens een stukje droog brood geven en een kopje water (hij had geen belijdenis gedaan), en kom nu eens naast het bed zitten, dan wil ik met u, eer ik naar de hemel ga, Avondmaal vieren."

Diep getroffen voldeed zijn vrouw aan hetgeen hij begeerde. Hij nam het brood en brak het, vouwde daarop zijn handen en deed een gebed. "Zie, vrouw!" zei hij, terwijl hij haar het brood overgaf, "dat is de gemeenschap aan het lichaam van Christus en aan Zijn dierbaar bloed."

Daarop geraakte hij als in verrukking en sprak en bad bij afwisseling. Enige ogenblikken later zei hij: "Vrouw! als men je soms van de zijde der Roomse kerk moeilijk valt, of je door gaven wil overhalen om de kinderen af te staan, doe dit niet, en zo zij u te veel moeite aandoen, verlaat dan liever de woning en ga de dijk op en zeg: "Heere Jezus! hier staat een weduwe met haar wezen voor Uw rekening, dán zal mijn Jezus, aan wie ik u allen heb opgedragen, voor u zorgen, dat is zeker."

Nu verzocht hij, zijn kinderen bij hem aan bed te brengen. Toen hij hen zag, vouwde hij de handen en ging luid aan het bidden, en beval hen met stervende mond de Heere Jezus aan.

Dat dit niet tevergeefs door hem gedaan is, bleek mij uit een verhaal van zijn vrouw. Slechts enkele dagen daarna was zij even buiten haar woning geweest, en toen zij weer binnen kwam, hoorde zij bidden: ja, het was als hoorde zij de stem van haar man. Aangedaan ging zij verder, en wat zag zij: een kind van 7 jaar lag geknield op 's vaders plaats en bad: "Lieve Heere Jezus! wil óók mij bekeren, gelijk Gij mijn lieve vader hebt gedaan, opdat ik mèt hem bij U in de hemel komen moge.. "

Inderdaad, een ieder die dit gezin bezocht, moest getuigen: "Hier woont Gods Geest", want de verandering was groot.

Eindelijk brak de maandagmorgen aan. Reeds vroeg zei hij: "Heden ga ik naar mijn Vader." Hij lag maar te bidden en te spreken, tot hij al stiller werd en van tijd tot tijd riep: "Ja, kom, Heere Jezus!"

Tegen de avond verzocht hij om Psalm 68: 10 te zingen en daarmee nam hij afscheid van de wereld en ging over in de eeuwige heerlijkheid.

De 18de januari vergezelde ik hem, met nog 18 vrienden, die de Heere liefhebben - behalve zijn vrienden - naar de Godsakker, om zijn stof tot de dag der opstanding aan de aarde toe te vertrouwen .

Heerlijk en onvergetelijk blijft mij die dag. De ganse streek was in beweging. Zijn huisheer had zijn woning afgestaan (omdat niet állen in de hut van de overledene geplaatst konden worden), om ook daar de vrienden te ontvangen. Het Psalmgezag deed de woning bijna dreunen. Het was een feestdag voor Gods kinderen, die hierbij tegenwoordig mochten zijn. De arme Lazarus juichte nu in Abrahams schoot.

Om ruim half elf zetten de vrienden hem, volgens de aldaar bestaande gewoonte, in de kar; twee aan twee volgden wij het stoffelijk overschot, en brachten het te Oud-Kralingen, waar wij kwart over twaalf aankwamen. Overal waar wij voorbijkwamen, liepen de mensen uit. Wat was er dan toch te doen! Een arme koddeboer werd begraven. Nee, nee, een koningskind! een verlost en gekochte des Heeren! Toen wij aan de rustplaats gekomen waren, droegen wij hem gezamenlijk naar de grafkuil, lieten het overschot vervolgens in de groeve neer en wierpen allen een schop aarde op de kist, waarbij ieder een Bijbeltekst uitsprak.

Tot het sterfhuis teruggekeerd zijnde, had een ieder der aanwezigen de mond vol van

hetgeen van De Jong in de laatste tijd was gezien en gehoord geworden. Een oude moeder in de genade verhaalde, hoe hij de laatste maal, dat hij te Capelle was, veertien dagen vóór zijn dood, nog bij haar had gegeten. Dit was de eerste maal, dat zij dit van hem had kunnen verkrijgen. Zij had hem niet willen laten gaan en de deur gesloten. Hij noemde dit zijn bruiloftsmaal. Zij deelde veel mede van hetgeen ook toen door hem was gesproken. En ná nu onszelf en al de vrienden, de weduwe en haar kinderen, ja geheel Kralingen de Heere te hebben opgedragen, gingen wij uiteen, allen de Heere dankende in ons hart, dat wij deze dag hadden moeten beleven.

Toen ik des avonds naar huis ging, moest ik wachten voor het hek van de Rijnspoorweg. De wachter, die mij kende, omdat ik daar wekelijks voorbijging, sprak mij aan en zei: "Dat is heden hier een drukte geweest."

"Hoe zo?" vroeg ik hem.

"Wel, met de Koddeboer. Hoor eens, mijnheer! ik ben nu zes jaar aan deze wacht. Maar ik heb in mijn leven nooit zó'n monster gekend; het was een gemene kerel! Maar zoals die man in een jaar tijds veranderd is, dat is onbegrijpelijk; dát is Gods werk, dát kan niemand anders dan God doen."

Waarop mijn vriend die bij mij was, hem verzekerde, dat diezelfde Heiland, die, hem zoveel had gegeven, het óók hem wil schenken.

Door het aankomen van de spoortrein werd toen ons gesprek afgebroken.

Ziedaar, zeer geachte lezer! u iets medegedeeld van het leven en sterven van de man, die God als tot een toonbeeld van Zijn almacht en genade heeft gesteld.

*Wat zijn des Heeren werken groot!
 Bezie eens wat deez' vriend genoot,
 Zo kort op Sions wegen.
 Die God, die groot, genadig is,
 Gaf hem die heerlijke erfenis;
 Hij juicht in 't eeuwig leven.*

*Hij leefde lang vervreemd van God,
 En dreef met zijn dienst de spot,
 Tot God hem kwam te trekken;
 En Jezus, door Zijn dierbaar bloed,
 Vernieuwde zijn verhard gemoed,
 En door Zijn' Geest kwam wekken.*

*Hij juicht! bevrijd van alle ramp,
 Hij leeft nu, ná een kleine kamp,
 Tot in al' eeuwigheden!
 Nu brengt hij alle lof en eer
 Aan Jezus, zijn dierb'ren Heer,
 En smaakt de zaligheden.*

*Hij leeft! zijn ziel is heilig, blij,
 En in de onafzienb're rij
 Der zaal'ge hemelingen,
 Is hij verlost van zware druk,
 Bevrijd van zonde en ongeluk,
 Om eeuwig lof te zingen.*

*Ter ere van het eeuwig' Lam,
Dat, hem tot heil, op aarde kwam,
En met Zijn bloed wou kopen.
Hij leeft en zal in eeuwigheid,
Zijn Jezus in Zijn' heerlijkheid,
Verhogen en vergrote.*

*Hij juicht en draagt nu voor Gods troon
De schitterende erekroon,
Van Sions Vorst ontvangen;
Die krone der gerechtigheid,
Door Jezus Christus hem bereid,
Hém prijzen zijn gezangen.*

Deze dichtregelen werden geplaatst op verzoek van iemand, die, evenals hij, de wereld gediend heeft, en omtrent twee jaren, nádat deze gebeurtenis plaats had, door de Koning van het Godsrijk van een vervolger tot een volgeling gemaakt werd.

DE SCHRIJVER.

SLOTWOORD

Ik weet niet wat gij zijt, lezer! God weet het. Maar ik bid u, vraag uzelf eens ernstig af: "Ben ik al bekeerd?" Niet dat ik hiermede bedoel, of gij ook precies hetzelfde hebt ervaren, wat de man, in dit boekje beschreven, ondervond; of gij uw schuld wel lang genoeg hebt gevoeld of beleden, of gij wel dagen en nachten voor de Heere hebt gekropen; of gij deze bevinding en die overtuiging al hebt verkregen. Ach, dat toch niemand met al die voorwaarden voor God kwame! De behoudenis is alléén in Christus, door genade, en niet door bevinding, overtuiging, openbaring, enz. De weg daartoe is zeer verschillend; let op Manasse èn op David, beiden zijn in de hemel, en hoe geheel verschillend was hun weg. Zie op Zacheüs èn op de stokbewaarder, op Paulus èn op Lydia, Mien zijn zij in de hemel, allen door het geloof. Maar welk een verschil in de leiding daartoe! Hoe geheel ánders spreekt Christus met de Samaritaanse vrouw, Joh. 4, als met de Kananese, Matth. 15. Hoe geheel ánders met Maria Magdalena, Joh. 20, als met de Emmaüsgangers, Luk. 24. "Ik ben de weg, de waarheid en het leven," zegt Jezus, Joh. 14: 6. Tot Hèm moeten we dus komen. Maar de wijze hoe, en het middel waardoor, staat bij ons niet te bepalen.

De vraag is dus deze: zijt gij bekeerd, hebt gij Jezus gevonden? Zijt gij tot erkentenis gebracht, dat gij buiten Hèm voor eeuwig verdoemd zijt, dat gij voor Gods heilig aangezicht niet kunt bestaan, dan alléén in de enige Middelaar en Zaligmaker, dan alléén door de overgave van uw hart en leven aan Hèm en Zijn zalige dienst? Enz. enz. Het lange slotwoord eindigt met Psalm 145 vers 7

*De Heer bewaart de ziel, die Hem bemint;
Maar Hij verdelgt die Hij godloos bevindt,
Mijn blijde tong zal roemen in de Heer,
En alle vlees zal juichen tot Gods eer.*

**7. DE LEIDINGEN GODS MET VERLOREN ZONEN EN
DOCHTEREN**

door

J. VAN BEVEREN

**UITGAVE BOEKHANDEL EN UITGEVERIJ W. HULSTEIN
OPHEUSDEN — 1975**

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2018**

VOORWOORD

Meermalen waren mijn gedachten om iets over mijn leven te vermelden. Niet om daarmee iets goeds van mijzelf naar voren te brengen, maar wel om de Voorzienigheid Gods, welke over alles gaat, tot roem van Zijn grote Naam, te laten uitschitteren. Want toch God is het, Die van eeuwigheid tot in alle eeuwigheid regeert. In de stilte der nooit begonnen eeuwigheid was Hij het Die al Zijn werken besloten heeft en in de tijd, die aanving bij de schepping van hemel en aarde, deze ook heeft uitgevoerd en nog zal uitvoeren. 'Raad en het Wezen zijn Mijne: Ik ben het Verstand, Mijne is de sterkte. Door Mij regeren de koningen, en de vorsten stellen gerechtigheid. Door Mij heersen de heersers, en de prinsen, al de rechters der aarde. Ik heb lief, die Mij liefhebben; en die Mij vroeg zoeken, zullen Mij vinden.' Spreuken 8 : 14 t/m 17. 'De Heere bezat Mij in het beginsel Zijns weg, vóór Zijn werken van toen aan. Ik ben van eeuwigheid af gezalfd geweest: van de aanvang van de oudheden der aarde aan. Ik was geboren, als de afgronden nog niet waren, als nog geen fonteinen waren, zwaar van water. Aleer de bergen ingeest waren, vóór de heuvelen was Ik geboren.' Spreuken 8 : 22 t/m 25.

Daarom zegt God de Vader van Zijn Zoon Jezus Christus dan ook in Ps. 2 : 6: 'Ik toch heb Mijn Koning gezalfd over Sion de berg Mijner heiligheid.' Dan spreekt deze gezalfde des Heeren in vers 7: 'Ik zal van het besluit verhalen: De Heere heeft tot Mij gezegd; Gij zijt Mijn Zoon, heden heb Ik U gegenereerd.' De kanttekenaren zeggen van dit 'heden'. Dit moet men verstaan van de eeuwige, onbegrijpelijke, goddelijke geboorte des Zoons van de Vader. Eis van Mij en Ik zal de heidenen geven tot Uw erfdeel, en de einden der aarde tot Uw bezitting. Ps. 2 : 8.

Het was toch naar het soevereine welbehagen des Vaders, dat Hij in Christus een volk verkoos ten eeuwigen leven. In de tijd heeft Hij de mens geschapen naar Zijn beeld in ware kennis, gerechtigheid en heiligheid en hem gesteld over al Zijne werken. "En de Heere God gebod de mens, zeggende: Van allen boom dezès hofs zult gij vrijelijk eten; maar van de boom der kennis des goeds en des kwaads, daarvan zult gij niet eten, want ten dage als gij daarvan eet, zult gij de dood sterven."

Adam moest dus gehoorzaam zijn aan zijn Schepper, waardoor hij het eeuwige leven zou verdienen. Wij weten uit het Woord van God, dat Adam echter niet gehoorzaam is gebleven, maar door de listige verleidingen des satans moeden vrijwillig van God is afgevallen en zijn Schepper als een leugenaar gesteld heeft.

En daardoor is de schuld gekomen over alle mensen tot verdoemenis, omdat alle mensen in het werkverbond, dat God met Adam was aangegaan, begrepen waren. Adam had de vermogens om staande te blijven, maar het heeft hem niet goed gedacht God in ere te houden, zodat het ganse geslacht van Adam door zijn afval van zijn Schepper, eveneens van God is afgevallen.

In Psalm 14 zegt God dan ook door middel van David: 'De Heere heeft uit de hemel neergezien op de mensenkinderen, om te zien, of iemand verstandig ware, die God zocht. Zij zijn allen afgeweken, tezamen zijn zij stinkende geworden; er is niemand, die goed doet, ook niet één.' En nu weet ik, dat de mens hiervan, vooral in onze tijd, niets moet hebben en zegt: Laat ons hunne banden verscheuren en hunne touwen van ons werpen. Ja laat ons eten en drinken en vrolijk zijn, want morgen sterven wij. Maar weet, dat God om al deze dingen u zal doen komen voor het gericht, en wie zal dan bestaan?

Maar nu aan de andere zijde de onnaspeurlijke rijkdom der genade, dat God uit het ganse menselijk geslacht Zich een volk verkoren heeft. Daarvoor heeft God Zijn enig geliefde Zoon gegeven, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft niet verderve, maar het

eeuwige leven zal ontvangen. God zal door de diepte van de val heen, Zich een eeuwige Naam maken door het in de volheid des tijds doen geboren worden van Zijn Zoon, Die in de weg van gehoorzaamheid, als Hoofd van het verbond der genade, waarin al de uitverkorenen begrepen zijn, aan al de geboden Zijns Vaders voldaan heeft, en door het dragen der straf een eeuwige gerechtigheid, voor al de gegebenen des Vaders, verworven heeft, zoals ons Avondmaalsformulier het zo schoon zegt: 'Ons vlees en bloed heeft aangenomen, de toom Gods (onder welken wij eeuwig hadden moeten verzinken) van het begin Zijner menswording tot het einde Zijns levens op de aarde voor ons (dat zijn de uitverkorenen) gedragen, en alle gehoorzaamheid en gerechtigheid der Goddelijke wet voor ons vervuld heeft; voornamelijk, toen Hem de last van onze zonden en van de toom Gods, het bloedige zweet in de hof uitgedrukt heeft: waar Hij gebonden werd, opdat Hij ons zou ontbinden e.v..'

Voor menigeen is de uitverkiezing naar Zijn eeuwig, vrijmachtig en soeverein welbehagen een bron van ergernis. Maar weet, dat als God de Vader in Christus als de eerstgeboren Zoon, dit niet gedaan had er nooit één mens in de hemel gekomen zou zijn. Dit leerstuk der uitverkiezing wordt dan ook onder de bediening des Heiligen Geestes, voor al Gods volk een bron van troost, een bron die springen zal tot in het eeuwige leven, n.l. als het Hem behaagt de zondaar er aan te ontdekken, dat het vragen Gods naar hem, nu juist voortvloeit uit deze soevereine daad Gods en er daardoor alleen de mogelijkheid is, dat de uitverkoornen weer naar Hem gaan vragen en Hij in Christus al ons heil zal volmaken.

De Heere getuigt zelve, dat Hij geen lust heeft in de dood des zondaars, maar daarin, dat hij zich bekere en leve. De lokkende en roepende beloften Gods in Zijn woord als 'Wendt u naar Mij toe en wordt behouden o alle gij einden der aarde, want Ik ben God en niemand meer,' houden ons volkomen verantwoordelijk voor Hem. Met de uitverkiezing mogen wij niet werken, als zijnde een niet geopenbaarde wil des Heeren wie dit zijn, maar de geopenbaarde dingen zijn voor ons en onze kinderen. Daarom roept tot de Heere om genade en geen recht. Hij toch heeft Zijn Eniggeboren Zoon gegeven, opdat nu een iegelijk die in Hem gelooft niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe. En nu wil de Heere, dat Hij er van de huize Israëls om gevraagd worde. 'Opdat ik het hun doe', zo zegt Hij.

De Heilige Geest komt in het uur der wedergeboorte hierover het licht van Zijn Woord te doen lichten, waardoor de zondaar zijn verlorenheid leert kennen en dan gaat vragen of er nog een weg is om de straf te kunnen ontgaan en wederom tot genade te komen (Zondag .5 van onze H.C.)

Daarom kon Paulus in Romeinen 8 : 31-39 zijn zegelied zingen en zullen al Gods vrijgekochten, dit zegelied eeuwig mogen zingen. Dan zullen ze echter aan deze zijde van dood en graf hun verlorenheid en zondigheid moeten leren inleven, om door de oefeningen des geloofs, als gave Gods, te mogen zien op de Overste Leidsman en Voleinder des geloofs, Die om de vreugde Hem voorgesteld, het kruis gedragen heeft, de schande veracht, maar nu gezeten is aan de Rechterhand Zijns Vaders, welke Hem alle macht gegeven heeft in de hemel en op de aarde. Want Hij regeert en zal Zijn almacht tonen.

Het was **28 juni 1893 een hete dag, dat in een dorp op het kleinste eiland⁵ van de provincie Zeeland**, een moeder in barensnood lag en op het heetst van de dag haar 8e kind, een zoontje, baarde. Ook zij moest voor de 8e maal ervaren, wat geschreven

⁵ St. Philipsland

staat in Gen. 3 : 16 'Ik zal zeer vermenigvuldigen uwe smart, namelijk uwer dracht; met smart zult gij kinderen baren.' Het was haar zevende zoon en een dochter allen in zonde ontvangen en in ongerechtigheid geboren vanwege de bondsbreuk in Adam ons aller verbondshoofd. Er zouden hierna nog één dochter en zoon geboren worden, zodat het gezin 10 kinderen telde.

Mijn moeder had reeds vroeg de gevolgen der zonde moeten ervaren, aangezien zij reeds zeer jong haar moeder door de onverbiddelijke dood moest verliezen en na een tweede huwelijk van haar vader een stiefmoeder ontving, welke haar en haar enige zuster inderdaad stiefmoederlijk behandelde in de slechte zin des woords. Zelf op 19-jarige leeftijd gehuwd, verloor zij haar man, als weduwe achtergelaten met 2 nog jonge kinderen. Na het aangaan van een tweede huwelijk, werden dus nog 8 kinderen geboren.

Het in 1893 geboren zoontje ontving de naam 'Johannes' Voorwaar een schone naam, waar deze naam toch betekent, zie de kanttekeningen bij Lucas 1 : 13, waar staat dat het Hebreeuwse woord betekent de genade Gods, of begenadigd van God. Dit gold voor de daar aangekondigde geboorte van de voorloper Johannes de doper van onze gezegende Heere Jezus Christus in een volkomen zin. (Zie de verzen 14 t/m 17 van Lucas 1). Nadien is deze naam aan talloze kinderen gegeven, maar zeer weinigen zullen de betekenende zaak van deze naam ontvangen hebben, zodat de hun gegeven naam in de dag des oordeels nog tegen hen getuigen zal, nl. als zij die genade Gods, verworven door Hem Die door Zijn bitter lijden en sterven deze genade heeft mogelijk gemaakt, geweigerd zullen hebben.

Heeft Hij Zelf niet gezegd als Hij staat voor de poorten van Jeruzalem: Jeruzalem, Jeruzalem hoe menigmaal heb Ik uwe kinderen bijeen willen vergaderen gelijk een hen hare kiekens onder de vleugelen vergadert, en gijlieden hebt niet gewild.

Johannes werd gedoopt in de Geref. Gemeente te St. Philipsland door **Ds. D. Janse**, welke sedert 1883 tot 1902 de Geref. Gemeente te Middelburg e.a. gemeenten diende. Zo werd hij ingedragen als een uiterlijk lid der Geref. Gemeenten en als zodanig geboren op de erve des verbonds.

Laten wij dat nooit gering achten in de naam van een Drieëinig God gedoopt te zijn en dus het teken des verbonds dragende aan onze voorhoofden. Ik heb later een predikant eens horen zeggen: denkt er aan gemeente dat dat water nooit opdroogt. Geleefd te hebben onder het uitdragen van het evangelie en er geen acht op geslagen te hebben dan zal onze doop nog tegen ons getuigen in de dag des oordeels. Genodigd te zijn: 'Wendt u tot Mij, O alle gij einden der aarde, want Ik ben God en niemand meer' en dan geweigerd te hebben om acht te slaan op deze roepstemmen Het zal dan Tyrus en Sidon verdragelijker zijn in de dag des oordeels. De weg geweten te hebben maar deze niet bewandeld te hebben zal het oordeel des te zwaarder maken.

Dus geen onderschatting van het sacrament van de Heilige Doop, als zou dit geen betekenis hebben. Het is een genadige onderscheiding ten opzichte van de heidenen, welke nimmer van Gods Woord hebben gehoord, om geboren te worden op de erve des verbonds. Het geeft daarentegen wel een grotere verantwoordelijkheid. Maar als het Woord door Gods Geest aan onze harten wordt toegepast en de rijke inhoud van het sacrament door het geloof eens aanschouwd mag worden nl., dat zo zeker het water ons reinigt van de vuilheid des lichaams, het bloed van Jezus Christus ons reinigt van al onze zonden, dan is het een bron van verwondering, dat God zulk een weg heeft uitgedacht, waardoor zondaren wederom met God verzoend kunnen worden en Hij in onze prilste jeugd reeds het teken en zegel daarvan aan ons voorhoofd wilde

geven.

Maar laat er bovenal ook geen overschatting zijn van dit heilige sacrament, zoals dit nu en ook oudtijds veel heeft plaats gevonden en nu in onze tijd als het ware gepropageerd wordt. Men zegt in 't algemeen: Och ik ben gedoopt, ik heb belijdenis gedaan en ga trouw ten avondmaal, wat moet ik nog meer doen. Deze mensen leven gerust met betrekking tot dood en eeuwigheid terwijl ze nog nooit verontrust zijn geweest, zij zijn behouden zonder ooit verloren te zijn geweest en leven verder bij de dingen van deze wereld. En als God het niet verhoedt gaan zij, met een ingebeeelde hemel, voor eeuwig verloren. God beware ons daarvoor.

Johannes groeide op en kwam, zoals alle kinderen van nature, al spoedig te openbaren, dat hij een zoon van Adam was. Daarbij had hij een zeer bange natuur. Het was in de tijd van zijn geboorte gewoonte, dat het jongste kind in een z.g. 'Krib' lag, welke in de bedstede van de ouders was. In deze bedstede brandde dan een klein olielampje met als gevolg, dat als hij zich oprichtte zijn schaduw zichtbaar werd, hetwelk de kleine Johannes deed schreeuwen van angst. Ook later in het donker naar buiten gaan deed hij niet of vader moest medegaan. Vader regeerde toen thuis en als er niet gedaan werd, wat geëist werd, dan kwam niet alleen een dreigement maar werd de bedreiging ook ten uitvoer gebracht, zodat de plaats aan tafel nogal eens verwisseld moest worden, met een plaats op de zolder.

In dit alles kwam openbaar, dat het kwaad bij de mens er niet eerst van buiten uit moet inkomen, maar dat het kwaad er in zit en alleen maar van binnen uit zich openbaart naar buiten.

Zo kwam het jaar 1899.

Vader besliste in dat jaar, dat het kleine dorp, waarin voor acht jongens en twee meisjes geen arbeid te vinden was, verwisseld zou worden met de grote stad **Rotterdam**. In de maand maart van ditzelfde jaar vond deze uittocht plaats. Van het dorp per roeiboot naar Zijpe en vandaar per raderboot naar Rotterdam met zijn toenmaals plus minus 250.000 inwoners en met al de gevaren, welke een stad ook toen reeds bood, daaraan verbonden.

Deze reis herinner ik mij nog zeer goed. De ouders met 10 kinderen beneden in de boot met de nodige mondvoorraad voor de toen zeer lange reis. Daar aangekomen aan de Boompjes, met de paardetram, die ongeveer gelijk vol liep, naar de straat waar wij huisvesting hadden gekregen. Onderweg kwamen wij met het paardetrammetje langs het 'witte huis', bij de Rotterdammers ook nu nog bekend, een huis voor die tijd zeer hoog, hetwelk vanzelf voor ons allen grote verwondering baarde hoe het mogelijk was een dergelijk hoog huis te bouwen, dit alles tot grote vreugde van de andere passagiers, welke deze 'groentjes' op hun Zeeuws hoorden babbelen.

In ditzelfde jaar was de tijd voor Johannes aangebroken, dat hij naar school moest. In de maand september deed hij dan ook zijn intrede in een openbare gemeente school. Als Zeeuws sprekend jongetje was hij al vlug het middelpunt van allerlei op zichzelf niet prettige opmerkingen, hetwelk hem reeds op de eerste schooldag straf aanbracht, omdat hij te onbesuisd daarop reageerde. Een vechtpartijtje op de middag van de eerste schooldag, maakte daar echter spoedig een eind aan, daar zij toch wel bemerkten, dat zo'n Zeeuwse knaap ook nog vuisten aan zijn handen had.

Zo brak het jaar 1907 aan, het jaar waarin ik van school ging, waarvan ik met een zeer goed rapport thuis kwam, en gaarne verder zou geleerd hebben. De Heere had mij bedeed met een goed verstand, niet dat ik dat toen als een gave Gods zag, maar later

heeft de Heere zoals blijken zal, wel doen zien, dat alle gaven van Boven zijn. Zo kwam in alles uit, wat de mens, ook de jonge mens, door zijn zonde geworden is. In die tijd was er in Rotterdam een Geref. Gemeente in de Warande waar als predikant aan verbonden was **Ds. L. v. d. Velde**, welke in 1902 emeritus werd, doch eerst in 1921 stierf. Geboren in 1828, heeft deze leraar dus een zeer hoge leeftijd bereikt. Reeds in 1901 deed Ds. N. H. Beversluis zijn intrede in die gemeente, omdat Ds. v. d. Velde niet meer kon voorgaan. Deze was de predikant, die in 1907 met Ds. G. H. Kersten de vereniging tot stand bracht van de Lederboerianen en de Kruisgemeenten. Echter vertrok hij reeds in 1908 naar Paterson (Amerika).

Van Ds. Beversluis ontving Johannes het catechetisch onderwijs. Zonder het verstaan van de waarheid, had ik toch hoogachting voor deze predikant, ook vanwege de ernst waarmede hij onderwees. Eens onder een predicatie stond ik achter in de kerk, welke inmiddels naar de Slachthuisgade was verhuisd, en sprak hij de onbekeerde mens aan wat het wezen zou om onbekeerd te moeten sterven. Dit maakte zulk een indruk op mijn geweten, dat ik daar ervoer, dat mijn haren ten berge rezen vanwege de schrik en oordelen des Heeren.

Ook droomde ik steeds dat 2 bergen met een ontzettende vaart naar elkander kwamen, waardoor ik de dreiging gevoelde om daartussen doodgedrukt te worden. Ik werd dan luid gillende wakker, zodat het gehele gezin in rep en roer was. Echter bleken dit allemaal morgenwolken, welke weer ras verdwijnen.

In die tijd was er nauwelijks een auto te zien. De fiets op luchtbanden was er wel en van mijn werkgever kreeg ik een fiets om boodschappen te doen. Voor dien wipte men om vervoerd te worden maar op een sleperskar met 1 of 2 paarden bespannen. Ook heb ik het eerste vliegtuig in Rotterdam, bestuurd door Jan Olyslagers, zien opgaan. Een ontzettend grote menigte was er op de been, om dat wonder te zien. Het was nog een z.g. spin maar voor die tijd een groot technisch wonder. Daarna heb ik de eerste wereldoorlog medegemaakt waarna de techniek, ook bijzonder na de 2e wereldoorlog zulk een grote vlucht gekregen heeft, dat het voor veel oudere mensen niet meer bij te houden is.

Van betrekkelijk niets op het gebied van de techniek nu in 1973, vliegtuigen, astronauten, welke op de maan landen, satellieten, die er voor zorgen, dat radio en televisie via deze in een oogwenk over heel de wereld gehoord en gezien kan worden en dat alles in een tijdvak van ca. 70 jaar. De gevaren zowel tijdelijke als geestelijke, die daardoor ontstaan zijn, zijn van dien aard, dat de mens als in de dagen van Noach zegt: Laat ons eten en drinken en vrolijk zijn.

De keus was om naar een kantoor te gaan. Slechts één broer had vóór mij die keus gedaan. Alle anderen hadden het vak van mijn vader gekozen n.l. metselaar op één uitzondering na, welke een bekwaam timmerman is geworden. Het trok mij echter sterk aan om naar een kantoor te gaan. Na een enkele sollicitatie werd ik aangenomen op een graankantoor. De afgesproken werkuren waren van 's morgens halfnegen tot 's avonds negen uur, met een vrije tijd van anderhalf uur om thuis warm te gaan eten, voor een salaris van f 6,— per maand. Echter de eerste dag werd het 's nachts half twaalf, wat zo ongeveer tot begin 1916 is gebleven, al was het dan voor heel wat meer salaris als genoemd aanvangssalaris.

Door mijn aangeboren leergierigheid, had ik al spoedig voor die tijd een groot salaris, aangezien ik in het werk veel inzicht ontving en mij dus verder bekwamen mocht in

het vele werk, wat gedaan moest worden. Helaas moet ik nu neerschrijven dat ik vanaf 1907 de kerk vaarwel zei en ik de zonde heb ingedronken als water, daartoe ook in staat gesteld door de toenmaals voor die tijd hoge verdiensten. Verder wens ik hierover niet te schrijven, aangezien alle dingen niet oorbaar zijn. Later heeft God er mij bij bepaald met deze woorden: 'Wat nut had gij toen van die dingen, waarvoor gij u nu schaamt.'

Zo brak het jaar 1914 aan, naar ik geloven mag voor mij persoonlijk ***het jaar van het welbehagen des Heeren.***

Reeds in 1913 had ik naar het lichaam een waarschuwing gehad en moest ik enkele weken te bed blijven, maar daarna ging het leven weer door en werd ook deze roepstem in de wind geslagen. In maart 1914 werd ik met hoge koorts bevallen en bleek, dat ik de toen nog veel heersende T.B.C. had. De dokter welke mij behandelde gaf te kennen, dat naar zijn inzicht ik nog hoogstens een jaar te leven had en gaf alleen wat asperinepoeders, welke de koorts wel even naar beneden deed gaan om daarna weer in hevigheid te doen toenemen. Zo gingen er enkele weken voorbij, waarin ik vaak, vanwege de koorts, als lag te drijven in bed. Mijn oudste zuster nam toen het besluit om naar een z.g. 'waterdokter' te gaan met mijn urine. Ik was daar niet voor, aangezien ik aan dergelijke wonderdokters in het geheel geen geloof hechtte, maar uiteindelijk gaf ik toe. Het was iemand die speciaal een middel voor deze ziekte had.

Ook deze dokter zag het maar donker in maar gaf toch medicijnen mede en o wonder Gods, nadat 14 dagen de medicijnen gebruikt waren, waren de hoge koorts verdwenen en na nog een aantal flesjes van deze medicijnen te hebben ingenomen was de koorts geheel verdwenen en mocht ik hoewel nog zwak het bed verlaten tot grote verwondering van de huisdokter, die er niets van begreep. Mijn familie had nl voor hem verborgen gehouden, dat zij naar de 'waterdokter' waren gegaan.

Het was inmiddels eind mei geworden. In al deze weken ontving ik veel bezoek van een oom van mij, welke door genade een nieuw leven ontvangen had, door de onweerstandelijke werking des Heiligen Geestes.

Het heeft de Heere behaagd om deze man in de middellijke weg te gebruiken om mij aan mijn zonden en schuld te ontdekken. Zelf gegrepen als een man levende in de wereld van vleselijke geneugten, kwam hij enkele malen per week bij mij en wees hij mij op de mogelijkheid van nog behouden te kunnen worden. Zovele malen als hij per dag in het gebed ging, zo vertelde hij mij later, zoveel malen moest hij mij opdragen aan de troon der genade om naar ziel en lichaam nog uitkomst te mogen ontvangen.

Ook de predikant die in het gebouw van de Slachthuiskade stond, kwam toen bij mij. Hij verweet mij niet, dat ik mijn leven in de zonde had doorgebracht, maar kwam mij te wijzen op de voorrechten, die God mij nog gaf. Ik lag in een afzonderlijke kamer op een schoon bed en had nog enige versnaperingen en had een goede verzorging.

Heb je, aldus deze leraar, er wel eens over nagedacht dat ook dit allemaal gaven van God zijn, die Hij ons nog geeft, terwijl wij dit alles ons onwaardig hebben gemaakt. Met ernst mocht hij mij dan nog wijzen op de mogelijkheid van zalig te kunnen worden door Hem, Die als Hij in de wereld was gekomen het moest betuigen: 'De vossen hebben holen en de vogelen des hemels hebben nesten, maar de Zoon des mensen heeft niets waarop Hij Zijn hoofd kon neerleggen.'

Aanvankelijk ging ik over deze dingen nadenken, maar het was geen verbreking des harten, wel een verstandelijk toestemmen, dat het waar was wat zij zeiden. En toch liet mij niet los, maar ik kon ook de wereld niet loslaten. Wat is een mens door de ontzettende breuk in zijn verbondshoofd Adam toch geworden. Geen oog voor de

liefde Gods, welke alzo de wereld liefgehad heeft dat Hij Zijn Eniggeborene gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem geloofd niet verderve maar het eeuwige leven zou ontvangen.

Er is echter niemand op de wereld, die de blinde zielsogen van een verloren zondaar kan openen om die waarheid te verstaan. Alleen God Die door Zijn Woord en Geest stenen harten kan wegnemen en een vlezen hart kan schenken.

Toch bleven de droppelen, die in de omgewoelde voren vielen, niet onvruchtbaar. Ik werd onrustig en nam mij voor, als ik weer gezond zou worden een ander leven te gaan leiden. Toen ik zover was dat ik weer naar buiten mocht kocht ik een psalmboekje oude rijm Datheen, welke psalmen in de gemeente waar ik nog dooplid was gezongen werden. Ik zonderde mij vaak af en vroeg toen veel wat in Ps. 25 : 2 staat:

*Heer! wijs mij toch Uwe wegen
Die Gij wilt, dat ik zal gaan;
Tot dezelve maak genegen
Mij, en doe mij die verstaan.
Leer en stier mij naar Uw Woord,
In Uwe waarheid geprezen:
Gij zijt mijn hulp, dies nu voort,
Wacht ik op U in dit wezen.*

Deze laatste twee regels kon ik toen niet bezien maar de begeerte naar Zijn wegen was er wel. O eeuwig wonder dat God mij nu ging laten zien, dat ik door mijn zonden mij een voorwerp van Zijn toom had gemaakt en dat het nodig was om te bidden zoals het derde vers van deze psalm aangeeft:

*Gedenk Heer! aan Uw goedheden
Stel U voor ogen voortaan
Uw grote barmhartigheden
Die Gij voormaals hebt gedaan.
Doch vergeef de zonden zwaar
Mijner jongheid, zeer lichtvaardig,
Gedenk mijns goedlijk eenpaar
Tot mijn hulpe zijt volwaardig.*

In de maand juli zou ik voor enkele maanden naar een bosrijke omgeving gaan waartoe ik een pension zocht en vond. Mijn koffer was gepakt en zelf legde ik geheel onderop mijn gekochte psalmboek. Maar mijn zus moest nog even zien of er een bepaald iets wel in gedaan was en ontdekte het psalmboek. Haar verwonderde vraag was: 'Jij een psalmboek?'

Van schaamte wist ik maar weinig te zeggen. Wat toch is een mens, in plaats zich te schamen over al het bedreven kwaad tegenover een goeddoend God, schaamt hij zich tegenover mensen als er wat anders in het geweten is gekomen.

Het was een alleszins godsdienstig gezin waar ik terecht kwam waar nog gebeden werd en uit Gods Woord gelezen werd. Vlak bij de bossen werd er veel tijd doorgebracht in een hangmat en was er tijd om na te denken.

Toen Nederland in 1914 mobiliseerde, was ik daar nog. Het was in de maand augustus en zag de daar gelegerde troepen naar de grens gezonden. Hunne aangezichten waren bleek, zoals Gods Woord dit beschrijft als Hij de oordelen aankondigt. Dit alles maakte mij stil en verlegen, wat zou er geschieden. De zonden van mijzelf, die ik bedreven had gingen al meer en meer drukken. Ja gezondigd tegen een goeddoend

God, maar waarvoor bij mij toen nog geen plaats was.

In september ging ik naar mijn ouderlijk tehuis terug en besloot ik des zondags ter kerk te gaan. Maar schaamte weerhield mij om te gaan naar de gemeente waar mij ieder kende en besloot maar om naar een Hervormde kerk te gaan. Echter wat deze predikanten zeiden, daar kon mijn benauwde geweten niet mede instemmen. Van de wegen Gods, zoals de Heere die in een weg van ontdekking komt te houden met Zijn volk, werd niets gehoord, zodat ik na enkele weken toch maar besloot naar de gemeente te gaan waar ik dooplid was.

De predikant, welke mij ook tijdens mijn ziekte veel bezocht had, predikte die morgen over de tekst: 'Zou de Rechter der ganse aarde geen recht doen.' Genesis 18 : 25. Abraham bidt daar voor Sodom en vraagt in vers 23 aan de Heere, Die Hem verschenen was, Zult Gij ook de rechtvaardige met de goddeloze ombrengen. Het was dus een bidden voor de rechtvaardigen, welke er misschien nog in Sodom waren. Uiteindelijk zou Hij Sodom sparen als er nog 10 rechtvaardigen gevonden werden. Maar ook dezen waren er niet. Alleen Lot met zijn vrouw en 2 dochters werden uitgeleid en Sodom werd omgekeerd.

Deze predicatie werd door de Heilige Geest zo gebruikt, dat ik moest betuigen, dat Die Rechter rechtvaardig was als Hij mij even als Sodom voor eeuwig zou verdoemen. Mijn ganse zonde werd mij voor ogen gesteld, gezondigd tegen al de geboden Gods en niets meer te bezitten om zelf nog iets te betalen en een rechtvaardig God, Die krachtens Zijn Goddelijk recht mij moest wegwerpen met een mannelijke wegwerping. De benauwdheid mijner ziele was zo groot, dat ik niet kon aflaten om tot Die rechtvaardige God te gaan of er voor zo'n goddeloze, die alle roepstemmen in de wind had geslagen, nog mogelijkheid van vergeving zou kunnen zijn.

Daarbij kwamen de influisteringen, ja ik zou willen zeggen het hoongelach des satans, die zei, denk je dat er voor zulk één, nog genade zou zijn en hij bracht me ook te binnen, de door mij bedreven zonden, ja de straatstenen getuigden als tegen mij, zodat er geen hope mijnerzijds meer gevonden werd, en ik het thuis en op straat maar uitroepen moest: 'O God verloren, maar gedenk U toch mijner.' Zo heeft de Heere mij maanden over de aarde doen gaan met een geopend geweten.

De Heere stelde mij mijn zonden ordentelijk voor ogen, en ik kon niet anders doen, dan God rechtvaardigen, dat ik het niet waardig was dat Hij nog ooit naar mij om zou zien, maar roepende tot de Heere op één der straten in Rotterdam kwamen deze woorden, op mijn geroep of er dan geen mogelijkheid meer voor mij was: 'Ja, Ik de Heere heb u geroepen.' (Jes. 42). In dit hoofdstuk gaat het over de Knecht des Heeren, maar deze woorden waren op dat moment als tot mij gesproken en gaven zulk een troost in mijn ziel, dat het voor een ogenblik was of nu alles veranderd was.

Mijn oom zei: 'Het oude is voorbij gegaan ziet het is alles nieuw geworden,' en dat was toen waar. In plaats van de dienst der wereld, die zo'n grote plaats in mij had gehad, was nu de dienst des Heeren het een en het al. Mijn plaats in Gods huis werd niet meer ledig gelaten.

Als er thuis een verjaardag was, kon het naar de wereld nogal eens een vrolijke boel zijn. Voorheen was ik daar nogal op gesteld. In die dagen echter, zag ik de dwaasheid van de natuurlijke mens, om in plaats van de Heere te erkennen voor de weldaden welke Hij schonk met de weldaden in zichzelf te eindigen en daarvan dan maar uiting te geven op een wijze, die Gode niet welbehaaglijk is. Dit deed mij de kamer dan maar verlaten om naar een andere kamer te gaan waar een grote statenbijbel stond. Het is wel geweest, dat ik dan voor de opengeslagen bijbel knielde en bad of de Heere Zijn

licht en waarheid neder wilde zenden.

Dit was toen mijn begeerte geworden, maar ik kon niet geloven dat dit nu voortkwam uit de begeerte, die God Zelf door de werking des Geestes in mij gelegd had. Ook als ik 's zondags opging naar Gods huis, moest ik, die voorheen zulk een grote sabbatschender was, de naaste weg naar de kerk lopen. Wat wordt dan achteraf gezien dat we feitelijk bezig zijn om het met God in orde te krijgen en in feite te betuigen, wees maar stil ik zal alles wel betalen, zonder er oog voor te hebben, dat wij een ander nodig zullen hebben om van de schuld af te komen. Er is dan nog geen oog voor de Middelaar Gods, n.l. Jezus, Die zonde voor zondaren is geworden en Die de schuld door lijden en sterven volkomen voor de ganse kerk heeft betaald toen Hij uitriep: 'Het is volbracht.'

Wel komen deze gestalten voort uit de door God bij de wedergeboorte uitgestorte liefde, die ook dan al noopt tot wederliefde. Maar helaas is er dan met voorbijgaan van Hem, Die de Weg, de Waarheid en het Leven is, een farizese geest om zelf Gode te behagen. In die dagen heeft hij met God te doen tegen Wie hij gezondigd heeft en heeft nog geen oog voor de tweede persoon in de Heilige Drieëenheid.

Er was ook een verlangen naar de zondag om dan weer onder het Woord te mogen opgaan.

In genoemde Geref. Gemeente gebeurde er toen het volgende. Op een zondagmorgen zei de predikant: 'Gemeente vanavond preek ik mijn afscheid.'

Deze mededeling kwam als een donderslag uit een heldere hemel. Het bleek achteraf, dat dit zo plotselinge afscheid het gevolg was van onderlinge spanningen in de kerkenraad, waar niet de geest der zachtmoedigheid heerste en de één de ander niet uitnemender achtte dan zichzelf, aangezien één der ouderlingen pretendeerde zelf predikant te moeten zijn.

Zo kwam ik al spoedig aan de weet, dat schapen onderling niet altijd vrede hebben, maar elkander duchtig kunnen stoten.

Persoonlijk zag ik tegen leraars en ambtsdragers hoog op zodat deze gebeurtenis, waar ik toen nog weinig van afwist van het kerkelijk leven en wat er in de mens van nature, ook na ontvangen genade nog overblijft, mij danig teleurgesteld voelde.

Na een korte tijd verliep deze kleine gemeente en gingen de meesten over naar de Geref. Gemeente op de Boezemsingel te Rotterdam waar ik persoonlijk ook heenging. In die tijd stond daar **Ds. Fraanje**. Deze predikant, welke zelf als een briesend paard in de wereld geleefd had, maar krachtdadig door God was neergeveld, predikte naar mijn hart. Ge kunt bij iedere geroepen leraar zo beluisteren waar zij vandaan zijn gehaald en hoe de leiding Gods in hun leven is geweest, vandaar ook het onderscheid in de prediking ook al zijn zij allen geroepen om dat éne Woord te verkondigen.

Na één der predicaties liet de leraar zingen Ps. 68 : 6 (berijming van 1773)

*De koningen hoe zeer geducht,
Zijn met hun heiren weggevlucht:
Zij vloden voor Uw ogen;
De buit van 't overwonnen land
Viel zelfs de vrouwen in de hand;
Schoon niet mee uitgetogen.
Al laagt g' o Isrel, als weleer,
Gebukt bij tichelstenen neer,
Toen gij uw juk moest dragen,*

*En zwart waart door uw dienstbaarheid,
U is een beter lot bereid;
Uw heilzon is aan 't dagen.*

Voor al de beide laatste regels werden zeer sterk op mijn hart gebonden. Ik mocht toen geloven, dat er ook voor mij nog een beter lot bereid was, waarvan ik de vreugde in mijn hart mocht waarnemen. Het was een belofte naar ik geloven mag dat deze door de Heilige Geest in mijn hart geschonken was, al was het waar, dat ik toen de diepte van het woord 'bereid' en door Wie dit nu was bereid, niet verstond. Dit zou eerst vele jaren later gebeuren. Maar dit neemt niet weg, dat de ziel in zulke ogenblikken wel huppelen kan van zielevreugde.

Ik bezocht zondagsavonds ook wel de gezelschappen. En als Gods volk, dan iets uit hun persoonlijk leven mochten mededelen, was er naast veel schaamte over mijn vorig leven, toch een heimwee om Die God meer en meer ook voor eigen hart en leven te mogen kennen. Mijn thuisblijven was weinig, zodat het wel gebeurde dat als de leraar op een 2e feestdag nog elders het Woord ging bedienen, wij ook daar heengingen. Later heb ik nog wel eens naar die tijden verlangd, want het is zoals ik het daarna heb moeten inleven: 'Ik zal ze trekken en daarna in de woestijn brengen.'

Zo brak het jaar 1915 aan.

In dat jaar ging ik mijn vakantie doorbrengen in hetzelfde pension waar ik in 1914 was geweest. Ik ontmoette daar één van de meisjes, die er ook in 1914 was en waar ik toen veel mede gesproken had. In het pension dachten zij dat dit onderling was afgesproken, maar dat was beslist niet zo.

Nadat zij in augustus 1914 met de mobilisatie direct naar huis was gegaan, hadden wij verder geen contact meer gehad, zodat dit voor ons beiden een wonderlijke ontmoeting was elkander in hetzelfde pension weer aan te treffen.

Het is daarna dan ook mijn vrouw geworden.

In oktober van hetzelfde jaar zijn wij verloofd en in juni 1918 zijn we in het huwelijk getreden.

In die tijd n.l. van 1915 tot 1918 was er geestelijk een inzinking, omdat de gedachten aan het aardse huwelijk de overhand hadden. Men moet dan gaan inleven, we waren nog jong, dat de dingen van dit leven de mens zo in beslag kunnen nemen dat er voor de geestelijke zaken, maar weinig of niets overblijft.

Mijn verloofde was Hervormd. Als ik er van zaterdag tot maandag was kerkten wij in de Hervormde kerk, waar wel een rechtzinnige predikant stond, maar deze predikte niet iedere zondag en dan verkeerden wij ook wel eens onder minder rechtzinnige predikanten, wat voor het geestelijk leven niet bepaald bevorderlijk was.

Wel groeide in de verlovingstijd een innige liefde tussen ons beiden, wat voor de voorbereiding tot het aardse huwelijk, een zegen is. Want in het huwelijk stormt het ook nog al eens. Als dan de wortelen der onderlinge liefde niet diep zijn dan gebeurt het in het leven nogal eens, dat de boom geveld wordt en het huwelijk uitloopt op een samen 'moeten' leven of nog erger, dat dit huwelijk wordt verbroken door scheiding.

Gelukkig kan dit met het hemelse huwelijk nooit, omdat er daar van ene zijde een onverbreekelijke liefdesband is, die nooit meer verbroken kan worden. De Heere zegt daarvan in Zijn Woord: 'Al had ge met nog zovele boeieiders geboeieerd, keer nochtans weder gij afkerige en Ik zal uwe afkerigheid genezen.' Wonderlijk is de

trouw van Die hemelse Bruidegom, als de Heere Zelf daarvoor de ogen komt te openen.

Zo brak het jaar 1918 aan.

De **eerste wereldoorlog** was nog niet voorbij, maar in de zomer van dit jaar zijn wij in het huwelijk getreden. De huwelijksbevestiging had plaats door een rechtzinnige predikant in de Hervormde kerk, waar mijn vrouw lid van was, zelf had ik nog geen belijdenis gedaan.

De tekst was 'De Heere zegene u' (Num. 16) een gedeelte van de zegen, die ook nu nog door Zijn knechten op de gemeente wordt gelegd, bij het einde van de dienst. Als ik ooit gevoeld heb mijn onwaardigheid om ooit die zegen te ontvangen, was het toen wel. Ik kon dan ook onmogelijk mijn tranen bedwingen en liet deze dan ook de vrije loop. Niet dat onze tranen een grond zijn voor de zaligheid, maar een zaligheid te verkrijgen zonder tranen van innerlijk berouw en onwaardigheid is eveneens uitgesloten.

Het is de zegenbede, die de priester moest leggen op het volk (Num. 6). Zie ook Lucas 1 waar het volk buiten wachtte op Zacharias op die zegen, want alle dingen worden bijna door bloed gereinigd naar de wet, en zonder bloedstorting geschiedt geen vergeving. (Hebr. 9). Maar daarvoor was bij mij nog geen oog.

Wat het uitwendige betrof was ik in die jaren 1914 tot 1918 zeer gezegend. In november had ik mijn werk weer mogen aanvangen, terwijl mijn vrouw ook niet geheel onbemiddeld was.

Van mijn ziekte was ik dermate hersteld, dat een huwelijk aan te gaan, wat betreft het lichamelijke, niets in de weg stond. Wij hadden een mooi huis gekocht in Dordrecht, zodat ik Rotterdam had verlaten en een inwoner van Dordrecht werd. Als gevolg daarvan moest ik dus dagelijks per trein heen en weer naar Rotterdam, waar mijn werk was.

In de eerste tijd kerkten we nog in de Hervormde kerk. Ons huwelijk werd gezegend met de geboorte van een zoon, welke in april 1919 geboren werd en aangezien ik zelf nog geen belijdend lid van een kerk was, was het vanzelfsprekend dat onze Pieter, gedoopt werd in de Ned. Herv. kerk door de predikant welke ook ons huwelijk bevestigd had.

Ons leven werd toen anders in dien zin, dat we niet meer samen tweemaal des zondags naar de kerk konden. Wel hadden wij een dienstbode, maar deze moest ook éénmaal naar de kerk, zodat mijn vrouw ook slechts éénmaal kon opgaan. In die tijd was er in Dordrecht geen Geref. Gemeente, maar wel een Chr. Geref. kerk.

Als ik alleen naar de kerk ging op zondag, wendde ik mijn schreden niet meer naar de Herv. kerk, aangezien de meeste leraars toch een waarheid brachten, welke niet was overeenkomstig het Goddelijk getuigenis n.l. dat de mens van nature midden in de dood ligt en alleen het geloof in Christus door Zijn volbracht werk, de mens van de dood n.l. de geestelijke en eeuwige dood verlossen kon.

Ik ging naar de Chr. Geref. kerk waar een leraar stond, die bovenbedoelde waarheid wel bracht. Dit had als gevolg, dat een gezamenlijke kerkgang niet meer plaats had. Mijn vrouw was n.l. maar niet direct genegen om ook naar de Chr. Geref. kerk te gaan, hetwelk mij zeer verdroot maar toch de onderlinge liefdeband niet verbrak. Wel werd mij dit een gebedszaak of de Heere het hart van mijn geliefde vrouw nog mocht neigen om mij hierin ook te mogen volgen.

Na ongeveer een jaar kwam de Heere dit gedurig gebed te verhoren. Op een zaterdag

sprak zij tot mij: 'Johan als je het goed vindt, wil ik morgen toch wel met je meegaan naar de Chr. Geref. kerk.'

Deze gebedsverhoring deed mij van vreugde wenen. Ik zei: 'Kind daar heb ik nu al een jaar de Heere om gebeden en is het dus vanzelf voor mij een grote blijdschap dat de Heere je dit in het hart gegeven heeft om weer samen naar één gemeente te mogen opgaan.' Dit is dan door 's Heeren goedheid ook gebeurd en wel met dit gevolg, dat de Heere de prediking van vrije genade ook voor mijn geliefde vrouw heeft willen gebruiken tot haar eeuwig welzijn.

Inmiddels had ik bij de plaatselijke predikant catechetisch onderwijs gehad en was dus zelf toen reeds door openbare belijdenis lid van de **Chr. Geref. kerk** geworden.

Ik herinner mij nog, dat voor vier van de catechisanten het maar niet enkel een mondbelijdenis was, maar een belijdenis waar ook het hart door 's Heeren goedheid van ganser harte bij betrokken was, zodat er onderling een band ontstond, welke aan de Heere en Zijn dienst verbond. De Heere heeft deze predikant ook voor mijzelf willen gebruiken om geheel en al met de dienst der wereld te breken en voortaan van ganser harte voor de Heere en Zijn dienst te mogen leven.

Een aantal predicaties, welke ook later uitgegeven zijn, waren onder de bedauwing des Geestes, een meer en meer uitzien naar de kennis van de tweede Persoon in de Goddelijke Drieëenheid. Als voorbeeld: 'De noodzakelijkheid der wedergeboorte,' (Joh. 3 : 3) 'De wedergeborene' (Joh. 3 : 8), 'Lydia de nieuwgeborene' (Hand. 16 : 13-15), 'Herschepping' (Ps. 51 : 12), 'In de wedergeboorte' (Matth. 19 : 28), 'Moabs rust,' (Jer. 48 : 11), 'Eens verlicht geweest,' (Hebr. 6 : 4-6), 'Door de Geest tot de rust geleid.' (Jes. 63 : 14) en zovele anderen.

Het was op één der Kerstdagen, dat ik door een lichte ongesteldheid niet kon opgaan naar Gods huis. Ik was echter thuis wel werkzaam gemaakt om nog eens iets voor eigen hart en leven van die geboren Koning te mogen kennen. De zondag daarop mocht ik weer opgaan en de predikant nam zijn tekst uit het evangelie van Lucas 2 : 32, 'Een licht tot verlichting der heidenen, en tot heerlijkheid van Uw volk Israël.' Hij kwam daar bijzonder te wijzen op de woorden dat Hij nu gekomen was als een licht tot verlichting. Van nature zo zei hij leven wij in de duisternis. Dan is het zoals in een kamer waarvan de blinden gesloten zijn. Zonder licht valt men dan over alle meubelen, die er instaan.

Dit kan ook nog zijn als we aanvankelijk door de Heere bearbeid worden. Als we iets gezien hebben van de grove zonden door ons bedreven. Als dan de blinden weer dicht gaan zien wij weer niets maar als dan de blinden weer opengaan en de zon schijnt in de kamer dan zien we dat het rondom ons alles stof is. En als nu de Zonne der gerechtigheid door Zijn Geest in ons hart gaat schijnen als een licht ter verlichting, dan zien we niet alleen maar de grove zonden, maar dan zien we, zoals de natuurlijke zon ons laat zien, dat het enkel rondom ons stof is, dat we geheel en al zonden zijn.

Dan zien we ook, die meer verfijnde zonden zoals we de fijne stofdeeltjes om ons heen zien door de natuurlijke zon en dan blijft er niets meer over om op te pleiten. Dan kan ons hart wel eens gaan uitzien en verlangen naar die geboren Koning om nu van al onze zonden, door Hem, Die nu als een licht gekomen is ter verlichting, ook door Hem van al onze zonden gereinigd te worden. Deze predicatie wilde de Heere gebruiken, waar ik ook meer en meer ontdekt werd aan de veelheid en vuilheid van mijn zonden om te geloven, dat nu die geboren Koning als een licht ter verlichting ook in mijn hart geschenen had. En dat Hij nu ook gekomen was tot heerlijkheid van Zijn volk Israël, hetwelk een schaduw was van Zijn ganse uitverkoren kerk. Het werd mij

alles voor dat ogenblik zo groot en zo rijk, dat het nu het ontdekkend licht was van Deze grote Koning, Die dit door middel van Zijn Woord, ook in mijn hart, ja in de beestenstal van mijn hart, liet schijnen.

Thuis gekomen ben ik achter het orgel gaan zitten en hoewel de kunst van het orgelspel niet bepaald groot was, mocht ik zonder verkeerd spel en tevens mee zingende met mijn ganse hart spelen Ps. 119 : 65:

*Hoe wonderbaar is Uw getuigenis!
Dies zal mijn ziel dat ook getrouw bewaren;
Want d'opening van Uw woorden zal gewis,
Gelijk een licht, het donker op doen klaren;
Zij geeft verstand aan slechten, wien 't gemis
Van zulk een glans een eeuw'gen nacht zou baren.*

In die tijd kregen we ook verscheidene vrienden, waarvan er twee in de kerkenraad zaten. Vooral één van deze heeft de Heere zowel voor mijn vrouw als voor mijzelf tot grote zegen willen gebruiken. Het was een eenvoudige man maar welke door de Heere evenwel bedeed was met veel genade en wijsheid. Hij was voorheen visser geweest, waar er in die tijd veel gevisd werd in de omgeving van Werkendam op zalm en andere bijzondere soorten vissen, welke een goede afzet hadden. Thans wordt zalm, door vervuiling van het water, daar niet meer gevonden.

De Heere kwam deze man in het hart te grijpen en hij werd krachtadig overtuigd van zijn goddeloos bestaan. Aan zijn werk was ook zondagsdienst verbonden. Dit kon echter toen niet meer, zodat hij, blind in de toekomst, voor dat werk bedankte. Hij had een gezin te onderhouden, maar in de kracht des Heeren mocht hij de keuze van Mozes doen, verkiezende liever met het volk Gods kwalijk behandeld te worden, dan voor een tijd de genieting der zonde te hebben, achtende de versmaadheid van Christus meerdere rijkdom te zijn dan de schatten in Egypte; want hij zag op de vergelding des loons.

Met deze keuze is hij niet bedrogen uitgekomen. De Heere gaf hem ander werk, hoewel daarvoor niet bekwaam in zichzelf, is hij bij een grote motorenfabriek, pakhuisbaas geworden. Door zijn enerzijds vriendelijke omgang met de overige werklieden en zijn oprechte wandel in de wegen des Heeren, waarbij de vermaningen tegenover zijn naasten niet ontbraken, was hij zowel bij de directie als bij de overige werknemers, zeer gezien. Het was een man, welke door zijn godsdienst eerbied afdwong en bij klein en groot gezien was.

Waar momenteel zulk een oprecht leven, ook onder Gods volk, maar weinig meer gevonden wordt, zou het dan ook niet mede onze schuld zijn, dat er heden ten dage (1973) zo weinig eerbied gevonden wordt voor de dienst des Heeren? Er gaat van de kerk des Heeren maar zo weinig meer uit, dat vele jongeren breken met de kerk, omdat er zo weinig oprechtheid bij 's Heeren volk gevonden wordt in handel en wandel, al is het waar, dat de grote afval, die komen moet, ook middelijkerwijze ontstaan is door de twee laatste wereldoorlogen en de thans heersende weelde in vergelijking met 50 jaar terug.

Het is met de kerk, ook door onderlinge twisten als een snelle afloop der wateren. Ook de ontzettende vooruitgang op technisch gebied in de laatste 50 jaren is hier zeer zeker schuldig aan, omdat de natuurlijke mens niet verstaat de dingen die des Geestes Gods zijn, en het kan ook niet, omdat zij geestelijk zijn en wij vleselijk, verkocht onder de zonde, en leven bij de dingen, die gezien worden.

Door zijn zeer zwakke gezondheid moest hij op nog geen zestig jarige leeftijd zijn

arbeid neerleggen, ofschoon de Heere hem nog de leeftijd der zeer sterken heeft doen bereiken. De directie had hem echter, toen hij zijn arbeid moest neerleggen, een voor die tijd ongewoon gebaar, een pensioen gegeven, waar hij al die jaren van heeft mogen leven, zodat in zijn leven wel bijzonder uitkwam, dat degene die op de Heere vertrouwen niet beschaamd zullen worden.

Mijn vrouw heeft, nadat zij catechetisch onderwijs ontvangen had, ook belijdenis des geloofs mogen afleggen, zodat wij toen door 's Heeren goedheid van één gevoelen waren en wij des zondags en 's winters ook door de week, gezamenlijk mochten opgaan naar Gods huis en daar de Liefelijkheid des Heeren ook menigmaal mochten ervaren.

In maart 1921, mochten wij weder als huwelijksvrucht een zoon ontvangen, welke toen ook gedoopt is in de Chr. Geref. kerk.

Bijzonder sprak de Heere in een predicatie over Jer. 31 : 20 tot mijn ziel n.l. over deze woorden: 'Is niet Efraim Mij een dierbare zoon, is hij Mij niet een troetelkind? Want sinds Ik tegen hem gesproken heb, denk Ik nog ernstiglijk aan hem; daarom rommelt Mijn ingewand over hem; Ik zal Mij zijner zekerlijk ontfermen, spreekt de Heere.'

Onder deze predicatie was de trouw des Heeren over mij, niettegenstaande al mijn ontrouw, zo groot, dat ik wel onder de bank had willen kruipen vanwege de beschaamdheid over al mijn afmakingen, die achter mij lagen.

Sedert deze prediking heb ik in mijn leven een meer vastere gang gekregen, door niet te vertrouwen op eigen werk en eigen gerechtigheid, hetwelk een wegwerpelijk kleed is, maar meer uit te zien naar de gerechtigheid van Hem, Die door Zijn lijden en sterven, maar ook door Zijn opstanding en zitten ter rechterhand Zijns Vaders een eeuwige gerechtigheid verworven heeft en deze komt uit te delen aan een wederhorig kroost. Niet dat ik toen alles verstond maar er was een verlangen naar om het door de onderwijzing des Heiligen Geestes te mogen leren verstaan, omdat Hij het zo waardig was om gediend, geëerd en gevreesd te worden. Het deed mij veel vragen wat de Psalmddichter zong:

*Zend, Heere, Uw licht en waarheid neder,
En breng mij, door dien glans geleid,
Tot Uw gewijde tente weder;
Dan klimt mijn bange ziel gereder
Ten berge van Uw heiligheid,
Daar mij Uw gunst verbeidt.*

In oktober 1922 werd ons derde kind ter wereld gebracht, een dochter waarnaar mijn vrouw zo verlangd had. Zij wilde zo gaarne dit meisje de naam geven van haar moeder, hoewel het in feite naar mijn moeder vernoemd had moeten worden. Zij had echter haar ouders reeds in december 1910 door de dood verloren. Eerst haar vader die in december 1910 aan een bloedziekte overleden was en nog geen 14 dagen daarna verloor zij op zeer tragische wijze haar moeder.

Er was achter hun huis een grote tuin waarin ook konijnen in hokken zaten. In de nacht hoorde haar moeder, dat er mannen over de schutting van de tuin klommen Zij ging naar beneden en een hond welke in de serre lag ging zo hevig te keer, dat hij door de ruit sprong, waarvan zij zo schrok, dat zij achter oversloeg en dood op de grond bleef liggen. In 14 dagen tijd was zij dus ouderloos geworden.

Zij als oudste bleef met nog 4 broers achter, welke zij tot ons trouwen verzorgd heeft. Dit had diepe indruk op mijn vrouw gemaakt, zelfs zo, dat zij tot het eind van haar

leven in de nacht, dat dit plaats had, telkenjare op dat ogenblik wakker werd en dit dan als het ware weer opnieuw beleefde. De naamgeving besprak ik met mijn moeder, die er mede instemde, dat het meisje naar mijn vrouws moeder vernoemd werd.

Eind 1922 werd er na de predicatie bekend gemaakt, dat er een ledenvergadering zou zijn en tevens verkiezing van ambtsdragers. Daarbij werd ik persoonlijk voorgedragen als candidaat voor het **ambt van diaken**. Ik schrok daar hevig van, want ik gevoelde mij zo onwaardig om in de kerk des Heeren een ambt te vervullen ziende op mijn vorig goddeloos bestaan.

Deze afkondiging van de te houden ledenvergadering duurde goed 14 dagen alvorens de vergadering en dus de verkiezing zou plaats hebben. Al die dagen was ik er mede bezig voor de troon van Gods genade en werd bijzonder bepaald bij 1 Timotheüs 3 : 8, 9, 'De diakenen insgelijks moeten eerbaar zijn, niet tweetongig, niet die zich tot veel wijns begeven, geen vuil-gewinzoekers; houdende de verborgenheid des geloofs in een rein geweten.'

Eerder in ditzelfde hoofdstuk wordt gesproken, dat een opziener één vrouw mocht hebben. De kanttekening zegt er van: 'Niet dat hij noodzakelijk getrouwd moet zijn, daar Paulus zelf niet getrouwd was, maar omdat hij niet veel vrouwen óf te gelijk, of de ene na de andere echtscheiding mocht hebben zoals in de oosterse landen zeer lang gebruikelijk is geweest.'

Nu dat was ik wel, maar de verborgenheid des geloofs in een reine consciëntie te behouden dat kon niet. Ik kon toen niet geloven dat ik geloof had en in plaats van rein, was ik in de waarneming mijns harten gans onrein, melaats van het hoofd tot aan mijn voetzolen toe. Het was voor mij ten enenmale onmogelijk, hoewel mijn hart wel ingewonnen was voor de ambtsbediening. Zo liep ik al die dagen, daarover de Heere aanroepende of Hij mij er licht in wilde geven. Op de dag, dat de verkiezing zou plaats hebben, kwam de Heere mij terug te leiden, de weg die achter mij lag. En al had ik het nu nog zo verzondigd kwam de Heere mij tonen, hoe Hij mij had opgezocht, hoe Hij mij geroepen had uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht en kreeg ik, zoals ik dit later een predikant eens hoorde zeggen, geloof om te geloven, dat ik geloof ontvangen had.

Daarbij kwam de Heere mij zo liefelijk in te winnen om dat ambt als ik gekozen werd te aanvaarden, dat ik ook geloof ontving, dat ik gekozen zou worden. Thuiskomende vertelde ik dit aan mijn vrouw, die al even verwonderd was als ikzelf. 's Avonds ter vergadering werd één en ander weer op de proef gesteld. Bij de eerste verkiezing werd ik niet gekozen doch de man, die wel gekozen was, tegelijk met de aftredende diakenen, nam het niet aan.

Toen werd voor de tweede maal een tweetal uit de overgebleven kandidaten gesteld, doch ook toen bedankte de nieuw gekozene, zodat voor de derde maal een tweetal werd gesteld. Ditmaal werd ik wel gekozen en vroeg de predikant aan mij of ik mijn benoeming wilde aannemen. Ik mocht dit toen met mijn ganse hart met 'ja' beantwoorden ziende op datgene wat de Heere mij in dien dag geschonken had.

De predikant, welke wel wist van de strijd waarmede ik al die dagen gelopen had en de onmogelijkheid van mijzelf, was al even verbaasd over mijn jawoord, als mijn vrouw, aan wie ik die ontmoeting van dien dag had medegedeeld. Evenwel was hij er verblijd mede, daar er tussen ons in die tijd een band der liefde was ontstaan, vanwege de innerlijke overeenstemming in het werk des Heeren, welke Hij met zondaren houdt.

Zo mocht ik in januari 1923 in het ambt van diaken bevestigd worden. Niet zo lang

daarna werd het Heilig Avondmaal gevierd in het midden der gemeente. Nu had ik nog nooit vrijmoedigheid gehad om aan het Heilig Avondmaal deel te nemen. Doch de bijzondere wijze waarmede de Heere, mij, onwaardige in mijzelf, tot het ambt van diaken had geroepen, was mede aanleiding, dat ik reeds bij de voorbereidingspredicatie biddend werkzaam was of de Heere het toch behagen mocht mij licht te geven of ik aan dit Heilige Sacrament mocht deelnemen. Mijn hart ging er wel naar uit maar wat kende ik nog van Christus, Die toch dit Heilig Avondmaal had ingesteld, voordat Hij Borgtochtelijk zou lijden en sterven. Neen daar durfde ik niet aan deel te nemen.

Echter op zondagmorgen, dat de dis des Verbonds gereed stond nam de predikant zijn tekst uit Lucas 22 : 15: 'En Hij zei tot hen: Ik heb grotelijks begeerd dit Pascha met U te eten.' De leraar legde de nadruk erop dat Jezus nu 'Grotelijks begeerd had' om het Heilig Avondmaal met Zijn discipelen te eten en ging kort uiteenzetten wie het nu waren waarmede Jezus begeerd had te eten. Deze discipelen kenden Jezus wel en hun hart was vaak door het geloof begerig geworden Hem meer en meer te kennen, maar voor het Borgtochtelijk lijden en sterven van hun Messias hadden zij nog geheel geen oog. Zij dachten aan een aards koninkrijk, waar zij dan alvast gesolliciteerd hadden voor het zitten aan Zijn rechterhand en linkerhand en Petrus was reeds bereid om met Hem in de gevangenis en in de dood te gaan, maar het liep uit op het driemaal verloochenen van zijn Meester.

Maar toch die liefde van hun Meester om nu met dezulken wier hart wel naar Hem uitging maar Hem als Borg en Zaligmaker niet alleen nog niet kenden maar ook niet benodigden, wilde Hij nu eten en drinken. Deze korte predicatie sloeg zo in mijn hart aan, dat ik niet kon blijven zitten, want mijn hart ging ook wel uit naar Hem al moest ik dan bekennen nog zo weinig van Hem te kennen. In plaats van niet aangaan ging ik onder het zingen van Ps. 43 : 4 met blijmoedigheid des harten naar de dis en was dit voor mij een onvergetelijke ure.

Op een zondag, dat er in de gemeente wederom de dis des verbonds stond aangericht had ik mij stellig voorgenomen er niet aan te gaan. Van binnen alles donker en ziende op mijzelf zo onwaardig om aan die heilige dis aan te zitten. Na het eten 's morgens las ik toen Filippensen 3 en werd ik in het bijzonder bepaald bij het 16e vers 'Doch daar wij toe gekomen zijn, laat ons daarin naar denzelfden regel wandelen, laat ons hetzelfde gevoelen.'

Het was op dat moment voor mij zo waar, dat het aangaan aan de dis des verbonds nu niet afhing van mijn gesteldheid des harten en ook dat ik nu van mijzelf niets behoefde mede te brengen, maar dat het was als boven omschreven toen ik voor de eerste maal mocht aangaan, dat de Heere nu grotelijks begeerde het Avondmaal met hen (zijn discipelen) te houden en dat God nu ook zei in vers 15 van Filipp. 3 en indien gij iets anderszins gevoelt, ook dat zal God u openbaren.

Hier was de trouw des Heeren om mij door dit woord zó te onderwijzen zó groot, dat ik ondanks mijn gesteldheid niet meer durfde af te blijven, want al veranderen wij nu nog zovele malen, God blijft de Onveranderlijke en wat nu eenmaal uit Zijn lippen ging blijft vast en onverbroken. Ik mocht er de goedkeuring des Heeren bij ondervinden.

Later werd dit mij nog duidelijker naar aanleiding van de kanttekeningen bij de verzen 15 en 16 van ditzelfde hoofdstuk vooral '67' waar het gaat over de woorden 'dat zal God u openbaren' waar de kanttekening luidt: 'Namelijk doende u mettertijd in kennis toenemen en opwassen, mits dat gij u leerzaam aanstelt en de middelen daartoe naarstiglijk gebruikt. Dit zegt Hij niet van heimelijke openbaringen buiten het Woord

Gods, maar van de gewone openbaringen of bekendmakingen, die Hij doet door de predicatiën Zijns Woords, vergezelschap met de verlichting Zijns Geestes. En dit wordt gezegd voornamelijk tot troost van de zwakken, die nog niet recht konden verstaan, dat de wet der ceremoniën geheel was afgedaan; dat namelijk God hun mettertijd dat ook zou te verstaan geven. (Zie hiervan ook Rom. 14.)

In die tijd waren er nog werkelijk armen, welke wekelijks bezocht werden. Zo kreeg ik drie vrouwen toegewezen welke wekelijks bezocht moesten worden. Het waren mensen de één minder de ander wat meerder, die onderwijs van de Heere ontvangen hadden. Van één wil ik iets mededelen aangezien deze weduwe, hoewel arm en al oud, mij veel tot onderwijs in de wegen, welke God met de mens houdt, geweest is. Haar man was schipper en zij voer mede. Zij leefde toen nog zonder God in de wereld en haar man ging zich vaak te buiten aan drankmisbruik, zodat het verdiende geld als in een doorboorde buidel viel. Eens lagen zij met hun schip in Antwerpen. Het was zondag, de dag des Heeren, maar dat had toen voor haar nog geen betekenis. Het stormde die dag geweldig. Haar man wilde de wal op. Zij stond er echter op, dat ze die dag via de Schelde naar Holland zouden varen, want zij wist maar al te goed, wat het gevolg zou zijn als haar man de stad inging.

Niettegenstaande de waarschuwing van haar man om met zulk een storm de haven van Antwerpen niet te verlaten, zei zij: wij varen en ik zal zelf aan het stuur gaan staan. Alzo gebeurde dan ook. Echter op de Schelde varende zag zij in eenmaal, dat een groot zeeschip op weg naar Antwerpen, haar tegemoet voer. Door de krachtige storm kon zij het schip niet meer zo sturen, dat een aanvaring vermeden kon worden. Dit ziende verliet zij het stuur en viel in het gangboord neder uitroepende: *O God bewaar ons.* En de Heere hoorde naar haar geroep en als door een wonder werd het schip door een grote golf en de stormwind opgenomen en vlak voor de boeg van het zeeschip ontkwam zij het gevaar van overvaren te worden.

Zelf getuigde zij ervan, ik heb toen voor het eerst een mij onbekende God aangeroepen, maar waar zij lag onder het eeuwig zoenen zoutverbond van de eeuwige en vrije verkiezing Gods, moest zij eerst nog toegebracht worden tot die gemeente die zalig zal worden, gekocht door het dierbare bloed van de Zone Gods.

Dit bracht mij persoonlijk te binnen hoe ik zelf ook **tweemaal in grote nood** verkeerdd had in mijn jeugd.

Voor de eerste maal was dat toen ik in Rotterdam op weg naar school door een dol geworden stier werd achtervolgd. De Heere gaf mij toen zulk een snelle loop, dat ik het gevaar ontkwam en de stier op het talud van een Singel kwam, waar hij uiteindelijk door een goed gericht schot van een politieagent werd neergeschoten.

De tweede maal was in een winter dat het zeer hard vroom. Uit school gingen wij met enkele schoolkameraden een glijbaan maken op een brede en diepe sloot. Daags tevoren was daar een grote bijt ingehakt, maar door de harde vorst was deze des nachts weder geheel toegevroren, zodat niemand meer zag dat het een bijt was. Al glijdende kwam ik in de bijt terecht en zonk weg in de diepe sloot maar wist me nog vast te klampen aan het zeer dikke ijs. Mijn kameraden dat ziende hebben mij toen als een wonder met vereende krachten eruit kunnen halen, zodat ik ook dit gevaar weder ontkwam.

Zo werd in haar en in mijn leven bewaarheid, dat Gods uitverkoren volk vóór haar toebrenging onsterfelijk zijn en Hij hun het gevaar doet ontkomen, omdat het voorwerpen zijn van Zijn ondoorgrondelijke liefde, welke de nog onbekeerde mens wel niet ziet, maar wat later wel eens opgemerkt mag worden.

De bovenbedoelde vrouw had echter evenmin als ik zelf toen daarvoor een oog. Uiteindelijk is zij bij haar man weggelopen, vanwege het vele drankmisbruik. Na die tijd heeft het de Heere echter behaagd haar krachtig om te zetten en leerde zij haar verloren staat kennen en haar schuld voor God belijden. Het eerste wat zij deed was terug gaan naar haar man om ook voor hem te belijden, dat zij in de weg van het verlaten van hem schuldig stond voor de Heere.

Zij was toen in haar eigen schatting veel groter zondaar dan haar man. Laten we er altijd op letten, dat als God een mens gaat ontdekken door de werking des Heiligen Geestes, hij niet alleen aan God zijn schuld gaat belijden, maar dit ook gaat doen tegenover zijn naasten. Het getuigenis van haar man in die dagen was: 'Zij heeft mij als een leeuw verlaten en ik krijg ze nu als een lam terug.'

De Heere heeft deze vrouw in haar verdere leven veel genade en onderwijzingen geschonken, zodat ze ervan getuigen mocht hoe zij in Christus met een Drieënig God verzoend was. Dit alles deed ook mij hunkeren naar meerdere ontdekkingen in die vrije gunst die eeuwig God bewoog.

Eens was ik bij haar en had de zondag te voren een predicatie beluisterd over deze woorden: 'Hij Die een goed werk in u begonnen is, zal dit voleindigen tot op de dag des Heeren Jezus Christus.' De Heere kwam deze prediking zo persoonlijk aan mijn hart te zegenen, dat ik het geloven mocht, dat Hij begonnen was ook in mijn leven en ook dat Hij dit zeker zou voleindigen. Het was voor mij zo vast, dat wat de Heere gesproken had, Hij ook zeker zou volvoeren, zodat mijn mond overvloedig was om de lof des Heeren te verkondigen. Toen ik haar daags daarop bezocht als diaken, kon ik mijn lippen niet bedwingen om het ook haar mede te delen. Zij was blijde met de blijden.

Toen gebeurde het, dat zij die avond huisbezoek kreeg van twee ouderlingen, vanzelf van dezelfde gemeente. Het gesprek werd dus afgebroken, maar even daarna zei zij tot mij, nu je was zojuist de preek van gisteren aan het vertellen, ga maar even door. Schoorvoetend voldeed ik aan haar verzoek om verder te gaan, totdat één der ouderlingen zei: 'Ja dat is maar gemakkelijk tegenwoordig, Hij Die het goede werk begonnen is zal dit ook voleindigen en dan zijn we klaar.' Nu lag het niet zo bij mij, dat ik nu klaar was, maar ik durfde toch mijn mond niet meer open te doen. Na nog een ogenblik gezeten te hebben, ging ik met een benauwd gemoed weg.

Buiten gekomen zijnde mocht ik er mede tot God gaan. Ik zei Heere, dat zegt nu die man maar wat zegt U er nu van. En terstond viel er in mijn hart: 'Niet dat ik het alrede gekregen heb of alrede volmaakt ben; maar ik jaag daarna, of ik het ook grijpen mocht, waartoe ik van Christus Jezus ook gegrepen ben.' Filipp. 3. Dit antwoord van de Heere was tot zulk een blijdschap in mijn ziel en gaf zoveel kracht om te geloven, dat wat de Heere mij te spreken had gegeven ook waar was, dat alle vijandschap tegenover de betrokken ouderling wegviel, al was het dan waar dat de wijze waarop hij meende te moeten waarschuwen niet was zoals dit, als ambtsdragers onder elkaar behoorde gedaan te worden.

Zoals ik al eerder zei moest ik dagelijks per trein van Dordrecht naar Rotterdam en terug. De gesprekken welke men dagelijks moet beluisteren van medereizigers gingen vaak alle perken te buiten. Ook werd de Naam des Heeren door velen misbruikt in het vloeken. Hoewel niet beter als die mensen was er vaak een innerlijke drang in mij om tegen dit alles te getuigen en te mogen wijzen op Hem, Die goddelozen door het geloof in Hem kan schenken wat nodig is voor tijd en eeuwigheid.

Dit verwekte veel vijandschap, zodat ik vaak uitgemaakt werd voor alles en nog wat. Dit kon mij echter er niet van af houden om van Hem te mogen getuigen, zodat ik vaak met de vinger werd nagewezen, dat ik 'die fijne' was, hoewel ik van mijzelf moest getuigen alleen maar 'een grove zondaar' te zijn. Zo ging het door goed en kwaad gerucht.

Eens op een morgen in de trein naar Rotterdam, kwam er een man in de coupé, welke als volgt begon: 'Is me dat een weer, zij zijn hierboven zeker in de war,' gepaard met de nodige Godslastering. Het had n.l. vele dagen geregend en het was in de oogsttijd. Ik kon toen niet zwijgen en antwoordde hem, dat hij er niet bang voor behoefde te zijn, dat de Heere in de Hemel, Die ook over regen en zonneschijn gebiedt, in de war zou zijn.

Maar regen in de oogsttijd is er opdat wij zouden leren, dat dit ons alles overkomt vanwege onze zonden aangezien het aardrijk om onze zonden vervloekt is. Ik zei dat God recht zou doen als Hij door zou gaan, ook al zou de gehele oogst er door te niet gaan.

Wij zaten met tien man in de coupé. Acht er van wilden hier niet van weten, zodat er nogal commentaar op kwam. De één vond mij een brutaal mens omdat ik de man die het bovenaangehaalde had gezegd, toch niet kende. Wij reden toen juist voorbij een boomgaard en antwoordde, dat ik aan de vrucht zag wat voor boom het was. Er staan appel-, pere- en pruimebomen. Zo was het ook met die man die, zei ik, dacht dat ze boven in de war waren. Een oprecht christen zegt zo iets niet.

Een ander zei dat hij in 't geheel niet geloofde dat er een God bestond. Wij, aldus deze man, stammen van de apen af en was dus een aanhanger van de evolutieleer. Door genade mocht ik in alle rust, hen wijzen op de grote Schepper aller dingen, zoals Hij ons in Zijn Woord ons ook het scheppingsverhaal gegeven heeft waaruit we allen kunnen lezen, dat God de mens goed en naar Zijn beeld geschapen heeft, maar wij ons in Adam van Hem hebben losgescheurd en nu de duivel zijn toegevalen, die een leugenaar van de beginne is geweest. Maar ook, dat er door Diezelfde God nu nog een weg was gebaad, waardoor de meest verharde zondaren in de gave Zijns Zoons Jezus Christus, door het geloof in Hem zalig kunnen worden.

Er werd geantwoord dat ik 300 jaar te laat geboren was, waarop ik mocht antwoorden, dat dit niet het geval was, aangezien God van eeuwigheid alles had bepaald, ook de dag van onze geboorte en de dag van ons sterven.

Bij de man van de evolutieleer had een en ander zulk een vijandschap gewekt, dat hij in 't vervolg niet eens meer met mij in dezelfde coupé wilde zitten. Wat is de mens!

In die tijd n.l. dat **mijn derde kind** geboren was en dus ook gedoopt moest worden, liep ik met veel bezwaar rond om op de gestelde doopvragen het 'ja' woord te geven. In het bijzonder wel deze vraag: 'Hoewel onze kinderen in zonden ontvangen en geboren zijn, en daarom aan allerhande ellendigheid, ja, aan de verdoemenis zelf onderworpen, of gij niet bekent, dat zij in Christus geheiligd zijn enz.'

Ik ging er zoals gewoonlijk over spreken met de hierboven genoemde vriend. Deze zei ja er is in de Schrift sprake van een tweërlei heiligheid. God Zelf is de Heilige in Zichzelf en is Heilig in al Zijn wegen en werken. Maar het woord 'heiligheid' hetwelk in de vragen en ook vaak op andere plaatsen in de Bijbel wordt genoemd heeft de betekenis van 'afzonderen'. De vraag zou ook zo kunnen zijn. Of ge niet betuigt, dat ze in Christus afgezonderd zijn. Dat wil zeggen, dat de gedoopte afgezonderd wordt van de wereld, n.l. de wereld der heidenen en ook van de heidenen, welke rondom ons wonen maar van God of gebod niet willen weten.

Dit zo zei hij is nu het voorrecht van degenen die het heilig sacrament van de doop

mogen ontvangen, en zo uiterlijk komen onder het visnet van het evangelie, vandaar ook dat je de vraag moet beantwoorden 'of gij niet belooft en u voorneemt, dit kind, als het tot zijn verstand zal gekomen zijn, waarvan gij ouders zijt, in de voorzei leer naar uw vermogen te onderwijzen of te doen onderwijzen. Dit laatste zei hij wordt nogal eens nagelaten maar is dan voor de ouders, welke hun 'Ja' woord hierop gegeven hebben een grote zonde omdat zij deze aan God beloofde gelofte niet nakomen en daarmee over zichzelf en de aan haar toebetrouwde panden een grote schuld op zich laden.

Het is niet zo zei hij, dat zoals Kuiper leert, dat ze gedoopt worden op veronderstelde wedergeboorte. Neen voor onze kinderen geldt ook het antwoord, dat de Heere Jezus gaf aan Nicodémus, tenzij een mens wederom geboren wordt hij kan het koninkrijk Gods niet ingaan. (Zie ook hetgeen ik in het begin van dit geschrift over de doop zei). Dit antwoord was voor mij zo helder, dat ik met alle vrijmoedigheid mijn 'jawoord' kon geven. En hoewel in alles schuldig mag ik toch getuigen dat ik de kinderen hierop altijd gewezen heb, dat wedergeboorte noodzakelijk is zal het wel zijn op weg en reize naar een nimmer eindigende eeuwigheid. Zelf heb ik mijn vriend wel eens horen zeggen tegen één zijner kinderen, welke de waarheid verliet, denk er aan jongen, dat als je straks voor God moet verschijnen je niet zult kunnen zeggen: 'Mijn vader heeft mij hierover nooit gesproken.' Een groot voorrecht als we dit als ouders in waarheid mogen zeggen.

Zo heb ik twee jaar als diaken mogen dienen. Nadat deze twee jaren verstreken waren, werd ik **door de kerkenraad gesteld als ouderling**. Nu wilde ik gaarne, dat de Heere hierin wederom zo duidelijk wilde spreken als toen ik als kandidaat voor diaken was gesteld. Echter de Heere zweeg hierin. Toen het tijd was, dat de stemming zou plaats hebben, werd ik als ouderling gekozen en hoewel de Heere hierin niet persoonlijk gesproken had, durfde ik toch niet weigeren om dit ambt te aanvaarden. Achteraf heb ik het wel eens mogen opmerken, dat er wel onderscheid is in de ambten maar toch hetzelfde nodig is voor het ambt als diaken als voor het ambt van ouderling, zie hiervoor 1 Tim. 3 waar over beide ambten gesproken wordt, hetwelk mij ook deed opmerken, dat de Heere niet voor de tweede maal hierin behoefde te spreken.

Vanaf 1925 tot 1934 heb ik in de gemeente van Dordrecht het ambt van ouderling mogen bedienen. Dit als gevolg, dat ik in het laatstgenoemde jaar wegens mijn toenmalig werk naar de Haag moest verhuizen. Maar hierover later.

In 1925 en in 1928 werd er nog een dochter geboren, zodat ons gezin bestond uit zeven personen.

In 1927 ontving onze dominee een beroep van de Chr. Geref. Gemeente te 's-Gravenhage, hetwelk hij aanvaardde. Hij was voor de gemeente, maar vooral ook voor ons een grote teleurstelling, aangezien wij met geestelijke banden aan hem verbonden waren en hem node zagen heengaan. Ook gaf dit veel werk, aangezien de ouderlingen in een vacante gemeente ook dan een dubbele verantwoording hebben n.l. om des zondags voor te gaan in het lezen van een predicaat. Ze zijn dan verantwoordelijk voor hetgeen wat ze lezen, maar staan dan ook net als ambtsdragers tussen God en de gemeente, als zij Hem in de gebeden de gemeente met al haar noden en behoeften hebben op te dragen en wie is hiertoe bekwaam?

Toen ik voor de eerste maal deze arbeid in het midden der gemeente moest verrichten ging ik dan ook met veel gebed en knikkende knieën naar de kerk. Toen echter het moment aanbrak en ik voor de gemeente stond, kwam de Heere mijn gebeden verhoren en ontving ik zoveel rust en bekwaamheid om dit werk te doen, dat ik

persoonlijk niets anders dan de Heere er voor mocht erkennen. Ik heb nog heel veel keren, ook later, dit werk moeten doen, maar altijd vóór die tijd met veel vrezen en beven, maar ben tot roem van Gods genade ook in deze wegen, nog nooit beschaamd met Hem uitgekomen.

De Heere gaf mij veel onderwijs uit Zijn dierbaar Woord, zodat ik in mijzelf steeds minder werd, maar ook meer en meer het verlangen er was om Hem Die Enige Profeet en Leraar te mogen kennen. Ik mocht er door genade iets van verstaan wat Johannes de Doper zei: 'Hij moet wassen en ik moet minder worden.' O, wat kan er dan een verlangen zijn in de ziel naar Die Meerdere om in Hem gevonden te mogen worden, niet hebbende onze gerechtigheid, hetwelk een wegwerpelijk kleed is, maar bedekt te mogen zijn met Zijn gerechtigheid, welke Hij verworven heeft in een weg van lijden en sterven. Maar ook Hem te kennen in Zijn opstanding, Zijn Hemelvaart en Zijn zitten aan de Rechterhand Zijns Vaders, waar Hij als die grote Hogepriester over het huis Gods, nu altijd bidt voor de gegebenen des Vaders. Ik hoorde een leraar eens zeggen, dat als wij niet kunnen en ook niet willen bidden, Hij door Zijn Geest nu altijd bidt met onuitsprekelijke verzuchtingen en dit alles om vijanden met God te verzoenen.

Van een der leraars, welke in de vacante tijd kwam prediken beluisterde ik een predicatie over de woorden 'En Petrus' Markus 16: 7 gedeeltelijk.

De Heere gaf dus de opdracht om het aan de discipelen 'en Petrus' mede te delen, dat Hij was opgestaan. Waarom hier Petrus afzonderlijk genoemd? Hij Petrus was toch ook een discipel. Ja maar daar lag wat tussen. Petrus had zijn Meester tot driemaal verloochend en had zich dus als 'discipel', welke later de Apostelen zouden zijn het zich gans onwaardig gemaakt, een Apostel te zijn. Reeds toen de verloochening plaats had, welke als met ede geschiedde dat hij Hem niet kende, had de Heere Jezus Petrus aangezien en die blik van Hem had Petrus doen uitgaan, bitterlijk wenende.

Wat een grote liefde betoonde daar de lijdende Borg, maar wat heeft dit ook Zijn lijden verzwaaard, dat nu één van Zijn discipelen Hem op zulk een wijze zo kwam te verloochenen. Petrus die het gezegd had dat hij zijn leven wel voor Hem wilde stellen, Petrus die beleden had op de vraag van zijn Meester 'wie zegt gij dat Ik ben?' geantwoord had 'Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods' en uit Zijn mond daarop gehoord had 'Vlees en bloed heeft u dat niet geopenbaard, maar Mijn Vader Die in de hemelen is.'

O, wat een diepe val maakt hier deze door de Heere zo bevoorrechte discipel. Maar wat heeft de Heere hem weer in zijn ambt waaruit hij zich gezondigd had liefelijk hersteld als Hij Jezus na Zijne opstanding hem driemaal vraagt of hij Petrus, Hem liefheeft. Petrus mag dan ten derde male zo hartelijk zeggen: 'Heere, U weet alle dingen, U weet dat ik U liefheb.' Dan krijgt hij weer de opdracht om nu de schapen te weiden.

Uit deze predicatie mocht ik, zonder mij in 't geheel niet te willen vergelijken met Petrus, toch zoveel nuttigheid ontvangen over de onveranderlijke liefde van deze grote Overwinnaar over dood en graf, dat mijn hart vervuld was met heilbespiegelingen van Deze zo grote Losser van Zijn volk.

Want ook ik moest belijden Hem zovele malen verloochend te hebben, maar nu die onveranderlijke trouw van Hem, Die gisteren en heden en tot in alle eeuwigheid Dezelfde blijft. Dat doet door het geloof, die banden waarmee de ganse Kerk aan Hem, Die opgestane Heiland, door genade verbonden is weer des te sterker aan Hem verbinden.

In 1929 begon de grote **crisis der dertiger jaren**. Zoals ik reeds eerder mededeelde, was ik op kantoor in de graanhandel. De jaren na de eerste wereldoorlog (1914-1918) waren tot 1928 zeer goede jaren in deze handel. Echter in 1917 was in Rusland de grote omkeer n.l. de revolutie der communisten tot stand gekomen en werd het toenmalige Tsarenrijk weggevaagd. Dit land was toen als leverancier van voedergranen voor de rest van Europa van groot belang. Door deze revolutie kwam Noord-Amerika en ook Zuid-Amerika en andere overzeese landen echter meer en meer als leveranciers naar voren.

De prijzen waren in de vooroorlogse jaren vrij sterk opgelopen door de grote voedselnood in Europa. Hier kwam echter in 1928 abrupt een einde aan. Het grote Rusland had zich weer enigermate hersteld, maar moest exporteren om buitenlandse valuta te verkrijgen, waarmede dan weer artikelen, welke zij nodig hadden, in het buitenland konden worden gekocht. Het gevolg was, dat ook de graanexport naar Europa weer ter hand werd genomen, al was het dat dit grote land nauwelijks genoeg voortbracht voor zijn eigen bevolking, door de disorde der revolutie, maar er moest geld komen. Of de bevolking daardoor zelf aan voedseltekort en schaarste leed, vonden hun machthebbers niet erg. Zij begonnen dus granen aan te bieden, ver beneden de prijs in de overzeese gebieden (zogenaamde dumping).

Het gevolg was, dat de prijzen in nog geen twee jaar zo sterk daalden, dat er door de graanhandel zulke grote verliezen geleden werden, dat hun kapitaal smolt als sneeuw voor de zon. Uiteindelijk kwamen de prijzen van voedergranen in 1933 terecht op f 2,50 per 100 kg, welke in 1927 nog f 25,— per 100 kg bedroegen. In november 1929 nam mijn patroon (werkgever) dan ook het besluit om het merendeel van zijn personeel, waaronder ook ik, te ontslaan per 1 februari 1930.

Tot nu toe had ik een voor die tijd groot salaris en kon daardoor mijn gezin goed onderhouden. Echter door allerlei dingen in het begin van mijn huwelijk was het geld, dat mijn vrouw had medegebracht verloren. Zolang ik mijn goede betrekking had was dit niet zo erg, maar toen in 1930 het ontslag viel kwam dit aan het licht. Geholpen door mijn vrouws familie ben ik toen nog tot augustus 1933 met een compagnon in de graanhandel gebleven. In 1930 waren de prijzen toen nog voor de graanhandel ca. f 8,— per 100 kg. Echter daalden deze zoals hierboven reeds gemeld tot f 2,50 per 100 kg, zodat ook dit uitliep op een groot fiasco. Er was niet tegen te werken.

Ik heb persoonlijk toen goed ervaren, dat God de ongerechtigheid van Zijn volk bezoekt en ze geenszins onschuldig houdt. Geestelijk en lichamelijk zat ik op de puinhopen van een verbrand Ziklag, doch mocht mij ook sterken in de Heere, zodat al deze ingrijpende omstandigheden door de genade Gods mij niet opstandig maakten maar deden uitroepen: eigen schuld, eigen schuld. De Heere had mij wel eens sterk het woord op mijn hart gebonden n.l. dat Hij mij niet onschuldig zou houden maar kastijden zou met mate. Dit was nu het geval en als ik dan mijn eigen grote schuld weer inleefde, o dan was de kastijding, welke allen deelachtig zijn, toch maar matig en mocht dan weer zien op Zijn grote barmhartigheid voor een schuldig volk en een schuldig mens als ik was. Dan zijn Zijne bestraffingen roemende tegen een welverdiend oordeel.

In 1933 heeft de toenmalige regering ingegrepen, aangezien anders alle boeren in Nederland failliet zouden zijn gegaan. Voor het telen van bijvoorbeeld 100 kg rogge had de boer f 7,50 nodig om ervan te kunnen bestaan, terwijl deze op de wereldmarkt voor slechts f 2,50 kon worden gekocht. De regering heeft toen verschillende steunmaatregelen ontworpen. Voor de uitvoering daarvan hadden zij vanzelf

deskundige mensen van node. Door aanbeveling van een oud-collega ben ik toen mede aangezocht om deze steunmaatregelen uit te voeren en ben dan ook in augustus 1933 naar de Haag gegaan.

Aangezien de reis van Dordrecht naar de Haag dagelijks veel te groot was (de treinen waren toen nog niet zoals nu in 1973) werd ik verplicht om in de Haag te gaan wonen, hetwelk toen in januari 1934 ook gebeurd is.

Het salaris wat toen werd uitbetaald was nog geen derde van wat ik voorheen verdiende. Alles te samen was het een droevige toestand. In die tijd heb ik geleerd wat de dichter van Ps. 27 zingt:

*Zo ik niet had geloofd, dat in dit leven
Mijn ziel Gods gunst en hulp genieten zou,
Mijn God, waar was mijn hoop, mijn moed, gebleven?
Ik was vergaan in al mijn smart en rouw.*

Toen ik in augustus 1933 in de Haag op de z.g. 'Roggecentrale', later 'Graancentrale' kwam trof ik daar veel mannen aan uit de graanwereld maar ook veel mannen van de grote vaart, zelfs mensen, welke reserve-kapitein waren geweest op de grote zeeschepen voor passagiers. Allen vanwege de droeve omstandigheden zonder werk gekomen en die nu voor een klein salaris op hetzelfde kantoor terecht gekomen waren. Het ontbrak dan ook niet aan ontevredenheidsbetuigingen, hetwelk helaas gepaard ging met veel misbruik van des Heeren Naam. 'Niettegenstaande ik ook zelf in zeer bezwaarde omstandigheden verkeerde kon ik toch niet nalaten om tegen het ontzettende vloeken mijn stem te verheffen en ze te mogen wijzen op Hem Die vrijwillig in armoede op de wereld gekomen was om armen van geest rijk te maken, door de verlossing die er in Christus Jezus is. Daardoor kreeg ik geen vrienden. Na slechts een week daar te zijn geweest gaven zij mij als scheldnaam 'de blikken dominee', een uitdrukking die destijds in Rotterdam, waar de meeste vandaan kwamen, de bedoeling had om alles wat aan godsdienst deed, mede te verachten.

Voor al de hogere chefs waren tegen mij, zodat ik al zuchtende, doch niet zwijgende, over de aarde ging. Toch gebeurde het toen, dat ik mocht ervaren, dat de Heere het ook voor mij waarmaakte: 'Die Mij eren, zal Ik eren', niet omdat ik zoveel beter was als de anderen, maar door de genade Gods mocht ik buigen onder Hem, Die met Zijn oordelen op aarde was en dat vanwege mijn zonden en de zonden van ons land en volk.

Ik werd in 1934 benoemd als **sous-chef** van de afdeling binnenland, kreeg daardoor een kamer waar ik alleen zat en kreeg een voor die tijd behoorlijke salarisverhoging, waarin ik toch de hand des Heeren mocht opmerken. Want niet 'de mens' hoe vijandig ook, regeert maar 'God' regeert en zal Zijn almacht tonen aan hen die ned'rig naar Hem vragen. En dat 'ned'rig' vragen is dan nog geen vrucht van eigen akker, maar een van God geschonken gave, zodat de mens met al het Zijne er schoon buiten komt te vallen en Hij de grote Schepper aller dingen er de ere van mag ontvangen.

De Heere heeft mijn arbeid daar dan ook kennelijk willen zegenen, zodat zelfs éénmaal de toenmalige Minister van landbouw zijn goedkeuring openlijk in de zitting van de tweede kamer hierover te kennen gaf. Gelukkig ben ik er niet mede in de hoogte gegaan door de bewarende hand Gods. Diezelfde Minister heeft mij in het begin van de tweede wereldoorlog als adjunct-directeur van één van de toen opgerichte bedrijfsschappen benoemd, maar daarover later.

Toen ik in 1934 in de Haag met mijn gezin gearriveerd was, stond daar in de Chr. Ger. Kerk nog dezelfde predikant, welke destijds in Dordrecht stond. Dit was te midden van al de moedbenemende omstandigheden voor mij en mijn vrouw een grote verkwikking, daar we in de Haag toen direct weer de oude vriendschap mochten aanbinden en hij en zijn vrouw ons tot grote steun zijn geweest in al onze omstandigheden. Want nauwelijks in de Haag kreeg mijn vrouw een hevige bloeding. Wij kenden er geen dokter, zodat wij allereerst ons begaven naar onze predikant, welke onmiddellijk zorgde voor een op dit gebied gespecialiseerde dokter, welke spoedig aanwezig was en haar liet opnemen in een vrouwenkliniek

Bij het uitlaten van deze dokter beging hij een grote fout door mij mede te delen, dat hij bang was, dat het kanker was, waardoor ik nog dieper in de put kwam als ik er reeds in zat. Gelukkig bleek later dat dit niet het geval was. Na enkele weken mocht zij weer naar huis komen, maar moest ter voorkoming van herhaling toch bestraald worden, wat dan ook geschied is, waardoor gezinsuitbreiding niet meer mogelijk was. Ook een gelukkige omstandigheid was, dat het meisje dat in Dordrecht bij ons was, voor een zeer laag loon, met ons medegegaan was en dus de huishouding in die tijd geheel verzorgde. Zo zorgde de Heere nog voor ons, schoon onwaardig in ons zelve. Toen mijn vrouw voor het eerst weer des zondags ter kerk mocht gaan was het in mijn hart wat de dichter zingt in Ps. 116.

*Ik zal met vreugd in 't huis des Heeren gaan,
Om daar met lof Uw groten Naam te danken.*

Dan kan er te midden van alle verdriet als gevolg van onze zonden, toch nog zo een onuitsprekelijke vreugde ervaren worden in het hart vanwege de goedertierenheden des Heeren aan onwaardige en in zichzelf goddeloze mensen nog betoond en dat alleen omdat Hij de wereld heeft liefgehad alzo, dat Hij Zijn Eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft niet verderve maar het eeuwige leven zal ontvangen. Hier past het te zingen: (Ps. 68)

*Hoe groot, hoe vrees'lijk zijt G'alom,
Uit Uw verheven heiligdom,
Aanbidd'lijk Opperwezen!
't Is Israels God, Die krachten geeft,
Van Wien het volk zijn sterkte heeft.
Looft God; elk moet Hem vrezen.*

Na goed een jaar in de Haag wonende, werd ik opnieuw kandidaat gesteld voor het ambt van ouderling. Mijn vrouw was nu daar bepaald niet mede ingenomen want zij wist uit ervaring, dat dan het 's avonds thuis zijn weer afgelopen was.

Zij zei tot mij, dat neem je toch zeker niet aan als je gekozen wordt. Ik zei vrouw in deze zaak sta ik in mijn beslissing alleen tegenover de Heere, want Hij heeft gezegd: 'Die vader of moeder, vrouw of kinderen liever heeft dan Mij is Mijns niet waardig.'

O zei ze, daar is de Heere ook mij reeds mede voorgekomen. Ik werd wederom gekozen en kon geen vrijmoedigheid vinden om ervoor te bedanken. Gelukkig is mijn vrouw er ook voor ingewonnen, zodat ik voor de tweede maal ouderling werd bij de predikant, waarbij ik in Dordrecht ook reeds ouderling was geweest. Bij de bevestiging zei hij, dit is de tweede maal, dat ik je nu als ouderling mag bevestigen. Als het aan jou gelegen had, had je in de modder terecht gekomen maar door Gods goedheid mag ik je nu weer als ouderling bevestigen, hetwelk een groot voorrecht is. Ik was het hier volkomen mee eens. Samen zijn we nog dikwijls op huisbezoek geweest, maar de gemeente van de Haag had een geheel andere ligging. Er werden

heel veel teleurstellende dingen ondervonden.

De predikant zei mij, nu kan je zeker wel begrijpen waarom ik hier anders moet preken dan in Dordrecht waar toentertijd veel van 's Heeren volk was. Echter onder zijn prediking mocht ik weer vaak ervaren, dat de Heere van mij afwist.

Na het Kerstfeest heeft het toen mogen gebeuren, dat ik onder de, prediking van Lucas 2 : 27-29 door de genade Gods mocht inblikken, in dat heilgeheim om Die geboren Koning, zoals Simeon Hem nu in zijn natuurlijke armen mocht hebben, Hem als in mijn geloofsarmen mocht nemen, en God mocht loven voor Zijn onuitsprekelijke Gave.

Dit te ervaren deze Immanuel (God met ons) door het geloof voor eigen hart en leven zo te leren kennen is niet te omschrijven, alleen maar te beleven. Die liefde welke er dan in het hart ervaren mag worden kan door vele wateren niet worden uitgeblust, want dan zien de geloofsogen, de zaligheid, welke er in dat geboren Kindeke te vinden is. Arm geworden om nu armen met goederen te vervullen. Doch de Heere wilde Zichzelfen nog verder openbaren aan mijn arme ziel.

Het was in een nabetrachting op het Heilig Avondmaal dat Ds. preekte uit 1 Petrus 1 : 18 en 19: 'Wetende dat gij niet door vergankelijke dingen, zilver of goud, verlost zijt uit uw ijdele wandeling, die u van de vaders overgeleverd is; maar door het dierbaar bloed van Christus, als van een onbestraffelijk en onbevlekt Lam.'

Onder deze prediking mocht ik zo zien op dat gebroken lichaam en dat vergoten bloed, dat mijn ganse hart uitging naar dat onbevleete Lam en ik Hem nu ook zo zou mogen kennen voor eigen persoon. Onderweg naar huis met onze predikant hadden wij samen er over mogen spreken.

Maar nauwelijks alleen (ik had n.l. de dominee naar zijn huis gebracht) komt de Heere mij een ogenblik te tonen de 'ijdele wandeling' waarin ik mijn eertijds geleefd had, maar kwam ook tegelijkertijd, dat bloed zo aan mijn ziel toe te passen, dat ik geloofde, dat Hij nu ook mij door Zijn offerande, ja door Zijn bloed verlost had, zodat ik midden op straat mijn geloofsarmen als mocht uitbreiden en Die lieve Koning als aan mijn hart mocht drukken, verlost door Zijn bloed van al mijn vuile zonden doordat onbestraffelijke en onbevleete Lam, Die geen zonden gedaan heeft maar nu zonde voor zondaren was gemaakt, opdat zij rechtvaardig voor God gevonden zouden worden. Het was voor mij een zo groot wonder, dat ik thuiskomende het vrouw en kinderen onder tranen mocht mededelen.

Na enige spijze genomen te hebben verging het mij als de Emmaüs-gangers, nadat zij Hem in de breking des broods hadden leren kennen en zoals dit beschreven is in Lucas 24 : 32 t/m 35: 'En zij zeiden tot elkander: Was ons hart niet brandende in ons, als Hij tot ons sprak op de weg, en als Hij ons de Schriften opende? En zij, opstaande ter zelfder ure, keerden weder naar Jeruzalem, en vonden de elfen samenvergaderd, en die met hen waren; Welke zeiden: De Heere is waarlijk opgestaan, en is van Simon gezien. En zij vertelden, hetgeen op de weg geschied was, en hoe Hij hun bekend was geworden in het breken des broods.'

Mijn vrouw en ik gingen naar de pastorie en daar waren als naar gewoonte verscheidenen bij elkander. We mochten een en ander mededelen en er was ook die avond nog enige overname, zodat we samen de daden des Heeren mochten gedenken. Ik heb daar veel uit mogen leven en het is nooit geheel uit mijn gedachten geweest, waardoor er ook meer vrijmoedigheid was om, niettegenstaande het inklevende bederf, met al mijn zonden tot Hem te mogen naderen om maar telkenmale tot dat bloed de toevlucht te nemen om de dagelijkse reiniging van al het mijne door dat gezegende Offer nl 'Het Lam' dat geslacht is van voor de grondlegging der wereld. Bij

dit alles bleef er een gemis in mijn hart, hetwelk ik niet kon verklaren.

Zo brak het jaar 1937 aan. Onze Ds. is in dat jaar door de Generale Synode benoemd als docent aan de theologische school te Apeldoorn. Hij nam deze benoeming aan, zodat hij in dat jaar naar Apeldoorn vertrok en dus de gemeente vacant werd, hetwelk weer veel werk medebracht, aangezien in de 3 jaren van vacant zijn er veel leediensten waren en ik ook vaak dit werk heb moeten verrichten evenals ik dit in Dordrecht ook veel had moeten doen. De Heere gaf er echter de genegenheid toe en wilde mij vaak in dit werk nog zegenen.

Ik voelde altijd sterk de verantwoordelijkheid om in het gemeenschappelijk gebed voor te gaan, want men staat dan tussen God en de gemeente, om al de noden en behoeften aan Hem te moeten voorleggen en wie is tot deze dingen bekwaam? Het bracht mij altijd in de afhankelijkheid van Hem om van Hem te begeren wat ik in deze arbeid van node had en ik mag zeggen dat Hij mij vaak in dit werk kennelijk heeft willen ondersteunen.

Het vertrek van onze dominee, nu voor de tweede maal, was voor ons niet gemakkelijk want hij was niet alleen een herder der gemeente maar ook een goed vriend voor ons zodat wij hem node zagen vertrekken. Niet dat de Heere niet Dezelfde blijft, maar in het menselijk vlak kunnen er toch bijzondere banden liggen, welke wel niet verbroken warden, maar wel gerekt worden. Ook voor mijn vrouw was dit het geval, wat betreft de echtgenote van onze predikant, die niet alleen een zeer goede dominee's vrouw was, in het ontvangen in huis van ieder, die hier gebruik van wilde maken, maar ook een ware vriendin van haar was.

Zo brak het jaar 1938 aan. Eén van mijn kinderen, **de tweede zoon**, was op zijn verzoek tuinder geworden op een tuindersbedrijf in Loosduinen. In dat jaar gebeurde het, dat hij op een zondag, niet goed werd en ook zijn tanden niet meer van elkander kon krijgen. Ik begaf mij die dag onmiddellijk naar een dokter, welke na onderzoek zei: die jongen heeft een zware koude gevat. Hij gaf de raad hem maar in bed te stoppen met een paar warme kruiken. Dit gebeurde, maar de ziekte werd steeds erger en er kwamen meer en meer verlamingsverschijnselen, zodat de dokter er weer bij werd geroepen, welke echter niet de juiste oorzaak kon ontdekken.

Na vijf dagen liet hij hem opnemen met als oorzaak 'menegites'. De dokter, welke in de ziekenwagen, die hem naar het ziekenhuis zou vervoeren, medekwam, zei direct toen hij hem zag, dit is geen menegites maar tetanus, ook wel genoemd mondklem, omdat deze bacil eerst de kaken verlamt, waardoor de patiënt zijn tanden niet meer van elkander kan krijgen.

Aanvankelijk waren wij hiermede verblijd, aangezien wij laatstgenoemde ziekte niet kenden en geloofden, dat dit minder ernstig was als menegites. De dokter ontnam ons echter direct deze illusie en zei, dat tetanus een nog veel ernstiger ziekte was, zodat wij hem in de grootste nood naar het ziekenhuis wegbrachten.

Op zondagmorgen, voordat wij ter kerk gingen, bezochten wij hem nog in het ziekenhuis waar de jongen in zeer ernstige smarten en pijnen terneder lag. Er was drie jaar, voordat hij deze ziekte had een serum ontdekt tegen deze ziekte, waarmede hij nu behandeld werd, echter door de lange tijd, dat de huisdokter hem thuis liet, was hij reeds voor een groot gedeelte verlamd, zodat er weinig hoop was dat hij zou herstellen.

Op die zondagmorgen beleed hij, dat hij zonder ons weten, voorheen in de wereld leefde, en als wij dachten, dat hij bij een vriend tehuis was de bioscoop enz. bezocht. Nu in grote nood zijnde beleed hij dit alles voor ons en zei: *o vader nu kan alleen het*

bloed van Jezus Christus mij nog helpen om mij daardoor te wassen van al mijn zonden.

Wij hadden, die zondag een predikant in onze gemeente, welke ik dit alles mededeelde en vroeg of hij hem in het gebed wilde gedenken en of de Heere nog uitkomst zou willen geven.

Deze dominee werd verwaardigd om hem zo op te dragen aan de troon der genade, dat de ganse gemeente ontroerd was. Gans deze gemeente mocht hem dan ook dagelijks in hun gebeden gedenken en onze oude vrienden in Dordrecht, schreven mij, dat zij ook daar, nadat zij een en ander van ons vernomen hadden: 'een kind van zovele gebeden kan niet verloren gaan.'

Ondertussen ging het echter niet goed. Mijn vrouw mocht er de gehele dag bij zijn en op 30 mei van dit jaar, toen zij even tussen de middag hem verlaten had, om thuis te eten, werden wij vanuit het ziekenhuis getelefoneerd, direct naar het ziekenhuis te komen, daar hij volgens de verwachting van de doktoren, ieder moment zou kunnen sterven.

In grote nood en al biddende begaven wij ons naar het ziekenhuis. Daar gekomen zijnde troffen wij hem aan met op het voorhoofd grote parelen doodszweet. Alleen één hand kon hij nog gebruiken, welke hij vastklemde aan zijn ledikant en verder werd hij door

een tweetal zusters ondersteund om hem in het zware lijden nog enigermate te ondersteunen.

Toen ik daar stond kwam de Heere met kracht in mijn ziel: 'Geloof alleenlijk.' Hiervan ging zoveel uit, dat ik vast geloven mocht, dat de jongen niet zou sterven maar leven. Ik mocht er ook van getuigen tegenover de zusters en zei, neen deze jongen sterft niet. Hun reactie was, dat zij mij aanzagen of ik mijn verstand nog wel had. Ik verklaarde hen waarom ik dit zo zeker mocht geloven, maar daar was geen plaats voor. Evenwel God heeft hem ons als uit de dood weder gegeven. Na enkele weken mocht hij als een wonder van Gods alvermogen, weder naar huis komen tot grote blijdschap van ons.

Daar staande aan het bed heb ik toen mogen inleven, hoe wonderlijk het geloof, als gave Gods is. Want het geloof ziet niet op de omstandigheden, maar op Hem, Die alle macht gegeven is zowel in de hemel als op de aarde. Zo is het in natuurlijke zaken als boven omschreven, maar zo is dat geloof ook met betrekking tot de eeuwige dingen. Als de door God opgezochte zondaar uit zijn doodsslaap wordt opgewekt en dus door Gods Geest wederom geboren wordt, dan gaat die Geest Gods overtuigen van zonde en ongerechtigheid. Dan hebben zij tegen al de geboden Gods gezondigd en zien zij geen mogelijkheid meer om nog ooit met God, tegen Wie zij gezondigd hebben, en Die een rechtvaardig en heilig God is, verzoend te kunnen worden. Dan is het omkomen en gaan zij God rechtvaardigen dat zij door hun zonde, zich het eeuwig oordeel Gods waardig hebben gemaakt.

Maar dan komt er ook een roepen tot God om genade en geen recht. En als dan de Geest Gods onder het lezen of de prediking van Zijn Woord, eens gaat toespreken en al waren uw zonden dan rood als karmozijn, Ik zal ze maken als witte wol en dat door Hem dan aan zulk een ziel wordt toegepast, kan door het geloof er zulk een hoop en verwachting zijn, dat het nu voor hem ook nog mogelijk is om zalig te kunnen worden. Dan gaat er zoveel liefde mede gepaard, dat voor een ogenblik hun ziel is als een gewaterde hof.

Niet dat zij dit vast kunnen houden, want God komt ze weer in hun gemis terug te brengen maar op het moment, dat het door het geloof in hun hart wordt geschonken, is het ongeloof, n.l. dat er voor zulk één geen genade meer mogelijk is, gebroken en mogen zij dit dan ook wel eens aan anderen mededelen, al is het dat het de volgende

dag zo kan zijn, dat zij moeten zeggen 'hoe heb ik dat toch durven zeggen.'

Zo was het met Petrus als de Heere Jezus wandelende op het onstuimige water zei: 'Zijt goedsmoeds, Ik ben het, vreest niet.' En Petrus antwoordde Hem, en zei Heere! indien Gij het zijt, zo gebied mij tot U te komen op het water. En Hij zei: Kom. En Petrus klom neder van het schip, en wandelde op het water, om tot Jezus te komen. Wat een geloof! Maar het duurde niet lang want er staat geschreven (Matth. 14) Maar ziende de sterken wind, werd hij bevreesd, en als hij begon neder te zinken, riep hij, zeggende Heere, behoud mij!

Zo vergaat het allen als zij na geloof weer zien op de hoge golven, welke van binnen uit zich weer openbaren, dan zinken zij en vergaan. Gelukkig als Jezus dan nabij mag zijn, want daar staat wederom geschreven: dat Hij hem terstond aangreep en hem weer vaste grond onder zijn voeten gaf.

Er staat niet bij dat Petrus zich geschaamd heeft om zijn ongeloof, maar gij kunt er wel zeker van zijn, dat het zo is geweest. Maar het is bij Petrus zo geweest, dat hij de les weer vlug vergeten is en zo zal het bij allen zijn.

Zo was het ook bij onze zoon. In nood geroepen om het bloed, maar verlost uit de nood, Hem weer zo te kunnen missen ja zelfs Hem verlaten en de wereld weer zo lief te krijgen, dat wij God niet meer benodigen.

De dokters zeiden hem: nu jongen die ziekte kun je niet meer krijgen, daar ben je nu immuun voor. Het zal blijken, dat dit niet waar was, in het verdere van dit geschrift.

Persoonlijk was ik in het jaar 1937 zeer moedeloos. Door de van regeringszijde genomen maatregelen om de prijzen der granen weer te brengen op het peil waarop zij voor de telers weer enigermate winstgevend kon zijn, was dat in begin 1937 zover gekomen. Er gingen dan ook al geruchten, dat door afloop der werkzaamheden ontslagen zouden volgen. Dat zou voor mij ook betekenen weer terug naar de handel. In de jaren vanaf 1933 was mijn positie aan de 'Graancentrale' sterk verbeterd en de gedachte weer terug te moeten naar de handel was voor mij schier niet te verwerken. Het gaf mij veel werkzaamheden in het gebed tot Hem, Die alle dingen regeert. Maar de Heere antwoordt maar niet als wij denken dat dit nodig is. maar Hij doet dat op Zijn tijd. Die tijd was na vele maanden aan het eind van 1937. Weer bezig zijnde met deze dingen voor Zijn Aangezicht was het antwoord des Heeren: 'Ik heb u wel gedrukt, maar Ik zal u niet meer drukken.'

Ik zei Heere staat dat in Uw Woord? och laat het mij daar ook eens lezen. Ik nam mijn bijbel en sloeg deze open bij de profeet Nahum waar deze woorden in het le hoofdstuk het laatste gedeelte van vers 12 woordelijk zo te lezen staan. Er was niet alleen blijdschap daarover in mijn ziel, maar ook grote verwondering, dat de Heere mij in deze zaak zo wilde antwoorden. En als ik dit nu in 1973 neerschrijf dan moet ik belijden, dat mijn ontrouw jegens Hem het met vermocht, Zijn trouw in het waarmaken van deze belofte niet stand te doen houden. Tot in de grijze ouderdom is Hij Dezelfde en heeft Hij het mij tot hiertoe aan niets doen ontbreken ja zelfs rijkelijk willen zegenen ook voor het tijdelijke leven.

Maar niet alleen de beloften die Hij schenkt voor dit tijdelijke leven, doch al Zijn beloften aan Zijn volk gedaan, zijn nu in Christus Jezus Ja en Amen Gode tot eeuwige heerlijkheid en de ziel tot zaligheid.

Zo is het ook later met mijn zoon gegaan. Ik stond eens bij hem op zijn tuinderij en toen vroeg hij mij wat het toch betekende, wat er in Gods Woord staat n.l. 'Wat Ik geplant heb ruk Ik uit en wat Ik gebouwd heb breek Ik af.'

Ik zei hem: ben jij nu tuinder en versta je dat niet? Als jij nu tomaten hebt geplant en de planten gegroeid zijn en vruchten hebben afgeworpen, wat doe je dan met zo'n

plant. Ja zei hij dan trek ik hem uit. En wat doe je dan daarna? Ja zei hij iets anders er voor in de plaats planten. Nu, zei ik, zo doet de Heere ook. Hij komt het geplante weer als uit te trekken, omdat de vruchten er door de ziel van genoten zijn en om er dan niet op te kunnen blijven zitten trekt hij het uit n.l. komt er de genoten vrucht van weg te nemen om op Zijn tijd weer iets te planten waaruit nieuwe vruchten voor onze arme ziel gevonden mogen worden. Dit was hem toen duidelijk en de tranen vloeiden toen rijkelijk.

Wat is het toch groot om verwaardigd te worden in oprechtheid des harten het voor tijd en eeuwigheid alles van Hem te mogen verwachten, dan wordt het ervaren, dat die Hem aanroepen in de nood, Zijn gunst zullen vinden die oneindig groot is.

In 1938 was er weer een terugslag in de prijzen van granen, zodat er geen ontslagen vielen. In augustus 1939 werd voor ons land wederom de mobilisatie afgekondigd vanwege de dreigende oorlogsomstandigheden. Dit betekende, dat er in ons werk wel 60 een grote wijziging kwam, aangezien de prijzen van granen omhoog vlogen, maar dat het werk door de aanstaande distributie veel groter werd en vanzelf op een geheel andere leest geschoeid werd.

In 1940 kregen we in de gemeente een andere predikant. Echter bleek al spoedig dat deze de zuivere grondslag, welke de vorige predikant mocht uitdragen naar Gods onfeilbaar Woord, niet predikte. Als ouderling voelde ik mij verplicht hem daarover aan te spreken. Helaas bracht dit verwijdering tussen ons.

Ik wil hierover verder niet veel schrijven, dan alleen dit, dat een en ander tot gevolg heeft gehad, dat ik mij in 1941 na velerlei ontmoedigende zaken aan de gemeente na veel gebed onttrokken heb.

Inmiddels was ons land in mei **1940** door de inval der Duitse legers in oorlog gekomen. Na de kortstondige oorlogshandelingen werd ons land bezet. Het waren bange dagen voor ons land, welke ik zien mocht als een sprake Gods, vanwege het diep verval van ons volk en niet het minste het diepe verval van de kerk des Heeren. Allerwege toch werd van de zuivere waarheid afgeweken en werd de noodzakelijkheid der waarachtige wedergeboorte meer en meer verdoezeld, zodat er een volk was, dat wel rein was in hun ogen maar er niet van afwisten, dat zij jammerlijk, naakt en blind waren. Er was wel ijver voor allerlei zaken ook in het kerkelijk leven, maar de waarachtige verootmoediging over onze zonden, dat buigen voor de Heere vanwege ons goddeloos bestaan, werd schier niet meer gevonden.

Nadat wij ons onttrokken hadden aan de Chr. Ger. Kerk hebben wij ons **in 1941 aangesloten bij de Geref. Gemeenten**. In deze gemeente stond toen een predikant, welke door Gods genade krachtig uit zijn eertijds was getrokken en zoveel onderwijs van 's Hemelswege ontvangen had, dat hij mocht delen in de vrijheid der kinderen Gods.⁶

Vanaf de eerste prediking welke ik van hem mocht beluisteren, werd ik zo aan deze gemeente verbonden door de prediking van vrije genade voor in zichzelf doemwaardige zondaren, dat ik besloot ons bij deze gemeente aan te sluiten.

Nadat wij aan de kerkenraad dezer gemeente onze wens bekend hadden gemaakt zijn wij met ons gezin, met uitzondering van één, die Chr. Ger. wilde blijven, als leden en doopleden aanvaard.

⁶ Ds. P. Honkoop, 1933-1947 predikant in Den Haag

In maart 1943 werd ik daar weder als ouderling gekozen, hetwelk ik met veel vrijmoedigheid mocht aanvaarden en kregen wij opnieuw vrienden, waarmee wij over de geestelijke dingen aangaande de eeuwigheid mochten spreken. Er zijn daar banden gevallen, welke niet meer verbroken kunnen worden, omdat God die Zelf gelegd heeft.

Tot 1971 dus 28 jaar heb ik in deze gemeente⁷ in het ambt van ouderling werkzaam mogen zijn met alle tekortkomingen mijnerzijds, maar ook vaak door Gods genade bekwaam gemaakt om ook die Enige Naam die er onder de hemel gegeven is tot zaligheid uit te dragen. Dan ontmoet men naast begrip en de noodzakelijkheid van Hem de Koning van Zijn kerk te leren kennen, ook zoveel wanbegrip ja zou ik zeggen vijandschap tegen de leer van vrije genade. Dat laatste verwonderde mij niet, aangezien ik het zelf, ook na ontvangen genade moest ervaren, dat er in het hart nog zoveel vijandschap kan zijn om enkel, dus zonder de werken, uit genade om het bloed des Nieuwen Testaments zalig te worden. Dit is een les, waarmee we tot onze dood toe te worstelen hebben al is het waar, dat door de oefeningen des geloofs het ook vaak tot blijdschap mag zijn van ons hart, als er door het geloof gezien mag worden op Dien geheel Enigen Zaligmaker, Die om de vreugde die Hem was voorgesteld het kruis gedragen heeft en de schande veracht heeft, maar nu gezeten is aan de Rechterhand Zijns Vaders om daar nu altijd voor hen te bidden. Want daartoe is Hij toch ingegaan in het heilige der heiligen met Zijn eigen bloed voor het aangezicht Zijns Vaders. Dan heeft Hij het op aarde reeds beleden Vader Ik wist, dat Gij Mij altijd hoort, en zo is Hij dan daar in de hemel om als Dien geheel Enigen Hogepriester voor Zijn kerk te bidden en te danken en ze te zegenen met die zegeningen die daar vloeien uit het Verbond der Genade, waarvan Hij het Hoofd is.

Door allerlei omstandigheden zijn later nog twee kinderen teruggekeerd naar de Chr. Geref. Kerk doch wel onder een leraar, welke in een ander stadsgedeelte stond en die wel aan de zuivere bediening des Woords vasthield.

Onder de leraar waar ik vanaf 1941 tot 1947 heb mogen verkeren, heeft de Heere mij veel onderwijs gegeven door de prediking des Woords. Hij kon als geen ander de deugden Gods en ook in 't bijzonder de Tweede Persoon in het Goddelijk Wezen, zo prediken, dat er van de mens met al zijn vermeende deugden en met zijn bekering totaal niets overbleef dan alleen een in zichzelf wandrochtelijke gestalte, zodat er niettegenstaande al hetgeen ik van de Heere had mogen leren, als grond voor de eeuwigheid niets overbleef.

Maar daarnaast kon hij ook de volheid van Christus in Zijn Borgtochtelijk lijden en sterven, in Zijn opstaan uit de doden, in Zijn Hemelvaart en zitten ter Rechterhand Zijns Vaders alsmede het werk van God de Heiligen Geest in het hart van Zijn kerk zo uitdragen, dat alles wat nu aan Hem (Christus) was gans begeerlijk mocht worden voor een in zichzelf zwarte bruid.

De eerste predicaatie welke ik van hem beluisterde was uit Zacharia 12: 8a 'Te dien dage zal de Heere de inwoners van Jeruzalem beschutten.'

Na uiteengezet te hebben hoe donker het was ten dage dat, één der laatste profeten van het Oude Testament profeteerde en de ondergang van het volk nabij was, kwam de Heere Zijn volk te vertroosten n.l., *dat Hij Jeruzalem zou beschutten*. Hoe kon de Heere nu zulk een belofte doen aan dat volk dat het zo zeer verzondigd had. Nu dat

⁷ Ds. K. de Gier stond in de Ger. Gemeente te Den Haag van 1953-1975

kon alleen omdat de Heere (de Vader) al Zijn rechtmatige toom tegen de zonden Zijns volks had neergelegd op het vloekhout van Golgótha en daarom zou Hij dat Jeruzalem dat is Zijn ganse uitverkoren kerk beschutten. En al is nu de tempel te Jeruzalem verwoest, dat ganse geestelijke Koninkrijk zal door Hem beschut worden omdat het verkeren mag onder de vleugelen van Hem Die Zichzelf gegeven heeft tot in de van God vervloekte dood, want vervloekt is een iegelijk die aan het hout hangt. En dat deed Hij niet voor Zichzelf maar voor die kerk, welke Hij als loon op Zijn arbeid ontvangen zou toen Hij met Zijn Zoon in de Raad des Vredes onderhandelde en zei: 'Zie Ik kom, o Vader om Uw wil en welbehagen te doen.'

De Heere heeft door middel van Zijn knecht mij af willen brengen van het zelf weer iets willen doen en willen zijn en meer en meer het oog op Hem te doen slaan, Die eenmaal uitgeroepen heeft: 'Het is volbracht', zodat er onzerzijds niets meer aan gedaan behoeft te worden, dan alleen de hand te leggen op dat dierbare offer. En als de Heere het dan behaagt, daarvoor maar steeds de ogen des geloofs te willen openen, dan wordt Hij steeds dierbaarder.

Dat wil niet zeggen, dat we er dan maar over zwijgen moeten. Neen want de Heere eist van ons en als het goed ligt is dit geen zwaar werk, dat de deugden des Heeren door al Zijn duurggekochte volk zullen verkondigd worden, omdat Hij het zo waardig is om gediend, geëerd en gevreesd te worden, maar als de liefde in het hart is uitgestort, daar noopt die liefde tot wederliefde. En zoals het in een goed huwelijk is zal de man de vrouw prijzen

(zie Spreuken 31) en omgekeerd zal de vrouw haar man liefhebben en prijzen.

Maar helaas moet ik ook zeggen, dat onze werken en onze gerechtigheid weer zo vaak ons op het verkeerde pad brengen. Maar Gode zij dank voor Zijn onuitsprekelijke gave. Hij rijdt op het witte paard der overwinning opdat Hij ze overwon, en eeuwig ook Zijn volk zal overwinnen om de deugden van een Drieënig God eeuwig zonder zonde groot te maken

Wat betreft mijn werkzaamheden, welke door de vijfdaagse oorlogshandelingen zo ingrijpend werden gewijzigd het volgende.

Terwijl de vijand ons land was ingevallen, zat ik onder het vuur van de Duitsers te telefoneren met verscheidene autoriteiten in ons land om zoveel mogelijk aardappelen per schip te verzenden voor het gebied binnen de waterlinie. Zodoende werd dit door de burgemeesters van de verscheidene plaatsen in de agrarische gebieden onmiddellijk ten uitvoer gebracht, zodat zeer veel schepen inderhaast met aardappelen geladen werden. Echter is er door de zeer korte duur van de oorlogshandelingen, waarbij helaas nog heel wat mensen het leven hebben moeten verliezen, nooit één schip met aardappelen ter bestemde plaats aangekomen. Vele schepen werden door de vijand tot zinken gebracht en vele anderen werden in het land onder stuk geschoten bruggen geplaatst en de voorraad werd of door de vijand of door de burgerij ter plaats zonder meer geplunderd.

Evenwel de aardappelen waren van Rijkswegen besteld en moesten dus ook betaald worden. Ik ontving opdracht om uit te zoeken wie de leveranciers geweest waren en aan deze de hun toekomende gelden te betalen. Vanzelf een zeer moeilijke opdracht, maar de Heere heeft kracht gegeven om deze zaken tot voldoening, zowel voor de betrokken leveranciers, als voor mijn opdrachtgever af te werken.

Ondertussen werden er onder het beleid van de Duitsers, wij kregen als Nederland een militaire bezetting, bedrijfsschappen opgericht welke de belangen van ons volk en vanzelf ook de belangen, welke door de bezetter geëist werden, te behartigen.

Ik werd toegevoegd aan het bedrijfsschap voor vlas en hennep. Vlas- en hennepvezel

was een voornaam product in oorlogstijd, aangezien de vezelindustrie van buitenaf geen toevoer meer ontving en zeer vele bedrijven nu alleen waren aangewezen op de vlasvezel.

Na de oorlog in 1945 ben ik door de toenmalige Minister, op voordracht van het bestuur van het bovengenoemde bedrijf, benoemd als adj. directeur waardoor mijn positie zeer veel verbeterd werd, maar waarin bovenal de trouw des Heeren n.l. van Zijn belofte: 'Ik heb u wel gedrukt, maar Ik zal u niet meer drukken', tot uitdrukking kwam. Deze trouw van God ook in tijdelijke zaken, heeft mij vaak zo verwonderd, dat het ook voor de beloften van de eeuwige dingen mede ten goede heeft mogen medewerken.

Ik ben in de oorlog, de bange jaren van 1940-1945 ook vaak in grote gevaren geweest, tijdens beschietingen en of bombardementen van onze bondgenoten in deze oorlog aangezien ik veel moest reizen. Maar de Heere had mij sterk bepaald bij Ps. 91: 1 'Die in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten, die zal vernachten in de schaduw des Almachtigen.'

Eén wel zeer kennelijke bewaring des Heeren wil ik vermelden. Ik was 's morgens gereisd per trein naar Nijmegen om daar een bespreking te hebben met een daar gevestigd bureau eveneens betrokken met het eindproduct van vlas n.l. de garens, nodig voor spinnerijen en touwindustrie. Na deze bespreking, was ik in een hotel wat gaan eten en was van plan om naar het station te gaan om weer huiswaarts te gaan.

Onderweg kreeg ik een zo hevige buikpijn, dat ik het eerste het beste hotel inging, waar veel Duitse militairen zaten, en hetwelk niet ver van het station was, om daar gebruik te maken van het toilet. Dit lag ongeveer een trap met 20 treden lager dan het hotel. Nadat ik weer naar boven ging kwamen verschillende Duitse militairen deze trap afgevlogen, sommige met hun bord eten bij zich, zodat ik verwonderd vroeg, wat er aan de hand was. En wat bleek nu? Ondertussen dat ik daar zat waren Engelse vliegtuigen bezig om het station van Nijmegen, waar ook mijn trein reeds gereed stond, te bombarderen. Het station en mijn trein waren zwaar getroffen en 2 hotels er vlakbij stonden in lichtenlaaie.

Toen ik bovenkwam was de straat waar ik mij in het hotel bevond geheel als met een zware mist verduisterd en loeide de brandweer door de straat om de branden te blussen. Eerst uren later begaf ik mij naar het station, waar behalve doden, ook nog vele gewonden aanwezig waren, welke laatsten vroegen hoe het nu moest.

De perronchef liet een trein uit Arnhem komen, maar deze kon niet het station in Nijmegen binnenkomen, zodat wij onder geleide van de chef over de spoordijk naar het dichtst bijgelegen station moesten lopen en daar de trein naar Arnhem kregen, welke ons ook naar onze woonplaats bracht.

Als de Heere, door middel van buikpijn, mij dus niet had genoopt het hotel in te gaan, had ik in de gebombardeerde trein gezeten, welke geheel is uitgebrand. 'Door 's Hoogsten arm het geweld onttogen' mocht ik weer thuis komen en hebben wij met ons gezin de Heere voor Zijn trouw en bewarende hand over mij, ootmoedig mogen erkennen. Wat er in zulke ogenblikken in het hart leeft, kan wel beleefd worden, maar niet beschreven worden. 't Is trouw al wat Hij ooit beval.

Zo kwam in 1944 de z.g. 'dolle dinsdag'.

Er waren veel geruchten over de voortgang van de overwinningen van onze bondgenoten en de vrede scheen nabij te zijn.

De spoorwegen gingen staken. Echter liep het voor het midden des lands anders af. De slag om Arnhem werd verloren en zodoende werd alle aanvoer naar de grote

bevolkingscentra afgesloten door de reeds vermelde spoorwegstaking. Toen brak speciaal voor de grote steden de z.g. 'hongerwinter' aan. In de plaats onzer inwoning zijn van okt. 1944 tot mei 1945, ca. 3000 mensen aan hongeroedeem gestorven.

Ook in mijn gezin was de toestand precair. Met vijf grote kinderen en een schrale distributie was er niet veel meer om het gezin te voeden. Op een dag, dat er schier niets meer was, kwam ik iemand tegen, die ik kende en met zijn schip steeds nog varen mocht om levensmiddelen voor de grote steden aan te voeren. Hij vroeg mij hoe het met mij was, aangaande de tijdelijke zaken. Ik deelde hem mede, dat het droevig gesteld was. Hij gaf mij enkel broden en beloofde iedere week voor aardappelen te zullen zorgen. 'Hij zal ze niet om doen komen in dure tijd of hongersnood,' dat is in deze winter ook bewaarheid.

Ook onze predikant was zeer actief in die dagen en zorgde er voor, dat één maal per week alle gemeenteleden groenten en aardappelen konden halen. De consistoriekamer leek dan herschapen in een groentewinkel.

Op een zekere dag in die 'hongerwinter' kwam er een man bij ons bellen en vroeg of hij op het goede adres was, hetwelk op een groot pak, dat hij bij zich had, vermeld was. Op mijn bevestigend antwoord gaf hij mij het grote pak en vertelde daarbij het volgende:

In maart hadden de bondgenoten het Bezuidenhout (een wijk in de Haag) gebombardeerd. Naast vele deden en gewonden waren er vele huizen en ook pakhuizen in brand geraakt waardoor er vele mensen dakloos geworden waren. Nu was de man, welke het pak bij mij bracht, van gemeentewege aangewezen om de verbrande pakhuizen waarin goederen waren opgeslagen, te ontruimen. In één van de pakhuizen had hij echter het voor mij bestemde pak aangetroffen en was dit niet door brand vernield, zodat hij besloot dit alsnog bij mij te bezorgen. Het bleek een pak levensmiddelen te zijn, hetwelk door de Provinciale Voedselcommissaris van Friesland, aan mij gezonden was, om de nood voor mijn gezin, hij kende mij n.l., enigermate te verzachten.

Deze wonderlijke bewaring in een afgebrand pakhuis, van het aan mij gezonden pakket, deed mij in verwondering Dien trouwen Heere er voor erkennen.

Nadat ik de bezorger er ook iets van medegedeeld had, vertrok de man, nadat ik hem hartelijk bedankte voor de bezorging

Dit heeft geduurd tot mei '45 toen plots zware Engelse vliegmachines aankwamen met levensmiddelen, welke werden uitgeworpen op een grote vlakte en vandaar door bevoegde instanties naar de stad werden gebracht om uit te delen aan de hongerende bevolking. Er werd zeer veel kaak uitgeworpen en busjes met bacon en andere levensmiddelen.

Dit was een wonder Gods, dat op zulke wijze de spijzen als uit de hemel vielen om een schuldig volk nog te redden van de hongerdood. Helaas ging het gepaard met openbare dansfeesten om zo hun erkenning en blijdschap uit te leven.

Toch was er ook toen nog een volk, dat uit het diepste huns harten de Heere voor deze wondere spijziging mochten danken, bewezen aan een goddeloos volk. Het was als in de dagen van Elia, welke door de raven voorzien werd van de ook voor hem zo nodige levensmiddelen. En als men nu in 1973 ziet hoe allerwege het brood op straat wordt weggeworpen (in de hongertijd werd voor één boterham een rijksdaalder betaald) dan kunnen we ziende op onszelf en ons volk niet anders dan de oordelen Gods verwachten, welke Hij rechtvaardig over ons land zal uitstorten, want wie God verlaat heeft niet anders dan smart op smart te vrezen.

De Heere heeft mij ook in die jaren en daarna willen bewaren om steekpenningen, onder welke vorm deze ook veelvuldig werden aangeboden, te aanvaarden. Toen ik

van dit bedrijfscap eind 1956 dan ook afscheid nam, omdat het bedrijfscap werd afgeschaft, was er een vereniging van vlasvezelhandelaren, die uit erkentelijkheid voor al het werk door mij verricht, een cadeau onder couvert gaven met een voor die tijd vrij aanzienlijk bedrag. Dan wordt op zulk een gelegenheid nogal eens de loftrumpet gebruikt, wat voor een beste kerel je toch wel bent geweest.

In mijn dankwoord heb ik dat mogen afwijzen en gezegd, dat God mij de kracht en de wijsheid voor al mijn werk had gegeven en dat Die daar de dank voor toekwam. De meesten trokken daar de schouders voor op, maar een enkeling was er zo ontroerd van, dat hij zijn tranen liet vloeien. Het was één van de kerkelijke mensen onder hen.

In 1957 moest mijn vrouw geopereerd worden, waardoor ik dit geld grotendeels heb mogen gebruiken om de hoge ziekenhuiskosten en de operateur te kunnen betalen. Het was een zeer ernstige operatie, maar de Heere heeft toen nog willen uiten doorhelpen. Veel wederwaardigheden zijn des vromen lot, maar uit die alle redt hun God.

In 1946 werd er op verzoek een mannenvereniging in onze Geref. Gemeente opgericht. Ik ben daarvan toen lid geworden, omdat het onderzoek der Schrift mij altijd zeer aangetrokken heeft. De voorzitter werd, nadat hij een jaar als zodanig werkzaam was geweest, toegelaten aan de ***Theologische School onze gemeenten, waarna ik als voorzitter werd gekozen.***

Ik heb dit 24 jaar lang mogen doen, zodat bij het 25-jarig bestaan in 1971 ik nog voorzitter was, ik heb toen wegens mijn leeftijd en de nog andere werkzaamheden welke ik nog te doen had als voorzitter en tevens als lid bedankt. Echter heeft de Heere het onderzoek (er werd om de 14 dagen vergaderd) ook voor mij persoonlijk willen zegenen, aangezien ik als voorzitter het te behandelen onderwerp ook altijd moest nagaan, omdat de inleiders van de onderwerpen wel het onderwerp maakten, maar vaak op de vragen, welke daarna gesteld werden, niet of onvoldoende konden antwoorden en dan de voorzitter dit moest doen. De Heere heeft mij al die jaren ook dit werk met genoeg doen verrichten, waarvoor Hem alleen de dank toekomt.

In 1947 vertrok onze predikant, door het aannemen van een beroep, naar elders. Dit was opnieuw een grote teleurstelling voor mij, aangezien de Heere hem vooral voor de verdere opwas in de kennis en genade van onze Heere Jezus Christus, veel heeft willen gebruiken.

Op een zondagmorgen, nadat hij het op hem uitgebrachte beroep reeds aangenomen had, liep hij een eind voor mij uit en ik bedacht toen, dat is nu n.l. de prediking des Woords waaronder ik zo vaak een zegen had mogen ontvangen, voor goed uit, hetwelk mij toen zeer temeer drukte. Echter kwam de Heere er mij toen bij te bepalen, dat Hij niet aan een mens gebonden is, en dat het Zijn werk was deze leraar nu naar elders te zenden, maar dat Hij toch blijft alsmede Zijn Woord. Ik werd toen ingewonnen voor wat de Heere gedaan had en mocht er vrede mede hebben.

In de plaats waarheen hij toen gezonden was is zijn geliefde vrouw overleden.⁸ Vanzelf was ik ook bij deze begrafenis aanwezig. Een van zijn kinderen bedankte toen de grote schare, welke aanwezig was, voor de betoonde belangstelling en liet als slot zingen Ps. 68 : 5:

*Uw hoop, Uw kudde woonde daar;
Uit vrije goedheid waart Gij haar*

⁸⁸ Mevr. Ds. P. Honkoop

*Een vriendelijk beschermer;
 En hebt ellendigen dat land
 Bereid door Uwe sterke hand,
 O Israëls Ontfermer!
 De HEER gaf rijke juichenstof,
 Om Zijne wond'ren en Zijn lof,
 Met hart en mond, te melden;
 Men zag welhaast een grote schaar,
 Met klanken van de blijdeste maar,
 Vervullen berg en velden.*

Zoals helaas zo vaak in het leven had ik deze psalm mede gezongen, maar zei mij niets. Voor mijn werk moest ik toen na afloop van deze begrafenis een nog vrij grote reis maken per trein. Ik zat alleen in een Coupé en overdacht het een en ander wat zojuist plaats had gehad, maar dacht niet meer aan het gezongen psalmvers als boven geciteerd.

Op een ogenblik werd ik kennelijk bepaald bij deze woorden:

*En hebt ellendigen dat land
 Bereid door Uwe sterke hand.*

De Heilige Geest, Die in alle waarheid leidt, en deze ook openen kan, deed mij bijzonder stil staan bij het woord 'ellendigen' hetwelk betekend uitlandigen of ballingen. Alle mensen zijn door de val van Adam ballingen geworden, aangezien wij in Adam als ons verbondshoofd dit zijn geworden. Verdreven uit het paradijs zijn we nu allen kinderen des toorns, vervreemd van het burgerschap Israëls en zonder God in de wereld. Dit werd voor dat ogenblik op mij toegepast en ik kon niet anders dan dat beamen.

Maar Die dierbare Geest liet mij tegelijk zien dat nu dat land, dat is dat Hemels Kanaän, ook voor mij door Die sterke hand bereid was (zie in het begin n.l. 1914 wat ik daarover schreef). Die sterke hand nu was Christus, Die nu voor al Zijn volk en ook voor mij door Zijn dadelijke en lijdelijke gehoorzaamheid en lijden de ganse wet vervuld heeft, de straf der zonde, dat is de eeuwige dood, verslonden heeft tot eeuwige overwinning maar nu ook zit ter rechterhand Gods, opdat Hij Zijn duurgekochte Kerk, Zijn Israël, tot Hem zou trekken en zo dat Koninkrijk Gods bijeenbrengt om het straks als de laatste uitverkorene zal zijn toegebracht het weder terug te geven aan Zijn Vader om Zijn wonderen en Zijn lof dan eeuwig, met hart en mond, te melden.

Ook het verdere van deze psalm werd toegepast. Het was of de Geest mij zei als nu uw vrouw een maaltijd heeft bereid dan hebt ge deze alleen maar te nuttigen en zo de kracht voor het lichaam er van te ervaren en zo heeft nu die dierbare Christus een vette maaltijd bereid voor al Zijn volk. En als dit wordt toegepast, dan blijft er alleen maar verwondering over, over zoveel heil door Hem aan ons d.w.z. Zijn ganse uitverkoren Kerk, bereid.

En toen mocht ik een ogenblik niet alleen met de zo juist begraven mevrouw maar met de ganse Kerk in de hemel enige gemeenschap der Heiligen oefenen en werd de verdere psalm n.l. *Men zag welhaast een grote schaar* enz. toegepast aan mijn ziel en werd bewaarheid wat geschreven staat: 'En hij reisde zijn weg met blijdschap.'

De maan stond helder te schijnen aan het firmament en reisde als het ware met mij mede, wat weer verklaard werd in mijn ziel uit Ps. 89 : 15:

*'Bevestigd als de maan; en aan des hemels bogen,
 Staat Mijn getuige trouw te schitt'ren in elks ogen.'*

Een reis die ik nooit vergeten zal, zoveel liefde tegenover zoveel kwaads. In mijn hotel gekomen, waar reeds een kamer voor mij besteld was, ben ik op mijn kamer nedergeknield en heb de liefde Gods in Christus zo mogen ervaren dat ik de ganse op de aarde zo verscheurde Kerk aan Hem mocht opdragen alsmede allen die mij lief en dierbaar waren. Op zulke ogenblikken heeft men geen vijanden meer en kan hij zozeer verlangen naar de eenheid van Gods Kerk op aarde.

Wij gaan even terug naar het jaar 1950. Kerkelijk was het toen een bewogen tijd. De voorman in ons kerkelijk leven was niet meer en het leefde toen veel wie toch wel de meeste zou zijn. Meestal werd ik mede afgevaardigd naar de Generale Synode.

In 1949 had deze plaats gehad en was er onder meer een voorstel ingediend om ons kerkelijk blad, hetwelk het officiële orgaan van de Geref. Gemeenten was, en in handen van één predikant was, voortaan te doen uitgeven ten bate van de kas Emeritus Predikanten, Predikantsweduwen en Wezen. Dit voorstel werd aanvaard en een commissie werd aangewezen om dit met de betrokkenen verder te regelen.

Van deze commissie maakte ik deel uit. Afgesproken werd, dat de Generale Synode van 1949 niet werd gesloten maar in januari 1950 opnieuw zou bijeenkomen om dan ook het rapport van bovengenoemde commissie te bespreken.

In dit rapport moest helaas vermeld worden dat de hoofdredacteur⁹ weigerde gevolg te geven aan de besluiten van de Generale Synode. Besloten werd toen een andere hoofdredacteur te benoemen per 1 februari 1950.

Door de commissie van de Synode ben ik toen als administrateur benoemd, hetwelk ik tot 1 december 1972 ben gebleven. Door mijn eigen werk was ik toen de gehele dag druk bezig en moest ik dit werk dan tot 's avonds laat bijhouden. Overdag deed één mijner kinderen het nodigste werk. Toen ik echter eind 1956 voor anderhalf jaar op wachtgeld ging om in juni 1958 met pensioen te gaan heb ik het werk, hetwelk jaarlijks toenam, tot eind 1972 zelf mogen doen. Ook deze arbeid, welke ik met liefde bijna 23 jaar heb mogen doen, dus tot mijn 79e jaar daarvoor kracht ontvangen heb, heeft de Heere mede in vervulling laten gaan Zijn belofte uit Nahum: Niettegenstaande dan al mijn ontrouw is God tot in mijn grijzen ouderdom de Getrouwe geweest in de vervulling van Zijn beloften.

Het jaar 1953 was voor de Gereformeerde Gemeenten door de toespitsing van allerlei zaken een jaar waar een gedeelte van deze Gemeenten uit het kerkelijk verband trad en niettegenstaande vele pogingen gedaan zijn om de breuk te herstellen, mocht dit niet gelukken. Ook jaren later is er door een door de Generale Synode benoemde commissie, waarin ik mede zitting had, getracht om door samenspreking met de uitgetreden weder tot elkander te komen, hetwelk echter niet is mogen gelukken. Persoonlijk heb ik dit altijd zeer betreurd.

In 1946 en in 1948 is er een zoon van ons in het huwelijk getreden. Daar was ook bij de zoon waarover ik eerder schreef, n.l. die 'tetus' heeft gehad.

Enkele jaren na zijn huwelijk werd ik op een morgen getelefoneerd door mijn schoondochter of ik direct even wilde komen, want zo zei zij nu heeft Leen weer die vreselijke ziekte n.l. tetanus. Ten spijt van alle mededelingen van dokters zijde, dat hij deze ziekte niet meer kon krijgen zag ik hem weder met de tanden op elkaar terneder zitten. Hij werd nu gelijk naar het ziekenhuis vervoerd en persoonlijk belde ik de

⁹ Dr. C. Steenblok

dokter op, welke hem de vorige maal behandeld had met de vraag of hij de geneesheer van het ziekenhuis wilde bellen om deze over de eerste maal, dat hij deze ziekte had, te willen inlichten. Hij mocht namelijk niet voor de tweede maal met hetzelfde serum behandeld worden. Deze dokter voldeed direct aan dit verzoek, doch de geneesheer van het ziekenhuis deelde hem mede, dat zij dit zelf wel zouden uitmaken.

Na hem toch met hetzelfde serum behandeld te hebben bleek onmiddellijk, dat de vorige dokter gelijk had. Hem werd onmiddellijk een tegen injectie gegeven en voorts met een ander serum behandeld. Om kort te gaan, de Heere heeft hem weer willen herstellen, want het zou later blijken, dat het toch iemand was die nog toegebracht moest worden.

Als men verwaardigd mag worden om iets in zulke zaken te mogen zien van de barmhartigheid Gods over gevallen Adams kinderen, dan leert men er ook iets van verstaan wat Petrus eenmaal zei: 'Heere, ga uit van mij, want ik ben een zondig mens.' Want niettegenstaande zijn afwijkingen van de weg des Heeren, komt God dan te betonen, al is het dan in een weg van onmogelijkheden dat het zo waar is wat er staat geschreven: 'Zou Ik het zeggen en niet doen?' Wel wordt ook ervaren, dat we om onze zonden straffen ondervonden, maar als dan opgemerkt mag worden wat er staat geschreven in Hebr. 12: 'Mijn zoon acht niet klein de kastijding des Heeren, en bezwijkt niet, als gij van Hem bestraft wordt; want dien de Heere liefheeft, kastijdt Hij, en Hij geselt een iegelijken zoon dien Hij aanneemt.' Dan wordt het een eeuwig wonder, dat Hij nog wil bezoeken met Zijn gestrenge straf, opdat ze in dien weg nog behouden zouden worden. Als rechtgeaarde ouders hun kinderen straffen, dan is het, zal het wel zijn, om ze te leiden in rechte paden en ze af te manen van hun verkeerde paden. Dan is dat liefde. Zo is het nog eindeloos veel meer liefde als de Heere de Zijnen straft, opdat ze naar Hem en Zijn sterkte zouden leren vragen en Hij al hun heil gaat bewerken. O diepte des rijkdoms hoe ondoorzoekelijk zijn Zijne wegen hoe onnaspeurlijk Zijn gangen.

Later is hij naar Canada geëmigreerd en na lange tijd heeft hij daar een goede betrekking gekregen, maar bovenal heeft hij het mogen ervaren, dat God ook in Canada is en mag spreken over datgene wat God aan zijn ziel heeft willen doen.

Ook van andere mijner kinderen mag ik geloven, dat de Heere er met Zijn genade in werkt. Zo brak het jaar 1961 aan. In het begin des jaars werd ik erbij bepaald dat ik dat jaar mijn **geliefde vrouw door de dood zou moeten missen**. De Heere kwam mij er bij te bepalen om te mogen berusten in Zijn beleid. Dit beleid met ons mocht ik zo bezien in het licht van 's Heeren nabijheid. Middelijker wijs had Hij mij willen gebruiken om mijn vrouw te brengen onder de zuivere prediking Zijns Woords. Het had Hem ook behaagd om dit Woord aan het hart van mijn vrouw te zegenen en nu was het ook Zijn beleid haar weg te nemen.

Dit is na een operatie in juli van dat jaar dan ook gebeurd. Na een zeer smartelijke weg naar het lichaam is zij op de dag des Heeren weggenomen om nu altijd bij de Heere te mogen zijn, verlost van smart en zonden. En hoewel dat voor mij en mijn kinderen een smartelijke weg was, hebben wij op haar begrafenis veel mogen zingen bijzonder ook wel uit Ps. 89 en wel de verzen 7 en 8 en andere psalmen.

Onze oude Dordtse en later Haagse predikant was ook bij deze begrafenis aanwezig en heeft ook nog gesproken over de wondere wegen des Heeren. Zelf mocht ik ervaren de troost uit Ps. 27: 7. Daarna moet men dan het gemis gaan inleven en heb ik het vaak gezegd: 'dat ik veel mensen heb moeten condoleren in de achter liggende jaren, maar dat ik niet had kunnen peilen wat het betekent als de dood scheiding maakt

tussen man en vrouw en men dan alleen op de aarde staat, ook al ben je nog omringd door kinderen en vrienden.

Voor opstand heeft de Heere me tot nu toe willen bewaren. Ik hoop dat de Heere in de dagen die nog overig zijn om in het vlees te leven mij ook voor opstand zal willen bewaren, maar hoe ouder men wordt, hoe meer het gemis te sterker wordt ingeleefd.

Inmiddels was ik door de Generale Synode als secundus benoemd om eventueel zitting te nemen in het **Curatorium van de Theologische School in Rotterdam**. Het was in 1960, dat door het bedanken van één der ouderlingen, welke als primus in het curatorium zat, dat ik geroepen werd zijn plaats daar in te nemen. Tot 1971 ben ik lid van het curatorium geweest.

Tot dit werk geroepen te worden is wel het aller-moeilijkste, wat een mensenkind kan worden opgelegd. Men moet dan oordelen, over hetgeen wat mensen, welke zich voor het predikambt aanmelden, van hun bekering en roeping, tot dit gewichtvolle werk, mededelen om ze dan al of niet tot de Theologische School toe te laten. Dit is zonder de hulp des Heeren echter niet mogelijk.

Als in januari de huishoudelijke vergadering werd gehouden, werd dit telkenjare dan reeds op mijn hart gebonden en was het tot juni een vragen om toch onderscheiden licht te mogen ontvangen om dit op zichzelf zo onmogelijke werk, niet alleen voor mij persoonlijk, maar voor het gehele curatorium, te kunnen en mogen verrichten. En dan moet ik weer mededelen, dat de Heere ook daarin een verhorend God geweest is.

Dat betekent niet dat dit werk feilloos werd verricht. Neen, er zullen er zeker wel aangenomen zijn welke de Heere niet aangenomen wilde hebben en er zullen er ook afgewezen zijn, die hadden moeten worden aangenomen, hetwelk vaak gebleken is van personen, welke eerst afgewezen werden, later met volle vrijmoedigheid aangenomen konden worden en in de praktijk van het leven oprechte leraars der gemeente zijn geweest.

De Heere is het Die alle dingen schoon maakt op Zijn tijd, en ons werk is altijd maar zo ten dele. Veel kritiek wordt er vaak op dit college geleverd, maar er voor te mogen bidden of de Heere hun licht en wijsheid wil geven komt mij voor beter te zijn. Het wordt weleens door buitenstaanders als een 'voornaam baantje' beschouwd, maar dit is het allerminst.

Het is mijns inziens een gewichtvol werk om zoveel als mogelijk is de wolven te weren uit de schaapskooi Christi. Want een ieder die tot God bekeerd wordt wil wel dominee warden, maar niet iedere bekeerde wordt tot dit werk geroepen en zou daar ook niet geschikt voor zijn. Dit zijn de door God geroepen predikanten ook niet, maar deze worden er in de weg der middelen wel bekwaam toe gemaakt. En ook dat wordt later wel eens opgemerkt.

Persoonlijk was ik een grote **bewonderaar van de natuur**. Ik heb er, ook als ik in het buitenland met vakantie was, omringd door bergen tegen de 5.000 meter hoog, vaak veel uit mogen leren. David als schaapherder te midden van de grote schepping Gods, heeft er ook veel van in de psalmen mogen neerschrijven. Als hij zegt de afgrond roept tot de afgrond bij het gedruis Uwer watergoten heeft hij het oog op watervallen, die met groot gedruis van de bergen afvloeiden en zo de dalen besproeiden tot vruchtbaarheid. Dit kunt ge ook lezen als de Heere in Deuteronomium aan Israël het beloofde land als volgt komt af te schilderen: 'Want het land, waar gij naar toe gaat, om dat te erven, is niet als Egypteland, vanwaar gij uitgegaan zijt, hetwelk gij bezaaidet met uw zaad, bewaterdet met uw gang als een kruidhof. Maar het land, waarheen gij overtrekt, om dat te erven, is een land van bergen en van dalen, het

drinkt water bij de regen des hemels; Een land, dat de Heere, Uw God, bezorgt; de ogen des Heeren, Uws Gods, zijn gedurig daarop, van het begin des jaars tot het einde des jaars.' Zie hiervoor ook Ps. 42 : 8, waar de kanttekenaren bij het woord 'watergoten' zeggen: 'versta, geweldige regen, die van de wind gedreven zijnde, zulk een gedruis en bruisen maakt als sterk, lopende wateren, die door kanalen of sluizen van de hoogte in de laagte neerstorten', dus watervallen zoals wij dit noemen.

Zo liep ik op 19 mei van een zeker jaar te wandelen en aanschouwde de door Gods Geest vernieuwde schepping. De bloemen werden gezien, het jonge groen van boom en plant, en alles was voor het oog als een nieuw bruiloftskleed.

Ik zuchtte in mijzelf, och Heere de schepping vertoont weer zijn bruiloftskleed en ik loop hier zonder bruiloftskleed.

Als naar gewoonte las ik 's avonds uit het dagboek van Philpot 'Door Baca's vallei' wat op 19 mei vermeld is. Ik laat dit hier in zijn geheel volgen, omdat de Heere mij hierdoor deed geloven, dat ook ik een bruiloftskleed had ontvangen en mocht de inhoud van wat hier volgt door het geloof eigenen.

De tekst is: *En Ik zal u Mij ondertrouwen in eeuwigheid: ja Ik zal u Mij ondertrouwen in gerechtigheid en in gericht, in goedertierenheid en in barmhartigheden.* Hoséa 2: 18.

Philpot zegt dan van deze tekst:

De gemeenschap met Christus begint hier beneden, in de tijd. Aan deze zijde der eeuwigheid is het, dat de verborgenheid der huwelijksvereniging eerst wordt gekend; hier wordt de verloving aangegaan; hier de eerste kus der verlovingsliefde gegeven. De viering der bruiloft staat voor de deur, maar de oorspronkelijke verloving in de hemel en de geestelijke verloving op de aarde maken Christus en de kerk voor eeuwig tot één.

En wanneer dan de man verenigd wordt in en door de huwelijksband met zijn vrouw, dan verbindt hij zich daarbij haar te beminnen en lief te hebben, haar te voeden en te kleden, haar belangen te rekenen als zijn belangen, haar eer als zijn eer, haar blijdschap als zijn blijdschap. Zo is het met de gezegende Heere Jezus, toen

Hij in de eeuwige raad Zich de Kerk aan Zich ondertrouwde, ondernam Hij voor haar te zijn en alles voor haar te doen, dat tot haar geluk en eer, volkomenheid en heerlijkheid zou kunnen dienen. Zijn eigen woorden zijn: En ik zal u Mij ondertrouwen in eeuwigheid; Ja Ik zal u Mij ondertrouwen in gerechtigheid en in gericht, en in goedertierenheid en in barmhartigheden. En Ik zal u Mij ondertrouwen in geloof, en gij zult de Heere kennen. En wederom: 'Want uw Maker is uw Man; Heere der heirscharen is Zijn Naam, en uw Verlosser is de Heilige Israëls; Hij zal de God des ganse aardbodems genaamd worden.' 'Want gelijk een jonkman een jonkvrouw trouwt, alzo zullen uw zonen u trouwen, en gelijk de bruidegom vrolijk is over de bruid, alzo zal uw God over u vrolijk zijn.'

Er moet een vereniging plaats vinden vóór er gemeenschap zijn kan, een huwelijk vóór het bezit, een lidmaatschap vóór het blijven in Christus en Hij in ons; een zijn in de wijnstok alvorens een rank uit de stam te voorschijn komen kan. Het is de Geest, Die ons het gemis van Hem ontdekt, opdat wij al onze benodigdheden in Hem zouden zoeken en van Hem verwachten; om in Hem te geloven ten eeuwige leven en alzo te leven een leven des geloofs uit Hem.

Door Zijn verborgen onderwijzingen, Zijn inwendige aanrakingen, genadige toelachingen, zoete influisteringen, zoete beloften, en meer in het bijzonder door de openbaringen van Zijn beminlijke Persoon, volbracht werk, verzoenend bloed, rechtvaardigmakende gerechtigheid, smartelijk lijden en stervende liefde, wint Hij

ons hart tot Hem in. Hij neigt onze genegenheden en stelt Zich voor onze ogen als dragende de banier boven tienduizend, zijnde gans begeerlijk.

Zo trekt Hij onze liefde en genegenheid tot Hem, en dit brengt de wereld onder onze voeten. Alle ware Godsdienst en de beoefening daarvan komt ons toe door Zijn Geest, genade, tegenwoordigheid en kracht. Hij is onze zon en zonder Hem is het geheel duister; Hij is het begin, en de Voleinder van ons geloof, het Voorwerp onzer liefde en de Grond onzer hoop.'

Mijn ziel was als een gewaterde hof bij zoveel gunst des Heeren om op mijn zuchtigen zulk een dierbaar en gepast antwoord te geven, zodat ik mij verwonderde over Zijn leiding in het versterken van het geloof. *Die God is onze zaligheid, wie zou Die hoogste Majesteit, dan niet met eerbied prijzen?*

In 1964 werd ik op een stoep en wachtende op een tram, onverhoeds aangereden door een jonge man, welke op een scooter zat en omzag, waardoor hij op de stoep met scooter en al boven op mij terecht kwam. Ik bloedde hevig uit een wond boven mijn oog en had pijn in de borst. Met een **ziekenwagen** werd ik naar één der ziekenhuizen vervoerd terwijl de politie mijn kinderen ging waarschuwen. Eerst na een onderzoek van 2 uren ontdekten de doktoren wat ik had n.l. een gebroken borstbeen. Ik was n.l. met de val op een uitstekende straatsteen terecht gekomen, waardoor het borstbeen gebroken was en moest dus in het ziekenhuis blijven.

Mijn dochter, welke inmiddels door de politie naar het ziekenhuis was gebracht, stond er bij. De dokter liet een zuster komen om mij naar één der zalen van het ziekenhuis te brengen, welke tegen haar zei, deze meneer heeft ..., voor mij onverstaanbaar omdat hij het in een vreemde taal sprak, weet u wat dit is? De zuster bevestigde dit met ja. Nu zei de dokter dan weet u ook dat deze meneer het vannacht erg benauwd kan krijgen. U moet dus ieder kwartier naar hem gaan kijken.

Terwijl ik daar naar boven werd gebracht kwam echter de Heere tot mij te spreken: 'Ik zal u voor benauwdheid trouw bewaren'.

Wat geeft de Heere toch altijd uit Zijn Woord, en zo toepasselijk op de omstandigheden waarin men verkeert, een bemoedigend getuigenis. Ik heb dan ook in die nacht niet de minste benauwdheid gehad, maar wel hoorde ik in dien nacht van binnen een klikje. De volgende morgen werd ik weer naar beneden gebracht voor een foto en nader onderzoek. Ik mocht even blijven liggen totdat de genomen foto was ontwikkeld. Nadat dit gebeurd was gingen 2 doktoren in een naastgelegen kamer, maar lieten de deur open. Ik hoorde toen de één tegen de ander zeggen: 'begrijp je dat nu, gisteravond was dat borstbeen gespleten en nu is het weer tegen elkaar. Ik begreep toen, wat het klikje, hetwelk ik gehoord had was, n.l. dat het gespleten borstbeen weer tegen elkaar was geklapt.

Vanzelf moest het geheel nog weer samen groeien waartoe ik bijna zes weken in het ziekenhuis moest blijven en steeds op de rug liggen. Maar welk een wonder, dat dit nu gebeurd was zonder enige benauwdheid. God is een waarmaker van Zijn Woord, daaruit heb ik ook die bijna zes weken mogen leven, hoewel het naar het vlees niet meeviel om daar te liggen.

Ik lag n.l. in een kamer met zes personen. De volgende dag bleek mij in wat voor een gezelschap ik daar moest verkeren. Al vroeg was het vloeken, waartegen ik echter mocht getuigen. Toen brandde de hel echter eerst goed los, zodat ik, biddende tot de Heere, mij voornam maar te zwijgen, want hoe meer ik sprak over God hoe erger zij gingen vloeken.

Onze predikant was de volgende morgen al bij mij en zei, sprekende over het

plotselinge ongeval wat mij overkomen was, ja nu moest u daar staan, die man moest omkijken en het ongeval moest plaats hebben naar het eeuwige voornemen Gods. Ik mocht daar van ganser harte ja op zeggen, aangezien er niets gebeurd buiten de wil des Heeren en Zijn Raad alleen zal bestaan.

Wel mocht ik de Heere daarna vragen, waartoe dit alles nu geschied was. Na enige dagen kreeg ik daarop antwoord. Het was n.l. zo dat ik, niettegenstaande de middelen, welke werden aangewend, geen ontlasting kon krijgen. Ten laatste gaven zij mij een zeer bittere drank, wat als gevolg had, dat dit wel kwam.

Daarover nadenkende n.l. dat dit nu door middel van zulk een bittere drank gekomen was, en dat deze bittere drank nu gebruikt werd om het lichaam van binnen te reinigen kwam de Heere er mij bij te bepalen, dat nu deze in mijn leven gekomen bittere tegenslag was, opdat ik Zijner Heiligheid deelachtig zou worden, wat mij in verwondering deed nederliggen. Want niettegenstaande het een weg was tegen vlees en bloed kwam de Heere het toch weer waar te maken wat we lezen in Hebr. 12: 'Want dien de Heere liefheeft, kastijdt Hij, en Hij geselt een iegelijken zoon, dien Hij aanneemt. Indien gij de kastijding verdraagt, zo gedraagt Zich God jegens u als zonen; (want wat zoon is er, dien de vader niet kastijdt?) Maar indien gij zonder kastijding zijt, welke allen deelachtig zijn geworden, zo zijt gij dan bastaarden, en niet zonen.'

Het werd Pinksteren en ik lag nog in het ziekenhuis. Op Tweede Pinksterdag bezocht mij een ouderling, welke in het kort de prediking van 's morgens mij mededeelde. De tekst was: 'Zovelen nu door dien Geest geleid worden, die zijn kinderen Gods.'

Het was etenstijd, zodat hij wegmoest. Nadat het eten was gebracht en ik een zegen hierover vroeg zei ik onder meer. Och Heere nu mag ik toch geloven, dat ik ook door Uw Geest geleid ben en kon toen plots niet verder bidden, maar de Geest getuigde daar met mijnen geest, die Zijn kinderen Gods.

Daar ging zoveel van uit, dat ik het persoonlijk mocht ervaren dat ik nu een kind Gods was. Dit ging met zeer veel liefde in mijn hart gepaard, zodat ik het bij het bezoek 's avonds aan mijn kinderen onder tranen (vanwege de liefde) mocht mededelen. Van buiten strijd en van binnen strijd, maar dan die liefelijke omhelzingen van Hem, dat maakt dan alle bitter, zoet. En dat aan onwaardige schepselen. In die tijd dacht ik dat de Heere mij zou wegnemen. Ik verlangde daar ook naar. Ik bleef ook steeds maar koorts houden.

Na vier weken kwam er een zuster achter, dat als ik op mijn rechterzijde moest gaan liggen, ik erg hoesten moest. Ze deelde dit mede aan één der doktoren (een longspecialist) welke een foto liet maken. Toen bleek het dat er achter mijn rechterlong veel vocht zat. De dokter schreef dit toe aan de grote klap, welke ik had gehad op mijn borst.

De volgende dag kwam hij met een grote fles achter mij zitten en maakte een opening daar waar het vocht zat om vervolgens met een toestelletje het vocht weg te nemen. Dit liep in de grote fles en tot verwondering van de andere patiënten steeg het steeds hoger. Ongeveer een liter vocht werd er uitgedraaid wat tot gevolg had, dat de koorts minder werd en dat na nog enkele malen gecontroleerd te zijn door middel van foto's het vocht geheel bleek weg te zijn.

In die tijd kwam de Heere mij sterk mijn kinderen op mijn hart binden en werd het verlangen om heen te gaan minder. Ik zei, *och Heere indien U mij voor mijn kinderen nog wil laten in dit tranendal kom mij daarvoor dan maar in te winnen*, hetwelk de Heere ook gedaan heeft. Zo was het dan, dat ik na bijna zes weken in het ziekenhuis geweest te zijn ontslagen werd en weer naar huis mocht gaan.

De morgen, dat ik wegging zei één der patiënten, welke op dezelfde kamer lag, al spottende, je zal nog wel eens naar ons verlangen. Ik mocht hem antwoorden, och die

vraag stellen is haar feitelijk ook te beantwoorden, want zo aangenaam hebben jelui het mij niet gemaakt maar ik heb nog wel een boodschap voor je. Het is nu (1964) 50 jaar geleden, dat ik precies dezelfde was als jelui nu zijn, maar ik mag geloven dat in 1914 de Heere mij uit die modderkolk van zonde heeft uitgehaald en ik nu in Zijn dienst heb mogen komen. Dat is het dat ik door genade niet boven jelui heb mogen staan, want als Hij er mij niet uitgehaald had, was ik precies dezelfde geweest. En nu is het voor jelui ook nog mogelijk, dat God je van dit zondig leven zou kunnen bekeren en je ook naar Hem zou mogen gaan vragen, opdat je door het bloed van Hem, Die gekomen is om zondaren zalig te maken en daarvoor heeft willen lijden en sterven met Die God verzoend mogen worden, dat zou het grootste zijn, wat je in dit leven kunt ontvangen.

En nu is het gewoonte dat bij het verlaten van het ziekenhuis, de andere zaalbewoners een traktatie gegeven wordt en nu heb ik de beste gebakjes, welke te krijgen waren voor jelui besteld en ik hoop dat ze je smaken mogen, maar ook, dat je mijn boodschap niet vergeten mocht. Het was toen even stil op het zaaltje, maar dat duurde niet zo lang. Ik mocht vertrekken en heb hun het goede toe mogen wensen.

Dat was niet in eigen kracht, dat ik het zo mocht doen, maar door de genade van Hem Die dood geweest is maar leeft en gezeten is aan de Rechterhand Zijns Vaders, waar Hij de biddende en dankende Hogepriester is voor al Zijn volk. Ik mocht door genade weer spoedig beter worden en mijn werk weer hervatten.

Ook daarna heb ik het moeten ervaren, veel wederwaardigheden, veel rampen zijn des vromen lot. We hadden andere bewoners boven ons gekregen, welke iemand in huis hadden, om de oude man met zijn dochter te verzorgen. Deze vrouw was Rooms en zeer vijandig. Als de kinderen net iets schoon hadden gemaakt in de tuin uitkomende hing zij een natte was er boven met gevolg dat de schoongemaakte serredeuren weer van boven tot beneden met het water bevuild werden. Daarbij zette zij haar radio of haar televisie zo hard aan, dat we soms moeite hadden ons bij het lezen van Gods Woord na het eten verstaanbaar te maken.

Een ander huis te huren was onmogelijk, niettegenstaande wij daarvoor ingeschreven waren bij de huisvestingsdienst. Ik vertelde deze toestand eens aan een vriend van mij en deze vond dat dit toch niet zo kon blijven. Ik kreeg van hem verlof om een geschikt huis te kopen en zouden zij met vijven garant blijven voor rente en aflossing, aangezien ik toen nog een zogenaamde tophypotheek moest nemen.

Dit is door 's Heeren hand dan ook geschied, en zijn we in **maart 1965 verhuisd** en heb ik er met genoeg mogen wonen tot december 1972. Het grootste deel van de hypotheek was toen reeds afgelost en heb het toen nog goed mogen verkopen. Al die jaren heeft de Heere mij kracht gegeven om te kunnen blijven werken. Ik was toen ruim 79 jaar. Is het wonder, dat ik hier nog eens wil verwijzen naar de door de Heere geschonken belofte uit Nahum: 'Ik heb u wel gedrukt maar Ik zal u niet meer drukken' Wat een onuitsprekelijke trouw des Heeren tegen zoveel ontrouw mijnerzijds. Want al is het, dat ik mijn verdere leven door Gods goedheid tot hiertoe voor grote zonden bewaard ben, ik heb anderzijds ook moeten inleven wat vermeld is in zondag 3 van onze Heidelbergse Catechismus n.l. dat wij, dat wil zeggen gans Gods uitverkoren Kerk, ganselijk onbekwaam zijn tot enig goed en geneigd tot alle kwaad.

Veel heb ik dit laatste moeten inleven maar door Gods genade heb ik ook mogen leren, dat nu Die geheel enige Hogepriester over het huis Gods, is opgestaan ja opgewekt is door de Vader, ten hemel is gevaren en nu zit aan de Rechterhand Zijns Vaders om voor Zijn ganse, van de Vader verkregen Kerk, te bidden totdat zij hun

wens verkrijgen en gereinigd en geheiligd eenmaal bij hun sterven, dat nieuwe leven door Hem verworven, zullen ontvangen. Dan zullen ze n.l. Gods oprechte volk, het mogen horen: 'Komt in gij gezegenden des Vaders en beërft het Koninkrijk' hetwelk voor u is weggelegd ja bewaard is in de hemelen om dan te mogen eindigen met de kroon voor Zijn aangezicht te mogen neerwerpen met de belijdenis: 'Gij o Lamme Gods, Gij hebt ons gekocht met Uw dierbaar bloed.'

Dan zullen alle tranen, die vanwege onze zonden hier ons deel zijn geweest, worden afgedroogd en zal er alleen maar overblijven: 'Door U, door U alleen, om het eeuwig welbehagen'.

Dan zal de verloren zoon weer thuis zijn om het te mogen ervaren, wat zondag 23 van onze Heidelbergse Catechismus zegt in vraag en antwoord 59: 'Maar wat baat het u nu, dat gij dit alles gelooft?

'Dat ik in Christus voor God rechtvaardig ben, en een erfgenaam des eeuwigen levens.'

Onder de prediking van de catechismus over deze vraag en antwoord, van de predikant die toen in de Haag stond en onder wiens prediking ik door genade ook vaak een zegen voor eigen hart en leven heb mogen ontvangen, was het, dat dit aan mijn ziel door de werking des Heiligen Geestes werd toegepast.

O dat nu niet in zichzelf rechtvaardig voor God te zijn, maar in Christus. En dat nu alleen op grond van alles wat in de vorige 22 zondagen van de Heidelberger Catechismus van dat Enige en Drieënige Wezen n.l. de Vader, de Zoon en de Heilige Geest op grond van Gods Woord geschreven staat.

En zij begonnen vrolijk te zijn. Gans de uitverkoren Kerk zal na hun sterven niet alleen beginnen vrolijk te zijn maar zij zullen dat eeuwig zonder stoornis mogen ervaren als zij het Lam dat geslacht is zullen mogen volgen overal waar Hij henen gaat.

In zondag 16 van onze Heidelbergse Catechismus vraagt de onderwijzer dan ook (vraag en antwoord 42): 'Zo dan Christus voor ons (d.w.z. voor alle uitverkorenen) gestorven is, hoe komt het, dat wij ook moeten sterven? Onze dood is geen betaling voor onze zonden, maar alleen een afsterving van de zonden en een doorgang tot het eeuwige leven.

Deze Heidelbergse Catechismus geeft dit alles zo Schriftuurlijk weer en kan iedere door God levend gemaakte ziel zich bij het licht des Heiligen Geestes, hierin dan ook geheel verklaard vinden. Daarom laat dit, naast Gods Woord, ons geschonken leerboek, ons dan ook nooit ontfutselen, aangezien er meer en meer in onze oppervlakkige tijd, een begeerte is om het daaruit prediken van zondag tot zondag maar af te schaffen, omdat helaas vele leraars dit zelf niet meer verstaan.

Begin 1972 moest ik mij onderwerpen aan **een operatie**. Ik had n.l. een dubbele liesbreuk. Bij het ontdekken daarvan in december 1971 kwam de Heere mij te bepalen bij Ps. 23. En wel in 't bijzonder bij vers 4: 'Al ging ik ook in een dal der schaduw des doods, ik zou geen kwaad vrezen, want Gij zijt met mij; Uw stok en Uw staf, die vertroosten mij.'

Op een zondag in januari kreeg ik bericht, dat ik de volgende dag, dus maandag, opgenomen zou worden. Op die zondagavond vroeg ik aan de predikant, welke bij ons voorging, onze eigen predikant predikte n.l. die dag elders, om mij te gedenken, hetwelk hij vanzelf ook deed.

In de kerk gekomen zag ik, dat het eerste vers dat gezongen zou worden was uit Ps. 23: 'De God des heils wil mij ten herder wezen e.v.'

Hij predikte die avond over de Goede Herder, Die Zijn leven stelde voor de schapen. De Heere kwam daarmee mijn werkzaamheden met Psalm 23 zó te bevestigen, dat ik

in alle rust mocht nederliggen ook in de nacht vóór de operatie. De Heere had alle vrees uit mijn hart weggenomen en mocht mij gerust in Zijn hoede aanbevelen.

Ik was opgenomen in een ander ziekenhuis als waar ik in 1964 gelegen had, en zo slecht als ik het in het eerste gehad had, zo goed ging het daar, wat betreft de uiterlijke omstandigheden. De avond voor ik geopereerd zou worden deed één der kamerbewoners een uitdrukking waaruit ik kon opmaken, dat hij, schoon uiterlijk een keurige man, de evolutieleer aanhing. Ik merkte op dat dit niet juist was en stelde daar tegenover de geschiedenis der schepping zoals deze in Genesis vermeld is. Hij zei al veel onderzocht te hebben, maar dit niet kon aanvaarden als zijnde de waarheid, maar zei hij, na het bezoeken wil ik daar gaarne met u over spreken, hetwelk ook gebeurde. Door genade mocht ik uit Gods Woord met overtuiging er over spreken, zodat een andere kamerpatiënt moest getuigen dat wat ik uit Gods Woord daaromtrent had mogen mededelen hem veel aannemelijker leek als wat de ander over de evolutieleer gezegd had. Het gesprek was van beide zijden rustig en zonder enige opwinding of haat gevoerd.

Nadat ik de volgende dag geopereerd was en na het ontwaken uit de narcose, weder naar mijn kamer was gebracht waren de medepatiënten als de rammen van Nebajoth. Als ik vroeg om wat water of iets anders liep de één al harder als de andere om mij het gevraagde te brengen en zo is de verhouding gebleven totdat ik het ziekenhuis weer hersteld verlaten mocht.

Bij het laatste Heilig Avondmaal, hetwelk ik in de Haag mocht vieren, had Ds. zijn tekst uit Ps. 89 : 19: 'Want ons schild is van de Heere, en onze Koning is van de Heiligen Israëls.' Ethan die deze psalm gemaakt heeft deed dit in de tijd, aldus Ds., dat al de gouden schilden van Salomo waren weggevoerd en alles in het heiligdom verwoest was. En als Ethan dit dan alles overdenkt, dan mag hij plots uitroepen, als was dan alles weg, maar ons schild is van de Heere. Dat is het schild van Hem, die op aarde zou komen en op Wien nu al de vurige pijlen des satans zouden worden afgeschoten, maar opgevangen door dat schild is nu al dat volk veilig, als ze weten mogen door het geloof dat nu ook zij achter dat schild mogen schuilen, dan mogen zij met een Ethan zingen: 'Want God is ons ten schild in 't strijdperk van dit leven, en onze Koning (Die strijdbare Held) is van Israels God gegeven.'

De Heere gaf mij door het geloof hieruit zulk een kracht, dat ik zittende aan de dis des Verbonds het nu ook geloven mocht, dat ik achter dit Schild mocht schuilen. En dan is niets op aarde in staat ons daarvan af te houden, zodat ik schuilen mocht in de schuilplaats des Allerhoogsten en dit voor een in zichzelf doemwaardig zondaar. Wat gaat er dan een rust uit van die Borg en Zaligmaker, Die dat schild voor Zijn volk bereid heeft en ze daar, wat er ook hier op aarde nog mag gebeuren, veilig achter zullen zijn. Dan mogen zij zingen:

*'Gij toch, Gij zijt hun roem de kracht van hunne kracht;
Uw vrije gunst alleen wordt d'ere toegebracht.'*

Zo viel het afscheid nemen van de gemeente, waar ik zovele jaren had mogen vertoeven, niet zwaar, wetende dat we waar we ons dan ook henen mochten spoeden, dat dat Schild nu nooit meer zal worden weggenomen, omdat het is: 'Door U, door U alleen om het eeuwig welbehagen.'

De reden, dat ik nu in **een rusthuis** vertoevende ben en een en ander van mijn leven heb mogen opschrijven is deze;

Eén van mijn kinderen heeft in haar jonge jaren polio gehad. Dit is in haar verdere leven in één van haar voeten dermate doorgewerkt, dat zij in een invalide-wagen, nu

reeds vele jaren, is terecht gekomen. Het gevolg was, dat zij de hoge trappen in het huis schier niet meer kon opkomen. En hoewel zij van de G.G.D. een hoge urgentie verklaring had om zelfstandig een benedenhuis te worden toegewezen van de plaatselijke huisvestingsdienst, mocht dit alles niet baten. Ik ben toen besloten mijn eigen huis te verkopen en voor haar een beneden-flatje te kopen, wat dan ook gebeurd is en waarmede zij uit veel verdrietelijkheden naar het lichaam verlost is geworden.

De plaatselijke predikant, daar waar ik nu mijn laatste levensjaren mag slijten, wordt ook veel voor mij gebruikt. Deze staat altijd zeer sterk voor: 'Het gebruik maken van de middelen die God ons geeft n.l. de prediking des Woords.'

Nu door genade is dit ook, nadat de Heere het liefd had mij wederom onder de prediking des Woords te brengen, altijd de lust mijns harten geweest om waar mogelijk mijn plaats in Gods huis niet ledig te laten staan. Niet om het daarvan alleen te verwachten, maar om nat te worden moet men in de regen lopen. Ik bedoel daarmee, dat God over het naartig opgaan naar het huis des gebeds, Zijn zegen wil schenken waar Hij Zelf zegt: 'Ik zal ze verblijden in Mijn bedehuis.'

De Heilige Geest wordt weleens vergeleken met de regen n.l. door het uitstorten van een milde regen die hen overdekt en hun tot zegen strekt. Vergeet niet het zijn Zijn inzettingen die wij niet mogen tegenstaan of moeten veronachtzamen.

Nu om een enkele te noemen het volgende. Hij predikte uit de Heidelbergse Catechismus over één der tien geboden. Hij deed dat zodanig, dat geen mens onschuldig de kerk kon verlaten. Aan het eind van zijn predicatie, zei hij, nu gemeente ga nu maar met uw pak naar huis. Onderweg naar huis mocht ik hierover nadenken en hoewel ik het moest toegeven aan al de geboden Gods schuldig te staan en geen derzelve te kunnen houden kon ik 'mijn pak' niet vinden. Ik zei dit in mijzelf tegen de Heere. Met dat ik dit zei mocht ik een ogenblik in de Geest Hem aan het kruis zien hangen en mocht ik er bij bepaald worden, dat Hij nu ook voor mij 'Het is volbracht' daar had uitgeroepen. Want met deze woorden mocht Hij betuigen, dat al wat Hij nu in de stilte der Eeuwigheid op Zich genomen had n.l. het volbrengen van al de geboden Gods, ja ook de straf der zonde d.i. de eeuwige dood verslonden had tot een eeuwige overwinning en dat voor Zijn ganse Kerk, nu door genade ook mijn deel was, en daarom kon ik 'mijn pak' niet vinden.

O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods, hoe ondoorzoekelijk zijn Zijn oordelen en onnaspeurlijk Zijn wegen (Rom. 11).

Een andere predicatie was over Openbaringen 19 : 11: 'En ik zag de hemel geopend; en ziet een wit paard, en Die op hetzelfde zat, was genaamd Getrouw en Waarachtig'.

'Thema' Johannes onder de geopende hemel. In 't bijzonder stond hij stil bij de woorden 'Getrouw en Waarachtig'. De Heere wilde dit door Zijn lieve Geest zo toepassen, dat nu alleen Hij 'de Waarachtige en Getrouwe' de oorzaak was voor gans Zijn Kerk, waarbij ik zelf mocht worden ingesloten, dat er nu voor hen geen verdoemenis meer was. O hier iets te mogen smaken van dat heil, dat Hij als de Waarachtige en Getrouwe weg komt te schenken aan een wederhorig kroost, opdat dat wederhorige kroost nu altijd bij Hem zou mogen wonen, is zo onuitsprekelijk groot dat er alleen maar verwondering en aanbidding overblijft. De volgende dag wandelende in de stilte van het bos, was het in mijn ziel maar verwondering en sprak Die lieve Koning bij vernieuwing: 'Mijne vrede geef Ik u, Mijne vrede laat Ik u.' Dan is op die momenten de ziel als een gewaterde hof en dat alles nu alleen tot roem van Zijn grote en doorluchtige Naam.

Tenslotte nog dit. Onder het zitten aan de dis des Verbonds, waar Ds. aan een ieder het brood zelf ter hand stelt en spreekt zei hij tot mij. Dit is Mijn lichaam, hetwelk voor u gegeven wordt. De Heere wilde dit 'u' zo persoonlijk toepassen, dat dit voor mij een bevestiging was van het aandeel aan Hem, Die nu ook voor mij Zijn lichaam had willen laten verbreken, opdat wij nimmermeer zouden honger en dorsten, zoals het formulier van het Heilig Avondmaal zo schoon zegt: 'dat is: zo dikwijls als gij van dit brood eet, en van dezen beker drinkt, zult gij daardoor, als door een gewisse gedachtenis en pand, vermaand en verzekerd worden van deze Mijn hartelijke liefde en trouw jegens u, dat Ik voor u (daar gij anders de eeuwigen dood had moeten sterven) Mijn lichaam aan het hout des kruises in de dood geve, en Mijn bloed vergiete, en uw hongerige en dorstige zielen met dit Mijn gekruisigd lichaam en vergoten bloed tot het eeuwige leven spijs en lave, even zekerlijk dit brood voor zijn ogen gebroken en deze drinkbeker hem gegeven wordt, en gij die tot Mijn gedachtenis met uw mond eet en drinkt.'

Zijn Naam moet eeuwig eer ontvangen

Men loov' Hem vroeg en spá.

De wereld hoor', en volg mijn zangen

Met Amen, Amen na. (Ps. 72 : 11)

Zo heeft de Heere het in 1974 tot hiertoe ook weer wel gemaakt, waarin ik dit geschrift beëindigd heb.

In maart van dit jaar werd ik plotseling als met lamheid geslagen. Zelf dacht ik dat dit wel het laatste zou zijn. Ik werd naar het ziekenhuis vervoerd en ontving deze woorden. 'Ik weet in Wien ik geloofd hebt en ben verzekerd dat het pand bij Hem weggelegd, bewaard zal worden tot dien dag.'

De vreze des doods was weggenomen. Maar het heeft de Heere behaagd mij toch weer te herstellen. Hij alleen weet waartoe.

Groot is het om Hem in alles maar te mogen volgen. Dit heeft niemand van zichzelf en daarom is alle roem uitgesloten, maar die roemt, roeme in de Heere.

Ik heb getracht om de door God met mij, onwaardige zondaar in mijzelf, gehouden leiding, zowel wat betreft het geestelijk leven als wat betreft het natuurlijke leven, op schrift te stellen.

De Heere mocht deze eenvoudige regelen nog willen gebruiken om zondaren te bekeren en Zijn volk nog te doen opwassen in de kennis en in de genade van onze Heere Jezus Christus. Hij vervulle aan mij en een ieder die dit lezen zal wat geschreven is in Filippensen 3 : 13 t/m 16;

'Broeders, ik acht niet, dat ik zelf het gegrepen heb. Maar één ding doe ik, vergetende, hetgeen achter is, en strekkende mij tot hetgeen voor is, jaag ik naar het wit, tot de prijs der roeping Gods, die van boven is in Christus Jezus.

Zovelen dan als wij volmaakt zijn, laat ons dit gevoelen; en indien gij iets anderszins gevoelt, ook dat zal u God openbaren. Doch, daar wij toe gekomen zijn, laat ons daarin naar denzelfden regel wandelen, laat ons hetzelfde gevoelen.'

Ik schrijf dit in de wetenschap, dat er nog meer te lezen is als door mij beschreven. Dat we staan mogen naar altijd meerdere opwas in de kennis en in de genade van onze Heere en Zaligmaker.

